

BEKNOPTE VERKLARING

VAN DEN

MECHELSCHEN CATECHISMUS

TEN GEBRUIKE VAN HET

middelbaar onderwijs

DOOR

Zijne D. H. Mgr LAMBRECHT, S. T. D.

Bisschop van Gent.

—
DERDE UITGAVE.
—

GENT,

C. POELMAN, uitgever,
Hoogpoort, 19.

A. SIFFER, uitgever,
Hoogpoort, 52.

De Uitgever laat weten dat, ter behouding van het recht
van eigendom en van vertaling, in alles aan de wet vol-
daan is.

C. POELMAN.

EERSTE DEEL.

EERSTE LES.

Van de Christelijke Leering en den mensch.

De Christe- lijke Leering.	1º Haar belang.	V. 1. Welke is de allerzaligste lee- ring onder alle wetendheden der wereld?
	2º Hare natuur.	V. 2. Wat heet gij de Christelijke Leering?
	3º Hare eerste	V. 3. Wie heeft de Christelijke Lee- verkondigers.
	4º Hare verdee-	V. 4. Hoeveel delen zijn er van de ling.
	1º Zijne natuur.	V. 5. Wat is de mensch?
	2º Zijn einde.	V. 6. Tot wat einde is de mensch geschapen?
	3º Zijne plichten ten opzichte	V. 7. Wat is den mensch van noode van dat einde? om tot zijn einde te komen?

V. Welke is de allerzaligste Leering onder alle
wetendheden der wereld?

De Christelijke Leering of de Catechismus.

V. **Allerzaligste**, dat is, meest dienstig tot het bekomen
n het eeuwig geluk; want in godsdienstige zaken verstaan
ij door *zaligheid* het eeuwig geluk. — **Wetendheden**,
i. kennissen.

A. De allerzaligste onder alle wetendheden der wereld is **de**

Christelijke Leering : de leering voortkomende van Christus, den tweeden persoon der H. Drijvuldigheid, voor ons mensch geworden, — **of de Catechismus :** dit woord betekent uit zich zelf niets anders dan *leering*, maar is algemeen aangenomen om de uitmuntendste aller leeringen, namelijk, de *Christelijke Leering* aan te duiden.

Aangezien de Christelijke Leering onder al de wetendheden der wereld de belangrijkste en de voordeeligste is om ons tot de zaligheid te brengen, zoo moeten wij ook meer iever en zorg hebben om den Catechismus, dan om alle andere wetenschappen aan te leren.

2. *Wat heet gij de Christelijke Leering?*

A. Het kort begrip van hetgene dat Christus geleerd heeft, en alle Christene menschen moeten weten of doen om zalig te worden.

A. **Het kort begrip :** de kortbondige inhoud, de kortbondige verzameling van hetgene dat Christus geleerd heeft : van geheel de Veropenbaring (zie 3de les, 1 v.), die de tweede persoon der H. Drijvuldigheid, voor ons mensch geworden, in Gods naam aan het menschdom is komen doen. Die Veropenbaring leert ons hetgene **alle Christene menschen moeten weten of doen om zalig te worden**.

Men merke hier op : 1° dat niet enkel de *Christenen* menschen verplicht zijn de Christelijke Leering te kennen : *alle* menschen moeten, na de prediking van Christus' Veropenbaring gehoord te hebben, Christenen worden, en zóó zijn *allen* gehouden de Christelijke Leering te kennen; 2° dat de Catechismus zegt ; weten of doen, en niet, weten en doen, omdat er eenige punten zijn die wij enkel moeten weten, b. v. *dat er maar één God is en drie goddelijke personen*, en andere, zooals *eert vader en moeder* die wij moeten weten en ook doen.

3. *Wie heeft de Christelijke Leering eerst in de wereld gebracht?*

A. Christus zelf heeft deze eerst geleerd, en de Apostelen hebben ze alom verkondigd.

A. **Christus zelf heeft deze eerst geleerd** : eerst zijne leering gepredikt, en dat in Palestina, het land der Joden, omdat het Joodsche volk, van Abraham's roep af, bestemd was om zijne komst te bereiden. Hij heeft de goddelijkheid zijner zending bewezen door menigvuldige voorzeggingen en mirakelen, bijzonderlijk door de voorzegging en het mirakel zijner verrijzenis. De mirakelen en de voorzeggingen, aangezien zij slechts door Gods wonderlijke hulp kunnen gedaan worden, zijn noodzakelijk onwederlegbare bewijzen, dat de veropenbaring, voor welke zij gedaan worden, wezenlijk van God komt. — **En de Apostelen hebben ze alom verkondigd** : *Apostel* wil eigenlijk zeggen *zendeling*, en onder den naam van Apostelen verstaat men hier de twaalf geloofs-zendelingen door Christus uitgekozen, ook den H. Mathias in de plaats van Judas aangesteld, en den H. Paulus later, op eene buitengewone wijze, tot het apostelschap geroepen. Deze hebben dus, na Christus, zijne leering gepredikt, en dat niet alleenlijk in het land der Joden, maar *alom*, d. i. overal, geheel de wereld dôör.

4. *V. Hoeveel deelen zijn er van de Christelijke Leering?*

A. Vijf principale, te weten : het eerste sprekende van het Geloof; het tweede van de Hoop; het derde van de Liefde; het vierde van de Zeven Sacramenten; het vijfde van de Christelijke Rechtveerdigheid.

A. Van de **vijf principale** of voorname deelen der Christelijke Leering spreekt dus :

Het eerste, van het Geloof : van onze plicht van Christus' leering door het *Geloof* aan te nemen, en van de waarden welke die leering bevat;

Het tweede, van de Hoop : van onze plicht van te *verzoeken* en te *verwachten* de hulp en den loon, die Christus beloofd heeft aan degenen die, volgens zijne leering, God willen dienen;

Het derde, van de Liefde : van de manier waarop wij, volgens Christus' leering, God moeten *beminnen*, en van hetgeen wij moeten doen of laten om Hem te beminnen;

Het vierde, van de Zeven Sacramenten : van de zeven uitwendige middelen, die door Christus ingesteld zijn, en ons de hoedanigheden en krachten verschaffen om, gelijk God het vraagt, niet enkel als redelijke schepseken, maar als aangenomene kinderen Gods, in Hem te kunnen gelooven, op Hem te kunnen hopen, en Hem te kunnen beminnen;

Het vijfde, van de Christelijke Rechtveerdigheid : van den staat dergene die gelooven, hopen, beminnen en de HH. Sacramenten ontvangen, gelijk Christus' leering dat voorschrijft : *Christelijke Rechtveerdigheid* beteekent immers dien staat, waarin de mensch, volgens Christus' leering, juist zóó is gelijk God het wil.

Deze vijf deelen zijn zeer natuurlijk met elkander verbon-den : immers, om God te dienen, moet men voor eerst Hem kennen, en, om Hem te kennen, moet men, ingeval dat hij een Veropenbaring gedaan heeft, in Hem gelooven; ten tweede, hulp en loon van Hem hopen, want, zonder die hoop, zou men Hem niet kunnen dienen; ten derde, Hem beminnen of metterdaad willen dienen: ten vierde, die hoedanigheden en krachten aanwinnen, die tot zijnen dienst vereischt zijn; ten vijfde, een goed gedacht hebben van geheel dien staat, waarin men God getrouwelijk dient, te weten, van de Christelijke Rechtveerdigheid.

5. V. *Wat is de mensch?*

A. Een redelijk schepsel Gods, hebbende eene onsterfelijke ziel en een sterfelijk lichaam.

A. De mensch is **een schepsel Gods**: een wezen door God van niet gemaakt; een **redelijk** schepsel Gods : een schepsel Gods met rede en verstand begaafd, en hierdoor overtreft de mensch al de andere soorten van aardsche schepseken : de levenlooze dingen, die alleenlijk *zijn*; de planten, die *zijn en leven*; en de dieren, die *zijn, leven en gevoelen*; **hebbende eene onsterfelijke ziel en een sterfelijk lichaam** : de

mensch dus bestaat uit twee deelen : 1° uit eene onsterfelijke ziel en 2° uit een sterfelijk lichaam.

De *ziel* is een geest en is bijgevolg onzichtbaar : 't is door haar dat wij verstaan en willen. Zij is *onsterfelijk*, d. i. zij zal nooit sterven, noch als het lichaam de dood ondergaat, noch later.

Het *lichaam* is het stoffelijk en zichtbaar deel van den mensch, dat met de vijf zintuigen begaafd is. Het is *sterfelijk* d. i. het zal door de dood ontbonden en van de ziel gescheiden worden.

6. V. *Tot wat einde is de mensch geschapen?*

A. Om in dit leven God te dienen, en namaals eeuwiglijk Hem te aanschouwen.

V. De zin is : waartoe is de mensch door God, die hem geschapen heeft, bestemd?

A. De Catechismus duidt hem een *dubbel einde* aan :

1° **In dit leven** is zijn einde **God te dienen** : den wil Gods te volbrengen met het goed te doen en het kwaad te vluchten.

2° **Namaals**, d. i. na dit leven, is zijn einde **God eeuwiglijk te aanschouwen** : de goddelijke natuur aanschijn aan aanschijn tot in der eeuwigheid te zien, wat een zoo verhevene zaak is, dat daarin het geluk van God zelven bestaat.

7. V. *Wat is den mensch van noode om tot zijn einde te komen?*

A. Dat hij God kenne, God beminne en getrouwelijker tot het einde zijns levens diene.

A. Dus om in dit leven God te dienen en Hem namaals eeuwig te mogen aanschouwen moet de mensch :

1° **God kennen** : weten, met Christus' leerling door het Geloof aan te nemen, hetgeen God nopens zich zelven en nopens den dienst dien Hij van ons vraagt, veropenbaard heeft;

2° **God beminnen** : God goed willen en bijgevolg al zijne geboden zoeken te onderhouden;

3º Hem getrouwelijk tot het einde zijs levens dienen : Gods geboden geheel het leven dôör tot den oogenblik der dood metterdaad onderhouden.

Aanmerking.

Dat Christus ons waarlijk gesproken heeft *in Gods naam*, rust op de volgende onwederlegbare redenen :

Niemand kan loochenen dat een Zaligmaker, van God gezonden, meermalen voorzegd is geweest gedurende geheel het tijdstip, tusschen den val van Adam en Christus' komst verlopen; en Christus zelf heeft tot bevestiging zijner zending veel voorzeggingen gedaan. De boeken liggen daar, en niemand kan ze meer loochenen dan de zon of de maan, die wij voor onze oogen zien. Welnu, al die voorzeggingen zijn vervuld in Christus en in zijne Kerk die sedert bijna 19 eeuwen bestaat. Kan er een klaarder bewijs van Christus' goddelijke zending uitgedacht worden? (Zie H. Geschiedenis).

Daarenboven heeft Christus in zijn leven tot bevestiging van zijne zending gedurig allerhande mirakelen gedaan : ziekten van alle slach genas Hij met een woord, Hij veranderde de natuur der zaken, gebood aan de tempeesten, deed de dooden opstaan, en verrees zelf uit het graf. Hij stelde eene Kerk in, haar belovende dat zij tot het einde der eeuwen zou bestaan, en hare heerschappij tot alle natien en landen uitstrekken; en wij zien die Kerk sedert 19 eeuwen altijd staan, terwijl alles in de wereld gedurig valt; wij zien ze zich altijd uitstrekken, terwijl alles op aarde zich verdeelt; wij zien ze altijd heilig, terwijl in aardsche zaken en instellingen alles bederft; wij zien ze altijd dezelfde terwijl op aarde alles verandert. Is er wel een grooter en voor alle oogen klaarblijkender mirakel dan die Kerk?

Voorzeggingen en mirakelen kunnen door God alleen gedaan worden; en bijgevolg wanneer zij geschieden tot bevestiging van eene leering of zending, zijn zij er een onwederlegbaar bewijs van. Christus' leering dus, door al die voorzeggingen en mirakelen, die zich van 't begin der wereld tot heden toe uitstrekken, bevestigd, is ten klaarste als Gods leering bewezen.

VRAGEN.

Welke zijn de hoofdpunten dezer les? — Wat onderzoekt de Catechismus nopens ieder van die punten?

1. Wat betekent het woord *allerzaligste*? — Waarom? — Wat beteekenen de woorden *Christelijke Leering* en *Catechismus*? — Wat besluit moeten wij trekken uit de kennis van de belangrijkheid der Christelijke Leering?

2. Is de Catechismus een breedvoerige leering? — Waarvan is hij een kort begrip? — Wat leert ons in 't algemeen de Veropenbaring door Christus gedaan? — Moeten de Christene mensen alleen die Veropenbaring kennen? — Waarom zegt de Catechismus : *weten of doen*, en niet : *weten en doen*?

3. Waar heeft Christus zijne leering gepredikt; hoe heeft Hij die bevestigd? — Waarom heeft Hij tot zijne prediking het land der Joden verkozen? — Door wie en waar is de Christelijke Leering na Christus gepredikt geweest? — Wie zijn de Apostelen?

4. Waarvan spreekt het 1^e, het 2^e, het 3^e, het 4^e en het 5^e deel van den Catechismus? — Geef over 't onderwerp van elk deel eene korte verklaring. — Hoe zijn die vijf deelen met elkander verbonden?

5. Welken oorsprong heeft de mensch? — Welk schepsel Gods is hij? — Welke andere soorten van schepselen overtreft de mensch door zijne rede? — Uit welke deelen bestaat de mensch? — Wat is de ziel en wat doen wij door haar? — Wat betekent hier het woord *onsterfelijk*? — Welke zijn de hoedanigheden van het lichaam des menschen? — Wat drukt de Catechismus uit als hij zegt dat het lichaam *sterfelijk* is?

6. Welk is de zin der vraag : *tot wat einde is de mensch geschapen*? — Welk is het einde van den mensch *in dit leven*? — Welk is zijn einde *na dit leven*? — Wat is *God aanschouwen*, en hoe groot is dit geluk?

7. Hoeveel dingen zijn er vereischt opdat de mensch God hier in dit leven diene, en namaals eeuwiglijk moge aanschouwen? — Wat beteekenen de woorden : *dat hij God kenne*? — Wat is *God beminnen*? — Wat is *God getrouwelijk tot het einde zijs levens dienen*?

TWEEDE LES.

Van den Christen mensch en het Kruisteken.

De Christen mensch.	1º De vereischten om Christen mensch te zijn.	V. 1. <i>Wat is een Christen mensch?</i>
	2º Wat ere eenen Christen mensch te doen staat.	V. 2. <i>Wat betaamt eenen Christen mensch?</i>
	3º Waaraan men eenen Christen mensch kan herkennen.	V. 3. <i>Welk is het teeken van eenen Christen mensch?</i>
De manieren van het te maken.	1º De manieren van het te maken.	V. 4. <i>Hoe maakt men het teeken des Heiligen Kruises?</i>
	2º De woorden, welke men in dit teeken gebruikt.	V. 5. <i>Wat zegt gij makende het teeken des Heiligen Kruises?</i>
Het Kruisteken	3º De bepaalde beteeken wij teeken wij door het maken van het teeken van het H. Kruis?	V. 6. <i>Wat beteekenen wij de H. Drijvuldigheid in het maken van het H. Kruis?</i>
	4º De oorsprong van dit teeken.	V. 7. <i>Hoe beteekenen wij de H. Drijvuldigheid in het maken van het H. Kruis?</i>
	5º De omstandigheden waarin wij het meest behooren te maken.	V. 8. <i>Hoe belijden wij door het maken des Heiligen Kruises de Menschwording van Christus?</i>
	6º Het profijt van dit teeken.	V. 9. <i>Van wie hebben de Christenen dit teeken?</i>
	5º De omstandigheden waarin wij het meest behooren te maken.	V. 10. <i>Wanneer behoort men meest het Kruisteken te maken?</i>
	6º Het profijt van dit teeken.	V. 11. <i>Wat profijt krijgen wij door het maken van het H. Kruis?</i>

1. V. *Wat is een Christen mensch?*

A. Een discipel van Jezus Christus, die, gedoopt zijnde, gelooft en belijdt de zalige wet van Christus in de waarachtige Kerk tegen alle sekten.

A. Een Christen mensch is een **discipel** : een leerling, een navolger van Jezus Christus, die ons komen leeren is al wat wij moeten weten of doen om zalig te worden : vandaar de naam van **Christenen**, dien Christus' discipelen eerst in Antiochië, weinigen tijd na zijne hemelvaart, gekregen hebben.

Om Christus' discipel of om Christen te wezen, zijn er *dri*j dingen vereischt :

1º **Dat men gedoopt zij** : het Sacrament des Doopsels ontvangen hebbe, dat, volgens Christus' instelling de deur en de ingang is van geheel het christelijk leven;

2º **Dat men geloove** : op Gods getuigenis voor waar aanneme, en **belijde** : uitwendig bekenne te gelooven **de zalige wet van Christus** : de leering van Christus, die tot de eeuwige zaligheid geleidt, en *wet* genoemd wordt, omdat zij vele wetten bevat;

3º Dat men de **zalige wet van Christus** geloove en **belijde in de waarachtige Kerk tegen alle sekten** : deelma-kende van die vergadering van geloovigen, welke door Christus ingesteld is, te weten, de *Roomsche-Katholieke Kerk*, en afgescheiden zijnde van al de valsche kerken, zooals de Protestantsche kerkgemeenten, de Anglikaansche kerk, enz. die *sekten* genoemd worden.

De noodzakelijkheid dezer drij vereischten vloeit uit de natuur der zaak zelve : niemand kan immers Christus' discipel zijn zonder het Doopsel ontvangen te hebben, dewijl Christus dit Sacrament heeft ingesteld als de deur en den ingang van het leven, dat Hij kwam voorschrijven; noch zonder zijne leering te gelooven en te belijden, vermits de discipel van eenen goddelijken meester diens leering nood-zakelijk in- en uitwendig moet aannemen; noch zonder lid te wezen der waarachtige Kerk en afgescheiden te zijn van alle sekten, aangezien de Kerk, en zij alleen, ons in Christus' naam onderwijst en bestiert.

2. V. *Wat betaamt eenen Christen mensch?*

A. Dat hij de geboden van Christus onderhoude en zijn leven schikke naar de leering van Christus.

V. Hier wordt gevraagd wat eenen Christen mensch te doer staat om als zulke te leven.

A. *Twee* dingen staan hem te doen :

1° **De geboden van Christus onderhouden** : volbrenger al hetgeen Christus *op zonde* bevolen heeft;

2° **Zijn leven schikken**, voor zooveel het volgens d'omstandigheden mogelijk is, **naar de leering van Christus** : naar hetgeen Christus, zonder het op zonde te bevelen nochtans ten opzichte van menigvuldige punten heeft aange prezen en aangeraden.

Het eerste moet de Christen mensch op zonde doen; he tweede, alleenlijk om tot de volmaaktheid te komen. Bijgevolg is de Christen, die de geboden niet onderhoudt, eer slechte Christen; die wel de geboden, maar niet, gelijk hij het zou kunnen doen, de raden volgt, een goede maar onvolmaakte Christen; die niet alleen de geboden, maar ook volgens zijn vermogen, de raden volbrengt, een volmaakt Christen. Om volmaakt te wezen moet een dienaar nie alleenlijk de geboden, maar ook nog de raden zijns meester volgen.

3. V. *Welk is het teeken van eenen Christen mensch?*

A. Het teeken des Heiligen Kruises.

V. Een *teeken* is iets dat ons tot de kennis brengt van eene andere zaak : zoo is het kniebuigen een teeken, vermits het ons den inwendigen eerbied des herten te kennen geeft.

A. **Het teeken des Heiligen Kruises** : de afbeelding van het kruis, waar Christus op gestorven is. Christus heeft ons door zijne dood op het kruis verlost en ons den Hemel geopend, en zoo is de afbeelding van zijn kruis het natuurlijk teeken van ons geloof in zijn verlossingswerk.

Er zijn vele andere teekenen, waar wij aan zien, dat iemand Christen is; maar het Kruisteken is het algemeenste en allerduidelijkste.

4. *V. Hoe maakt men het teeken des Heiligen Kruises?*

A. Ten eerste, met den rechten duim op het † voorhoofd, den † mond en de † borst : of met twee vingeren, of met de geheele rechte hand, die stellende eerst op het voorhoofd, daarna op de borst, ten derde, die trekkende van de slinke zijde tot de rechte zijde.

A. Er zijn dus *twee* manieren om het Kruisteken te maken.

Ten eerste, met den rechten duim drij kleine Kruistekens te maken, één **op het voorhoofd**, één **op den mond** en één **op de borst** : deze manier wordt algemeen gebruikt aan de beide evangeliën der H. Mis.

Ten tweede, met twee vingeren der rechte hand, **of met de geheele rechte hand** één groot Kruisteken te maken, de hand trekkende **van het voorhoofd tot de borst** en daarna **van de slinke zijde tot de rechte zijde**.

5. *V. Wat zegt gij makende het teeken des Heiligen Kruises?*

A. Ik zeg : *In den naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes. Amen.*

A. De zin der woorden die men, bij het maken van het Kruisteken uitspreekt, is de volgende : *ik maak dit teeken ter eere en aanroeping van God den Vader, van God den Zoon en van God den H. Geest.* Inderdaad, als ik zeg : in den naam des Vaders, en des Zoons en des H. Geestes, dan moet daarbij verstaan worden : *ik maak dit teeken*, dewijl de woorden, die men hier uitspreekt, ongetwijfeld tot verklaring van het trekken der hand dienen. Dan het woord *naam* wijst hier op de goddelijke natuur of God zelven met al zijne volmaakten, en iets doen in den naam van God is dat doen óf op Gods bevel óf ter eere en aanroeping van God; hier nu is

voorzeker geene spraak van het Kruisteken te maken op Gods bevel. Blijft het woord *Amen*, dat op het einde eene zinsnede altijd wil zeggen : *dat het zoo geschiede, dat het zo weze.*

6. *V. Wat beteekenen wij door het maken van het Heilig Kruis?*

A. Twee groote mysteriën van ons Geloof, te weten van de Heilige Drijvuldigheid en van de Mensch wording van Christus.

V. Het Kruisteken drukt in 't algemeen uit, dat degenen die het gebruiken, Christenen zijn; hier leeren wij, wat he bepaaldelijk beteekent.

A. Door het H. Kruis beteekenen wij **twee groote mysteriën van ons Geloof**: van Christus' leering, die wij door het Geloof aannemen en die daarom *Geloof* genoemd wordt. Die mysteriën zijn :

1° **De Heilige Drijvuldigheid** bestaande uit één goddelijke natuur en drie goddelijke personen, welke die één goddelijke natuur hebben.

2° **De Mensch wording van Christus** : het werk waardoor God de Zoon voor ons is mensch geworden, of de menschelijke natuur heeft aangenomen, en als mensch, ons van de slavernij des duivels verlost heeft.

De Catechismus heet de H. Drijvuldigheid en de Mensch wording van Christus te recht a) *twee mysteriën* : het zijn immers twee waarheden die noch mensch nog engel uit zijne natuurlijke krachten ontdekken, noch zelfs, nu zij door God veropenbaard zijn, begrijpen kan; b) *twee groote mysteriën*, want het eerste is het grootste, het weerdigste en de oorsprong van al de andere mysteriën, en het tweede is het hoofdpunt van al de geloofswaarheden, die op onze verlossing betrekking hebben.

7. *V. Hoe beteekenen wij de Heilige Drijvuldigheid in het maken van het Heilig Kruis?*

A. Zeggende in den naam, en niet in de namen,

belijden wij éénen God; daarbij voegende *des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes*, belijden wij drij verscheidene personen in de Godheid.

A. Het eerste deel van het mysterie der H. Drijvuldigheid, te weten, dat er maar één goddelijk wezen of natuur is, wordt betekend door het woord **naam**, dat hier de goddelijke natuur uitdrukt, en in 't enkelvoud staande, van de éénne goddelijke natuur te verstaan is.

Het tweede deel, te weten, dat er drij goddelijke personen zijn, die te zamen dat één goddelijke wezen of natuur hebben, wordt aangeduid door de woorden **des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes**, aangezien daarmede de éénne goddelijke natuur aan die drij verscheidene personen wordt toegeschreven.

8. *V. Hoe belijden wij door het maken des Heiligen Kruises de Menschwording van Christus?*

A. Trekkende onze hand van het voorhoofd tot de borst, belijden wij dat Christus mensch geworden is in het maagdelijk lichaam van Maria; en die trekkende van de slinke zijde tot de rechte zijde, beteekenen wij dat Christus ons door zijn Kruis overgezet heeft van de maledictie tot de bendictie.

A. Het eerste deel van het mysterie der Menschwording, te weten, dat God de Zoon de menschelijke natuur heeft aangenomen, beteekenen wij met de hand van het voorhoofd tot de borst te trekken; en waarlijk, die beweging der hand van boven naar onder dient allerbest om de nederdaling van God den Zoon, in zijne Menschwording, uit te drukken.

Het tweede deel, te weten, onze verlossing uit de slavernij des duivels, wordt betekend door het trekken der hand

van de slinke zijde tot de rechte zijde, daar de slinck kant, gewoonlijk voor min weerdig gehouden dan de rechte, in de H. Schrift doorgaans de **maledictie**, d. i. den staat van vervloeking, van zonde en van slavernij des duivels, en de rechte kant de **benedictie**, d. i. den staat van zegening, van rechtveerdigheid of vriendschap met God voorstelt.

9. *Van wie hebben de Christenen dit teekèn?*

A. Van onze voorvaders tot de Apostelen toe; ja van Christus zelven, die door het Kruis de wereld verlost heeft.

A. Wij hebben het Kruisteken **van onze voorvaders tot de Apostelen toe**: wij vinden het bij al de Christenen der voorgaande eeuwen tot aan den tijd toe der Apostelen, die, na Christus, het Geloof alom verkondigd hebben. Het komt ons van hooger nog, **ja van Christus zelven, die door het Kruis de wereld verlost heeft**: die, door zijne dood op het kruis de wereld van de slavernij des duivels vrijgekocht, en zoo het kruis tot het natuurlijk teeken zijner discipelen achtergelaten heeft.

10. *V. Wanneer behoort men meest het Kruisteken te maken?*

A. Vóór het opstaan, eten, slapen gaan en alle andere werken; maar meest als men eenige kwelling of bekoring heeft of gevoelt.

A. Wij behooren dus het Kruisteken te maken in *treëe soorten* van gevallen:

1º **Vóór het opstaan, eten, slapen gaan en alle andere werken**: in 't begin van al onze werken, waaronder de Catechismus het opstaan, eten en slapen gaan noemt, omdat die werken, onder alle andere, eene bijzondere plaats bekleden, en, als zij wel gedaan worden, op geheel onze handelwijze een bijzonderen invloed hebben;

2º Maar meest als men eenige kwelling of bekoring heeft of gevoelt : maar bijzonderlijk als men pijn of smert heeft, zich in ziekte of gevaar bevindt; of, als men in- of uitwendig tot kwaad aangelokt wordt, omdat er dan bijzonder gevaar is van in zonde te vallen en men de zonde eerst en vooral te vluchten heeft.

11. V. Wat profijt krijgen wij door het maken van het Heilig Kruis?

A. Ten eerste, het Kruis dient ons tot eene openbare belijdenis van ons Geloof; ten tweede, het Kruis is een kort gebed tot God door het lijden en de verdiensten van Christus; ten derde, het Kruis jaagt van ons den duivel met al zijn bedrijf.

A. Door het maken van het Kruisteken verkrijgen wij *dri*j profijten :

Ten eerste, het Kruis dient ons tot eene openbare belijdenis van ons Geloof : om uitwendig te bekennen, dat wij in Christus' leering gelooven; want wij drukken er door uit, dat wij Christenen zijn, en beteekenen twee groote mysteriën van ons Geloof;

Ten tweede, het Kruis is een kort gebed tot God door het lijden en de verdiensten van Christus : het Kruis maakt een kort gebed uit, waarin wij, door Christus' lijden en door zijne verdiensten in dat lijden verworven, allerhande gunsten van God vragen; want, met dat teeken te gebruiken, geven wij te kennen, dat geheel onze hoop op Christus' lijden en verdiensten steunt, en smeeken zoo de toe-passing van dit lijden, van die verdiensten af;

Ten derde, het Kruis jaagt van ons den duivel met al zijn bedrijf : met al hetgeen hij doet om ons tot zonde te brengen. De reden dezer kracht is, dat het Kruis en de dood van Christus de bron zijn van alle zaligheid, en dat degenen, die zich met een waar Geloof tot die heilbron wenden, van den vijand hunner zaligheid bevrijd worden, gelijk de Joden, met

de koperen slang van Mozes te aanschouwen, van hunne ziekten genezen werden.

Behalve deze drie voordeelen bekomen wij door het Kruisteken 50 *dagen aftaat*, telkenmale wij het maken met een rouwmoedig hert, en 100 *dagen*, als wij het zoo maken met Wijwater.

Aanmerking.

De twee eerste lessen zijn als eene inleiding tot de Christelijke Leering : zij doen ons deze kennen vooreerst in 't algemeen, stellen ons dan eenige hoofdwaarheden voor nopens den *mensch*, voor wien de Christelijke Leering bestemd is, en nopens den *Christen mensch*, die deze Leering volgt. Nu gaat de Catechismus over tot het eerste zijner vijf voorname deelen, te weten, tot het Geloof.

VRAGEN.

Welke zijn de hoofdpunten dezer les? — Wat wordt er in het bijzonder over ieder dezer hoofdpunten voorgesteld?

1. Wat beteekent het woord *Christen mensch*? — Wat beteekent *discipel* van Jezus Christus? — Waar en wanneer hebben Christus' discipelen eerst den naam van Christenen ontvangen? — Hoeveel dingen zijn er vereischt om Christen mensch te zijn? — Noem ze met de woorden van den Catechismus. — Verklaar eenigszins die vereischten. — Waaruit volgt het, dat die vereischten noodig zijn, opdat iemand Christen zou wezen?

2. Welk is de zin der vraag : *wat betaamt eenen Christen mensch?* — Hoeveel en welke dingen betamen er hem? — Leg die in 't kort uit. — Zeg hoe de Christen tot ieder dezer zaken verplicht is. — Wie zijn *slechte*, wie zijn *goede* doch *onvolmaakte*, wie *volmaakte* Christenen?

3. Wat verstaat men door een *teeken*? — Wat noemt men het teeken *des H. Kruises*? — Wat drukt men dus uit als men zegt, dat het Kruis het teeken is van eenen Christen mensch? — Wat is het Kruisteken ten opzichte der andere teekenen van eenen Christen mensch?

4. Op hoeveel manieren maakt men het Kruisteken? — Welk deel van de hand gebruikt men, en hoe trekt men de hand in iedere manier?

5. Welke woorden spreekt men uit onder het maken van het

H. Kruis? — Waartoe dienen die woorden? — Welken zin hebben zij? — Wat beteekenen hier de woorden : de *naam Gods*? — Wat beteekent het woord *Amen*?

6. Wat is een *mysterie*? — Wat wordt hier uitgedrukt door het woord *Geloof*? — Hoeveel en welke mysteriën van ons Geloof beteekenen wij door het maken van het H. Kruis? — Waarin bestaan deze mysteriën? — Hoe zijn zij *groote mysteriën*?

7. Wat beteekenen wij door de woorden van het Kruisteken? — Wat is er te beteekenen om het mysterie der H. Drijvuldigheid uit te drukken? — Door welke woorden beteekenen wij ieder van die punten, welke tot het mysterie der H. Drijvuldigheid behooren? — Hoe worden zij door die woorden betekend?

8. Wat beteekenen wij door de handtrekkingen in het Kruisteken? — Wat is er te beteekenen om het mysterie der Menschwording uit te drukken? — Door welke handtrekkingen wordt ieder van die punten betekend? — Hoe hebben die handtrekkingen zulke beteekenissen?

9. Is het Kruisteken in onze dagen ingesteld, of bestaat het reeds sedert lang? — Wat verstaat men in dit antwoord door *voorvaders*? — Sedert wanneer bestaat het Kruisteken in de H. Kerk? — Welk is de eerste oorsprong van dit teken?

10. In hoeveel soorten van gevallen behoort men meest het Kruisteken te maken? — Waarom meldt hier de Catechismus op eene bijzondere wijze : het *opstaan, eten, slapen gaan*? — Wat verstaat men door *kwellen en bekoring*? — Waarom moet men bijzonderlijk het Kruisteken maken, als men *eenige kwellen of bekoring heeft of gevoelt*?

11. Welk is het eerste, het tweede en derde profijt van het Kruisteken? — Waarin bestaat ieder van die profijten? — Hoe zijn zij allen aan het Kruisteken eigen?

DERDE LES.

Van het Geloof.

Het Geloof.	1º Bepaling der deugd van Geloof.	V. 1. <i>Wat is het Geloof?</i>
	a) Getal.	V. 2. <i>Is er meer dan één waarachtig Geloof?</i>
	b) Onverpenbare voorwerp des Geloofs.	V. 3. <i>Mogen wij wel twijfelen aan eenige deelen des Geloofs?</i>
	c) Kort begrip.	V. 4. <i>Hebben de ketters het waarachtig Geloof, die eenige stukken voor goed houden en andere verachten?</i>
	3º Beweegreden.	V. 5. <i>Is het waar dat eenigelijk in zijn Geloof kan zalig worden?</i>
		V. 6. <i>Welk is het kort begrip van het gene wij meest moeten gelooven?</i>
		V. 7. <i>Zeg de twaalf artikelen of hoofdstukken des Geloofs.</i>
		V. 8. <i>Zeg de stukken die het Geloof aangaan?</i>

1. V. *Wat is het Geloof?*

- A. Eene gave Gods en een licht, door hetwelk de mensch vastelijk gelooft al hetgene God ons veropenbaard heeft en door de Heilige Kerk voorhoudt, 't zij dat het geschreven is of niet.

V. De Catechismus spreekt hier van de *deugd*, en niet enkel van de *akte* van Geloof, om reden dat, alle deugd eene genegenheid zijnde der ziel tot een zeker goed werk, de beschrij-

ving eener deugd noodzakelijk ook die bevat van de akte of het werk, waartoe zij ons genegen maakt, en het overigens, om God te behagen, niet voldoende is, Hem met enige akten van Geloof te vereeren, maar daartoe de deugd zelve in ons vereischt wordt; immers, een bovennatuurlijk einde, zooals den Hemel die God alleen toebehoort, kan niemand bereiken zonder bovennatuurlijke krachten, en deze bestaan hoofdzakelijk in de heiligmakende gratie en in de bovennatuurlijke deugden. De deugden zijn de bijzonderste middelen tot het goed; zonder deze kunnen wij wel het goed doen maar slechts onvolmaaktelijk en met moeite.

A. De bepaling van de deugd van Geloof vermeldt daarvan hoofdzakelijk : 1° den oorsprong, 2° de natuur, 3° de akte én 4° het voorwerp.

1° De *oorsprong* : de deugd van Geloof is **eene gave Gods**, d. i. zij maakt geen deel van onze natuur, gelijk b. v. onze ziel, en is door onze natuurlijke werken niet aan te winnen, gelijk b. v. de wetenschap, noch kan door zulke werken als loon verdien worden; in één woord, zij behoort op geener wijze tot de natuurlijke orde, maar wordt ons door God uit loutere goedheid ingestort.

2° De *natuur* : het Geloof is **een licht**, bestaande in eene ingestorte en bijblijvende bekwaamheid des verstands, waardoor men begrijpt of ziet, dat de goddelijke Veropenbaring geloofweerdig is en geloofd moet worden, en tevens in eene genegenheid van den wil om die Veropenbaring door het Geloof aan te nemen.

3° De *akte* : het Geloof is een licht, **door hetwelk de mensch vastelijk gelooft**; het werk dus tot hetwelk het Geloof ons genegen maakt, is *gelooven*, en gelooven is iets voor waar aannemen, niet omdat wij het door ons verstand of door onze zinnen zien, maar omdat iemand die geloofweerdig is, er ons de waarheid van getuigt. *Vastelijk* gelooven is zóó gelooven, dat men geenszins twijfelt, geenszins vrijwillig denkt, dat de zaak die men aanneemt, misschien valsch zou kunnen wezen. Het woord *vastelijk* leert ons, *hoe wij* door de deugd van Geloof gelooven.

4° Het *voorwerp* : **al hetgene God ons veropenbaard heeft en door de Heilige Kerk voorhoudt, 't zij dat het geschreven is of niet**: deze woorden drukken uit *wat*

wij door de deugd van Geloof, op Gods getuigenis, voor waar aannemen; zij worden hieronder nader verklaard.

Al hetgene God ons veropenbaard heeft: al hetgene God ons kenbaar gemaakt heeft, niet door onze rede, maar met tot ons op eene bovennatuurlijke wijze te spreken, en dit maakt eigenlijk uit hetgene wij moeten gelooven. — God heeft verscheidene malen veropenbaringen gedaan: eerst heeft Hij gesproken door de patriarchen; daarna, door Mozes en de profeten; eindelijk, door Jezus Christus, zijnen eenigen Zoon, voor ons mensch geworden.

Al hetgene God ons veropenbaard heeft en door de H. Kerk voorhoudt: al hetgene God, door de H. Kerk, die Christus daartoe ingesteld heeft, ons, als van Hem veropenbaard zijnde, voorstelt. De H. Kerk dus is de middel, waardoor God eenieder de waarheden voorhoudt, die Hij eens veropenbaard heeft; en zoo veropenbaart ons de H. Kerk geene nieuwe waarheden, maar houdt ons, als een gezant Gods in zijnen naam zijne Veropenbaring, voor. — *Door de H. Kerk,* die ons de Veropenbaring voorhoudt, moet verstaan worden de overheid der Roomsche-Katholieke Kerk, te weten: de Paus van Rome en de bisschoppen, die door Christus zelven ingesteld zijn; ook de pastoors en priesters, voor zooveel zij door den Paus en de bisschoppen gemachtigd zijn om hunne leering, in hunnen naam, aan het volk te verkondigen. Soms houdt de H. Kerk de veropenbaarde leering voor *opeene plechtige wijze*, namelijk, wanneer de Paus van Rome, als Paus, de leering verklaart, die al de geloovigen moeten aannemen, of *wanneer een algemeen Concilie eene dergelijke geloofsvverklaring doet;* maar die voorhouding geschiedt onophoudelijk *opeene gewone en dagelyksche wijze*, door de brieven der Pausen en bisschoppen, door de leering der katholieke Universiteiten en Seminariën, door den Catechismus, dien elke bisschop in zijn bisdom voorschrijft, en door de sermoenen en onderrichtingen der pastoors en priesters.

Al hetgene ons God veropenbaard heeft en door de Heilige Kerk voorhoudt, 't zij dat het geschreven is of niet: 't zij hetgene de H. Kerk ons voorhoudt, in de H. Schriftuur geschreven staat, 't zij het daar niet in te vinden is. Hieruit volgt: a) dat de H. Kerk, gelijk overigens in de 4^e les uitdrukkelijker zal geleerd worden, hare leering uit twee schatten neemt, te

weten : uit de H. Schriftuur en uit de Overlevering; b) dat de leerling uit de Overlevering genomen, niet min waarde heeft dan de andere.

2. V. *Is er meer dan een waarachtig Geloof?*

A. Geenszins; want gelijk er maar één God is die het ons ingeeft, en ééne H. Kerk die het ons voorhoudt, zoo kan er maar één Geloof wezen.

V. De zin is : bestaan er verschillende veropenbaarde leeringen die met elkaar strijden? **Geloof** is hier genomen in den zin van veropenbaarde leering, die te gelooven is.

A. Er is niet meer dan ééne veropenbaarde leering, **want gelijk er maar één God is die het ons ingeeft**: gelijk er slechts één oneindig wijze en waarachtige God is, die veropenbaart en ons de gratie geeft om te gelooven, **en ééne H. Kerk die het ons voorhoudt**: ééne door Christus' instelling onfaalbare Kerk, die ons voorhoudt, wat God veropenbaard heeft, **zoo kan er maar één Geloof wezen**: zoo kan er niet meer dan ééne leering bestaan, die te gelooven is. Dan maar zouden er tegenstrijdige veropenbaarde leeringen kunnen zijn, indien er verscheidene Goden of verscheidene HH. Kerken bestonden, of indien God en de H. Kerk niet onfaalbaar waren.

3. V. *Mogen wij wel twijfelen aan eenige delen des Geloofs?*

A. Nee; maar wij moeten al wat ons van de H. Kerk voorgehouden wordt, vastelijk gelooven en belijden.

V. Mogen wij van het een of het ander punt, dat wij zekerlijk weten van God veropenbaard te zijn, vrijwillig denken, dat het misschien valsch is? — Hier wederom is **Geloof** genomen in den zin van veropenbaarde leering, die te gelooven is.

A. **Neen**, dat mogen wij geenszins; **maar wij moeten vastelijk gelooven en belijden**: zonder den minsten twijfel in- en uitwendig voor waar aannemen **al wat ons van de H. Kerk**, als van God veropenbaard zijnde, **voorgehouwen wordt**. De reden daarvan is, dat voor al de punten van ons Geloof dezelfde onfaalbaarheid van God en van de H. Kerk geldt, en dat men dus het een punt niet kan verstooten zonder ook de andere te verwerpen. De Catechismus spreekt hier enkel van de voorhouding der H. Kerk, en zegt er niet bij: *al wat God ons veropenbaard heeft*, omdat de H. Kerk de gewone middel is, waardoor wij met volle zekerheid kennen, welke juist de punten zijn die God veropenbaard heeft.

4. *V. Hebben de ketters het waarachtig Geloof, die enige stukken voor goed houden en andere verachten?*

A. Dezen hebben geen goddelijk Geloof, maar alleenlijk eene menschelijke opinie of goeddunkens.

V. De ketters, die eenige punten des Geloofs, welke zij weten veropenbaard te zijn, voor waar aannemen, en andere als valsch of als twijfelachtig aanzien, gelooven die waarlijk in God, of, wat zij van de Veropenbaring aanveerden, geloven zij dat op Gods getuigenis? Deze vraag leert ons, wie **ketters** zijn: dezulken namelijk, die eenige deelen der Veropenbaring, welke zij weten goddelijk te zijn, aanveerden, en de andere verwerpen.

A. **Dezen hebben geen goddelijk Geloof**: gelooven niet wezenlijk in God, aanveerden de Veropenbaring niet, om reden der onfaalbaarheid van God, wat noodzakelijk vereischt is om een goddelijk Geloof te hebben; **maar alleenlijk eene menschelijke opinie of goeddunkens**: eene zienswijze, een gedacht, dat niet op Gods getuigenis, maar slechts op beweegredenen van hun menschelijk verstand rust; in één woord, de ketters gelooven de punten die zij aannemen, niet omdat God ze veropenbaard heeft, maar omdat hun verstand ze goedkeurt; wie immers de goddelijke Veropenbaring op Gods

getuigenis aanveertdt, gelooft er noodzakelijk al de punten van met gelijke zekerheid, aangezien voor alle punten dezelfde onfaalbaarheid geldt. Men kan Gods getuigenis toch niet te gelijk aanveerden en verachten.

5. *V. Is het waar dat eeniegelijk in zijn Geloof kan zalig worden?*

A. Zoo leeren de ketters, maar zij dolen; want zonder het één waarachtig Geloof is de zaligheid onmogelijk.

V. Kunnen de verschillende soorten van ketters die eenige stukken der goddelijke Veropenbaring voor goed houden en andere verachten, zoowel als de katholieken, die geheel de Veropenbaring aannemen, tot de zaligheid komen?

A. **Zoo leeren de ketters**, namelijk, dat eeniegelijk in zijn Geloof kan zalig worden, **maar zij dolen**: hunne meening is valsche; want zonder het één waarachtig **Geloof is de zaligheid onmogelijk**; zonder de geheele Veropenbaring aan te nemen, gelijk de Roomsche-Katholieke Kerk ze voorhoudt, is het onmogelijk den Hemel te bekomen. De reden is, dat, wie vrijwillig een punt der Veropenbaring weigert te gelooven, grootelijks zondigt, geen goddelijk Geloof meer heeft, en zoo reeds aan het eerste vereischte om God te kunnen dienen, te kort blijft.

Uit de noodzakelijkheid en den oorsprong des Geloofs samengenomen, mag men geenszins besluiten, dat iemand, die tot de jaren van verstand gekomen is, bij gebrek aan het waar Geloof, zonder zijne schuld den Hemel kan verliezen; want God biedt eenieder de gave van Geloof aan, en al degenen, die de jaren van verstand bereikt hebben, bekomen deze gave, als zij er door hunne zonden geen beletsel tegen steen.

6. *V. Waaruit hebben wij deze zekerheid in de stukken die het Geloof aangaan?*

A. Uit God, die ons niet kan bedriegen, en uit de

H. Kerk, die, naar de leering van Christus, niet kan dolen.

V. Waaruit weten wij met volle zekerheid dat, hetgene God ons veropenbaard heeft en door de H. Kerk voorhoudt, wezenlijk geloofweerdig is?

A. **Uit God, die ons niet kan bedriegen** : die niet kan falen en niet kan liegen, **en uit de H. Kerk, die, naar de leering van Christus, niet kan dolen** : uit de Roomsche-Katholieke Kerk die, volgens Christus' instelling en verklaring, onfaalbaar is in het voorhouden der veropenbaarde leering. Indien God die veropenbaart, en tevens de H. Kerk die de goddelijke Veropenbaring voorhoudt, beiden onfaalbaar zijn, zoo hebben wij volle zekerheid nopens hetgene wij moeten gelooven.

De onfaalbaarheid in de H. Kerk, behoort toe 1° aan den Paus van Rome, als Paus sprekende over zaken van Geloof en zeden, met het inzicht van alle geloovigen te verplichten; 2° aan den Paus te zamen met de bisschoppen, 't zij deze in een algemeen Concilie met hem vergaderd, of de wereld daar verspreid zijn.

7. *V. Welk is het kort begrip van hetgene wij meest moeten gelooven?*

A. Het Symbolum des Geloofs, van de Apostelen gemaakt en in twaalf deelen verdeeld.

V. De zin der woorden **meest gelooven** is hier niet *vastelijker gelooven*, maar *uitdrukkelijker kennen en gelooven*.

A. **Het Symbolum**, de verzameling, de opsomming, ofwel het teeken of de belijdenis **des Geloofs**, der veropenbaarde leering, die de H. Kerk ons voorhoudt, **van de Apostelen gemaakt**, gelijk de Overlevering getuigt, **en in twaalf deelen** of twaalf bijzondere waarheden **verdeeld**.

8. *V. Zeg de twaalf artikelen of hoofdstukken des Geloofs.*

- A. 1. Ik geloof in God, den Vader almachtig, schepper des hemels en der aarde.
- 2. En in Jezus Christus, zijnen eenigen Zoon, onzen Heer :
- 3. Die ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit de Maagd Maria :
- 4. Die geleden heeft onder Pontius Pilatus; is gekruist, gestorven en begraven :
- 5. Die nedergedaald is ter helle; ten derden dage verrezen is van de dood :
- 6. Die opgeklommen is ten hemel, en zit ter rechter hand Gods zijns Vaders almachtig :
- 7. Vandaar zal Hij komen oordeelen de levenden en de doden.
- 8. Ik geloof in den Heiligen Geest,
- 9. De Heilige Katholieke Kerk, gemeenschap der Heiligen,
- 10. Vergiffenis der zonden,
- 11. Verrijzenis des vleesches,
- 12. Het eeuwig leven. Amen.

A. Het Symbolum bestaat uit *driij* deelen : het eerste spreekt van God den Vader en van de schepping die Hem wordt toegeschreven ; het tweede, van God den Zoon en onze verlossing, die Hij als mensch heeft teweeggebracht ; het derde, van den H. Geest en al de werken die Hem toegeschreven worden.

Wij zeggen in het Symbolum : ik geloof in God..... in Jezus Christus.... in den H. Geest, om uit te drukken, dat wij niet enkel gelooven in hun bestaan, maar ook, en met eene ware genegenheid tot hen, hunne leerling aannemen.

Het Symbolum moeten wij kennen *uit noodzakelijkhed des gebods*, d. w. z. dat wij zondigen, als wij het, door onze schuld niet kennen. De *Vier Punten des Geloofs*, die ook in het

Symbolum vermeld zijn, moeten wij weten, niet enkel uit noodzakelijkheid des gebods, maar ook uit *noodzakelijkheid des middels*, d. w. z. dat wij, zonder de kennis daarvan, niet kunnen zalig worden, al ware hier de onwetendheid onvrijwillig. Die vier punten worden gewoonlijk geleerd en opgezegd als volgt: « Ten eerste, dat er is één God: ten tweede, dat er zijn drie goddelijke Personen, te weten: God de Vader, God de Zoon en God de H. Geest; ten derde, dat God de Zoon voor ons is mensch geworden; ten vierde, dat God is de looner van het goed, en de straffer van het kwaad. »

Buiten de punten in het Symbolum uitdrukkelijk vermeld, zijn er nog andere, die elkeen, volgens den staat waarin hij zich bevindt, weten en gelooven moet. Zoo is elkeen voorzeker verplicht, eene genoegzame kennis te hebben van de HH. Sacramenten die hij ontvangen moet, en van al die geloofspunten die hij moet weten om zijn ambt behoorlijk te vervullen.

Aanmerking.

Door deze les verstaan wij gemakkelijk onze akte van Geloof: « *Mijn Heer en mijn God! Ik geloof vastelijk.* » Het woord *vastelijk* drukt de manier uit, waarop wij moeten gelooven; « *al hetgeen Gij hebt veropenbaard en door de H. Kerk mij voorhoudt te gelooven.* » Dat is het voorwerp van ons Geloof; wij gelooven de waarheden die God ons veropenbaard heeft, en kennen die met volle zekerheid door de H. Kerk die, naar Christus' leering, niet kan dolen; « *omdat Gij de opperste en onfaalbare waarheid zijt.* » Dat is de reden waarom wij in God gelooven.

Wij hebben volmaakte voorbeelden van Geloof in Abraham die uit Geloof zijn land verliet en zijnen eenigen zoon, den erfgenaam der beloften door God gedaan, wilde slachtofferen; in Mozes die uit Geloof het hof van Egypten verliet.

VRAGEN.

Hoe wordt deze les verdeeld? — Wat leeren wij in ieder deel?

1. Spreekt de Catechismus hier van de *akte* ofwel van de *deugd van Geloof*; en waarom? — Welk is de oorsprong van de deugd van Geloof? — Is het noodig dat onze deugd van Geloof een zooden oorsprong heeft en waarom? — Waarin bestaat die deugd? — Tot welk werk maakt zij ons genegen, en waarin bestaat dat

werk? — *Hoe geloover wij door die deugd?* — Wat gelooven wij door haar? — Wat is *veropenbaren*? — Wat doet de H. Kerk nopens hetgene God veropenbaard heeft? — Wat verstaat men hier door de H. Kerk? — Op hoeveel en op welke manieren houdt zij ons de goddelijke Veropenbaring voor? — Wat beteekenen de woorden : *t zíj dat het geschreven is of niet?*

2. Welk is de zin der vraag : *is er meer dan één waarachtig Geloof?* — Kan er meer dan één waarachtig Geloof wezen? — Welke reden geeft de Catechismus daarvan? — Hoe is die reden geldig?

3. Wat onderzoekt de Catechismus als hij zegt : *mogen wij wel twijfelen aan eenige delen des Geloofs?* — Hoe moeten wij al wat de H. Kerk ons voorhoudt aannemen en waarom? — Wat is *vastelijk gelooven en belyden*? — Waarom zegt de Catechismus hier : *hetgeen de H. Kerk ons voorhoudt; en niet : hetgeen God veropenbaard heeft?*

4. Hoe gedragen zich de ketters nopens het Geloof? — Wat verstaat men hier door een *waarachtig, een goddelijk Geloof*; en wat is eene *menschelijke opinie of goeddunken*? — Hebben de ketters een *waarachtig, een goddelijk Geloof*? — Wat hebben zij alleenlijk? — Welk is de reden daarvan?

5. Wat beteekenen de woorden : *is het waar dat eenigelijk in zijn Geloof kan zalig worden?* — Wat antwoorden de ketters op deze vraag? — Wat moeten wij van hunne meening over dit punt denken; en waarom? — Waarom is de zaligheid zonder het eenig waarachtig Geloof onmogelijk? — Indien zonder het één waarachtig Geloof de zaligheid onmogelijk is, en dat het Geloof eene gave is, volgt er daaruit niet, dat eene menschen zonder hunne schuld verloren gaan?

6. Zeg in andere woorden : *waaruit hebben wij deze zekerheid in de stukken die het Geloof aangaan.* — Uit welken hoofde zijn wij zeker dat hetgene wij gelooven, wezenlijk geloofweerdig is? — Wat beteekenen de woorden : *God, die ons niet kan bedriegen; — de H. Kerk, — die, naar de leering van Christus, niet kan dolen?*

7. Wat beteekenen in de 7^e vraag de woorden : *hetgene wij meest moeten gelooven?* — Wat verstaat men door *Symbolum des Geloofs?* — Wie heeft dat Symbolum gemaakt, en hoe weten wij dat? — Hoe is het verdeeld?

8. Hoeveel hoofddeelen zijn er in het Symbolum, en wat bevatten zij? — Wat wordt er betekend door : ik geloof *in* God den Vader *in* Jezus Christus, *in* den H. Geest. — Welk verschil is er tusschen iets te moeten weten uit *noodzakelijkheid des gebods* en uit *noodzakelijkheid des middels?* — Uit welke noodzakelijkheid moeten wij geheel het Symbolum kennen, en uit welke de Vier Punten des Geloofs?

VIERDE LES.

Van de H. Schriftuur en van de Traditiën.

De Schatten der goddelijke Veropenbaring.	De H. Schriftuur.	1º Natuur.	{ V. 2. Wat heet gij de H. Schriftuur ?
		2º Schriftuurboeken.	{ V. 3. Waaruit mogen wij weten welke boeken stukken van de H. Schriftuur zijn ?
De Apostelijke Traditiën.		3º Gebruik.	{ V. 4. De kettersche bijbels zijn die ook H. Schriftuur ?
		4º Uitgebreidheid.	{ V. 5. Is het iemand verboden den Bijbel te lezen ?
		1º Natuur.	{ V. 6. Is de Schriftuur heel klaar, en kan ze eenigelijk wel verstaan ?
		2º Enige punten enkel hierin bewaard.	{ V. 7. Moeten wij iets gelooven, dat in den Bijbel niet geschreven is ?
			{ V. 8. Wat zijn Apostelijke Traditiën ?
			{ V. 9. Noem enige stukken die geloofd moeten worden, en nogtans in de H. Schriftuur niet staan.

1. V. Waaruit heeft de H. Kerk al wat zij ons voorhoudt te gelooven?
- A. Uit de schatten, die God haar achtergelaten heeft, te weten : de Heilige Schriftuur en de Apostelijke Traditiën of Overleveringen.

V. De zin is : waaruit neemt de H. Kerk de leering, die zij ons als de goddelijke Veropenbaring voorhoudt : is het uit

nieuwe goddelijke veropenbaringen, ofwel uit eenige bewijs-
of bewaarstukken der gedane Veropenbaring? (1)

A. Zij neemt de leering, die zij voorhoudt **uit de schatten**,
de bewaarstukken, **die God**, na daarin zijne Veropenbaring
besloten te hebben, **haar achtergelaten heeft**, opdat zij
er hare leering zoude uit putten. Die bewaarstukken, hier
schatten genoemd om hunnen allerkostbaarsten inhoud, zijn
ten getalle van twee, **te weten : de Heilige Schriftuur en**
de Apostelijke Traditiën of Overleveringen.

2. *V. Wat heet gij de Heilige Schriftuur?*

A. Boeken, die zoowel in het Oud als in het Nieuw
Testament, van heilige mannen, door het ingeven
en den wonderlingen bijstand van den H. Geest,
geschreven zijn.

A. De H. Schriftuur bestaat niet uit mondelinge leering,
maar, gelijk het woord *schriftuur* of *schrift* genoegzaam aan-
duidt, uit **boeken**, en uit boeken, **die geschreven zijn**
zoowel in het Oud als in het Nieuw Testament, deze
woorden leeren ons, *wanneer* de H. Schriftuur opgesteld
werd, namelijk, onder de Oude Wet van Mozes zoowel als
onder de Nieuwe Wet van Christus : *testament* is hier immers
hetzelfde als getuigenis, veropenbaring, verbond, *vct.* De
boeken van het Nieuw Testament zijn allen geschreven in de
eerste eeuw na Christus. — Om Schriftuurboeken te zijn,
moeten de boeken van het Oud en van het Nieuw Testament
geschreven zijn, niet, gelijk de steenen tafelen van Mozes,
rechtstreeks door God zelven, maar 1° **van heilige man-**
nen : van personen door God zelven uitgekozen en Hem zon-
derling toegewijld; 2° **door het ingeven van den H. Geest**,
zoowel wat aangaat de gedachten die geschreven moeten
worden, als den wil van die te schrijven; en, na die ingeving,
3° **door den wonderlingen**, buitengewonen, bovennatuur-
lijken **bijstand van den H. Geest**, om in 't uitdrukken der

(1) Zie « Het Roomsche-Katholieke Geloof in 't kort bewezen. »
Bl. 53-60. — Bij onzen uitgever fr. 0,30.

gedachten niet te falen. Deze twee werken zijn, gelijk al het-
geen God buiten zich zelven doet, de drijf goddelijke Personen
gemeen, maar worden den *H. Geest* zonderling toegeschreven
omdat het werken van liefde zijn. De reden waarom beide
hier vereischt worden, is gemakkelijk om begrijpen : om
eenen boek op te stellen, moet men gedachten hebben, deze
willen schrijven, en nauwkeurig uitdrukken; welnu, het Ge-
loof leert ons, dat God de *H. Schriftuur* heeft opgesteld door
tusschenkomst van heilige mannen, van Hem daartoe verko-
zen; dus moet God hun de gedachten, die in de *H. Schriftuur*-
boeken uitgedrukt zijn, alsook den wil van ze daarin uit te
drukken, ingegeven, en hun daarenboven in het schrijven
hulp verleend hebben.

Hieruit blijkt, hoe de geloofsverklaringen der *H. Kerk*
geene *H. Schriftuur* zijn : wel zijn zij gedaan onder den zon-
derlingen bijstand van den *H. Geest*, maar door Hem niet
onmiddelijk ingegeven, daar zij uit de schatten der Veropen-
baring genomen zijn.

De *Schriftuur*boeken worden *Heilige Schriftuur* genoemd,
omdat zij, van God zelven voortkomende, bij uitnemendheid
heilig zijn.

3. *V. Waaruit mogen wij weten welke boeken
stukken van de Heilige Schriftuur zijn?*

A. Uit de leerling van de *H. Kerk*, die ze voor zulke
ontvangt en ons voorhoudt.

V. Door wat middel kunnen wij met zekerheid weten, welke
boeken wezenlijk *H. Schriftuur* zijn?

A. Wij weten dat met zekerheid **uit de leerling van de
*H. Kerk***: van de kerkelijke overheid, bestaande uit den Paus
en de bisschoppen, **die ze voor zulke ontvangt**: die de ware
*Schriftuur*boeken, haar door de schatten der Veropenbaring
kenbaar gemaakt, voor dusdanig aanneemt, **en ons** ook voor
dusdanige, op eene onfaalbare wijze, **voorhoudt**. De reden
is, dat de Veropenbaring van God, die ze ingegeven heeft, de
ware middel is om te weten, welke boeken stukken zijn van
de *H. Schriftuur*, en dat de *H. Kerk* van Christus is ingesteld
om ons de veropenbaarde leerling onfaalbaar voor te stellen.

4. *V. De kettersche bijbels zijn die ook H. Schriftuur?*

A. Geenzins, want zij zijn vervalscht op vele plaatsen.

V. De kettersche bijbels zijn die ook ware Schriftuurboeken, gelijk die welke de H. Kerk ons voor zulke voorhoudt? *Bijbel* beteekent eigenlijk *boek*, maar wordt algemeen gebruikt om de uitmuntendste boeken, te weten, de verzameling der Schriftuurboeken aan te duiden.

A. De kettersche bijbels zijn **geenzins H. Schriftuur**, de reden volgt; **want zij zijn vervalscht op vele plaatsen**; de ketters immers houden wel eenige stukken voor goed, maar verachten de andere; vandaar komt dat hunne bijbels, deels ongeschonden gebleven, op vele plaatsen vervalscht zijn, 't zij door nieuwe dingen die er bijgevoegd, 't zij door andere die weggeletten of van zin veranderd werden; daarom ook kunnen die bijbels, daar ten minste waar zij vervalscht zijn, geenzins H. Schriftuur wezen.

Het is streng verboden kettersche bijbels te bewaren of te lezen.

5. *V. Is het iemand verboden den Bijbel te lezen?*

A. Ja, het is aan gemeene lieden verboden zonder oorlof dien te lezen in de moederlijke taal.

A. **Ja, het is verboden**, niet rechtstreeks door God maar door de H. Kerk, **aan gemeene lieden**: aan al degenen die niet voor ambt hebben, als dienaars van de H. Kerk, de Christenen in het Geloof te onderwijzen, noch zich daartoe bereiden: *gemeene lieden* immers is hier het tegenovergestelde van *aanzienlijke beambten*; **dien te lezen zonder oorlof**, zonder toelating van de geestelijke overheid, van den Paus namelijk, óf van den bisschop, óf van eenen door hen daartoe gemachttigden pastoor of biechtvader, **in de moederlijke taal**: in eene taal die hedendaags nog gesproken, en daarom *moeder-taal* (taal die wij van onze moeder leeren) of *levende taal* genoemd wordt. Zulke taal is b. v. het Vlaamsch, het

Fransch, het Engelsch, het Duitsch. Het tegenovergestelde van de levende talen zijn de *doode talen*, die men niet meer spreekt, zooals het Latijn, het Grieksch, het Hebreeuwsch.

Hieruit volgt, 1° dat het aan niemand verboden is den Bijbel te lezen in de doode talen; 2° dat het maar aan gemeene lieden verboden is dien zonder oorlof in de moederlijke taal te lezen. Hier nochtans is eene uitzondering te maken voor die overzettingen van den Bijbel in de moederlijke talen, welke van den Paus goedgekeurd zijn, ofwelke vergezeld gaan van uitleggingen uit de HH. Vaders of uit katholieke schrijvers, en tevens de goedkeuring van den bisschop dragen : deze mag eenigelijk lezen.

6. *V. Is de Schriftuur heel klaar, en kan ze een-
iegelijk wel verstaan?*

- A. Neen ; maar zij is zeer duister in vele plaatsen, en daarom is het zeer zorgelijk voor ongeleerde menschen die te lezen.

A. **Neen ; maar zij is zeer duister**, zeer moeilijk om verstaan in vele plaatsen, en de oorzaak daarvan ligt in de verhevene waarheden die zij bevat, alsmede in onze onvolmaakte kennis van de talen, waar de Bijbel in geschreven is, en van de oude gebruiken die daarin vermeld worden; **en daarom is het zeer zorgelijk**, zeer gevvaarlijk die te lezen voor ongeleerde mensen : voor personen die in het Geloof, in de geschiedenis en in de taalkunde weinig ervaren zijn. 't Is om reden van de duisterheid der H. Schriftuur en het daaruit voortvloeiend gevaar, dat de H. Kerk aan de gemeene lieden verboden heeft ze te lezen in de moederlijke taal.

7. *V. Moeten wij iets gelooven, dat in den Bijbel niet geschreven is?*

- A. Ja, ook de Apostelijke Traditiën.

A. Uit dit antwoord blijkt, dat de Bijbel niet alles behelst wat wij moeten gelooven; dat hij bijgevolg de enige schat niet is, waar de goddelijke Veropenbaring in besloten ligt. Behalve den Bijbel bestaat nog een tweede schat, te weten : **de Apostelijke Traditiën** of Overleveringen. De verklaring van hunnen aard en naam wordt gegeven in de volgende vraag.

8. V. Wat zijn Apostelijke Traditiën?

A. Leeringen, die van der Apostelen tijden af geleerd, en van hand tot hand overgeleverd zijn.

A. De Apostelijke Traditiën zijn leeringen : veropenbaarde waarheden, **die van der Apostelen tijden af geleerd**, die van reeds onmiddellijk na de nederdaling van den H. Geest, door de Apostelen aan de gelovigen gepredikt, en, van dan af, zonder onderbreking, **van hand tot hand** : van den eersten Paus en de eerste bisschoppen tot hunne opvolgers door de eeuwen heen, **overgeleverd zijn**. Deze overlevering geschiedde door de leerling der Pausen, der bisschoppen en der Conciliën, door de schriften der godgeleerden, de Catechismussen, de kerkgebruiken, de sermoenen en onderrichtingen der pastoors en priesters.

De Overleveringen komen dus hierin met de H. Schriftuur overeen, dat zij ook de van God veropenbaarde leering zijn; maar verschillen er van onder dit opzicht, dat zij niet, gelijk de H. Schriftuur, door het ingeven en den wonderlingen bijstand van den H. Geest geschreven, maar door de schrifteilijke en mondelinge leering der H. Kerk bewaard werden.

Evenwel verschillen de Overleveringen van de voorhouding der H. Kerk : deze is hare levende leering, of hetgeen de Paus en de bisschoppen, die nu leven, ons voorhouden; gene integendeel, bestaan uit de stukken, die de leering der H. Kerk in vroegeren tijd bevatten.

De H. Schriftuur en de Overlevering zijn dus twee *doode* bronnen der goddelijke Veropenbaring, terwijl de H. Kerk, die de Veropenbaring er uit put en voorhoudt, de levende bron der Veropenbaring is.

9. V. Noem eenige stukken die geloofd moeten worden en nochtans in de Heilige Schriftuur niet staan.

A. Dat er maar vier Heilige Evangelisten zijn; dat de H. Moeder Gods altijd maagd gebleven is, enz.

A. Hier doet de Catechismus, onder andere, twee geloofs-punten kennen, die alleen in de Overlevering bewaard zijn :

1º **Dat er maar vier Heilige Evangelisten zijn**, of vier heilige mannen die, door goddelijke ingeving en bijstand, het Evangelie geschreven hebben, te weten : de HH. Mattheüs, Marcus, Lucas en Joannes. Het woord *Evangelie*, letterlijk *blijde tijding*, wordt algemeen gebruikt om de blijde tijding van Christus' komst, en bijgevolg, van geheel zijne geschiedenis uit te drukken.

2º **Dat de — H. Moeder Gods** : de H. Maagd Maria, die den naam draagt van Moeder Gods, omdat zij de moeder is van Christus als mensch, **maagd gebleven is — altijd** : geheel haar leven dôr.

Enz. : wij weten ook door de Overlevering alleen, hoeveel Sacramenten er zijn, en welke boeken deel maken van de H. Schriftuur.

Het grootste getal der geloofspunten zijn tevens in de H. Schriftuur en in de Overlevering te vinden.

VRAGEN.

Wat leeren wij kennen in deze les? — Geef de hoofdverdeling dezer les. — Zeg wat de Catechismus nopens ieder deel onderzoekt.

1. Welk is de zin der vraag : *Waaruit heeft de H. Kerk al wat zij ons voorhoudt te geloven?* — Wat beteekenen de woorden : *de schatten die God haar achtergelaten heeft?* — Hoeveel schatten zijn er, waaruit de H. Kerk hare leering neemt, en hoe noemt men ze?

2. Wat wordt er door den naam zelven *Schriftuur* nopens de H. Schriftuur aangeduid? — Wanneer zijn de schriftuurboeken geschreven? — Wat verstaat men door *Oud en Nieuw Testament*? — Leg het woord *Testament* uit. — Door wie is de H. Schriftuur geschreven; leg het antwoord uit. — Wat is er vereischt, opdat een boek H. Schriftuur weze? — Wat verstaat men hier door *het inge-*

ven van den H. Geest? — Wat verstaat men door den zonderlingen bijstand van den H. Geest, waaronder de H. Schriftuur geschreven is? — Komt dat ingeven en die zonderlingen bijstand alleen van den H. Geest; leg het antwoord uit. — Waarom zijn de bovenge-noemde vereischten noodig opdat een boek H. Schriftuur zoude wezen? — Van waar komt de naam Heilige Schriftuur?

3. Welk is de zin der derde vraag: *Waaruit mogen wij weten, welke boeken stukken van de H. Schriftuur zijn?* — Welken middel hebben wij dan om de boeken, die wezenlijk tot de H. Schriftuur behoren, te kennen? — Wat verstaat men hier door de H. Kerk? — Bewijs dat die genoemde middel de ware is om de schriftuur-boeken te kennen.

4. Wat beteekent hier het woord *Bijbel?* — Wat wordt hier nopens de kettersche bijbels gevraagd? — Waarom zijn zij geene H. Schriftuur? — Mogen wij die bewaren of gebruiken?

5. Zijn er gelovigen, aan wie het ooit verboden is den Bijbel te lezen? — Welke zijn deze? — In welk geval is het hun verboden, en welke uitzondering is er te maken? — Kan er tot dat geval oorlof gegeven worden, en door wie? — Wie mogen den Bijbel in alle talen lezen? — In welke talen mag eenieder den Bijbel lezen? — Van wie komt het verbod den Bijbel in zekere talen te lezen?

6. Wat is er op te merken nopens de klaarheid of de duisterheid der H. Schriftuur? — Wat volgt er daaruit voor het lezen der H. Schriftuur? — Welke wet heeft de H. Kerk daarom nopens het lezen der H. Schriftuur gemaakt?

7. Vinden wij alles, wat mij moeten gelooaven, in de H. Schriftuur? — In welken schat vinden wij de andere geloofspunten? — Leg den naam van dien tweeden schat uit.

8. Welke *leeringen* zijn de Apostelijke Traditiën? — Van wie zijn zij eerst overgeleverd? — Hoe zijn zij tot ons gekomen? — Wat is er gemeen tuschen de H. Schriftuur en de Overlevering, en waarin verschillen deze twee schatten? — Hoe verschilt de Overlevering van de levende leerling der H. Kerk, die ons voorhoudt het geen wij moeten gelooaven?

9. Wat leeren wij in de 9^e vraag: *Noem eenige stukken, die geloefd moeten worden en nochtans in de H. Schriftuur niet staan?* — Wat verstaat men door *Evangelisten* en door *Evangelie?* — Wie is de *Moeder Gods*, en waarom draagt zij dezen naam? — Hoelang is de Moeder Gods maagd gebleven? — Noem nog twee andere punten, die wij alleen door de Overlevering kennen.

VIJFDE LES.

Van God den Vader almachtig en van de H. Drijvuldigheid.

Ik geloof in God.	1º Natuur Gods.	{ V. 1. <i>Wat is God?</i>
	2º Hoeveelmaal de goddelijke natuur bestaat.	{ V. 2. <i>Hoeveel goeden zijn er?</i>
	3º Plaats waar God is.	{ V. 4. <i>Waar is God?</i>
den Vader.	De hoeveelste Persoon in de H. Drijvuldigheid.	{ V. 6. <i>Welke is de eerste Persoon van de H. Drijvuldigheid?</i>
	Reden deses naams.	{ V. 7. <i>Is God de Vader ouder of meerdere dan de Zoon of de H. Geest?</i>
		{ V. 8. <i>Waarom wordt God de Vader, meer dan de Zoon, almachtig genoemd?</i>

1. V. *Wat is God?*

A. De Schepper, Heer en Regeerde van hemel en aarde, de Fontein onzer zaligheid en ons opperste Goed.

A. God is **de Schepper** : degene die een wezen van niet maakt, zonder voorbestaande stof, door zijn enkelen wil, — **Heer** : bezitter of eigenaar — **en Regeerde** : bestierder **van hemel en aarde** : van al wat buiten Hem bestaat, of van hemel en aarde met al wat zij bevatten, te weten : engelen, menschen, dieren, planten, zon, maan, sterren, zee enz., — **de Fontein onzer zaligheid** : de oorsprong van ons eeuwig geluk en van de hulp die wij noodig hebben om dat geluk te bekomen, — **en ons opperste Goed** : Hij zelf of het anschouwen aanschijn aan aanschijn zijner volmaaktheeden maakt

onze zaligheid of ons eeuwig geluk uit; dit aanschouwen is het grootste geluk dat de mensch kan bezitten, en zelfs een gansch bovennatuurlijk geluk : wij zijn er immers enkel uit loutere goedheid Gods toe geroepen.

De drijf eerste hoedanigheden zeggen ons, wat God is *ten opzichte van alle scheppelen*, en de twee laatste, wat Hij is *ten opzichte van onze zaligheid*. Alle vijf zijn allernauwst met elkander verbonden : wie de *schepper* is van hemel en aarde, is er ongetwijfeld de *heer van*; want, wie door zich zelven iets maakt, is de eigenaar, de meester van zijn werk ; dan, de heer van iets is er ook de *regeerder van*, daar het bestier aan den oppermeester toebehoort; eindelijk moet de *schepper*, de eerste oorsprong van alles, ook de *fontein* of de *bron* zijn van ons eeuwig geluk en van de daartoe te gebruiken middelen, alsmede *ons opperste goed*; want, als oorsprong van al het geschapene, moet hij alle andere zaken in grootheid, schoonheid, weerdigheid en aangenaamheid oneindig overtreffen.

Wij weten nu wat God is ten opzichte van al hetgeen *buiten Hem bestaat*. In *zich zelven* is Hij *een enkele geest van oneindige volmaaktheid*. Door de woorden : *een enkele geest*, onderscheiden wij Hem van al de wezens die een lichaam hebben, en door die *van oneindige volmaaktheid*, van de engelen, die ook geesten zijn, maar slechts eene beperkte volmaaktheid hebben.

Dat er een God bestaat, schepper van hemel en aarde, weten wij niet alleen door het Geloof, maar ook door onze rede. Inderdaad, wij zien heel klaar, dat al hetgene niet noodzakelijk bestaat, of zou kunnen niet bestaan, eene oorzaak vraagt : zoo, als wij getuige zijn van eenen brand, zoeken wij er natuurlijk de oorzaak van. Welnu, er is niets op de aarde dat noodzakelijk bestaat, en zoo de eerste oorzaak van al de andere dingen wezen kan, want al wat wij hier kennen, zou kunnen niet bestaan en is veranderlijk. Daarom moeten wij besluiten, dat er, buiten deze wereld, eene eerste oorzaak bestaat, die alles geschapen heeft, en die bijgevolg God is. (1)

(1) Zie het Roomsche-Katholieke Geloof in 't kort bewezen.
(I. bl. 8-19.)

2. *V. Hoeveel goden zijn er?*

A. Daar is maar één God; zóó nochtans dat er drij Personen zijn, te weten : de Vader, de Zoon en de H. Geest.

A. **Daar is maar — één God** : een goddelijk wezen of natuur; **zóó nochtans dat er drij Personen zijn** : hoewel er nochtans drij verscheidene goddelijke Personen bestaan, die dat één goddelijk wezen of natuur hebben, te weten : **de Vader, de Zoon en de H. Geest.**

Men bemerke wel, dat deze twee punten : *één God en drij goddelijke Personen*, niet met elkander strijden; want, door *éenen God*, verstaan wij één goddelijk wezen of natuur, en, door *drij goddelijke Personen*, niet drij goddelijke wezens of naturen, maar drij ware goddelijke Personen. Welnu, natuur of wezen en persoon zijn gansch verschillende zaken : door *natuur* beteekenen wij hetgene, waardoor eene zaak zulk eene zaak is en niet eene andere : zoo is de natuur van eenen boom datgene, waardoor hij *boom*, en niet steen of dier of iets anders is : de natuur van eenen mensch is datgene, waardoor hij *mensch* is, te weten, zijne ziel en zijn lichaam; maar door *persoon* duiden wij eene redelijke natuur aan, die op zich zelve of onafhankelijk van andere bestaat en werkt.

3. *V. Hoe kunnen drij Personen één God wezen?*

A. Omdat zij alle drij maar één en hetzelfde goddelijk wezen of natuur hebben.

A. **Omdat zij alle drij**, niet elk een verscheiden, **maar slechts één en hetzelfde goddelijk wezen of natuur hebben**. Deze reden is klaarblijkend : inderdaad, verscheidene mensen zijn niet *één mensch*, maar *verscheidene mensen*, omdat ieder van hen zijne eigene en van de andere personen verscheidene natuur heeft; integendeel iedere goddelijke Persoon heeft geene eigene en van de andere Personen verscheidene natuur, want zij hebben alle drij maar één en hetzelfde goddelijk wezen of natuur, en zoo zijn er niet drij goden of drij goddelijke naturen, maar één God, eene goddelijke natuur.

Deze waarheid : *driij goddelijke Personen en één God*, is een waar mysterie (zie 2e les, 6e v.), dat wij maar in den hemel klaar zullen verstaan.

4. *V. Waar is God?*

A. In den hemel, op de aarde en op alle plaatsen.

A. **In den hemel** : in de plaats der gelukzaligen, **op de aarde** : hier op deze wereld, **en op alle plaatsen** : op al de andere bestaande plaatsen, zooals de hel en het vagevuur. Hij is dus overal.

God is overal tegenwoordig 1° met zijn wezen of natuur, 2° met zijne alziende oog en 3° met zijne macht. De mensch is met zijne natuur slechts tegenwoordig op de plaats die door zijn lichaam ingenomen wordt; maar God is met zijn wezen op alle plaatsen. De mensch is met zijne kennis slechts in eenen beperkten kring aanwezig; God echter omvat met zijne oneindige wijsheid alle plaatsen. De mensch kan met zijne macht maar op kleinen afstand iets teweegbrengen; God integendeel oefent zijne macht op alle plaatsen uit met alles te bestieren en te bewaren.

5. *V. Wat is de H. Drijvuldigheid?*

A. God de Vader, God de Zoon, en God de H. Geest; *driij Personen en één God*.

V. De zin is : wat verstaat men door de H. Drijvuldigheid?

A. Hierdoor verstaat men het mysterie, waar reeds herhaalde malen van gesproken is, te weten : **God de Vader, God de Zoon, en God de H. Geest; driij Personen en één God**. Het woord *Drijvuldigheid*, aangenomen om dit mysterie te benoemen, betekent uit zich zelf een wezen dat, onder een opzicht, één en, onder een ander, drijvuldig is.

6. *V. Welke is de eerste Persoon van de H. Drijvuldigheid?*

A. God de Vader, die het beginsel en de oorsprong is van de andere twee Personen.

A. De reden dus waarom God de Vader de eerste Persoon is der H. Drijvuldigheid, bestaat hierin, dat Hij **het beginsel en de oorsprong is van de andere twee Personen**. Hij is hun beginsel met hun oorsprong te zijn; beiden immers komen van Hem voort : de Zoon komt voort van den Vader door het *verstand*, want Hij is het oneindig volmaakt denkbeeld, dat de Vader van zich zelven heeft; de H. Geest komt voort van den Vader en den Zoon door den *wil* of door de *liefde*, want Hij is de liefde des Vaders en des Zoons tot elkander.

Men bemerke dat het leven van alle wezens die met kenvermogen begaafd zijn, in deze drij akten geheel besloten ligt : de daad van te kennen, het gedacht van de gekende zaak en de liefde tot het gekende, en dat er zoo in God, in wie die akten personen uitmaken, noodzakelijk drij personen zijn, maar dat er niet meer dan drij kunnen zijn.

7. *Is God de Vader ouder of meerder dan de Zoon of de H. Geest?*

A. Neen ; want gelijk zij maar één goddelijk wezen hebben, zoo zijn zij alle drij even oud of eeuwig, wijs en machtig.

A. **Neen**, de drij goddelijke Personen **zijn alle drij even oud of eeuwig, wijs en machtig**, omdat **zij maar één goddelijk wezen hebben**. Deze reden is zeer duidelijk : de hoedanigheden van ouderdom, wijsheid en macht hangen van de natuur af; bijgevolg moeten de drij goddelijke Personen noodzakelijk even oud of eeuwig, wijs en machtig zijn, aangezien zij alle drij maar één en hetzelfde goddelijk wezen of natuur hebben. Waren er twee menschelijke personen, hebende één en dezelfde natuur, zij zouden ook noodzakelijk even oud, wijs en machtig zijn. De *eeuwigheid* van God is hierin gelegen, dat zijn bestaan zonder begin, zonder einde en zonder opvolging van stonden is.

8. *Waarom wordt God de Vader, meer dan de Zoon, almachtig geheeten?*

A. Niet omdat Hij machtiger is, maar omdat de macht Hem zonderling wordt toegeschreven; gelijk ook de wijsheid den Zoon, en de heiligeit den H. Geest.

V. Waarom wordt God de Vader, in het Symbolum, almachtig geheeten meer dan de Zoon, wien deze naam daarin niet gegeven wordt?

A. Niet, omdat hij — machtiger is : wezenlijk meer macht heeft dan God de Zoon, maar omdat de macht Hem, in de Christelijke Leering, wij zeggen niet uitsluitelijk, maar zonderling : op eene bijzondere wijze wordt toegeschreven; gelijk daarin ook de wijsheid den Zoon, en de heiligeit den H. Geest zonderling toegekend worden.

Door macht, wijsheid en heiligeit verstaan wij hier niet alleen deze hoedanigheden zelven, maar ook de werken die er uit voortspruiten. De werken van almacht, zooals het scheppen, worden aan God den Vader toegeschreven; de werken, waar bijzonderlijk wijsheid of verstand in uitschijnt, zooals het goddelijk bestier der wereld, aan God den Zoon; en die, waar Gods liefde zich meest in vertoont, zooals het uitdeelen der gratien, aan God den H. Geest. De macht wordt den Vader zonderling toegeschreven, omdat Hij het beginsel en de oorsprong is van de andere twee Personen, en dat door die macht van voortbrenging God alle dingen kan maken en te niet doen; de wijsheid den Zoon, omdat Hij van den Vader voortkomt door het verstand en het denkbeeld is dat deze van zich zelven heeft, en dat God door dit denkbeeld alles kent, en de heiligeit den H. Geest, omdat Hij de liefde is des Vaders en des Zoons, en Gods heiligeit in die liefde gelegen is; en dat God door zijne heiligeit alle goed bemint dat Hij bemint, en alle weldaden vergunt die Hij vergunt.

VRAGEN.

Welke woorden van het Symbolum worden hier uitgelegd? — Wat onderzoekt de Catechismus nopens ieder punt?

1. Leg de woorden uit : *de Schepper, de Heer, de Regeerder van hemel en van aarde, de Fontein onzer zaligheid, en ons opperste*

Goed. — Toon hoe al deze hoedanigheden van God onder elkander verbonden zijn. — Onder welk betrek leeren wij in dit antwoord God kennen? — Wat is God in zich zelven beschouwd? — Waar door is Hij in deze laatste beschrijving onderscheiden van de licha melijke wezens en van de Engelen? — Kennen wij God alleenlijk door het Geloof, of ook door onze rede? — Hoe bewijzen wij zijn bestaan door de rede?

2. Als men zegt : *daar is maar één God*, wat verstaat men door het woord *God*? — Hoeveelmaal bestaat de goddelijke natuur? — Hoeveel goddelijke Personen zijn er, en welk is hun naam? — Zijn deze twee punten : *één God* en *driji Goddelijke Personen* niet tegen strijdig, en waarom niet? — Wat verstaat men door *natuur*, en wat door *persoon*?

3. Welk is de zin der vraag : *Hoe kunnen driji Personen één God wezen?* — Hoe antwoordt de Catechismus op deze vraag? — Toon dat het antwoord van den Catechismus geldig is, en verklaar het door een voorbeeld. — Kunnen wij met ons verstand begrijpen, dat er in éénen God driji goddelijke Personen zijn? — Toon dat deze waarheid een *mysterie* is. — Waar zullen wij dit mysterie verstaan?

4. Wat verstaat men door *hemel, aarde en alle plaatsen?* — Is er een plaats waar God niet is? — Op welke wijze is God overal tegenwoordig? — Maak eene vergelijking tusschen de tegenwoordigheid van den mensch en die van God.

5. Hoe noemt men dit mysterie : *driji Personen en één God?* — Wat beteekent het woord *Drijvuldigheid* uit zijne natuur, en hoe is het aangenomen om het gezegde mysterie uit te drukken?

6. Noem den eersten Persoon der H. Drijvuldigheid. — Waarom is Hij de eerste? — Leg de woorden uit : *beginsel en oorsprong*. — Hoe is Hij het beginsel van de andere twee Personen?

7. Brengt het vaderschap van God den Vader niet mede, dat Hij ouder of meerder is dan de Zoon of de H. Geest? — Geef volgens den Catechismus de reden hiervan. — Toon dat deze reden geldig is; en verklaar ze door een voorbeeld. — Waarin is de eeuwigheid van God gelegen?

8. Welke naam wordt aan God den Vader in het Symbolum gegeven? — Wat beteekent die naam voorzeker niet, en waarom is hij aan God den Vader gegeven? — Wat wordt er toegeschreven aan God den Zoon en wat aan den H. Geest? — Wat verstaat men hier door *macht, wijsheid en heiligeid*? — Waarom worden die driji dingen aan de verscheidene goddelijke Personen toegeschreven? — Wordt iedere hoedanigheid uitsluitelijk aan éénen Persoon toegeschreven?

ZESDE LES.

Van de Schepping der wereld.

Schepper des hemels en der aarde.	Almachtig.	1º Reden van dezen	V. 1. Waarom wordt God geheeten naam. almachtig?
		2º Duidelijkste werk	V. 2. Waarin heeft God zijne al- van Gods almacht. machtheid meest getoond?
Voor- naamste schep- selen.	1º Demen- schen.	1º	V. 3. Waarvan heeft God den mensch gemaakt?
		2º	V. 4. Waar zijn de Engelen gemaakt en waarvan?
	2º De en- gelen.	1º	V. 5. Zijn de Engelen al te zamen in den hemel gebleven?
		2º	V. 6. Welk is het ambt der Engelen? V. 7. Zijn er enige Engelen die ons bewaren? V. 8. Welk is het ambt van den En- gel, onzen bewaarder?

1. V. *Waarom wordt God geheeten almachtig?*
A. Omdat Hij met zijnen goddelijken wil alle dingen
kan maken en ook te niet doen.

A. Er zijn dus *dri*j dingen vereischt om almachtig te zijn :
1º **Dingen kunnen maken en ook te niet doen;**
2º Kunnen maken en te niet doen **alle dingen**, die in zich
zelven mogelijk zijn en niet met de opperste volmaaktheid van
een almachtig wezen strijden. God kan b. v. geene bergen
maken zonder valleien, omdat dit in zich zelf onmogelijk is;
Hij kan ook niet zondigen, omdat de zonde met zijne opperste
volmaaktheid strijdt.
3º Alle dingen kunnen maken en ook te niet doen **met**

zijnen wil alleen, zonder daartoe iets dat vooraf bestaat, te gebruiken.

Noch mensch noch engel, maar God vervult deze drij voorwaarden, en daarom wordt Hij almachtig geheeten.

2. *V. Waarin heeft God zijne almachtigheid meest getoond?*

A. In het scheppen of van niet te maken hemel en aarde en al wat er in is.

V. Waarin : in welk uitwendig werk **heeft God zijne almachtigheid meest getoond** : op de klaarste wijze doen uitschijnen ?

A. **In het scheppen of van niet te maken** : scheppen dus is iets van niet maken, iets maken zonder daartoe eene reeds bestaande stof te gebruiken, iets door den wil alleen tot het bestaan brengen; **hemel en aarde, en al wat er in is** : al wat buiten God bestaat. De uitdrukking *hemel en aarde* beteekent gewoonlijk alle zichtbare en onzichtbare dingen die buiten God bestaan.

God heeft zijne almachtigheid in het scheppen van hemel en aarde waarlijk getoond, aangezien Hij wezenlijk hemel en aarde gemaakt heeft, ze gemaakt heeft door zijnen wil alleen, en in die schepping alle slag van wezens tot het bestaan geroepen heeft : engelen, mensen, dieren, planten en levenlooze zaken. Hij heeft zijne almachtigheid daarin *meer* getoond dan in zijne andere zichtbare werken, zooals in het bestieren en bewaren der wereld en in de mirakelen, omdat hij hierin ofwel zijn werk niet uit niet trekt, ofwel niet allerde dingen maakt, gelijk in de schepping van hemel en aarde.

3. *V. Waarvan heeft God den mensch gemaakt?*

A. Hij heeft het lichaam van Adam gemaakt van aarde, en eene ziel daarin gestort; maar Eva van eene ribbe genomen uit Adam.

V. De zin is : waaruit heeft God de eerste menschen gemaakt, van welke het geheele menschdom voortkomt : heeft Hij ze onmiddellijk van niet gemaakt, ofwel uit eene reeds geschapene stof, en, zoo ja, uit welke stof? — Men bemerke hier wel dat de mensch gemaakt is door God, die hemel en aarde geschapen heeft met al wat er in is; dat hij bijgevolg noch uit zijn eigen bestaat, noch van eenig ander schepsel der aarde of des hemels voortkomt.

A. **God heeft het lichaam van Adam**, den eersten man, **gemaakt — van aarde** : van de aarde namelijk, in 't begin der schepping van niet voortgebracht; **en eene ziel daarin gestort** : en eene ziel, gemaakt niet uit aarde of iets anders, maar van niet, in dat gevormd lichaam gestort; **maar Eva van eene ribbe genomen uit Adam** : maar het lichaam van Eva, de eerste vrouw, heeft God gemaakt uit eene ribbe van Adam, en in dat gevormd lichaam heeft Hij eene ziel gestort, gelijk Hij voor Adam gedaan had.

Adam en Eva werden geschapen in een zeer gelukkigen staat naar ziel en lichaam, want God gaf hun niet alleen al hetgeen tot eene volmaakte menschelijke natuur vereischt is, te weten : eene redelijke ziel, een lichaam, al het noodwendige om het leven te onderhouden met de hoop van, na de dood, een beter leven te bekomen; maar, uit eene onbegrijpelijke goedheid, verleende Hij hun daarbij nog *boven- en buitennatuurlijke gaven*, (1) waardoor zij tot de weerdigheid van aangenomene kinderen Gods en erfgenamen des hemels verheven werden, of waardoor zij, hier op aarde deelachtig gemaakt werden aan Gods goederen, alsof zij *zijne* eigene kinderen waren, en, voor het toekomende leven, het recht verkregen, in den hemel de goederen te erven die *zijn* eigen geluk uitmaken.

De *bovennatuurlijke gaven* die zij ontvingen, waren de heiligmakende gratie en al de *buitennatuurlijke* deugden en gaven van den H. Geest met het recht tot de noodige dadelijke gratiën.

(1) Door *bovennatuurlijke gaven* verstaat men zulke gaven die te boven gaan al hetgeen aan geschapene wezens, hoe volmaakt ook, toekomt of toebehoort. *Buitennatuurlijke gaven* integendeel zijn diegene welke eigenlijk niet aan de natuur die ze ontvangt, maar aan eene verhevener geschapene natuur toebehooren.

De *buitennatuurlijke gaven* waren de onsterfelijkheid, eene zeer uitgestrekte wetenschap, de bevrijding van de ongeregeld begeerlijkheid en van de ellenden onzes levens hier op aarde.

Deze buitengewone gaven ontvingen zij niet alleen voor zich zelven, maar voor geheel hunne nakomelingschap; doch op deze voorwaarde, dat zij, om die gaven voor zich zelven en hunne nakomelingen te behouden, hunne gehoorzaamheid aan God zouden betoonen met niet te eten van de vrucht eens booms staande te midden van het Paradijs. Adam en Eva aten van de verbodene vrucht en verloren zoo, voor zich zelven en geheel hunne nakomelingschap, al die buiten-gewone gaven.

4. *V. Waar zijn de Engelen gemaakt en waarvan?*

A. De Engelen heeft God van niet gemaakt in den hemel.

V. De Engelen hebben geen lichaam, maar zijn *enkele geesten* met rede en verstand begaafd. Het woord *engel* betekent eigenlijk *bode, afgezant*.

A. **De Engelen heeft God gemaakt:** dus zij ook bestaan uit zich zelven niet, noch zijn van eenig ander geschapen wezen, maar wel van God gemaakt, en dat **van niet**: door zijnen enkelen wil, zonder daartoe iets te gebruiken dat reeds bestond; **in den hemel**: in de plaats waar de gelukzaligen verblijven. Doch niet van het begin hunner schepping genoten de Engelen daar het geluk van God aanschijn aan aanschijn te aanschouwen, maar hebben dat eerst, gedurende een zekeren proeftijd, moeten verdienien door God te eeren en te loven.

Het *getal* der Engelen is zeer groot. Zij worden gewoonlijk verdeeld in *negen koren*, waarvan de hoogste zijn de Serafijnen, de Cherubijnen en de Tronen.

5. *V. Zijn de Engelen al te zamen in den hemel gebleven?*

A. Neen; want de ongehoorzaame en hooveerdige zijn daaruit gedreven in den afgrond der hel.

A. **De ongehoorzame en hooveerdige** : de Engelen die, gedurende hunnen proeftijd, met zich aan God niet te willen onderwerpen, in hooveerdigheid, en van daar in ongehoorzaamheid vielen, **zijn daaruit gedreven in den afgrond der hel** : zijn, tot straf hunner zonde uit den hemel gejaagd, en in den afgrond geworpen van de plaats, waar God de verdoemden eeuwig straft. Van toen af genieten de getrouwde Engelen, tot loon hunner deugd, het geluk van God voor eeuwig te mogen aanschouwen.

6. *V. Welk is het ambt der Engelen?*

A. God te dienen en te-loven, en de mensen behulpig te wezen.

V. **Het ambt**, d. i. de bediening.

A. De Engelen hebben plichten jegens God en jegens de mensen :

1º *Jegens God* : zij moeten Hem a) **dienen** : zijnen wil volbrengen, onder andere, met zijne gezanten te zijn, om welke bediening juist zij den naam van *Engelen* ontvangen hebben; b) **loven** : Hem erkennen en eeran als den Schepper, Heer en Regeerde van hemel en aarde, de Fontein hunner zaligheid en hun opperste Goed.

2º *Jegens de mensen* : zij moeten hun **behulpig wezen** : hun tot hun geluk dienst bewijzen met hen bij te staan in de gevaren des lichaams en in de kwellingen der ziel, met voor hen te bidden, met hen te vermanen.

Beide soorten van plichten zijn nauw met elkander verbonden : God immers heeft de mensen tot zijne kinderen aangenomen en bemint ze als zulke; bijgevolg is het onmogelijk Hem te beminnen zonder ook liefde te hebben voor de mensen : wie immers eenen vader bemint, moet ook diens kinderen beminnen.

7. *V. Zijn er eenige Engelen die ons bewaren?*

A. Ja, en elk heeft eenen, die hem van het beginsel zijns levens bewaart.

V. Bewaren d. i. niet alleenlijk eenigszins behulpig wezen, maar *gedurig bewaken, gedurig beschermen.*

A. **Ja**, er zijn zulke engelen, die gedurig op ons waken, en elk heeft eenen, die hem van het beginsel zijns levens bewaart : iedere mensch heeft eenen Engelbewaarder, die hem van het begin zijns levens tot aan zijne dood onophoudelijk bijstaat.

8. *Welk is het ambt van den Engel, onzen bewaarder?*

A. Ons tegen den boozen vijand te bevrijden, onze gebeden God op te dragen, en in het uiterste onze ziel te beschermen.

A. Het ambt van onzen Engelbewaarder is drijvoudig :

1º **Ons tegen den boozen vijand te bevrijden** : ons te helpen tegen den duivel, die gedurig rondloopt om ons in zonde te doen vallen, en daarom onze *booze vijand* genoemd wordt. De Engelbewaarder doet dit door goede vermaningen, door het afsmeeken van nieuwe gratiën, door van God verwijdering van den duivel of vermindering van bekoringen te bekomen.

2º **Onze gebeden God op te dragen** : wanneer wij bidden, met ons mede te bidden, en God te smeeken, dat Hij ons zoude verhooren.

3º **In het uiterste onze ziel te beschermen** : als wij gaan sterven, ons op eene bijzondere wijze te helpen om den duivel te overwinnen, de HH. Sacramenten te kunnen ontvangen en ons tot de dood wel te bereiden, om verduldig te lijden en onzen wil aan God te onderwerpen.

Wat ons betreft, wij zijn onzen Engelbewaarder schuldig : eerbied voor zijne tegenwoordigheid, dankbaarheid voor zijne weldaden en betrouwen voor zijne goedgunstigheid.

VRAGEN.

Welke woorden des Symbolums worden hier uitgelegd? — Hoe is deze les verdeeld? — Wat onderzoekt de Catechismus nopens ieder hoofdpunt?

1. Wat is er tot de almachtigheid vereischt? — Verklaar de woorden : *alle dingen en met zijnen goddelijken wil.* — Waarom mogen noch de mensen noch de Engelen *almachtig* genoemd worden? — Waarom wordt God met recht *almachtig* genoemd?

2. Zeg den ziu der vraag : *Waarin heeft God zijne almachtigheid meest getoond.* — Wat is *scheppen*? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wat God geschapen heeft; en leg die woorden uit. — Hoe heeft Hij zijne almachtigheid getoond *in het scheppen van hemel en van aarde?* — Hoe heeft Hij ze daarin *meest* getoond?

3. Zeg van wie de eerste mensen voorzeker niet voortkomen, en van wien zij wezenlijk voortkomen. — Van wie stamt geheel het menschdom af? — Hoe heeft God den eersten man gemaakt, en hoe de eerste vrouw? — Wat verschil is er tusschen de manier op dewelke God den eersten man, en die op dewelke Hij de eerste vrouw gemaakt heeft? — In welken staat werden zij van God geschapen? — Wat ontvingen zij voor wat de volmaaktheid der natuur aangaat, en wat nog daarenboven? — Voor wie hebben zij die bijzondere gaven ontvangen, en op welke voorwaarde? — Liebben zij die gaven bewaard? — Waarin bestaan de bovennatuurlijke gaven, welke zij ontvangen hebben? — Welke buitennatuurlijke gaven hebben zij ontvangen?

4. Wat betekent het woord *engel*? — Wat zijn Engelen? — Zeg met de woorden van den Catechismus *waar, van wie en waarvan* zij gemaakt zijn; en leg het antwoord uit. — Zijn er vele Engelen, en hoe worden zij verdeeld? — Hebben de Engelen van in het begin God aanschijn aan aanschijn gezien?

5. Zijn er Engelen uit den hemel gedreven? — Zeg met de woorden van den Catechismus, welke Engelen er uitgedreven zijn, en leg die woorden uit. — Zeg waar zij gedreven geweest zijn, en verklaar het woord. — Wat hebben de getrouwe Engelen toen ontvangen?

6. Welk is de zin der vraag : *Welk is het ambt der Engelen?* — Zeg met de woorden van den Catechismus welk het ambt der Engelen is, a) jegens God en b) jegens de mensen, en verklaar het antwoord. — Toon hoe deze twee plichten innig verbonden zijn.

7. Welk is hier de beteekenis van het woord *bewaren*? — Zijn er Engelen, die op ons gedurig waken? — Welke mensen hebben eenen Engelbewaarder, en hoeveel hebben zij er? — Sedert wan- neer en tot hoe lang hebben zij eenen Engelbewaarder?

8. Hoeveel en welke plichten heeft de Engelbewaarder te onzen opzichte? — Leg ieder van die plichten uit. — Wat zijn wij onzen Engelbewaarder schuldig?

ZEVENDE LES.

Van de Menschwording van Christus.

En in Jezus christus ziel- den eenigen Zoon.	{ 1º Wie Jezus is. 2º Wat Jezus is. Reden van dezen naam.	{ V. 1. Welke is de tweede Persoon van de H. Drijvuldigheid? V. 2. Is Jezus God of mensch? V. 7. Waarom wordt de Zoon meer onze Heer genoemd dan God de Vader?
		{ a) Reden. b) Wijze.
Die ontvangen is van den H. Geest, geboren uit de Maagd Maria.	{ 1º Mensch- wording. 2º Geboorte. 3º Vaderschap van den H. Jozef.	{ V. 3. Waarom is de Zoon Gods mensch geworden? V. 4. Hoe is de Zoon Gods mensch geworden? V. 5. Is de geboorte van den Zoon Gods in alles de geboorte van an- dere mensen gelijk geweest? V. 6. Is Jozef de vader van Christus geweest?

1. V. Welke is de tweede Persoon van de H. Drijvuldigheid?

A. God de Zoon, die, mensch geworden zijnde, Jezus Christus genoemd is.

A. De tweede Persoon van de H. Drijvuldigheid is **God de Zoon**, en Hij is de tweede en niet de eerste of de derde, omdat Hij, in de orde der voortkomst, na den Vader en vóór den H. Geest staat (zie 6^e v. 5^e les); **die, mensch geworden zijnde**: de menschelijke natuur aangenomen hebbende en als dusdanig beschouwd, **Jezus Christus genoemd is**.

De tweede Persoon der H. Drijvuldigheid heeft dus *God de Zoon* en *Jezus Christus*: *God de Zoon*, als wij Hem alleen als God, en *Jezus Christus* als wij Hem als God en mensch beschouwen. Bijgevolg moet men op de vraag: *wie is Jezus*

Christus? antwoorden : *Jezus Christus is God de Zoon, de tweede Persoon der H. Drijvuldigheid, voor ons mensch geworden.* Hij is dus een goddelijke Persoon, te weten, de tweede Persoon der H. Drijvuldigheid: maar, op geener wijze een menschelijke persoon.

De naam *Jezus*, van Hebreeuwschen oorsprong, beteekent *redder, verlosser, zaligmaker*; derhalve past hij volmaakt op God den Zoon voor ons mensch geworden, die ons, als mensch, van de slavernij des duivels en van de eeuwige dood gered, verlost, en voor ons den weg der zaligheid geopend heeft. Het grieksche woord *Christus*, alsook het Hebreeuwsche *Messias* beteekenen beide *gezal/fe*. Gezalfden noemdē men in de Oude Wet de koningen, de priesters en de profeten, en die naam komt bij uitmuntendheid aan Christus toe, omdat Hij onze bijzonderste koning, hoogpriester en leeraar is.

2. V. *Is Jezus God of mensch?*

A. Hij is waarachtig God, van ééner natuur met den Vader; alzoo groot, machtig, wijs als de Vader; en is ook te zamen mensch.

V. Heeft Jezus Christus, de tweede Persoon der H. Drijvuldigheid, voor ons mensch geworden, de goddelijke of de menschelijke natuur?

A. **Hij is waarachtig God** : heeft wezenlijk de goddelijke natuur. — **van ééner natuur** : ééne en dezelfde natuur hebbende met den **Vader**; **alzoo groot, machtig, wijs** : hebbende ook ééne en dezelfde grootheid, macht en wijsheid **als de Vader**. Aangezien dat Jezus wezenlijk God is, heeft Hij noodzakelijk ééne en dezelfde natuur met den Vader, want de drij goddelijke Personen hebben alle drij maar één en hetzelfde goddelijk wezen of natuur, en aangezien Hij met den Vader ééne en dezelfde natuur heeft, zoo is Hij ook noodzakelijk even groot, machtig, wijs als de Vader, dewijl die hoedanigheden van de natuur afhangen.

En is ook te zamen mensch : bij zijne goddelijke natuur heeft Hij ook de menschelijke, dus, gelijk wij allen, **eene redelijke ziel en een stoffelijk lichaam**.

In Jezus dus is er maar *één persoon*, te weten, een goddelijke, de tweede der H. Drijvuldigheid; maar in Hem zijn *twoe naturen*, namelijk, de goddelijke en de menschelijke, en beide bestaan in Hem zonder verwarring of ver menging, zoodat iedere hare eigene werking behoudt.

Jezus heeft de goddelijke natuur van in der eeuwigheid; maar de menschelijke, slechts sedert zijne Menschwording, die plaats greep over bijna negentien eeuwen.

Hoe God de Zoon de menschelijke natuur heeft kunnen aannemen, is voor ons een waar mysterie. (Zie 5^e les, 3^e v. en 2^e l., 6^e v.)

3. V. *Waarom is de Zoon Gods mensch geworden?*

A. Om de mensen met zijn voorbeeld en zijne leering den weg tot den hemel te toonen, en dezelve van de slavernij des duivels en van de eeuwige dood te verlossen.

A. Om *twoe* redenen is de Zoon Gods voor ons mensch geworden :

1° **Om de mensen den weg tot den hemel te toonen :** om hun te veropenbaren, wat zij moeten gelooven, hopen en doen om de eeuwige zaligheid te bekomen; — **met zijn voorbeeld en zijne leering :** om ons op eene volmaakte wijze den weg tot den hemel te toonen, moet immers de leering van voorbeelden vergezeld gaan : *woorden wekken*, maar *voorbeelden trekken*.

2° **Om dezelve te verlossen van de slavernij des duivels**, bestaande in de berooving van de heiligmakende gratie, die alle mensen aangeboren wordt door den val van den eersten vader Adam. Deze staat wordt *slavernij des duivels* genoemd, omdat degenen, die van de heiligmakende gratie beroofd zijn, de weerdigheid van kinderen Gods en erfgenamen des hemels verloren hebben, en aldus door den duivel, die door de bekoring de oorzaak der zonde is geworden, uit het rijk Gods, dat uit dezen aangenomene kinderen bestaat, als 't ware gerukt en tot gevangenen, onderdanen en slaven gemaakt zijn; — **en van de eeuwige dood :** van de eeuwige straffen der hel, te weten : *de pijn van*

schade of het derven van het goddelijk aanschijn, en de *pijn van gevoel* of *van vuur*, die bestemd zijn voor degenen die in de slavernij des duivels sterven. Deze laatste pijn nochtans wacht alleen dezulken die met eene dadelijke doodzonde op hunne conscientie van deze wereld scheiden. De pijnen der hel worden *eeuwige dood* genoemd, omdat de verdoomden in de hel geheel en voor altijd van het bovennatuurlijk en allergelukkigste leven der Heiligen beroofd, en zoo ten opzichte van dat leven voor *eeuwig dood* zijn.

Indien God voor de zonde eene volkomene voldoening eischte, dan was de menschwording van een goddelijken Persoon volstrekt noodig om ons van de slavernij des duivels te verlossen; hoe verhevener immers de beleedigde persoon, hoe groter ook de oneer die hem aangedaan wordt; daar nu God oneindig boven alle schepselen verheven is, zoo is, uit dien hoofde, de zonde waardoor wij Hem onteeren, een oneindig kwaad. Maar voor eene oneindige oneer kan slechts door eene uitboeting van oneindige weerde voldaan worden, en, dewijl de weerde der eer nooit den persoon overtreft die vereert, zoo kan noch engel noch mensch, beider weerdigheid beperkt zijnde, God eene genoegzame eer tot uitboeting der zonde aanbieden, en was er hiertoe maar één middel, te weten, dat een goddelijke Persoon eene geschapene natuur aannam om daarin de zonde uit te boeten.

4. *V. Hoe is de Zoon Gods mensch geworden?*

A. Door zonderlinge werking van den Heiligen Geest, aannemende de menschelijke natuur in het zuiver lichaam van Maria.

A. **Door zonderlinge werking**: door een mirakel **van den Heiligen Geest**; dit mirakel echter was niet uitsluitelijk den H. Geest eigen, maar, gelijk al de werken die op de schepselen betrek hebben, de drie goddelijke Personen gemeen; doch omdat het hier een werk van liefde geldt, wordt het den H. Geest zonderling toegeschreven; — **aannemende de menschelijke natuur in het zuiver lichaam van Maria**: Maria is dan de ware moeder van Jezus Christus, niet

voor zooveel Hij God, maar alleen voor zooveel Hij mensch is; bijgevolg is zij ook de *Moeder Gods*, dewijl zij wezenlijk de Moeder is van een goddelijken Persoon.

5. *V. Is de geboorte van den Zoon Gods in alles de geboorte van andere mensen gelijk geweest?*

A. Neen; want Hij is geboren van zijne moeder zonder pijn, smert of verlies van hare maagdelijke zuiverheid, haar latende eene zuivere Maagd, gelijk zij was.

A. Ook het verschil tusschen de geboorte van Jezus en die van andere mensen komt voort uit *eene zonderlinge werking van den H. Geest*. Om nu wel te verstaan, wat hier en in de voorgaande vraag door die werking beteekend wordt, dient men een nauwkeurig onderscheid te maken tusschen de Menschwording van den Zoon Gods in zich zelve, en de zonderlinge werking waardoor zij teweeggebracht werd: God de Zoon, en niet de Vader of de H. Geest, is mensch geworden, maar deze Menschwording geschiedde door de werking der drie goddelijke Personen.

6. *V. Is Jozef de vader van Christus geweest?*

A. Hij is de natuurlijke vader niet geweest, maar alleen zijn voedstervader of bewaarder.

A. **Hij is de natuurlijke vader** van Christus niet geweest, gelijk Maria zijne natuurlijke moeder, **maar alleen zijn — voedstervader of bewaarder**: zoo heet men iemand die voor een kind dat het zijne niet is, zorg draagt alsof het zijn eigen kind ware.

7. *V. Waarom wordt de Zoon meer onze Heer genoemd dan God de Vader?*

A. Omdat Hij ons en alle mensen niet alleen gelijk

de Vader geschapen, maar ook met zijn dierbaar bloed gekocht en verlost heeft, als wij verloren waren.

V. Waarom wordt in het Symbolum, de naam **onze Heer aan God den Zoon** gegeven, terwijl Hij daar *aan God den Vader* niet toegekend wordt?

A. Omdat **Hij ons en alle menschen niet alleen gelijk de Vader geschapen heeft** : om reden der schepping komt de naam *onze Heer* zoowel den Vader als den Zoon toe; — **maar ook met zijn dierbaar bloed gekocht en verlost heeft, als wij verloren waren** : omdat Jezus, *als mensch*, met op het kruis tot uitboeting der zonde zijn kostbaar bloed te vergieten, ons daarenboven van de slavernij des duivels vrijgekocht en verlost heeft, als wij er door de zonde in gevallen waren : hierom wordt Jezus op eene wonderlijke wijze *onze Heer* genoemd; deze reden immers bestaat noch voor den Vader, noch voor den H. Geest, dewijl Zij de menschelijke natuur niet aangenomen hebben.

VRAGEN.

Welke woorden des Symbolums worden hier uitgelegd? — Welke zijn de hoofdpunten dezer les? — Wat onderzoekt de Catechismus nopens ieder van die punten?

1. Hoe noemt men volgens den Catechismus den tweeden Persoon der H. Drijvuldigheid? — Welk verschil van beteekenis bestaat er tusschen deze twee namen? — Wie is dan *Jesus Christus*? — Welke persoon is *Hij*? — Wat beteekent *Jesus*; en wat *Christus*? — En waarom worden deze namen aan God den Zoon, voor ons mensch geworden, gegeven? — Hoe is God de Zoon de tweede Persoon der H. Drijvuldigheid, en niet de eerste of de derde?

2. Geef den zin der vraag : *Is Jezus God of mensch?* — Zeg, met de woorden van den Catechismus, welke naturen er in Jezus zijn. — Leg die woorden uit. — Zeg of zijne goddelijke natuur verschillend is van die des Vaders; en geef de reden daarvan. — Is *Hij* als God min oud, min machtig, min wijs, dan de Vader? — Bewijs uw antwoord. — Wat heeft *Hij* als mensch? — Hoeveel en welke personen en naturen zijn er dan in Jezus? — Hoe bestaan die twee

naturen te zamen in éénen Persoon? — Sedert hoelang heeft Jezus die twee naturen? — Kunnen wij de Menschwording van God den Zoon verstaan?

3. Om hoeveel redenen is de Zoon Gods mensch geworden? — Stel die redenen met de woorden van den Catechismus voor. — Leg de woorden uit: *den weg tot den hemel te toonen.* — Waarom heeft de Zoon Gods ons den weg tot den hemel getoond niet alleen met zijne *leering*, maar ook met zijne *voorbeelden*? — Wat is *de slavernij des duivels* en van waar komt die naam? — Wat is *de eeuwige dood*? — Leg dien naam uit. — Was de Menschwording volstrekt noodig om ons van de slavernij des duivels te verlossen? — Geef de reden daarvan.

4. Leg de woorden uit: *door eene zonderlinge werking van den H. Geest.* — Wat is Maria ten opzichte van Jezus Christus? — Is zij wezenlijk de Moeder Gods, en waarom?

5. Van waar komt het verschil voort, dat bestaat tusschen de geboorte van Christus op de geboorte van de andere mensen? — Indien de zonderlinge werking Gods in de Menschwording van God den Zoon aan de drij goddelijke Personen gemeen is, zijn dus niet de drij goddelijke Personen mensch geworden?

6. Hoe is Jozef de vader van Jesus niet geweest, en hoe is hij het geweest? — Wat betekent *voedstervader of bewaarder*?

7. Welk is de zin der vraag: *Waarom wordt de Zoon meer onze Heer genoemd dan God de Vader?* — Om welke reden mag de Vader zoowel als de Zoon *onze Heer* genoemd worden? — Hoe geldt deze reden voor de drij goddelijke Personen? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, om welke reden God de Zoon op eene zonderlinge wijze *onze Heer* genoemd wordt, en leg die woorden uit. — Bestaat deze reden niet voor den Vader en den H. Geest, en waarom niet?

ACHTSTE LES.

Van het Lijden van Christus.

Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruist, gestorven en begraven.	1º Christus' lijden in 't algemeen.	V. 1. Wat heeft Christus voor ons geleden?
	2º Zijn bitter lijden en dood.	V. 2. Wat heeft Christus verdragen van de Joden? V. 3. Wat heeft Christus verdragen bij Pilatus?
	3º Reden van zijn lijden en dood.	V. 4. Hoe is Christus gekruist? V. 5. Hoe is Christus gestorven? V. 6. Hoe is Christus begraven? V. 7. Waarom heeft Christus al deze pijnen en dood willen verdragen?
	4º Vrucht daarvan.	V. 8. Is het van noode dat wij nog lijden, aangezien dat Christus voor ons voldaan heeft?

1. V. *Wat heeft Christus voor ons geleden?*
A. Zijn geheel leven lang groote armoede en verdriet aan ziel en lichaam; maar op den dag van zijn lijden groote pijnen, die nooit mensch verdragen heeft.

A. Hier wordt in 't kort voorgesteld, wat Christus voor ons geleden heeft 1º **zijn geheel leven lang** en 2º **op den dag van zijn lijden** dat zijne dood voorafging.

1º **Zijn geheel leven lang groote armoede**: in armoede is Hij te Bethlehem geboren, in armoede naar Egypte gevvlucht, in armoede ook heeft Hij tot zijn dertigste jaar te Nazareth geleefd, en daarna gedurende drie jaar tot de ure zijner dood gepredikt; in dit laatste tijdperk zijns levens was Hij zelfs zoo arm, dat Hij niets had waar Hij het hoofd kon nederleggen;

— **en verdriet:** het aanschouwen onzer zonden die Hij op zich genomen had, zijne allergrootste liefde tot God door de zonden der wereld zoo schrikkelijk beleedigd, de ondankbaarheid der mensen, de vervolgingen der Joden en het bijblijvende gedacht zijner toekomende dood op het kruis hebben Hem in het diepste verdriet gebracht : hierdoor heeft Hij geleden **aan ziel**, en door armoede **aan lichaam**.

2º *Op den dag van zijn lijden groote pijnen, die nooit mensch verdragen heeft :* de pijnen van Jezus op dien dag overtroffen al de pijnen die ooit mensch verdragen heeft a) in maat en hoeveelheid, want Jezus heeft *ten hevigste* geleden in *alles* waarin Hij kon lijden : in zijne ziel, in al de zinnen zijns lichaams, in zijne eer en faam, in zijne vrienden, in alle goed dat de mensch bezitten kan; b) door den indruk dien zij op Hem maakten : de menschelijke natuur van Jezus was volmaakter dan die van andere mensen, en derhalve ook gevoeliger; c) door de droefheid die zij in Hem veroorzaakten; ingezien zijne veel volmaaktere kennis van de boosheid der zonde en van de ondankbaarheid der wereld, alsook zijne veel volmaaktere liefde tot God, moesten de pijnen die Hij leed, en de zonden voor welke Hij voldeed, in Hem groterre droefheid verwekken dan ooit iemand gevoeld heeft.

Men bemerke wel, dat Jezus niet als God, maar alleen als mensch geleden heeft.

2. V. *Wat heeft Christus verdragen van de Joden?*

A. Hij is van hen gevangen, ter dood verwezen, zeer schandelijk geslagen, begekt en bespot, en aan Pilatus den rechter overgeleverd.

A. **Hij is 1º van hen gevangen** in den Olijfhof, door de tusschenkomst van Judas, den verrader : dit geschiedde na het Laatste Avondmaal, den Donderdag avond, daags voor het Paasfeest der Joden;

2º **Ter dood verwezen** door Caiphas, dit jaar, opperpriester. en, als zulke, ook de hoogste rechter;

3º **Zeer schandelijk geslagen** door eenen gerechtsdie naar die, wanneer Christus aan Caiphas antwoordde : « Ik heb

“ openlijk tot de wereld gesproken, ondervraag hen die gehoord
“ hebben, wat ik tot hen gesproken heb, ” Hem eenen slag in
het aangezicht toebracht: — **begekt** : gedurende den nacht,
toen het onderzoek bij Caïphas opgeschorst was, bonden Hem
de dienstknechten eenen doek vóór de oogen en sloegen Hem,
zeggende : „ profeteer ons, Christus, wie is het die u geslagen
„ heeft? ” — **bespot** : de dienstknechten bespotteden Jezus
met Hem, in dienzelfden nacht, in het aangezicht te spuwen,
wat bij de Joden voor de ergste beleediging gold;

4º **En aan Pilatus den rechter overgeleverd** : onder
de Romeinsche heerschappij, die alsdaan op de Joden woog,
mocht de opperpriester het Joodsche volk wel vonnissen,
maar niet de doodstraf doen uitvoeren zonder de tusschen-
komst van den Romeinschen stedehouder, toen Pontius
Pilatus; daarom werd Jezus, na de uitspraak van het dood-
vonnis bij Caïphas, aan Pilatus overgeleverd, opdat deze het
vonnis zou bekragtigen.

3. V. *Wat heeft Christus verdragen bij Pilatus?*

A. Hij is valscherijk van de Joden beschuldigd, door
het gebod van Pilatus vreeselijk gegeeseld, door
de moedwillige soldaten met doornen gekroond,
en van Pilatus ter dood verwezen.

A. **Hij is 1º valscherijk van de Joden beschuldigd**,
namelijk, van het volk te verleiden, van te verbieden dat men
de schattingen aan den keizer betaalde, en van te zeggen dat
Hij koning was;

2º **Door het gebod van Pilatus vreeselijk gegeeseld** :
geene schuld in Jezus vindende, dorst Pilatus hem niet ter
dood veroordeelen; maar, uit vrees van de Joden, Hem ook
niet vrijspreken; daarom deed hij Hem geeselen, denkende
alzoo de Joden te bevredigen;

3º **Door de moedwillige soldaten met doornen ge-
kroond** : na de geeseling, zette den booze soldaten Hem
eene doornen kroon op het hoofd om met Hem als met een
valschen koning te spotten;

4º **En van Pilatus ter dood verwezen** : Pilatus ge-

bruikte verscheidene middelen om de Joden tevreden te stellen, doch gelukte daar niet in. Eindelijk, door de vrees overwonnen, leverde hij Jezus in hunne handen om gekruist te worden, welke straf alleen voor de slaven en de grootste booswichten bestemd was.

4. *V. Hoe is Christus gekruist?*

- A. Nadat Hij zijn eigen kruis gedragen had, is Hij aan hetzelve met handen en voeten genageld waaraan Hij ook drij uren levend is blijven hangen.

A. **Nadat Hij zijn eigen kruis gedragen had** : Jezus droeg zelf zijn kruis op den Calvarieberg, waar Hij gekruist werd; onderweg nochtans toen Hij onder den last ging bezwijken, dwongen de Joden zekerden Simon van Cyrene, die daar voorbijging, Hem zijn kruis te helpen dragen; — **is Hij aan hetzelve met handen en voeten genageld** : naar alle waarschijnlijkheid, heeft men eerst het kruis geplant en er Jezus dan opgetrokken; — **waaraan Hij ook drij uren levend is blijven hangen** : de kruising greep plaats 's Vrijdags, op het Paaschfeest der Joden, om twaalf uren. De H. Schriftuur verhaalt, dat Jezus, aan het kruis hangende, zevenmaal gesproken heeft.

5. *V. Hoe is Christus gestorven?*

- A. Nadat Hij het al voldaan had, is zijne ziel van het lichaam gescheiden, zóó nochtans dat de godheid met de ziel en ook met het lichaam gebleven is.

A. **Nadat Hij het al voldaan had** : nadat Hij volbracht had al hetgeen Hem door zijnen hemelschen Vader ter uitboeting der zonden opgelegd, al hetgeen door de profeten nopens zijn leven en zijne dood geschreven, en al hetgeen door Hem zelven daarvan voorzeid was, **is zijne ziel van**

het lichaam gescheiden, zóó nochtans dat de godheid met de ziel en ook met het lichaam gebleven is ; hier leeren wij, wat de dood in Christus uitgewerkt heeft : *in zijne menschelijke natuur* heeft zij de ziel van het lichaam gescheiden; *in zijne goddelijke natuur* heeft zij niets uitgewerkt, dewijl deze onveranderlijk is : ook *op de persoonlijke vereeniging* der goddelijke natuur, bestaande in God den Zoon, met de menschelijke natuur van Christus, heeft zij geen uitwervsel gehad, want de godheid is gebleven met de ziel en ook met het lichaam; bijgevolg was Christus' ziel en ook zijn lichaam, na de dood, de goddelijke eer en aanbidding weerdig, vermits zij met de godheid persoonlijk vereenigd bleven.

Christus is aan zijne kruising bezweken, omdat Hij het uitvrijen wil toeliet, en zich tot uitboeting onzer zonden wou slachtofferen. Had het Hem beliefd, Hij kon van zijn kruis komen en zich verlossen.

Bij Jezus' dood deed God groote mirakelen om de godheid van den Verlosser en de waarheid van diens leerling klaar te bevestigen : dikke duisternissen overdekten de aarde, de gordijn des Tempels scheurde open, de aarde beefde en de steenrotsen borsten.

6. V. Hoe is Christus begraven?

A. Tegen den avond hebben twee eerweerdige mannen het lichaam van het kruis afgedaan, en dat met groote eer geleid in een nieuw steenen graf.

A. **Tegen den avond** van den Vrijdag, ongetwijfeld vóór zes uren, want dan begon de Sabbat, waarop men volstrekt geen werk verrichten mocht, — **hebben twee eerweerdige mannen**, te weten, Jozef van Arimathea en Nicodemus, beiden raadsheeren van het Sanhedrin en geheime discipelen van Jezus, **het lichaam van het kruis afgedaan**: eer dat geschiedde, had een soldaat, die gekomen was om Jezus' beenen te breken, en zoo zijne dood te verhaasten, ziende dat de Zaligmaker gestorven was, diens zijde met eene speer doorsteken, en er was bloed en water uit de wonde gelopen; — **en dat geleid met grote eer** : met welriekende

specerijen gewreven en in een fijnen doek gewonden, **in een nieuw steenen graf**: in een graf dat in de rots gekapt was, en nog voor niemand gediend had.

7. *V. Waarom heeft Christus al deze pijnen en dood willen verdragen?*

A. Om ons te tonen zijne wonderlijke liefde, en voorbeelden te geven van vele deugden, hoewel Hij met kleinen arbeid ons had kunnen verlossen.

A. Hij heeft dat gedaan om *twee* redenen :

1° **Om ons te tonen — zijne wonderlijke liefde** : zijne overgroote liefde jegens God en jegens ons; inderdaad, met op het voorstel van zijnen hemelschen Vader een zoo bitter lijden aan te nemen, toonde Hij, op de klaarste wijze, dat Hij Hem de grootste liefde toedroeg, en met dat te onzen voordeele te aanveerden, bewees Hij ook allerduidelijkst, dat Hij ons uit ganscher herte beminde;

2° **En voorbeelden te geven van vele deugden**, zooals van liefde tot God en den evenmensch, van gehoorzaamheid, boetveerdigheid, zachtmoedigheid en verduldigheid;

Hoewel Hij ons met kleinen arbeid had kunnen verlossen : hoewel Hij niet genoodzaakt was al die pijnen en dood aan te nemen om ons te verlossen, vermits Hij dat met het kleinste goed werk doen kon; immers, daar de waarde van een goed werk afhangt van de weerdigheid des persoons die het verricht, zoo hadden de werken van Christus, den tweeden Persoon der H. Drijvuldigheid, hoe klein zij ook mochten wezen, eene oneindige waarde; weshalve zij voldoende waren om de oneindige oneer, God door de zonde aangedaan, volkomen uit te boeten.

8. *V. Is het van noode dat wij nog lijden, aangezien dat Christus voor ons voldaan heeft?*

A. Ja, want het is Christus' wil dat wij door ons lijden zijner verdiensten deelachtig worden.

V. Is het noodig, dat wij nog boetveerdigheid en goede werken doen om onze zonden uit te boeten en de zaligheid te bekomen, aangezien dat Christus door zijn lijden voor onze zonden voldaan en ons den hemel geopend heeft?

A. Ja, wij moeten daarvoor nog lijden, want het is Christus' wil, dat wij door ons lijden zijner verdiensten deelachtig worden: de reden dus, waarom wij nog moeten lijden, is, dat Christus, die ons de vergiffenis der zonden verdienst heeft, alsook de gratie om wel te leven en hiernamaals het eeuwig leven, wil en vastgesteld heeft, dat zijne verdiensten ons maar zouden toegepast worden, als en voor zooveel wij lijden, dat is, boetveerdigheid en goede werken doen.

VRAGEN.

Welke woorden des Symbolums worden hier uitgelegd? — Geef de hoofdverdeeling dezer les. — Zeg wat er over ieder der hoofdpunten geleerd wordt.

1. Zeg, met de woorden van den Catechismus, wat Christus geleden heeft: 1° geheel zijn leven lang en 2° op den dag van zijn lijden; en leg de woorden op den dag van zijn lijden uit. — Bewijs dat Christus altijd in armoede en in verdriet geleefd heeft. — Hoe heeft Christus in zijn lijden meer verdragen dan ooit een mensch geleden heeft? — In welke natuur heeft Christus geleden?

2. Waar, wanneer en door wiens verraderij is Christus gevangen? — Door wie is Hij eerst ter dood verwezen? — Door wie en te welker gelegenheid is Hij schandelijk gestlagen? — Wanneer en hoe is Hij begecht en bespot geweest? — Door wie, wanneer en waarom is Hij aan Pilatus overgeleverd geworden?

3. Waarvan werd Christus door de Joden valscheitijk beschuldigd? — Waarom werd Hij door Pilatus vreeselijk gegeeseld? — Door wie, wanneer en waarom werd Hij met doornen gekroond? — Door wie en om welke reden is Hij laatst ter dood verwezen? — Hoe groot was de straf des kruises?

4. Waar is Christus gekruist en wie heeft zijn kruis gedragen? — Hoe is Hij aan het kruis gehecht geweest? — Op welken dag en op welke ure heeft de kruising plaats gehad? — Hoeveel maal heeft Jezus van op zijn kruis gesproken; en hoelang is Hij levend aan het kruis blijven hangen?

5. Wat heeft Christus volbracht vóór zijne dood? — Wat heeft de dood teweeggebracht in Christus: a) in zijne menschelijke natuur; b) in zijne goddelijke natuur; c) nopens de persoonlijke vereeniging

zijner menschelijke natuur met de godheid? — Welke eer waren Christus' ziel en lichaam na de dood nog altijd weerdig, en waarom? — Heeft Christus geleden en is Hij gestorven uit noodzakelijkheid, ofwel uit vrijen wil? — Welke mirakelen zijn er geschied bij de dood van Christus, en waarom?

6. Zeg, met de woorden van den Catechismus, wanneer en door wie Christus' lichaam van het kruis is afgedaan geweest, en leg die woorden uit. — Wat is er aan Christus' lichaam tusschen zijne dood en de afdoening van het kruis geschied? — Hoe en waar is Christus, volgens het antwoord van den Catechismus, begraven; en wat moet er hier door de woorden van den Catechismus verstaan worden?

7. Heeft Christus de dood des kruises geleden, omdat Hij anders het menschdom niet kon verlossen? — Bewijs het gegeven antwoord door de woorden van den Catechismus, en leg deze uit. — Om hoeveel en om welke redenen dan heeft Christus zooveel willen lijden? — Toon hoe Hij door zooveel te lijden zijne *zonderlinge liefde* getoond heeft. — Verklaar van welke deugden Hij ons in zijn lijden en in zijne dood het voorbeeld gegeven heeft.

8. Welk is de zin der laatste vraag: *Is het van noode dat wij nog lijden aangezien dat Christus voor ons voldaan heeft?* — Is er op dit vraagstuk een ontkennend ofwel een bevestigend antwoord te geven? — Geef, met de woorden van den Catechismus, de reden van het gegeven antwoord, en verklaar deze woorden. — Welken middel hebben wij dan gedurig in onze handen om in Christus verdiensten deelachtig te worden?

NEGENDE LES.

Van de Nederdaling ter helle, de Verrijzenis en de Hemelvaart van Christus.

Die nederge- daald is ter helle,	1º De nederdaling	V. 1. <i>Wat heeft Christus gedaan na zelve.</i>
	2º Beteekenis van 't woord <i>hel.</i>	V. 2. <i>Wat verstaat gij door de hel, tot dewelke Christus nedergedaald is?</i>
	3º Reden der neder- daling ter helle.	V. 3. <i>Waarom is Christus nederge- daald ter helle?</i>
Ten derden dage verrezen is van de dood:	1º Tijd der Verrij- zenis.	V. 4. <i>Wanneer is Christus verrezen?</i>
	2º Reden van 't behoud der vijf wonderen in Christus' glorieus lichaam.	V. 5. <i>Waarmee heeft Christus de vijf wonden in zijn glorieus lichaam gehouden?</i>
Die opge- klommen is ten hemel.	1º Dag.	V. 6. <i>Wanneer is Christus ten hemel geklommen?</i>
	2º Manier	V. 7. <i>Hoe is Christus ten hemel ge- klommen?</i>

1. V. *Wat heeft Christus gedaan na zijne dood?*

A. De ziel van Christus, vereenigd met de godheid,
is nedergedaald ter helle.

V. Hier, gelijk in de voorgaande les, is er spraak van Christus als mensch.

A. **De ziel van Christus**, zonder het lichaam dat
ondertusschen levenloos in het graf bleef, **vereenigd met**

de godheid (Zie 8^e les, v. 5.) is nedergedaald ter helle.
(Zie v. 2.) De goddelijke natuur van Christus bleef altijd onveranderlijk, gelijk zij van in der eeuwigheid altijd geweest is en tot in der eeuwigheid altijd zal zijn.

2. V. *Wat verstaat gij door de hel, tot dewelke Christus nedergedaald is?*

A. De plaats onder de aarde, in dewelke de zielen zijn van de mensen, die, gestorven zijnde, Gods aanschijn óf voor eenigen tijd, óf voor alle eeuwigheid moeten derven.

V. De zin is niet : tot welk deel der hel is Christus nedergedaald, maar wel, wat verstaat men in 't algemeen door het woord *hel*, dat in het Symbolum voorkomt.

A. **De plaats onder de aarde** : deze woorden geven ons de ligging der hel te kennen : zij is, volgens de gewone manier van spreken der H. Schriftuur en der HH. Vaders onder de aarde gelegen ; — **in dewelke de zielen zijn van de mensen, die, gestorven zijnde** : zij is dan eene der plaatsen tot dewelke de zielen der overledenen gaan ; — **Gods aanschijn moeten derven** : beroefd zijn van het goddelijk aanschijn te aanschouwen ; — **voor eenigen tijd of voor alle eeuwigheid** : dus moeten eenige zielen Gods aanschijn voor altijd, andere slechts voor eenigen tijd derven ; **voor altijd** al degenen die sterven, 't zij in dadelijke doodzonde, 't zij in de erfzonde alleen : tot deze laatste klasse behoren de kleine kinderen die vóór de jaren van verstand zonder Doopsel sterven ; — **voor eenigen tijd**, sedert Christus' dood, alleen degenen die, in Gods gratie gestorven zijnde, nochtans niet ontslagen zijn van alle dagelijksche zonden of last van penitentie; maar, vóór Christus dood, ook al de Heiligen, dewijl de hemel tot aan de verlossing gesloten is gebleven ; doch deze laatsten hadden niet, gelijk de eersten, de pijn van gevoel te lijden.

Onder den naam *hel* komen hier dus vier plaatsen : 1° de hel der verdoemden of degenen die in dadelijke doodzonde

sterven; 2º het voorgeborgte der hel of het voorgeborgte der kinderen; 3º het vagevuur en 4º het voorgeborgte der oudvaders.

3. *V. Waarom is Christus nedergedaald ter helle?*

A. Om de zielen van de heilige oudvaders, en ook van anderen, die in Gods liefde gestorven waren, te troosten en te verlossen.

A. **Om de zielen van de heilige oudvaders** : van de heilige patriarchen en menigvuldige andere Heiligen uit het Joodsche volk, **en ook van anderen, die in Gods liefde gestorven waren** : van Heiligen die niet tot het Joodsche volk behoorden, gelijk b. v. de heilige man Job, **te troosten** : namelijk, met de volbrachte verlossing aan te kondigen, en aanstonds het aanschouwen der goddelijke natuur te vergunnen, **en te verlossen**, met hun de goddelijke natuur te laten aanschouwen, en ze, op den dag zijner Verrijzenis, uit het voorgeborgte der oudvaders **op de aarde te leiden**.

Christus is dus voorzeker nedergedaald tot het voorgeborgte der oudvaders; maar of Hij tot nog eene andere plaats der hel gegaan is, daar spreekt de Catechismus niet van.

4. *V. Wanneer is Christus verrezen?*

A. Op den derden dag na zijne dood, dat is, des Zondags 's morgens.

A. **Op den derden dag na zijne dood** : de Catechismus antwoordt hier met de woorden van het Symbolum, — **dat is, des Zondags 's morgens** : deze woorden dienen tot uitlegging van de voorgaande.

De Verrijzenis van Christus is de grondsteen van ons Geloof, dewijl de Zaligmaker ze voorzeid en gesteld had tot een teeken van de waarheid zijner leerling; zij is tevens het bewijs, dat onze zaligmaking voltrokken is, aangezien de dood, die door de Verrijzenis overwonnen werd, de straf is der zonde. Daarom is Paschen, de dag waarop de Verrijzenis gevierd wordt, de grootste feestdag des jaars.

5. V. *Waarom heeft Christus de vijf wonderen in zijn glorieus lichaam behouden?*

A. Om daarmede zijne Verrijzenis te bevestigen, en om die aan alle mensen in het oordeel en aan de zaligen in den hemel te toonen.

V. **De vijf wonderen** : de vier nagelwonden in zijne handen en voeten, en de wonde zijner doorstokene zijde. **In zijn glorieus lichaam** : in zijn lichaam dat uit het graf heel klaar en schoonblinkend, licht, subtiel en onlijdelijk was opgestaan.

A. Om *twee* redenen heeft Christus de vijf wonderen in zijn glorieus lichaam behouden :

1º **Om daarmede zijne verrijzenis te bevestigen** : die wonderen toonden immers dat Hij met datzelfde lichaam verrezen was, waarin Hij de dood ondergaan had, en zoo bewees Hij de waarheid zijner Verrijzenis, daar men, om te verrijzen, hetzelfde lichaam moet heraannemen, waarin men gestorven is.

2º **Om die aan alle mensen in het oordeel en aan de zaligen in den hemel te toonen** : aan de kwade mensen, in het oordeel, tot hunne beschaming, en aan de zaligen, in het oordeel en gedurende de geheele eeuwigheid, tot hunne verblijding.

6. V. *Wanneer is Christus ten hemel geklommen?*

A. Veertig dagen na zijne Verrijzenis.

A. Voor **zijne Hemelvaart** heeft Hij zijne Verrijzenis door verschillende verschijningen bevestigd, nog eenige Sacramenten ingesteld, en met **zijne discipelen** over de instelling en het bestier der H. Kerk gesproken.

7. V. *Hoe is Christus ten hemel geklommen?*

A. Zonder iemands hulp door zijne eigene macht.

A. **Door zijne eigene macht** : door de macht zijner menschelijke natuur, te weten, door de gave van snelheid, die

Christus bij de Verrijzenis, dank aan de verdiensten zijner dood, bekomen had.

VRAGEN.

Welke woorden des Symbolums worden hier uitgelegd? — Hoeveel delen zijn er in deze les? — Wat wordt er in ieder deel geleerd?

1. Volgens welke natuur wordt Christus beschouwd, in het artikel des Symbolums : « *die nedergedaald is ter helte?* » — Zeg, met de woorden van den Catechismus, hoe Christus nedergedaald is ter helle, en leg die woorden uit.

2. Wat vraagt de Catechismus als hij zegt: *Wat verstaat gij door de hel, tot dewelke Christus nedergedaald is*, en welken zin mag men aan deze woorden niet geven? — Waar is de hel gelegen? — Wie is er in? — Welk is het lot der inwoners van de hel? — Hoelang blijven de zielen in de hel? — Wie moeten Gods aanschijn voor altijd derven? — Is er eenig verschil in het lot dergenen, die Gods aanschijn voor altijd moeten derven, en welk is het? — Wie komen onder de klasse dergenen, die Gods aanschijn slechts voor eenigen tijd derven, en welk verschil is er tusschen het lot van deze allen? — Hoeveel en welke plaatsen komen dan onder den naam van *het*?

3. Wie verstaat men hier door de *heilige oudvaders* en door de *anderen, die in Gods liefde gestorven waren?* — Hoe heeft Christus die heilige zielen getroost en verlost? — Tot welk deel der hel is Christus dus, volgens den Catechismus, voorzeker gegaan?

4. Op den hoeveelsten dag na zijne dood, op welken dag en op welken tijd van den dag is Christus verrezen? — Is Christus' Verrijzenis van groot belang voor ons en waarom? — Welke plaats bekleedt Paschen onder onze feestdagen en waarom?

5. Wat heeft Christus van zijn lijden in zijn glorieus lichaam behouden? — Wat betekent hier het woord *glorieus*? — Om hoeveel en om welke redenen heeft Christus dat willen behouden? — Leg die redenen uit.

6. Den hoeveelsten dag na zijne Verrijzenis is Christus ten hemel opgeklommen? — Wat heeft Hij tusschen zijne Verrijzenis en zijne Hemelvaart gedaan?

7. Door wiens hulp en macht is Hij ten hemel geklommen? — Zeg of Hij in zijne menschelijke natuur macht genoeg had om ten hemel te klimmen, en leg dat uit. — Door wiens verdiensten bezat Hij die macht?

TIENDE LES.

Van het Laatste Oordeel en het Rechterschap van Christus.

En zit ter rechter hand Gods zijns Vaders almachtig.	Christus' verblijfplaats sedert zijne hemelvaart.	V. 1. Waar is Christus nu?
Van daar zal Hij komen oordeerden en de dooden.	1° Tijd. V. 2. Wanneer zal Christus zullen komen oordeerden?	V. 3. Welke tekenen zullen de komst van Christus voordeelen?
	2° Manier. V. 4. Hoe zal Christus ten oordeel komen?	
	3° Personen die te oordeelen zijn. V. 5. Wie zal Christus kómen oordeelen?	V. 6. Zullen de dooden tot den laatsten dag toe zonder oordeel wezen?
	4° Vonnis. V. 8. Wat vonnis zal Christus in het oordeel geven?	V. 7. Welke zijn de levenden, die Christus oordeelen zal?

1. V. *Waar is Christus nu?*

A. Hij zit ter rechter hand des Vaders, wezende in de opperste rust en allerhoogste eer met God den Vader.

V. **Waar is Christus**, als mensch beschouwd, — **nu** : sedert zijne Hemelvaart?

A. **Hij zit ter rechter hand des Vaders** : deze woorden des Symbolums zijn blijkbaar, niet in hunnen eigenlijken, maar in den overdrachtelijken zin te verstaan, dien de Catechismus zelf aanduidt : de woorden **wezende in de opperste rust met God den Vader** bevatten de uitlegging van

Hij zit (bij den Vader); de overige, wezende in de allerhoogste eer met God den Vader dienen tot verklaring van ter rechter hand des Vaders. Door de woorden: **met God den Vader** wil men hier zeggen, dat Christus, als mensch, deelachtig is in de rust en in de eer van God den Vader of van de goddelijke natuur die de drijf goddelijke Personen eigen is.

Christus is, als mensch, ook tegenwoordig in het H. Sacrament; maar niet, gelijk in den Hemel, op eene zielijke wijze.

2. *V. Wanneer zal Christus komen oordeelen?*

A. Op het uiterste der wereld, hoewel dat ons de dag onbekend is.

A. **Op het uiterste der wereld**, dat is niet, als de geheele wereld ten volle zal vernietigd zijn; maar als de geheele wereld met al de stoffelijke wezens die zij bevat, door het vuur zal ontbonden zijn; **hoewel dat ons**: iedereen, uitgenomen God, **de dag**, de ure, de dag, de week, het jaar, zelfs het tijdstip **onbekend is**.

In zijne wijsheid heeft God vastgesteld dezen dag aan niemand bekend te maken, opdat de orde in het maatschappelijk leven tot het einde toe zou blijven bestaan.

3. *V. Welke teekenen zullen de komst van Christus voorkomen?*

A. Ten eerste, eene geweldige vervolging, die de booze Antichrist verwekken zal; ten tweede, verscheidene schrikkelijke plagen; ten derde, een vuur, dat alle dingen verslinden zal.

V. **Teekenen** : gebeurtenissen die vóór Christus' komst moeten plaats grijpen en er zoo ware teekenen van zijn.

A. **Ten eerste, eene geweldige vervolging die de booze Antichrist verwekken zal** : Antichrist is zooveel als *vijand van Christus*; de booze Antichrist is een bijzondere persoon, die zich als God zal doen aanbidden en alle boos-

heden bedrijven; zijne vervolging wordt *geweldig* genoemd, om reden der overgroote macht en der listen die hij gebruiken zal, alsook wegens het groot getal geloovigen dat hij, volgens Christus' voorzegging, zal doen afvallen.

Ten tweede, verscheidene schrikkelijke plagen : niet alleen oorlog, ziekte, hongersnood, aardbevingen, welke plagen nu dikwijls de wereld treffen; maar nog buitengewone beroerten in de krachten des firmaments. zoo verschrikkelijk, dat de mensen van vrees zullen verdorren.

Ten derde, een vuur dat alle dingen verslinden zal : een vuur, door Gods almacht aangestoken, dat geheel deze aarde met al wat zij bevat, zal ontbinden, zonder er nochtans de stof van te vernietigen. Dit laatste teeken alleen zal de komst van Christus onmiddellijk voorafgaan, zoodat de andere niet zullen aanduiden, dat die komst geheel nabij is.

Uit de overgeblevene stof van de verbrande wereld zal God eene nieuwe en allerschoonste aarde maken, die de gelukzaligen met de oogen van hun glorieus lichaam zullen aanschouwen en bewonderen; Christus heeft immers de herstelling verdiend van geheel het menschdom en dus ook van geheel de wereldsche schepping, die den mensch gansch ten dienste staat.

Buiten de genoemde teekenen zijn er nog andere : 1° iedere natie der wereld moet eens het Geloof ontvangen en aan de H. Kerk toebehoord hebben; 2° het Joodsche volk moet zich tot den waren Godsdienst bekeerd hebben; 3° Henoch en Elias, die van de aarde werden opgenomen, moeten hier, waarschijnlijk ten tijde van den Antichrist, wedergekeerd zijn om het Geloof te prediken.

4. *V. Hoe zal Christus ten oordeel komen?*

A. Met zijn menschelijk lichaam, zienlijk en met groote glorie.

A. Christus zal ten oordeel komen, niet alleen als God, maar ook als mensch; want **met zijn menschelijk lichaam** betekent hier met geheel de menschelijke natuur uit ziel en lichaam bestaande; — niet verborgen onder eene andere gedaante, gelijk nu in het H. Sacrament des Altaars, maar

zienlijk : onder de eigene gedaante van zijn lichaam — **en met groote glorie** : versierd met de vier gaven van klarheid, snelheid, subtiliteit en onlijdelijkheid, en, daarenboven, met veel uitwendige heerlijkheid. Hij zal op eene wolk als op eenen triomfwagen gezeten zijn; de engelen zullen Hem vergezellen en zijn kruis zal voorafgaan.

5. *V. Wie zal Christus komen oordeelen?*

A. Alle mensen die geleefd zullen hebben.

A. **Alle mensen die geleefd zullen hebben**, zonder ééne uitzondering, te beginnen van Adam en Eva tot het einde der wereld. Deze zullen geoordeeld worden over al hunne woorden, werken en gepeinzen, van den oogenblik dat zij tot hun verstand gekomen zijn tot hunne dood toe, voor zooveel die woorden, werken en gepeinzen goed of kwaad zijn.

6. *V. Zullen de dooden tot den laatsten dag toe zonder oordeel wezen?*

A. Neen, want elk wordt terstond na de dood bijzonderlijk geoordeeld; maar dan zullen de lichamen te zamen met de zielen, en dat in de tegenwoordigheid van alle mensen, geloond worden.

A. **Neen, want elk wordt terstond na de dood** : zoo haast de ziel van het lichaam gescheiden is, **bijzonderlijk** : voor de ziel alleen, zonder dat een ander mensch er bij tegenwoordig is, **geoordeeld**; **maar dan zullen de lichamen te zamen met de zielen** : de mensen in hunne volledige natuur, uit ziel en lichaam bestaande **geloond worden**, en **dat in tegenwoordigheid van alle mensen**, d. w. z. dat alle mensen die ooit geleefd zullen hebben, door een bovennatuurlijk licht iedereens goede en kwade werken, van het eerste tot het laatste, met al de omstandigheden zullen kennen.

Het Oordeel dus is *tweeërlei*, te weten : het *Bijzonder* en het *Algemeen*. Het *Bijzonder* geschiedt 1º terstond na de dood; 2º buiten de tegenwoordigheid der mensen; 3º voor de ziel die van 't lichaam gescheiden is; 4º zonder dat Christus op de aarde verschijnt. Het *Algemeen* Oordeel zal geschieden 1º op het einde der wereld, weshalve het ook *Laatste* Oordeel genoemd wordt; 2º in de tegenwoordigheid van alle mensen; 3º voor de lichamen te zamen met de zielen; 4º door Christus zienlijk en met groote glorie op de aarde verschijnende.

Buiten het *Bijzonder* Oordeel is nog het *Algemeen* noodig 1º opdat Gods rechtvererdigheid, die hier op aarde niet altijd uitschijnt, van eenieder ten volle zou gezien worden; 2º opdat de eer van Christus en van al de goede mensen openlijk zou gewroken worden; 3º omdat de mensch eens in dien staat behoort geoordeeld te worden, waarin hij het leven doorgebracht heeft, bijgevolg met ziel en lichaam en in de tegenwoordigheid der mensen, dewijl hij zoo op aarde geleefd heeft.

7. *V. Welke zijn de levenden, die Christus oordeelen zal?*

A. Die omtrent dien tijd leven zullen.

V. Christus, zegt het *Symbolum*, zal komen oordeelen de levenden en de dooden : wie zijn die **levenden** van welke hier gesproken wordt?

A. **Die omtrent dien tijd leven zullen** : die omtrent den tijd van het einde der wereld op de aarde zullen zijn. Dit antwoord leert ons duidelijk, hoe wij uit het woord *levenden* niet mogen besluiten, dat de laatste mensen de dood niet zullen ondergaan. Deze worden met recht *levenden* genoemd, om ze te onderscheiden van de andere mensen die vroeger gestorven zijn.

8. *V. Wat vonnis zal Christus in het Oordeel geven?*

A. De goede mensen zal hij met groote liefde to-

zich roepen en hun den hemel geven; maar de kwade zal hij met uitnemende gramschap van zich in de eeuwige verdoemenis jagen.

A. **De goede mensen**: al degenen die in Gods gratie gestorven zijn; want, op den oogenblik van het Laatste Oordeel, zal het vagevuur eindigen; — **zal Hij met groote liefde tot zich roepen en hun den hemel geven**, zeggende : « *Komt, gij gezegenden mijns Vaders! Neemt bezit van het koninkrijk, dat voor u bereid is van de grondvesting der wereld af.* » **Maar de kwade**: al degenen die in dadelijke doodzonde gestorven zijn, **zal Hij met uitnemende gramschap**: met groote afgekeerdheid **van zich in de eeuwige verdoemenis jagen**, zeggende : « *Gaat weg van mij, gij vervlochten, in het eeuwig vuur dat bereid is voor den duivel en zijne engelen.* »

Christus zal eenieder zijn vonnis door een inwendig licht te kennen geven; maar de bovengemelde woorden, waarschijnlijk al de goeden en al de kwaden te zamen toeschuren.

VRAGEN.

Welke woorden des Symbolums worden hier uitgelegd? — Hoe is deze les verdeeld? — Wat wordt er in ieder deel geleerd?

1. Verklaar in de eerste vraag : *Waar is Christus nu*, de woorden *Christus en nu*. — Hoe antwoordt men op die vraag met de woorden des Symbolums? — Hoe moeten die woorden des Symbolums verstaan worden? — Hoe legt ze de Catechismus uit? — Aan welke woorden van het Symbolum beantwoordt ieder deel der uitlegging van den Catechismus? — Wat betekent de Catechismus in zijn antwoord door de woorden : *met den Vader*? — Is Christus als mensch sedert zijne Hemelvaart alleenlijk in den hemel tegenwoordig?

2. Op welk tijdstip dezer wereld zal Christus komen oordeelen? — Wat verstaat men door *het uiterste der wereld*? — Wanneer zal deze wereld eindigen? — Wat verstaat men hier door *dag*? — Aan wie is de dag van Christus' oordeel onbekend; en waarom wil God hun dat verborgen?

3. Wat verstaat men door *de teekenen die de komst van Christus moeten voorkomen*? — Hoeveel teekenen, die de komst van Christus

moeten voorkomen, stelt de Catechismus voor? — Zijn er nog andere? — Wat betekent het woord *Antichrist*; en wie is *de booze Antichrist*? — Waarom wordt de vervolging, die hij zal opstoken, *geweldigt* genoemd? — Wat is hier te verstaan door de woorden : *verscheidene schrikkelijke plagen*? — Hoe schrikkelijk zullen die plagen zijn? — Welk zal de oorsprong zijn van het vuur dat de wereld zal verslinden? — Wat zal het verslinden? — Hoever zal het al die zaken verslinden? — Zullen al die tekenen Christus' komst onmiddellijk voorafgaan, en bijgevolg bewijzen dat deze komst heel nabij is?

4. In welke natuur zal Christus komen oordeelen? — Hoedanig zal Hij in zijne menschelijke natuur verschijnen? — Wat betekent hier het woord *zientelijk*? — Wat is er te verstaan onder de woorden : *met groote glorie*?

5. Zeg, met de woorden van het Symbolum, en daarna met die van den Catechismus, welke mensen Christus zal komen oordeelen? — Waarover zal Hij eenieder komen oordeelen?

6. Is er buiten het Oordeel, dat op het einde der wereld zal geschieden, nog een ander? — Hoeveel oordeelen bestaan er dan, en hoe worden zij genoemd? — Leg de volgende woorden uit : *terstond na de dood*, — *bijzonderlijk*, — *de lichamen te zamen met de zielen*, — *in de tegenwoordigheid van alle mensen*. — Stel het verschil voor, dat tusschen de genoemde Oordeelen bestaat. — Waarom moet er buiten het Oordeel, dat terstond na de dood geschieht, nog een Algemeen Oordeel bestaan?

7. In de uitdrukking van het Symbolum *de levenden en de dooden*, wie zijn, volgens den Catechismus, te verstaan door *de levenden*? — Is deze uitlegging van den Catechismus redelijk? — Mag men dan uit dat woord besluiten dat de laatste mensen de dood niet zullen ondergaan?

8. Wie zijn hier te verstaan door *de goede en de kwade mensen*? — Welke woorden zal Christus spreken, als Hij de goede mensen met groote vriendschap tot zich zal roepen? — Wat wil hier zeggen : *met uitnemende gramschap*? — Welke woorden zal Christus spreken, als Hij de kwade met groote gramschap in de eeuwige verdoe-menis zal jagen? — Hoe zal Christus de uitspraak van het von-nis doen?

ELFDE LES.

Van God den Heiligen Geest.

Ik geloof in den H. Geest. De werken van De H. Geest in zich zelve[n] beschouwd.	1 ^o Natuur 2 ^o De hoeveelste persoon in de Heilige Drijvuldigheid.	Hij is waarachtig God. (V. en A. 1.)	V. 3. Is de H. Geest minder dan de andere twee Personen? V. 4. Wat eer zijn wij God den H. Geest schuldig?
		Hij is derde Persoon der Heilige Drijvuldigheid. (V. en A. 1.)	V. 2. Van welken Persoon komt de H. Geest?
De werken van den H. Geest.	1 ^o Verschijningen.	V. 5. Hoe heeft zich de H. Geest vertoond?	V. 6. Waarom neer komt de Heilige Geest tot ons?
	2 ^o Komst tot ons.	V. 7. Welk is het meeste werk van den Heiligen Geest?	V. 8. Waarom wordt onze heilige Geest toegeschreven?

1. V. *Wat gelooft gij van den H. Geest?*

A. Dat Hij waarachtig God is, en de derde Persoon in de H. Drijvuldigheid.

V. Wat verstaat gij door den H. Geest, als gij zegt: « *Ik geloof in den H. Geest* » of, welke natuur heeft Hij en welke Persoon is Hij?

A. Ik geloof dat **Hij waarachtig God is**: dat Hij evenals de Vader en de Zoon, waarlijk de goddelijke natuur heeft, **en de derde Persoon in de H. Drijvuldigheid**: dat Hij een goddelijke Persoon is, namelijk, de derde der H. Drijvuldigheid.

2. *Van welken Persoon komt de H. Geest?*

A. Van God den Vader en God den Zoon.

V. **Van welken goddelijken Persoon komt de H. Geest voort?**

A. Hij komt voort **van God den Vader en God den Zoon**: dat vloeit uit het antwoord op de 1^e vraag, leerende dat Hij de derde Persoon is in de H. Drijvuldigheid. Kwam Hij van niemand voort, dan zou Hij de eerste Persoon zijn; kwam Hij van den Vader alleen voort, dan zou Hij, gelijk God de Zoon, de tweede Persoon zijn; en kwam hij van God den Zoon alleen voort, dan zou God de Zoon de eerste Persoon zijn, en God de H. Geest, de tweede.

God de H. Geest komt van den Vader en den Zoon voort door de *liefde*, (zie 5e les) en dat niet door twee achtereenvolgende werkingen, maar door ééne en dezelfde werking, aangezien God de Vader en God de Zoon maar ééne en dezelfde natuur hebben.

3. *Is de H. Geest minder dan de andere twee Personen?*

A. Geenszins; maar Hij is even wijs, machtig, eeuwig, enz., als God de Vader en God de Zoon.

A. De reden van dit antwoord is, dat de drie goddelijke Personen maar ééne en dezelfde goddelijke natuur hebben. (Zie 5e les, 7e v.)

4. *Wat eer zijn wij God den H. Geest schuldig?*

A. De goddelijke en operste eer.

V. Door eer verstaan wij het uit- of inwendig erkennen van iemands uitmuntendheid.

A. Wij zijn den H. Geest schuldig **de goddelijke en operste eer**: wij moeten Hem erkennen als God en Opperste Wezen. De reden daarvan is, dat de eer, gelijk wij gezegd hebben, in het erkennen van iemands uitmuntendheid bestaat; nu, de H. Geest is wezenlijk God en het Opperste Wezen; dus

moet Hij, wanneer wij Hem vereeren, als God en Opperste Wezen erkend worden.

5. *V. Hoe heeft zich de H. Geest vertoond?*

A. In de gedaante van eene duif in het doopsel van Christus, en in de gedaante van vurige tongen op den Sinksendag.

V. **Hoe heeft zich de H. Geest**, die uit zijne natuur onzichtbaar is, aan de mensen op een zichtbare wijze **ver-toond**?

A. Hij heeft zich *tweemaal* vertoond :

1º **In het doopsel van Christus**: wanneer de H. Joannes Baptista in den Jordaan het doopsel van boetveerdigheid aan Christus bediende, **in de gedaante** : in den uitwendigen vorm **van eene duif**. en dat om, onder het zinnebeeld van dien vogel, bijzonderlijk de onschuld en de zachtmoeidigheid van Christus te kennen te geven;

2º **Op den Sinksendag** der Joden, tien dagen na Christus' Hemelvaart, **in de gedaante van vurige tongen**, en wel om, door dat zinnebeeld, de verlichting des verstands uit te drukken, alsmede de vlam der liefde, de zuivering der ziel, de bekwaamheid om het Geloof te prediken en de gave der talen, wat alles de Apostelen dan ontvingen.

6. *V. Wanneer komt de H. Geest tot ons?*

A. Als Hij op eenige nieuwe manier in ons begint te werken.

V. Wanneer zegt men dat de H. Geest, die overal tegenwoordig is met zijn wezen, zijne alziende oog en zijne macht, tot ons *komt*?

A. Hij *komt* tot ons, **als Hij**, buiten de gewone en natuurlijke manier van in ons te werken, d. i. buiten het algemeen goddelijk werk van ons te bewaren en ons hulp te geven om dit alles te doen waartoe wij uit onze natuur bestemd zijn, in een woord buiten het bestieren en bewaren, dat Hij voor ons gedurig doet, **op eenige nieuwe**, d. i. buitengewone en bovennatuurlijke manier in ons **begint te werken**; niet

als Hij in ons zulk werk *voortzet*. Ziehier waarom men te recht leert, dat de H. Geest tot ons komt, als Hij in ons een bovennatuurlijk werk begint : men zegt gemeenlijk, dat iemand in eene plaats komt, als hij er op eene nieuwe manier begint tegenwoordig te zijn, 't zij met zijn wezen, 't zij met zijn oog, 't zij met zijne macht; welnu, als de H. Geest, buiten zijn gewoon en aloud werk van bestieren en bewaren, in ons een bovennatuurlijk werk aanvangt, dan begint Hij op eene nieuwe manier in ons tegenwoordig te zijn, niet met zijn wezen noch met zijne kennis, maar met zijne macht; en daarom zeggen wij te recht, dat Hij dan tot ons komt.

De bovennatuurlijke werken die de H. Geest, buiten onze bewaring en natuurlijke ondersteuning, in ons komende verricht, zijn : de heiligmakende gratie en de dadelijke gratie verleenen, alsmede de gave van mirakelen of voorzeggingen te doen; de H. Schriftuur ingeven; de Kerk bestieren en zóó bijstaan, dat zij noch in hare leerling fale, noch door hare vijanden overweldigt worde; de gemeenschap onder de Heiligen teweegbrengen; de Heiligen glorieus doen verrrijzen en hun den Hemel geven.

Gelijk de H. Geest tot ons *komt*, als Hij in ons een bovennatuurlijk werk begint, zoo *woont* Hij in ons, als Hij, door eene bijblijvende bovennatuurlijke gave, namelijk, door de heiligmakende gratie, in ons is.

7. V. *Welk is het meeste werk van den H. Geest?*

- A. De ledēn der waarachtige Kerk van Christus
door het uitdeelen zijner gratien heilig te maken.

V. **Welk is**, onder al de bovennatuurlijke werken die in de uitlegging der voorgaande vraag genoemd worden, **het meeste** : het bijzonderste **werk van den H. Geest?**

A. **De ledēn der waarachtige Kerk van Christus** : al degenen die door het doopsel in de ware Kerk van Christus, namelijk, in de Roomsche-Katholieke Kerk getreden zijn, of er, ten minste met den wil, 't zij deze uitdrukkelijk weze of in eene andere begeerte besloten ligge, aan toebehooren, **heilig te maken** : te zuiveren van de zonden en in die gesteltenis te brengen, welke vereischt is om vrienden Gods en erfgenamen

des hemels te wezen; *heilig immers* is hetzelfde als *God toege-wijd, God aangenaam; door het uitdeelen zijner gratiën*:
a) der heiligmakende gratie, door dewelke wij heilig en de vrienden Gods zijn; b) der bovennatuurlijke deugden en der Zeven Gaven van den H. Geest, die de heiligmakende gratie altoos vergezelten, en er als 't ware de vermogens van zijn, gelijk het verstand en de wil de vermogens zijn van de ziel; c) der dadelijke gratiën, door dewelke de H. Geest de zondaars tot bekeering, en de rechtveerdigen tot volherding in het goed opwekt en hulp verleent.

Onder al de bovennatuurlijke werken van den H. Geest is dat het bijzonderste, aangezien al de andere slechts dienen als middelen tot de heiligmaking of tot de voltrekking daarvan.

8. *V. Waarom wordt onze heiligmaking den H. Geest toegeschreven?*

A. Omdat Hij is de liefde des Vaders en des Zoons, en uit Gods liefde ons alle heiligeheid komt.

V. De Catechismus vraagt, waarom het werk van onze heiligmaking den H. Geest zonderling wordt *toegeschreven*, en geenszins, waarom Hem dit werk wordt *toegeëigend* alsof het Hem alleen en niet evenwel den Vader en den Zoon toebe-hoorde; immers, al de werken die God buiten zich zelven doet, zijn de drijf goddelijke Personen gemeen. (Zie 5^e les, 8^e v.)

A. Omdat **Hij is de liefde des Vaders en des Zoons**: omdat Hij de eeuwige en oneindige liefde is die God de Vader en God de Zoon tot elkaar hebben, gelijk de Zoon het eeuwig en oneindig volmaakt denkbeeld is dat God de Vader van zich zelven heeft, **en uit Gods liefde ons alle heiligeheid komt**: en omdat die liefde des Vaders en des Zoons, of de liefde die God tot zich zelven, tot zijne oneindige goedheid heeft, de oorsprong is van al de goddelijke werken waardoor wij tot de heiligeheid komen. Deze reden is klaarblijkend: onze heiligeheid spruit uit de liefde Gods voort, en de liefde des Vaders en des Zoons is de Persoon van den H. Geest; dus wordt die heiligmaking natuurlijk den H. Geest toege-schreven.

De hoedanigheden en werken die de goddelijke Personen toegeschreven worden, dienen rechtstreeks om hunnen oorsprong te doen uitschijnen. (Zie 5^e les, 8^e v.)

VRAGEN.

Welk artikel des Symbolums wordt hier uitgelegd? — Welke zijn de hoofdpunten dezer les? — Wat stelt de Catechismus voor, nopens ieder van die hoofdpunten?

1. Zeg den zin der vraag : *Wat gelooft gij van den H. Geest.* — Welke natuur heeft de H. Geest, en welke Persoon is Hij? — Bewijs dit door de woorden van den Catechismus.

2. Waaruit volgt het, dat God de H. Geest van God den Vader en van God den Zoon voortkomt; bewijs uw antwoord. — Hoe komt God de H. Geest van den Vader en van den Zoon voort: is het door twee achtereenvolgende werkingen, ofwel door ééne alleen; en waarom?

3. Is de H. Geest, aangezien Hij de derde Persoon is, daarom niet min oud, wijs of machtig dan de Vader of de Zoon? — Welke is de reden daarvan?

4. Wat verstaat men door het woord *eer*? — Wat wil zeggen, dat wij den H. Geest *de goddelijke en opperste eer* schuldig zijn? — Bewijs dat wij Hem die eer schuldig zijn.

5. Is de H. Geest uit zijne natuur zichtbaar? — Heeft Hij zich nochtans vertoond? — Hoeveelmaal, waar en hoe heeft Hij dit gedaan? — Wat betekent hier het woord *gedaante*? — Waarom heeft Hij zich onder de gezegde gedaanten vertoond?

6. Geef den zin der vraag : *Wanneer komt de H. Geest tot ons.* — Wat beteekenen de woorden : *op eenige nieuwe manier*? — Wat is er op te merken in de woorden : *begint te werken*? — Hoe zegt men met reden, dat de H. Geest tot ons komt, als *Hij op eenige nieuwe manier in ons begint te werken*? — Noem enige bovennatuurlijke werken van den H. Geest. — Wanneer zegt men dat de H. Geest in ons woont?

7. Wat beteekenen in de vraag : *Welk is het meeste werk van den H. Geest,* de woorden : *het meeste werk*? — Wat is er te verstaan door *de leden der waarrachtige Kerk van Christus*, door *heilig maken*, door *het uitdeelen zijner gratien*? — Waarom is het werk onzer heiligmaking *het meeste*?

8. Wat is er hier te verstaan door *onze heiligmaking*? — Behoort deze aan den H. Geest alleen? — Waarom wordt zij Hem toegeschreven? — Is die reden geldig? — Wat beteekenen de woorden : *omdat Hij is de liefde des Vaders en des Zoons*? — Wat beduidt men door : *en uit Gods liefde ons alle heiligkeit komt*?

T W A A L F D E   L E S.

Van de H. Kerk.

De Heilige Katholieke Kerk.	1º Korte beschrijving.	V. 1. Wat is de H. Kerk?					
	2º Overheid.	<table border="0"><tr><td>a) Opper-hoofd.</td><td>V. 2. Wie is het hoofd van de heilige Kerk?</td></tr><tr><td>b) Bisschoppen.</td><td>V. 4. Wat zijn de bisschoppen in de H. Kerk?</td></tr><tr><td>c) Pastoors en priesters.</td><td>V. 5. Wat zijn pastoors en priesters?</td></tr></table>	a) Opper-hoofd.	V. 2. Wie is het hoofd van de heilige Kerk?	b) Bisschoppen.	V. 4. Wat zijn de bisschoppen in de H. Kerk?	c) Pastoors en priesters.
a) Opper-hoofd.	V. 2. Wie is het hoofd van de heilige Kerk?						
b) Bisschoppen.	V. 4. Wat zijn de bisschoppen in de H. Kerk?						
c) Pastoors en priesters.	V. 5. Wat zijn pastoors en priesters?						
3º Leden.	<table border="0"><tr><td>a) Eenheid.</td><td>V. 6. Welke zijn de leden van de H. Kerk?</td></tr><tr><td>b) Heiligheid.</td><td>V. 8. Waarom heet gij de Kerk heilig?</td></tr></table>	a) Eenheid.	V. 6. Welke zijn de leden van de H. Kerk?	b) Heiligheid.	V. 8. Waarom heet gij de Kerk heilig?		
a) Eenheid.	V. 6. Welke zijn de leden van de H. Kerk?						
b) Heiligheid.	V. 8. Waarom heet gij de Kerk heilig?						
4º Eigendommen en ken-teeken en (V. 7.)	<table border="0"><tr><td>c) Katholici-teit en apostoliceit.</td><td>V. 10. Waarom wordt de H. Kerk algemeen of katholiek genoemd?</td></tr><tr><td>d) Mirakelen.</td><td>V. 11. Waarom wordt de H. Kerk genoemd apostelijk?</td></tr><tr><td></td><td>V. 12. Wat zijn mirakelen, die in de H. Kerk geschieden?</td></tr></table>	c) Katholici-teit en apostoliceit.	V. 10. Waarom wordt de H. Kerk algemeen of katholiek genoemd?	d) Mirakelen.	V. 11. Waarom wordt de H. Kerk genoemd apostelijk?		V. 12. Wat zijn mirakelen, die in de H. Kerk geschieden?
c) Katholici-teit en apostoliceit.	V. 10. Waarom wordt de H. Kerk algemeen of katholiek genoemd?						
d) Mirakelen.	V. 11. Waarom wordt de H. Kerk genoemd apostelijk?						
	V. 12. Wat zijn mirakelen, die in de H. Kerk geschieden?						

1. V. *Wat is de H. Kerk?*

A. Eene vergadering van alle gelooovige Christenen, die, onder de gehoorzaamheid van den Paus van Rome de waarachtige leerling van Christus belijden.

V. Waarin bestaat de H. Katholieke Kerk, die wij gelooven de ware Kerk van Christus te zijn; of, welke kerk verstaat men door *H. Kerk*?

A. Het woord *Kerk* beteekent hier, niet een gebouw, maar **eene vergadering**: een genootschap, eene vereeniging van menschen. Nochtans niet alle zulke vergaderingen worden kerken genoemd, maar alleen die van *Christenen*. — Door *Christenen* worden hier verstaan niet enkel de *ware Christenen*, die al de vereischten vervullen om Christenen te zijn, maar ook al degenen die gedoopt zijn en ten minste Christus als den goddelijken Zaligmaker erkennen.

De vergadering nu, die men de H. Kerk noemt, bestaat uit **alle geloovige christenen**: uit al de mensen die gedoopt zijn en in Christus gelooven, — **die, onder de gehoorzaamheid van den Paus van Rome**: die, zich aan den Paus van Rome als aan hun opperhoofd onderwerpende en hem gehoorzame, — **de waarachtige leering van Christus belijden**: de onvervalschte en echte leering van Christus onder die gehoorzaamheid inwendig gelooven en uitwendig bekennen te gelooven. Hieruit volgt:

1º Dat de *H. Kerk* die Kerk is, welke onder de gehoorzaamheid van den Paus van Rome staat, en daarom de Roomsche-Katholieke Kerk genoemd wordt, en dat hare bijzonderste eigenschap is, de waarachtige leering van Christus te belijden;

2º Dat de drie bestanddeelen aller vergadering, te weten: leden, overheid en einde, in haar te vinden zijn: zij heeft voor *leden* de geloovige christenen, voor *hoogste overheid* den Paus van Rome, en voor *einde* het belijden der waarachtige leering van Christus;

3º Dat men om waarlijk lid te wezen van de H. Kerk, *a) geloovige christen moet zijn, b) onder de gehoorzaamheid van den Paus van Rome staan, en c) de waarachtige leering van Christus belijden*, gelijk zij door de H. Kerk voorgehouden wordt.

2. V. Wie is het hoofd van de H. Kerk?

A. Het onzienlijk en opperste hoofd is Christus; maar het zienlijk hoofd is zijn stadhouder op de aarde, de Paus van Rome.

V. **Wie is het hoofd**, de opperbestierder van de H. Kerk?

A. De opperbestierder van de H. Kerk is **Christus** als mensch, en — de **Paus van Rome**, d. i. de bisschop van Rome; want, die bisschop is van Rome, is ook Paus. Het woord *Paus* betekent eigenlijk *vader*. Het opperbestier behoort hun beiden toe als volgt : Christus is het **onzienlijk en opperste hoofd**; de Paus van Rome, **het zienlijk hoofd en de stadhouder van Christus op de aarde**.

Christus als mensch wordt het *onzienlijk* hoofd der H. Kerk genoemd, omdat Hij hier op aarde niet zienlijk met ons leeft; het *opperste* hoofd, omdat Hij rechtstreeks van God alle macht over de geloovigen ontvangen heeft, en niemand in de H. Kerk eenige macht bezit, die niet van Hem voortkomt. De Paus van Rome integendeel is het *zienlijk* hoofd der H. Kerk, omdat hij hier zienlijk met ons leeft; de *stadhouder* (plaatsvervanger) van *Christus* op de aarde, omdat hij in Christus' naam en plaats de geloovigen bestiert.

3. V. *Wat is de Paus van Rome?*

A. De eigen stadhouder van Christus op de aarde, en de wettige navolger van den H. Petrus, op wien Christus zijne Kerk getimmerd heeft.

V. De zin is : welk is het ambt, welk is de macht van den Paus van Rome.

A. Zijn ambt of macht wordt hier op *twoe* manieren voorgesteld : hij is :

1º **De eigen stadhouder van Christus op de aarde** : de ware plaatsvervanger op deze wereld van Christus, het onzienlijk en opperste hoofd der H. Kerk; bijgevolg heeft hij hetzelfde ambt of dezelfde macht als Christus, met dit verschil nochtans, dat hij die slechts mag uitoefenen in die maat en op die wijze, welke Christus voorgeschreven heeft;

2º **De wettige navolger van den H. Petrus, op wien Christus zijne Kerk getimmerd heeft** : de ware opvolger van den H. Petrus, dien Christus den eersten als zijnen stadhouder aangesteld, en op wien Hij dus zijne Kerk, gelyk een gebouw op zijne grondslagen, gevestigd heeft; derhalve

heeft de Paus van Rome dat ambt of die macht, welke de H. Petrus van Christus ontvangen heeft.

Deze leering, nader bepaald, komt op het volgende uit : de Paus heeft over geheel de H. Kerk en over ieder harer ledén, over de bisschoppen zoowel als over de priesters en de gelovigen, volle macht om hun het Geloof voor te houden en de HH. Sacramenten te bedienen, om hun wetten op te leggen en hen te oordeelen en te straffen. Daarenboven is hij onfaalbaar, als hij verklaart, wat alle Christenen, in zaken van geloof en zeden, verplicht zijn voor waar te houden. (3^e les, 6^e v.)

4. *Wat zijn de bisschoppen in de H. Kerk?*

A. De bisschoppen zijn de prinsen der H. Kerk, en bedienen de plaatsen van de Heilige Apostelen.

A. Het ambt of de macht der bisschoppen is hier ook op *twee* manieren voorgesteld : zij zijn :

1° **De prinsen der H. Kerk** : zij bestieren onmiddellijk, onder het oppergezag van den Paus, een deel van de H. Kerk, namelijk een bisdom, gelijk in vroegere tijden, de prinsen, onder het oppergezag van den koning, onmiddellijk een deel van het rijk bestierden ;

2° **Zij bedienen de plaatsen van de Heilige Apostelen** : zij hebben hetzelfde ambt of dezelfde macht als de Apostelen, met uitzondering echter van de voorrechten die deze hadden als stichters der H. Kerk, namelijk : de onfaalbaarheid in het voorhouden van Christus' leering en het recht van door zich zelven, zonder iemands tusschenkomst, bisschoppelijke zetels in te richten, overal het Geloof te prediken en de gelovigen te bestieren.

De bisschoppen hebben, in het bisdom hun door den Paus toevertrouwd, de macht van, als Christus' gezanten, het Geloof voor te houden, van wetten te maken, te oordeelen, te straffen en de HH. Sacramenten te bedienen : zij hebben recht van in een algemeen Concilie deel te nemen; doch blijven in alles aan het gezag van den Paus onderworpen.

5. *Wat zijn pastoors en priesters?*

A. De pastoors en priesters zijn wettige navolgers van de twee en zeventig discipelen van Christus.

V. **Pastoors** heet men de geestelijke oversten der parochiën, die deeltjes zijn van een bisdom, en een zeker getal geloovigen bevatten. Door **priesters** duidt men hier de priesters aan, die geene pastoors zijn, maar eenig ander ambt in het bisdom bekleeden.

A. **De pastoors en priesters zijn wettige (ware) navolgers van de twee en zeventig discipelen (leeilingen) van Christus**: die Christus uit zijne volgelingen gekozen, en als voorloopers zijner prediking rondgezonden heeft. Zij worden *navolgers* van die discipelen genoemd, niet omdat Christus ze als hunne opvolgers heeft ingesteld, maar omdat zij, door de overheid der H. Kerk tot medehelpers van de bisschoppen zijn aangenomen, gelijk de twee en zeventig discipelen door Christus tot zijne medehelpers uitgekozen werden.

De pastoors hebben de macht van, in den naam van hunnen bisschop, het Geloof aan hunne onderdanen te verkondigen, hun de Sacramenten te bedienen, alsook hen in den weg der zaligheid te leiden met hun de wetten der H. Kerk voor te houden en goeden raad te geven. De andere priesters hebben de macht die zij van de H. Kerk of van den bisschop ontvangen hebben.

Men bemerke wel, dat er in deze les spraak is van de *rangorde der bestier- of rechtsambten* in de H. Kerk. In de 35^e les zal er gehandeld worden van de *rangorde der priesterlijke macht*, die door het Sacrament des Priesterdoms gegeven wordt.

6. V. Welke zijn de leden van de H. Kerk?

A. Al degenen, die hier op de aarde onder de gehoorzaamheid van den Paus van Rome het waarachtig Geloof belijden, of in het vagevuur gezuiverd worden, of nu met Christus in den hemel leven.

V. De Catechismus heeft reeds in de eerste vraag geleerd, wie leden van de H. Kerk zijn; nu zal hij dat op eene bepaaldere wijze voorstellen.

A. Er zijn *driij* klassen van leden :

1º **Al degenen, die hier op de aarde onder de gehoorzaamheid van den Paus van Rome het waarachtig Geloof belijden :** de geloovigen hier op de aarde.

2º **Die in het vagevuur gezuiverd worden :** de zielen dergegenen die, in Gods liefde gestorven zijnde, in het vagevuur gezuiverd worden van den nog overblijvenden last van penitentie.

3º **Die nu met Christus in den hemel leven :** de Heiligen des hemels.

De eerste klasse van leden maakt de *strijdende*, de tweede, de *lijdende*, en de derde, de *zegepralende* Kerk uit. Deze woorden brengen hunne eigene verklaring mede.

De zielen des vagevuurs en de Heiligen des hemels maken wezenlijk deel van de H. Kerk : het zijn hare leden die reeds hun einde bereikt hebben en, als blyken zal uit de volgende les, met de strijdende leden in gemeenschap blijven.

7. *V. Welke zijn de eigendommen en teekenen der waarachtige Kerk van Christus?*

A. Onder andere deze vier : het eerste, dat zij één is; het tweede, dat zij heilig is; het derde, dat zij katholiek en apostelijk is; het vierde, dat zij waarachtige mirakelen heeft.

V. Door **eigendom** verstaat men hier eene hoedanigheid die eene zaak eigen is, en door **teeken**, iets dat ons ter kennis eener andere zaak brengt.

A. Uit de woorden : **onder andere deze vier** volgt, dat er nog andere zulke kenteekens bestaan, maar dat de vier genoemde de bijzonderste zijn.

8. *V. Waarom heet gij de Kerk heilig?*

A. Ten eerste, omdat haar hoofd Christus heilig is; ten tweede, omdat in haar alleen te vinden is het waarachtig gebruik der Heilige Sacramenten, die ons heilig maken; ten derde, omdat haar beste deel, hare roep en hare leerling heilig is.

V. De zin is : waarin is de Roomsch-Katholieke Kerk heilig.

A. Zij is heilig om *dri*j redenen :

Ten eerste, omdat haar hoofd Christus heilig is : omdat zij niet, gelijk de sekten, eenen zondaar, 't zij Luther of Calvijn, 't zij een anderen Ketter of Schismatiek voor insteller heeft, maar wel Christus, den God mensch, de heiligeheid zelve.

Ten tweede, omdat in haar alleen te vinden is het waarachtig gebruik der Heilige Sacramenten, die ons heilig maken : omdat zij, en zij alleen, de zeven Sacramenten, die van Christus tot onze heiligmaking ingesteld zijn, wettig en geldig aan de gelooijigen bedient.

Ten derde, omdat haar — beste deel : een groot deel, bestaande uit de ware gelooijigen, die naar de stem der H. Kerk zorgvuldig luisteren, — **hare roep** : het einde of de zaak waartoe zij hare leden uitnoedigt, — **hare leer** : hare geloofs- en zedenleer — **heilig is** : van het kwaad afkeert en tot de deugd en volmaaktheid geleidt.

Het is zonneklaar, dat eene Kerk, waar deze drijdubbele heiligeheid niet aan toebehoort, de ware Kerk van Christus niet wezen kan.

9. V. Waarin is de eenheid der H. Kerk gelegen?

A. Dat zij onder één hoofd staat, en in alle stukken des Geloofs maar ééne leer volgt.

V. De eenheid eener vergadering is gelegen in de uitsluiting van verdeeldheid : dus vraagt hier de Catechismus, waarin er in de H. Kerk geene verdeeldheid te vinden is.

A. De H. Kerk is één of ongedeeld in deze *twee* punten :

1º **Dat zij onder één hoofd staat** : dat al de leden der H. Kerk, geheel de wereld door, onder één opperhoofd staan, te weten, den Paus van Rome, die de stadhouder van Christus is.

2º **Dat zij in alle stukken des Geloofs maar ééne leer volgt** : dat al de leden der H. Kerk in alle tijden en in alle landen dezelfde geloofsleer aanveerden, namelijk, al hetgene de H. Kerk, als van God veropenbaard zijnde, voorhoudt.

Deze dubbele eenheid moet noodzakelijk in de ware Kerk van Christus te vinden zijn, dewijl Hij maar één opperhoofd heeft ingesteld, en geboden heeft alles te gelooven wat de H. Kerk leert.

10. V. *Waarom wordt de H. Kerk algemeen of katholiek genoemd?*

- A. Omdat zij in zich besluit alle geloovigen, die van den tijd van Christus tot het einde der wereld geweest zijn en zijn zullen, en omdat zij verspreid is onder alle natien en in alle landen der wereld.

V. **Algemeen of katholiek** betekent *onbeperkt*.

A. De H. Kerk wordt algemeen of katholiek gezegd om *twee redenen*:

1º **Omdat zij in zich besluit alle geloovigen, die van den tijd van Christus tot het einde der wereld geweest zijn en zijn zullen**: omdat zij zich uitstrekkt tot *alle tijden*, te beginnen van Christus tot het einde der wereld.

2º **Omdat zij verspreid is onder alle natien en in alle landen der wereld**: omdat zij zich uitstrekkt tot *alle landen*, daar óf wezenlijk bestaande óf ten minste de midde- len gebruikende om er tot stand te komen.

Ook deze dubbele algemeenheid moet men in de waarachtige Kerk van Christus aantreffen, vermits de Zaligmaker aan zijne Apostelen opgelegd heeft, zijne leering aan alle volkeren tot het einde der wereld te gaan prediken.

11. V. *Waarom wordt de H. Kerk genoemd apostelijk?*

- A. Omdat zij, van Christus ingesteld zijnde, van de apostelen af met ongebroken achtervolging altijd gestaan heeft.

A. De H. Kerk wordt **apostelijk** genoemd, omdat **zij van Christus ingesteld zijnde**, of sedert hare instelling door Christus, — **van de Apostelen af** : te beginnen van den tijd der Apostelen, die ze eerst verspreid hebben, — **met ongebroken achtervolging** : zonder onderbreking, met gedurige opeenvolging van Paus op Paus, van bisschop op bisschop, van geloovigen op geloovigen, — **altijd gestaan heeft** : altijd is blijven bestaan. Zij stamt dus wezenlijk van de Apostelen af, en verdient daarom den naam van *apostelijk*. Ware er ééne onderbreking geweest dan zou zij niet meer van de Apostelen, maar van hare herstichters afstammen.

De apostoliciteit is eigen aan de ware Kerk van Christus, dewijl Hij beloofd heeft, dat **zijne Kerk nooit zou vergaan**.

12. V. *Wat zijn mirakelen, die in de H. Kerk geschieden?*

A. Wonderlijke teekenen, die al de krachten der schepselen te boven gaan, en door de wonderlijke hulp Gods gedaan worden.

V. Waarin bestaan de mirakelen die in de H. Kerk geschieden, en kenteekens harer waarheid zijn?

A. Tot een mirakel zijn *drij* dingen vereischt :

1º Er moet een **wonderlijk teeken** zijn : door *teeken* verstaat men hier een uitwendig werk, of een werk dat niet, gelijk b. v. de Consecratie der Mis, onzichtbaar is, maar dat, zooals de verrijzenis van eenen doode, onder de zinnen valt. Een *wonderlijk teeken* is een buitengewoon teeken, of een teeken dat buiten den gewonen loop der zaken, buiten de gewone orde geschiedt, zooals het plotseling genezen, op één woord, van allerhande ziekten. De mirakelen worden *teekenen* genoemd, omdat zij ons de waarheid doen kennen van de leering of van de Kerk, ofwel de heiligeheid van den persoon, te welker voordeele zij gedaan zijn.

2º Dat teeken of werk moet **al de krachten der schepselen te boven gaan** : boven de macht zijn der redelooze natuur, der menschen en der engelen, boven de macht van alle wezens, behalve van God.

3º Het moet **gedaan worden**, niet door eene gewone werking Gods d. i. eene die tot de natuurlijke orde behoort, gelijk die b. v., waardoor Hij de wereld bestiert en bewaart, maar **door de wonderlike hulp Gods**: door eene buiten-gewone goddelijke werking of zulk eene die geenszins van de natuurlijke orde deel maakt. Door zulke hulp geschiedt b. v. de verrijzenis van eenen doode, de genezing, op één woord, van allerlei ziekten; deze werken immers kunnen alleen door God gedaan worden en behooren op geener wijze tot de natuurlijke orde der wereld.

Er moeten in de ware Kerk van Christus mirakelen geschieden, omdat Christus dit duidelijk aan zijne Apostelen beloofd heeft.

De mirakelen zijn, uit hunne natuur, een *stellig en onwederlegbaar bewijs* van de waarheid der Kerk, voor dewelke zij geschieden, want zij kunnen alleen door de wonderlike hulp Gods gedaan worden. Wat de eenheid, de heiligeheid, de katholiciteit en apostoliciteit betreft, deze *zijn, afzonderlijk genomen, enkel kenteekens* die moeten aanwezig zijn, opdat eene kerk als de ware Kerk van Christus zou kunnen aanzien worden; maar, *samengenomen*, maken zij ook een *stellig bewijs* uit van de waarheid der Kerk waar zij aan behooren. De ondervinding immers getuigt, dat eene op valscheid en bedrog gesteunde kerk onmogelijk al die eigendommen kan bezitten. Waar bedrog en valscheid bestaat, daar is geene eenheid, maar verdeeldheid; geene heiligeheid, maar ondeugd en boosheid, en, waar eenheid ontbreekt, kan noch algemeenheid noch apostoliciteit gevonden worden.

Men bemerke, dat wij al deze eigendommen der H. Kerk zoo gemakkelijk kennen als de geschiedenis, de uitgestrektheid, den oorsprong en de wonderheden van ons land, en dat deels door hetgene wij met onze zinnen opmerken, deels door het verhaal of de getuigenis van anderen. (1)

VRAGEN.

Waarover handelt de 12^e les? — Hoe is zij verdeeld? — Wat onderzoekt de Catechismus over ieder deel?

(1) Zie ons “ Het Roomsche-Katholieke Geloof in ’t kort bewezen, ” bl. 66-77 en 23-30.

1. Wat vraagt de Catechismus als hij zegt : *Wat is de H. Kerk?* — Wat verstaat men hier door het woord *Kerk*? — Welke Kerk is de ware Kerk van Christus? — Wat is er aan deze Kerk hoofdzakelijk eigen? — Welke zijn de bestanddeelen van de H. Kerk? — Wat is er vereischt om wezenlijk lid te zijn der H. Kerk?

2. Zeg in andere woorden : *Wie is het hoofd der H. Kerk.* — Welke personen hebben het opperbestier der H. Kerk; en leg uit, wie zij zijn. — Zeg, met de woorden van den Catechismus, hoe Christus en de Paus van Rome te zamen het hoofd der H. Kerk zijn; en leg die woorden uit.

3. Wat beteekenen de woorden : *Wat is de Paus van Rome?* — Op hoeveel en op welke manieren stelt de Catechismus ons het ambt en de macht van den Paus van Rome voor? — Wat beteekenen de woorden : *de eigen Stadhouder van Christus op de aarde;* — *de wettige navolger van den H. Petrus;* — *op wien Christus zijne Kerk getimmerd heeft?* — Welke is bepaaldelijk de macht van den Paus van Rome?

4. Op hoeveel en op welke manieren leert de Catechismus ons het ambt en de macht van de bisschoppen kennen? — Wat betekent de Catechismus, als hij zegt dat *zij de prinsen der H. Kerk zijn?* — Wat wil zeggen, dat *zij de plautsen van de HH. Apostelen bedienen?* — Stel op eene bepaalde wijze hunne macht voor.

5. Wat verstaat men hier door *pastoors*, en wat door *priesters*? — Hoe stelt de Catechismus ons hun ambt en hunne macht voor? — Wie zijn de *twee en zeventig discipelen van Christus*? — Hoe zijn de pastoors en priesters hunne wettige navolgers? — Welke macht hebben zij?

6. Wat komt de vraag : *Welke zijn de leden der H. Kerk in deze les doen?* — Hoeveel klassen van leden behooren er tot de H. Kerk? — Stel ze voor met de woorden van den Catechismus, en verklaar eenigszins die woorden. — Welken bijzonderen naam heeft iedere klasse van leden; en waarom? — Hoe behooren de zielen des vasevuurs en de Heiligen des hemels nog tot de H. Kerk?

7. Wat verstaat men door een *eigendom* en door een *teeken*? — Van welke eigendommen en teekenen der waarachtige Kerk is er hier spraak? — Wat betekent de Catechismus als hij zegt : *Onder andere deze vier?* — Noem de vier bijzonderste teekenen der waarachtige Kerk van Christus.

8. Om hoeveel redenen verdient de H. Kerk den naam van *heilig*? — Noem ze met de woorden van den Catechismus, en leg ze uit.

9. Waarin bestaat de eenheid einer vergadering? — In hoeveel punten is de H. Kerk *één*? — Stel die punten voor, en leg ze uit. — Toon dat deze gezegde eenheid in de ware Kerk moet te vinden zijn.

10. Wat beteekent het woord *katholiek*? — Om hoeveel redenen verdient de H. Kerk den naam van *katholiek*? — Stel ze met de woorden van den Catechismus voor, en leg ze uit. — Toon dat de gezegde katholiciteit aan de ware Kerk van Christus eigen is.

11. Zeg in één woord, uit welken hoofde de H. Kerk den naam van *apostelijk* verdient. — Wat beteekenen de woorden : *met ongebroken achtervolging altijd gestaan heeft*? — Sedert wanneer heeft de H. Kerk met ongebroken achtervolging altijd gestaan? — Toon dat de apostoliciteit noodzakelijk eigen is aan de ware Kerk van Christus.

12. Welk is de zin der vraag : *Wat zijn mirakelen die in de H. Kerk geschieden?* — Hoeveel dingen zijn er vereischt tot een *waar mirakel*? — Noem ze met de woorden van den Catechismus. — Leg iedere voorwaarde uit en verklaar ze door een voorbeeld. — Hoe zijn de mirakelen tekenen der waarachtige Kerk van Christus? — Is het een eigendom der waarachtige Kerk mirakelen te hebben?

Hoe komen wij ter kennis, dat de H. Kerk, d. i. de Roomsche Katholieke Kerk, die vier eigendommen en tekenen wezenlijk bezit? — Hoe gemakkelijk kunnen wij dat met zekerheid weten? — Is ieder van deze kenteeken een stellig bewijs van de waarheid der Kerk, die ze bezit, ofwel moeten zij daartoe samengenomen worden? — Geef rekenschap van uw antwoord.

DERTIENDE LES.

Van de Gemeenschap der Heiligen.

De Gemeenschap der Heiligen.	1º Die gemeenschap in { V. 1. Waarin is de gemeenschap der 't algemeen.	Wij worden geholpen door hunne gebeden, en ook door hunne goede werken en voldoeningen, die zij in de wereld volbracht hebben. V. en A. 2.	Deze voldoeningen worden ons toegevoegd door de afлатen. V. en A. 3.	V. 4. Wat zijn afлатen? V. 5. Wie geeft de afлатen? V. 6. Wat moeten wij doen om de afлатen te verdienen?
	2º Onzegemeenschap met de Heiligen des hemels.	a) De Heidenen, Turken en Joden. b) De Ketters. c) De Schismatieken. d) Degenen die in den geestelijken ban zijn. V. en A. 7.	V. 8. Wat zijn Ketters? V. 9. Wat zijn Schismatieken? V. 10. Wat is de kerkelijke ban of excommunicatie?	
	3º Degenen die buiten de gemeenschap der Heiligen zijn.			

1. V. Waarin is de gemeenschap der Heiligen gelegen?

A. In eene mededeeling van alle sacrificiën, openbare diensten, goede werken en gebeden, die in de Heilige Kerk geschieden.

V. Met het woord **Heiligen** bedoelt men hier al de leden der H. Kerk (12^e les, 6^e v.), en deze allen worden *heilig* geheeten, omdat zij, ofwel gelijk de gelukzaligen des hemels, tot de volmaakte heilige gekomen zijn; ofwel, gelijk de zielen des vagevuurs, daartoe zullen komen; ofwel, gelijk de rechtveerdigen der aarde, de heiligmakende gracie bezitten, of ten minste, gelijk de zondaars, door het Doopsel geheiligd zijn geweest en nog altijd tot de heilige geroepen zijn.

A. Het woord **mededeeling** leert ons dat de gemeenschap der Heiligen gelegen is in eenen staat, waarin de eene deel heeft in de goederen van den andere. De mede te deelen goederen dezer gemeenschap zijn vruchten van de volgende werken **die in de Heilige Kerk geschieden**, te weten : **van alle sacrificiën** : van al de Misoffers dagelijks, door de priesters opgedragen, — **openbare diensten** : al de godsdienstige oefeningen op bevel en in den naam der H. Kerk gedaan, — **goede werken** : al de werken in overeenstemming met Christus' wet en in staat van gratie en geest van Geloof volbracht, — **gebeden** : al de smeekingen door de leden der H. Kerk in 't bijzonder ten hemel gestierd.

Wat hunne *onderlinge gemeenschap* betreft, al de leden der strijdende Kerk hebben zekerlijk deel in al het goed dat in die Kerk geschiedt, maar niet allen in dezelfde mate : ieder ontvangt er van volgens zijne gesteltenis.

Over hunne *gemeenschap met de lijdende Kerk* zal gesproken worden in de 15^e les, 7^e vraag, en over die met de *zegepralende Kerk*, in de volgende vraag.

2. *V. Hebben wij in dit leven iets gemeens met de Heiligen in den hemel?*

A. Ja, wij worden geholpen door hunne gebeden en ook door hunne goede werken en voldoeningen, die zij in de wereld volbracht hebben.

A. Wij worden door de Heiligen des hemels op *twee manieren* geholpen :

- 1° **Door hunne gebeden**, die zij nu in den hemel doen;
- 2° **Door de goede werken en voldoeningen**, die zij in

de wereld volbracht hebben : door de toepassing van de overschietende voldoeningen die zij op aarde door hunne goede werken en oefeningen van boetveerdigheid, voor schuld van zonde, aan God aangeboden hebben.

Men neme hier in acht, dat de Heiligen, sedert hunne dood, niets meer kunnen verdienen; met de dood houdt de tijd van verdiensten op.

3. *V. Hoe worden de voldoeningen der Heiligen ons toegevoegd?*

A. Door de afslaten.

A. **De afslaten** zijn de uitwendige middels, waardoor de H. Kerk ons de voldoeningen van de Heiligen des hemels toepast; maar, als God het hun toelaat, kunnen de Heiligen dat ook rechtstreeks doen.

4. *V. Wat zijn afslaten?*

A. Kwijtscheldingen der tijdelijke pijnen, die wij schuldig waren te lijden voor onze zonden.

A. De afslaten zijn niet, gelijk de Sacramenten, middelen om de gratie te bekomen, maar **kwijtscheldingen** of aflossingen, niet der zonden zelven noch der eeuwige pijnen der hel, maar **der tijdelijke pijnen, die wij schuldig waren te lijden voor onze** reeds vergevener zonden.

De bron dezer kwijtscheldingen zijn de overschietende voldoeningen van al de Heiligen en bijzonderlijk nog de oneindige verdiensten van Christus.

De afslaat is tweeeérlei: de *volle* en de *gedeeltelijke* afslaat. De *volle* afslaat is gelegen in de volle kwijtschelding van alle tijdelijke straffen die wij voor onze zonden schuldig zijn; de *gedeeltelijke* afslaat, is de kwijtschelding van een zeker deel van tijdelijke straffen: zoo zijn er afslaten van 40 dagen, van één jaar, enz. welke uitdrukkingen beteekenen, dat wij door die afslaten kwijtschelding bekomen, niet van 40 dagen of van één jaar vagevuur, maar van zóóveel schuld van tijdelijke pijnen, als men zou bekomen hebben met, gedurende den-

zelfden tijd, volgens de regelen die vroeger in de H. Kerk in gebruik waren, penitentie te doen.

5. *Wie geeft de afslaten?*

A. De Paus van Rome, de bisschoppen en sommige andere oversten der H. Kerk, door de goddelijke macht, die zij van Christus over de schatten der H. Kerk ontvangen hebben.

A. De oversten der H. Kerk die macht hebben om afslaten te geven, zijn : 1º **de Paus van Rome**, 2º **de bisschoppen en** 3º **sommige andere oversten der H. Kerk**, b. v. de kardinalen die geene bisschoppen zijn.

De Paus heeft, als opperhoofd der H. Kerk, de macht voor de gansche christene wereld, zoowel volle als gedeeltelijke afslaten te vergunnen.

De bisschoppen die als prinsen der H. Kerk onder de gehoorzaamheid van den Paus hun bisdom bestieren, hebben, naar de bepaling door de Pausen gedaan, de macht aan hunne gelooviggen 40 dagen, en, als zij eene kerk of eenen autaar wijden, één jaar aflaat te verleenen. De aartsbisschoppen kunnen 40 dagen vergunnen, niet enkel in hun bisdom, maar in al de andere bisdommen die tot hunne geestelijke provincie behooren.

De kardinalen kunnen, in hunne titelkerken, en ook in hun bisdom of aartsbisdom, als zij een hebben, 100 dagen aflaat geven.

Al de genoemde overheden verleenen afslaten, niet door eene macht die van de menschen voortkomt, maar door **de goddelijke macht, die zij van Christus ontvangen hebben**: door de macht van God, die Christus, de insteller der H. Kerk, hun — **over de schatten der H. Kerk**: over zijne verdiensten en de overschietende voldoeningen der Heiligen heeft medegedeeld.

6. *Wat moeten wij doen om de afslaten te verdienen?*

A. Al wat de Paus of de bisschoppen daartoe ver eischen.

A. De reden van dit antwoord vloeit uit de natuur der zaak zelve : wie eene gunst verleent, mag er eene voorwaarde bij stellen, en wie de gunst wil bekomen, moet voorzeker de gestelde voorwaarde vervullen. De gewone conditiën voor een vollen aflaat zijn : 1° eene goede biecht spreken, 2° weerdig de H. Communie ontvangen, 3° eenigen tijd bidden volgens het inzicht der H. Kerk, namelijk, voor de verheffing der H. Kerk, de uitroeiing der ketterijen en de eendracht der christene prinsen.

Het spreekt van zelf dat men, om eenen aflaat te verdienen, in staat van gratie moet zijn.

7. *Wie zijn buiten de gemeenschap der Heiligen?*

A. Heidenen, Turken, Joden, Kettters, Schismatieken, en degenen die in den geestelijken ban zijn.

A. Al degenen die hier genoemd worden, zijn buiten de gemeenschap der Heiligen, omdat zij geene leden der H. Kerk zijn : zij vervullen immers de hiertoe vereischte conditiën niet. (12^e les 1^e v.)

Heidenen heet men al degenen die niet gedoopt zijn en den waren God, of ten minste Christus niet erkennen; **Turken**, die wel den waren God aanbidden, maar, Christus en zijne leerling verwerpende, Mahomed als hunnen goddelijken profeet aannemen; **Joden**, die den waren God erkennen, maar, de goddelijke zending van Christus loochenenende, nog altijd de Oude Wet van Mozes volgen. De Heidenen, Turken en Joden vervullen niet ééne van de conditiën om van de H. Kerk deel te maken. Van de **Kettters, Schismatieken en degenen die in den geestelijken ban zijn**, wordt in de volgende vragen gesproken.

8. *Wat zijn Kettters?*

A. Die, onder den naam van Christenen, met hardnekkigheid volgen de vervalschte leerling van Christus.

A. **Die, onder den naam van Christenen** : die, omdat zij gedoopt zijn en eenigszins Christus' leering aanveerden, den naam van Christenen dragen zonder dien nochtans te verdienen, dewijl zij niet al de daartoe vereischte conditien vervullen, — **met hardnekkigheid** : wetens en willens, **volgen de vervalschte leering van Christus**, of Christus' leering ten deele aannemen en ten deele verachten. Een *Ketter* dus is een gedoopte die met hardnekkigheid of wetens en willens enige stukken van Christus' leering voor goed houdt en de andere veracht (3^e les. 4^e v.). Om lid te zijn van de H. Kerk ontbreekt hem de derde voorwaarde te weten : *de waarachtige leering van Christus belijden.*

9. V. *Wat zijn Schismatieken?*

A. Die het Doopsel en Geloofontvangen hebbende, niet willen staan onder de gehoorzaamheid van het zienlijk hoofd der H. Kerk, den Paus van Rome.

A. **Die, het Doopsel en Geloof ontvangen hebbende** : die, gedoopt zijnde en de ware leering van Christus volgende, **niet willen staan onder de gehoorzaamheid van het zienlijk hoofd der H. Kerk, den Paus van Rome** : hetzij den Paus van Rome, die wezenlijk de opvolger is van den H. Petrus, hetzij hunnen wettigen bisschop of pastoor, hetzij zelfs enkele leden der H. Kerk als zulke niet willen erkennen.

Een *Schismatiek* dus is een gedoopte die het waar Geloof belijdt; maar de wettige overheid of de ware leden der H. Kerk voor zulke niet wil houden. Om lid te zijn der H. Kerk, ontbreekt hem de tweede conditie, te weten : *onder de gehoorzaamheid staan van den Paus van Rome.*

Men bemerke dat een Schismatiek tevens Ketter kan zijn, en het dikwijls is.

10. V. *Wat is de kerkelijke ban of excommunicatie?*

A. Een vonnis van de H. Kerk, door hetwelk iemand om zijne misdaden en hardnekkigheid beroofd wordt van de gemeenschap der H. Kerk.

A. Een vonnis : eene uitspraak, een oordeel — **van de H. Kerk :** van de hoogste kerkelijke overheden, te weten, van den Paus of van de bisschoppen, — **door hetwelk iemand beroofd wordt van de gemeenschap der H. Kerk :** door hetwelk iemand ophoudt deel te maken van de H. Kerk en bijgevolg niet meer tot de HH. Sacramenten aanveerd wordt, en geen deel meer heeft in de goederen van de gemeenschap der Heiligen, **om zijne misdaden en hardnek-kigheid :** om zekere groote zonden die hij met volle kennis van het kwaad en van de straffen bedreven heeft.

Die in den geestelijken ban zijn, maken geen deel meer van de H. Kerk, omdat zij door de kerkelijke overheid uit de vergadering der geloovigen gesloten zijn, en zoo niet meer onder de gehoorzaamheid dier overheid staan.

VRAGEN.

Van welk artikel des Symbolums spreekt deze les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Wat onderzoekt de Catechismus in ieder der hoofddeelen?

1. Wat verstaat men hier door *gemeenschap*; en wat door *Heiligen*? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, waarin er gemeenschap onder de Heiligen bestaat; en leg die woorden uit.

2. Op hoeveel manieren worden wij door de Heiligen des hemels geholpen? — Noem ze met de woorden van den Catechismus, en leg ze uit. — Kunnen de Heiligen nog iets verdienen?

3. Welk middel is de afstaat, om ons de voldoeningen der Heiligen toe te voegen? — Op welke andere wijze kunnen die voldoeningen ons nog toegepast worden?

4. Welk verschil is er tusschen het uitwerksel van eenen afstaat en dat van de HH. Sacramenten? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, waarvan de afstaat eenen kwijtschelding is, en verklaar die woorden. — Hoe worden de afstaaten verdeeld? — Wat is een afstaat van één jaar, van zeven jaren, enz.?

5. Noem de oversten van de H. Kerk, die de macht hebben om afstaaten te geven. — Van waar hebben zij die macht? — Hoever strekt zich de macht van den Paus en die van eenen kardinaal, eenen aartsbisschop en eenen bisschop in het geven der afstaaten uit? — Wat verstaat men hier door de *schatten der H. Kerk*, waaruit de afstaaten gegeven worden?

6. Zeg in 't algemeen wat er te doen is, om eenen afstaat te verdienen. — Welk is de reden daarvan? — Wat wordt er gewoonlijk

vereischt tot eenen vollen aflaat? — Wat is er noodzakelijk in ons vereischt, opdat een aflaat ons zoude toegepast worden?

7. Noem al degenen die buiten de gemeenschap der Heiligen zijn : en zeg waarom zij er buiten zijn. — Wat zijn *Heidenen*, *Turken* en *Joden*; en wat ontbreekt er hun om lid te zijn van de H. Kerk?

8. Verklaar de woorden : *onder den naam van Christenen*, — *met hardnekkigheid*, — *de vervalschte leerling van Christus volgen*. — Wat is er dan noodig om Ketter te zijn? — Wat ontbreekt er aan eenen Ketter om lid te zijn der H. Kerk?

9. Wat beteekenen de woorden : *die het Doopsel en Geloof ontvangen hebbende*? — Wat drukt de Catechismus uit als hij zegt : *onder de gehoorzaamheid niet willen staan van het zielijk hoofd der H. Kerk, den Paus van Rome*? — Wat is er dan noodig om Schismatiek te zijn, zonder tevens in ketterij te vallen? — Wat ontbreekt er aan de Schismatieken, om leden te zijn der H. Kerk?

10. Wat beteekenen de woorden : *een vonnis der H. Kerk*? — Wie spreekt den kerkelijken ban uit? — Om welke reden wordt hij uitgesproken? — Welk is zijn uitwerksel? — Wat ontbreekt er aan degenen, die in den kerkelijken ban zijn, om lid te wezen der H. Kerk?

VEERTIENDE LES.

Van de Vergiffenis der zonden en de Verrijzenis des vleesches.

Vergiffenis der zonde.	1º Zonden die vergeven worden.	V. 1. Van welche zonden is er in de H. Kerk vergiffenis te bekomen?
	2º Middelen tot vergiving der zonden.	V. 2. Door wat middel wordt ons de erfzonde vergeven? V. 3. Hoe worden de dagelijksche zonden vergeven?
Verrijzenis des vleesches.	1º Zin van dit artikel.	V. 4. Door wat middel worden de doodzonden vergeven? V. 5. Wat noemt gij een volkomen berouw?
	a) in 't algemeen.	V. 6. Wat is te zeggen Verrijzenis des vleesches?
Gesteltenis waarin de lichamen zullen verrijzen.	b) in 't bijzonder.	V. 7. In wat gesteltenis zullen de lichamen verrijzen?
		de Heiligen. de verdoodenden.

1. V. *Van welche zonden is er in de H. Kerk vergiffenis te bekomen?*
- A. *Van alle zonden, hoe groot of hoe zwaar die ook zouden mogen wezen.*

V. **In de H. Kerk** : voor de leden der H. Kerk; wie immers geenszins tot de H. Kerk behoort, kan onmogelijk de vriend van God zijn of zalig worden.

A. **Van alle zonden**, zonder ééne uitzondering, **hoe groot of hoe zwaar die ook zouden mogen wezen** : 't is gelijk van welke soort en hoe menigvuldig zij zijn, en hoe dikwijls men er zou in hervallen wezen.

2. V. *Door wat middel wordt ons de erfzonde vergeven?*

A. Door het Doopsel.

A. De **erfzonde** (37e les, 4e v., 6e les, 3^e v. en 7^e les 3 v.) wordt vergeven door **het Doopsel** : door het Sacrament des Doopsels, dat soms kan vervangen worden door het doopsel van begeerde of door het doopsel van bloed (30^e les, 2^e v.).

3. V. *Hoe worden de dagelyksche zonden vergeven?*

A. Door leedwezen, gebeden en allerlei goede werken.

A. De **dagelyksche zonden** (37^e les, 6^e v.) worden vergeven door *dri*j middelen :

1° **Door leedwezen** : het leedwezen of het berouw bestaat in een spijt of een droefheid van God door onze zonden vergaard te hebben. Men bemerke dat het spijt *de zonden* als zonden moet betreffen en wel *onze* zonden, niet die van anderen.

Om tot de vergiffenis der zonden te dienen, moet *alle* berouw A) *op eene reden rusten die God aangaat*. Nu, de redenen van dien aard zijn tweeeërlei : a) die der onvolmaakte liefde tot God, te weten : de schandelijkheid der zonde door dewelke wij dien God beleedigen aan wien wij, wegens zijne onmeetbare weldaden, de grootste dankbaarheid verschuldigd zijn, de hoop van den goddelijken loon en de vrees van de goddelijke straffen; b) die der volmaakte liefde tot God, namelijk, de oneindige volmaaktheden Gods. Steunt het berouw op geene dezer redenen, komt het b. v. enkel uit het verlies of den hinder dien men, tengevolge der zonde, in zijne eer of zijne fortuin geleden heeft, dan gaat het God niet aan, dan heeft men geen spijt meer van God vergaard te hebben. B) *Bovennatuurlijk zijn* : door de gratie verwekt en door het Geloof verlicht zijn : bij de gelooviggen wie 't berouwt God door de zonde vergaard te hebben, is het leedwezen doorgaans door het Geloof verlicht, daar geheel hunne kennis van God en van hun

einde uit den Catechismus geput is; en, wanneer de mensch volgens zijn Geloof handelt, dan vergunt God hem altijd de noodige dadelijke gratiën.

Het berouw nu dat de twee vermelde conditiën vervult, is *onvolmaakt* of *onvolkommen*, als het op eene reden der onvolmaakte liefde, en *volmaakt* of *volkommen*, als het op de reden der volmaakte liefde gegrond is (20^e les. v. 3.).

Het onvolmaakt berouw is op zich zelf voldoende voor de vergiffenis der dagelijksche zonden; het moet zich echter uitstrekken tot al de dagelijksche zonden die geheel van dezelfde soort zijn.

2° **Door gebeden** : met de vergiffenis onzer zonden door gebeden van Gods bermhertigheid af te smeeken.

3° **Door allerlei goede werken** : goede werken zijn : *a*) al de werken die wij doen om de geboden van God en van de H. Kerk te onderhouden : *b*) al de van God aangeprezenen werken, die wij uit vrijen wil volbrengen, als bidden, vasten, almoezen doen; *c*) al onze dagelijksche werken, mits zij gedaan zijn om den wil of de raden Gods te volgen.

De gebeden en goede werken verwerven ons vergiffenis van de dagelijksche zonden, 1° *onrechtstreeks*, met ons de gratie van een genoegzaam berouw te bekomen, en 2° *rechtstreeks*, ten minste waarschijnlijk, met ons, uit hoofde van de aangewonnen heiligmakende gratie, (39^e les, 7^e v.) te zuiveren van de dagelijksche zonden waarover wij wel eenig, doch uit zichzelf slechts onvoldoend leedwezen hebben; het is immers natuurlijk dat God, als Hij ons in inniger vriendschap aanneemt, ons die kleine zonden vergeeft, waarover wij eenig berouw gevoelen.

Het is klaarblijkend, dat de dagelijksche zonden nooit vergeven worden zonder de doodzonden waar men plichtig aan is, en dat de middelen, hieronder voor deze laatste zonden aangeduid, ook voor de eerste gelden.

4. *V. Door wat middel worden de doodzonden vergeven?*

- A. Na het Doopsel, door de priesterlijke macht in de Biecht, en ook door een oprecht en volkomen berouw.

A. Er zijn dus **na het Doopsel** : voor de vergiffenis der doodzonden die na het Doopsel bedreven zijn, *twee* middelen :

1º De priesterlijke macht in de Biecht : de absolutie van den priester in het Sacrament der Biecht;

2º Een oprecht en volkomen berouw, zonder de absolutie van den priester in de Biecht.

Voor de doodzonden die *vóór* het Doopsel gedaan zijn, gelden de middelen dienstig tot de vergiffenis der erfzonde, want die doodzonden moeten te zamen met de erfzonde vergeven worden.

5. *Wat noemt gj een volkomen berouw?*

A. Een leedwezen van de zonden, komende niet alleen uit vrees van de eeuwige of tijdelijke pijnen die zij verdienen; maar uit liefde tot God, tegen wiens opperste en oneindige goedheid zij gedaan zijn; met een vast voornemen van die te biechten en zich te beteren.

A. **Een leedwezen van de zonden** : een spijt of droefheid van God door de zonde vergramd te hebben, *a) komende niet alleen*, gelijk het onvolmaakt berouw, *uit vrees van de eeuwige of tijdelijke pijnen die zij verdienen*, óf uit de hoop van den goddelijken loon, óf uit de schandelijkheid der zonde; *maar uit liefde tot God, tegen wiens opperste en oneindige goedheid zij gedaan zijn* : maar uit liefde tot God, die, om zijne opperste en oneindige volmaaktheid, geheel onze liefde weerdig is, en tegen wien wij nochtans gezondigd hebben, *b) gepaard gaande met een vast voornemen* : met den vasten wil **van die** (doodzonden) **te biechten, — en zich te beteren** : en voortaan alle doodzonden te vluchten, alsook de dagelijksche zonden, waarover wij leedwezen hebben.

Van de redenen der onvolmaakte liefde vermeldt de Catechismus enkel de vrees der goddelijke straffen, omdat deze reden op de menschen meest indruk maakt.

De noodzakelijheid van, nopens het biechten der dood-

zonden, een vast voornemen te maken, vloeit uit het gebod van Christus, krachtens hetwelk alle doodzonden in de biecht moeten beleden worden. Wat echter het vast voornemen betreft van zich te beteren, dat ligt in de natuur zelve van het leedwezen besloten : wie de zonde rechtzinnig verfoeit, die verfoeit ze niet alleen voor het verledene, maar ook voor het toekomende.

Men neme in acht, dat het volmaakt berouw, om tot de vergiffenis der doodzonden dienstig te zijn, zich moet uit strekken tot al de doodzonden waar men plichtig aan is, dewijl iedere doodzonde ons ten volle vijanden van God maakt.

6. *V. Wat is te zeggen: Verrijzenis des vleesches?*

A. Dat de doode lichamen der mensen door de macht Gods wederom uit de aarde zullen opstaan en levend worden.

A. De woorden : **de doode lichamen der mensen** zijn de verklaring van het woord *vleesch*, en het Symbolum zegt : *verrijzenis des vleesches*, en niet : *verrijzenis der menschen*, om uit te drukken, dat de mensch alleen volgens zijn lichaam sterft. Het volgend deel van het antwoord : **zullen wederom uit de aarde opstaan en levend worden**, dient tot uitlegging van het woord *verrijzenis*. Dus bestaat de verrijzenis van de doode lichamen der mensen hierin, dat diezelfde lichamen die gestorven en in aarde veranderd zijn, door vereeniging met dezelfde ziel van welke de dood hen gescheiden heeft, zullen hervormd en wederom levend worden. Verrijzenis dan is niet *levendwoording* van een nieuw wezen, maar *herleving* van een wezen dat reeds het leven genoten, maar het door de dood verloren heeft. De doode lichamen zullen verrijzen, niet door de krachten der natuur, maar **door de macht Gods** : door eene wonderlijke werking van God.

De verrijzenis zal plaats grijpen onmiddellijk voor het laatste oordeel.

7. *V. In wat gesteltenis zullen de lichamen verrijzen?*

A. Elk in zijn natuurlijk en volmaakt wezen, maar nochtans zeer verscheiden in hoedanigheid.

A. Over den algemeenen staat der verrezene lichamen leeren wij hier *driij* dingen : elk zal verrijzen :

1º **In zijn natuurlijk wezen** : ieder lichaam zal van denzelfden aard, van dezelfde gedaante en vorm zijn als vroeger op aarde;

2º **In zijn volmaakt wezen** : ieders lichaam zal noch jong noch oud voorkomen, maar dien vorm en die grootte hebben, welke het, volgens zijnen aard, in het tijdstip van volwassenheid moest hebben; daarenboven zal dat der gelukzaligen van alle gebreken vrij wezen. Of er in de lichamen der verdoemden natuurlijke gebreken zullen zijn, dat weten wij niet met volle zekerheid.

3º **Zeer verscheiden in hoedanigheid** : buiten die twee gemeene gesteltonissen, zullen vele bijzondere en gewichtige hoedanigheden de eenen wel, de anderen niet toebehooren.

8. *V. Hoedanig zullen de lichamen der godvruchtige of heilige mensen in de verrijzenis voor komen?*

A. Heel klaar en schoonblinkend, licht, subtiel en onlijdelijk.

A. De lichamen der godvruchtige of heilige mensen zullen voorkomen.

1º **Heel klaar en schoonblinkend** : met den grootsten glans versierd, met luister en schoonheid bekleed, in- en uitwendig met licht omgeven en gansch doorschijnend;

2º **Licht** : zonder moeite of arbeid en sneller dan de bliksem zullen zij zich tot de afgelogenste plaatsen, van den eenen kant des hemels tot den anderen, van den hemel tot op de vernieuwde aarde, en van den eenen kant dezer aarde tot den anderen begeven;

3º **Subtiel** : zij zullen leven als geesten, zonder eten, drinken of slapen, en zoo volmaakte werktuigen der ziel zijn; zij

zullen ook, als het noodig of betamelijk zal wezen, de andere stoffelijke schepselen kunnen doordringen zonder daardoor iets te hinderen of eenigszins gehinderd te worden.

4º **Onlijdelijk** : zij zullen vrij zijn van alle gebreken, van alle pijn en van de dood; zelfs niet meer kunnen gehinderd worden, niet meer kunnen lijden of sterven.

9. *V. Hoedanig zullen de lichamen der verdoemden verrijzen?*

A. Duister en vuil, zwaar, grof en heel gesteld om te lijden.

A. De lichamen der verdoemden zullen verrijzen :

1º **Duister en vuil** : in plaats van, gelijk die der gelukzaligen, klaar en schoonblinkend te zijn, zullen zij van alle schoonheid beroofd wezen en afschuwelijker voorkomen dan het afschuwelijkste dood lichaam;

2º **Zwaar** : in plaats van licht te zijn, zullen zij zich maar met de grootste moeite en het hevigste lijden kunnen bewegen;

3º **Grof** : in plaats van subtiel te zijn, zullen zij, hoewel onsterfelijk, in den hoogsten graad door honger, dorst en slaapzucht gepijnigd worden;

4º **Heel gesteld om te lijden** : in plaats van onlijdelijk te zijn, zullen zij door Gods almacht geschikt en gesteld wezen om eeuwig de grootste pijnen te kunnen lijden en aan het lijden ten uiterste gevoelig te blijven.

VRAGEN.

Welke artikelen des Symbolums worden hier uitgelegd? — Hoe wordt de les verdeeld? — Wat onderzoekt de Catechismus in ieder deel?

1. Waarom voegt de Catechismus bij zijne vraag : *Van welke zonden is er vergiffenis te bekomen*, de woorden : *in de H. Kerk?* — Zijn er zonden van welke er geene vergiffenis te bekomen is? — Bewijs dit door de woorden van den Catechismus.

2. Is het Sacrament des Doopsels de enige middel tot de vergiffenis der erfzonde? — Waardoor kan het Sacrament des Doopsels *a)* bij degenen, die tot de jaren van verstand niet gekomen zijn, en *b)* bij de anderen, vervangen worden? — Waarin bestaan die middels welke het Doopsel kunnen vervangen?

3. Hoeveel en welke middelen om de vergiffenis te bekomen der dagelijksche zonden, stelt de Catechismus voor? — Wat verstaat men door *leedwezen over de zonden?* — Welke hoedanigheden moet het leedwezen hebben, om de vergiffenis der dagelijksche zonden te bekomen? — Hoedanig moeten de gebeden zijn, om die vergiffenis te bekomen? — Wat verstaat men door goede werken, en hoedanig moeten zij wezen tot datzelfde uitwerksel? — Op welke wijzen bekomen wij door de gebeden en de goede werken vergiffenis van de dagelijksche zonden? — Zijn er buiten deze middelen nog andere, om vergiffenis der dagelijksche zonden te krijgen?

4. Zeg, met de woorden van den Catechismus, welke middelen er bestaan om vergiffenis te bekomen van de doodzonden, die na het Doopsel gedaan zijn. — Leg die middelen een weinig uit. — Welke middelen bestaan er voor de vergiffenis der doodzonden, die bedreven zijn vóór het Doopsel?

5. Zeg, met de woorden van den Catechismus, welke beweegredenen niet voldoende is en welke er vereisch wordt om een volmaakt berouw te hebben. — Leg het antwoord in 't kort uit. — Zeg ook met de woorden van den Catechismus, waarmede het volmaakt berouw moet gepaard gaan om goed te zijn. — Geef er de verklaring van. — Waarom moet het berouw gepaard gaan met het vast voornemen *a)* van de doodzonden te biechten, en *b)* van zich te beteren? — Tot welke zonden moet het volmaakt leedwezen, om de vergiffenis der doodzonden te bekomen, zich uitstrekken en waarom? — Welke voorwaarden moet alle berouw vervullen om dienstig te zijn tot de vergiffenis der zonden? — Welk verschil is er tusschen het onvolmaakt en het volmaakt berouw, ten opzichte *a)* van de beweegreden, en *b)* van de uitwerksels?

6. Wat beteekenen in het artikel des Symbolums : *Verrijzenis des vleesches*, het woord *vleesch*, en het woord *verrijzenis*? — Waarin bestaat eigenlijk de *verrijzenis* van een wezen? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, door welke macht de *verrijzenis* des vleesches zal geschieden. — Leg de woorden uit.

7. Wat leert ons de Catechismus nopens de algemeene gestelte-nis der verrezene lichamen? — Leg ieder punt uit.

8. Hoeveel en welke hoedanigheden zullen de lichamen der gelukzaligen hebben? — Verklaar ieder van deze hoedanigheden.

9. Hoeveel en welke hoedanigheden zullen de lichamen der verdoemden hebben? — Hoe zijn deze hoedanigheden aan die der lichamen van de gelukzaligen tegenovergesteld? — Leg ieder van die hoedanigheden uit.

VIJFTIENDE LES.

Van het eeuwig Leven.

Het eeuwig leven. Plaatsen der overledene Christenen.	1º De Hemel.	V. 2. Welke zielen gaan tot de mensche glorie?
	2º Het Vagevuur.	V. 3. Hoe lang zal de glorie des Hemels duren?
	3º De hel.	V. 4. Wat heet gij het Vagevuur? V. 5. Welke zielen worden gezonden tot het Vagevuur? V. 6. Hoe lang blijven de zielen in het Vagevuur? V. 7. Door wat middel mogen de zielen uit het Vagevuur verlost, of hare pijnen verkort worden? V. 8. Voor wie is de Hel?

1. V. *Waar gaan de zielen der overledene Christenen, als zij van deze wereld scheiden?*
A. Tot eene van deze drij plaatsen, te weten : tot den Hemel, tot de Hel, of tot het Vagevuur.

V. De Catechismus zegt : **der overledene Christenen**, en niet, **der overledene menschen**, omdat voor al degenen die op geener wijze tot de ware Kerk behooren, de zaligheid onmogelijk is.

A. De **Hemel** is eene plaats waar de Heiligen vrij zijn van alle leed en het opperste geluk bezitten in God te aanschouwen en in Hem alle goed te genieten.

De **Hel** waarvan hier gesproken wordt, is eene plaats onder de aarde, waarin men beroerd is van het goddelijk aanschijn en eeuwige straffen te lijden heeft. Zij bevat twee afdeelingen : **de hel der verdoemden**, waarin de pijn van schade of de berooving van het goddelijk aanschijn, en **de pijn van gevoel te**

zamen geleden worden, en het *voorgeborgte der kinderen*, waar men alleen de pijn van schade aantreft.

Het **Vagevuur** zullen wij leeren kennen in de 4^e vraag.

2. *V. Welke zielen gaan tot de hemelsche glorie?*

A. De zielen dergenen, die in de liefde Gods zóó sterven, dat zij niets meer te betalen of te zuiveren hebben.

A. Dus, om na de dood rechtstreeks den Hemel binnen te treden, moet men *twee voorwaarden vervullen* :

1° **In de liefde Gods sterven** : in den staat van heiligmakende gratie sterven; bijgevolg zuiver zijn van de erfzonde en van alle dadelijke doodzonde;

2° In de liefde Gods zóó sterven, **dat men niets meer te betalen of te zuiveren hebbe** : dat men, op den oogenblik der dood, noch bevlekt weze met dagelijksche zonden, noch tijdelijke pijnen voor reeds vergevene zonden meer uit te boeten hebbe.

Zonder de eerste conditie zou men naar de hel gaan, en, zonder de tweede, naar het Vagevuur.

3. *V. Hoe lang zal de glorie des Hemels duren?*

A. Zij zal wezen zonder einde en in der eeuwigheid duren.

A. **In der eeuwigheid**, dat is, zonder einde.

Zonder de eeuwigheid ware het geluk des Hemels onvolkomen, want het gedacht van den Hemel te kunnen verliezen, zou de Heiligen zeer bedroeven.

4. *V. Wat heet gij het Vagevuur?*

A. Eene plaats onder de aarde, in dewelke de zielen der geloovigen door het vuur en andere pijnen gezuiverd worden van alle hunne zonden en schulden,

A. Het **vagevuur** is, volgens het algemeen gevoelen, zowel als de hel, eene plaats onder de aarde; de zielen der geloovigen worden er **gezuiverd van alle hunne zonden en schulden**: van al hunne schulden van tijdelijke pijn, die zij voor hunne reeds vergevene zonden nog moeten lijden. De Catechismus zegt : *gezuiverd worden*, en niet : *zich zuiveren*, omdat de zielen des Vagevuurs door hun lijden niets meer kunnen verdienen; zij kunnen enkel voldoen door genoeg te lijden. Hij noemt de schulden van tijdelijke pijn ook *zonden*, omdat zij van de zonden voortkomen. De dage-lijksche zonden, waar een stervende in zijn uitersten oogenblik mede besmet blijft, worden hem vergeven ofwel in dien oogenblik zelfen, door eene akte van berouw waartoe God hem dan beweegt, ofwel in het Oordeel onmiddellijk na de dood, als de ziel de pijn, haar door God opgelegd, met een waar leedwezen aanneemt; de dagelijksche zonde kan immers in de zielen dergenen die in Gods gratie sterven, onmogelijk blijven bestaan.

De zuivering der zielen in het Vagevuur geschiedt **door het vuur en andere pijnen** van gevoel, zooals de knaging der conscientie, de duisternis in het verstand, het droeve gezelschap van lijdenden en, waarschijnlijk, ook pijnen overeenstemmende met de zonden die gestraft worden; maar, boven dit alles, lijden zij nog de pijn van schade, veruit de grootste des Vagevuurs, omdat de geloovige zielen verstaan, van welk oneindig geluk zij voor eenigen tijd beroofd zijn, hoe gemakkelijk zij het konden verdienen en hoe zij het voor eene beuzeling opgeofferd hebben.

Het schijnt zeker te zijn, dat de minste pijn des Vagevuurs de grootste pijn dezer aarde overtreft.

5. *Welke zielen worden gezonden tot het Vagevuur?*

A. De zielen dergenen, die in de gratie Gods sterven, maar nochtans niet ontslagen zijn van alle dage-lijksche zonden of last van penitentie.

A. Tot het Vagevuur worden gezonden de zielen die in de *twee* volgende conditiën zijn :

1º **Die in de gratie Gods van deze wereld scheiden.**

2º **Maar nochtans niet ontslagen zijn van alle dage-lijksche zonden — oflast van penitentie :** of van alle schuld van tijdelijke pijnen, die na de vergiffenis der zonden overblijft.

Zonder de eerste conditie zouden de zielen naar de Hel gaan, en, zonder de tweede, naar den Hemel.

6. *V. Hoelang blijven de zielen in het Vagevuur?*

A. Totdat zij door haar lijden de goddelijke rechtveerdigheid voldaan hebben.

A. **Totdat zij**, de Catechismus zegt niet : *door hare verdiensten*, want zij kunnen niets meer verdienen, maar **door haar lijden de goddelijke rechtveerdigheid voldaan hebben** : zooveel geleden hebben, als Gods rechtveerdigheid vereischt. Voor de dooden is er geene bermhertigheid meer maar alleen rechtveerdigheid.

7. *V. Door wat middel mogen de zielen uit het Vagevuur verlost, of hare pijnen verkort worden?*

A. Door de gebeden en goede werken der levenden, en bijzonderlijk door het H. Sacrificie der Mis en het toevoegen der afslaten.

A. De zielen uit het Vagevuur kunnen geholpen worden door — **de levenden** : de leden der strijdende Kerk, en dát op de vier volgende manieren :

1º **Door hunne gebeden**, waardoor zij van God de verlossing der geloovige zielen afsmeeken;

2º **Door hunne goede werken** : met voor die zielen de voldoening hunner goede werken aan God aan te bieden; met door die werken de verlossing der zielen af te smeeken en, zooveel mogelijk, te verdienen.

3º **Door het H. Sacrificie der Mis** : met voor die zielen de Mis te celebreeren, óf te doen celebreeren, óf ze bij te wonen;

4º **Door het toevoegen der afslaten** : met hun de afslaten

toe te passen die hun volgens de bepaling der H. Kerk toepasselijk zijn.

De Catechismus leert, dat wij **bijzonderlijk** door deze twee laatste middelen de zielen des Vagevuurs kunnen helpen, omdat de H. Mis, als sacrificie, het bijzonderste godsdienstig werk is, en door Christus zelven opgedragen wordt; en omdat wij door de aflatén de voldoeningen van den Zaligmaker en van de Heiligen toepassen, welke voldoeningen zeker bestaan en de onze in zekerheid en volmaaktheid overtreffen.

8. *Voor wie is de Hel?*

A. Voor die welke buiten het waarachtig Geloof sterven, en ook voor die welke gelooven, maar buiten de liefde Gods met doodelijke zonden verscheiden.

A. *Twee* klassen van mensen gaan naar de Hel :

1º **Die welke buiten het waarachtig geloof sterven,** te weten : *a)* al de kinderen, die het gebruik van hun verstand nog niet hebbende, zonder Doopsel sterven : *b)* al degenen die, de jaren van verstand bereikt hebbende, noch met de daad noch met de begeerte, aan de ware Kerk toebehooren. Hierbij dient opgemerkt te worden, dat God niemand, ten zij dezen die er zich door groote zonden tegen de natuurlijke wet onweerdig van toont, de middelen weigert om, ten minste met den wil, van de H. Kerk deel te maken.

2º **Die welke gelooven, maar buiten de liefde Gods met doodelijke zonden verscheiden :** de geloovigen die in staat van doodzonde van deze wereld scheiden.

Degenen, die vóór de jaren van verstand zonder Doopsel sterven, gaan naar het *voorgeborgte der kinderen*; de anderen die buiten de H. Kerk, en de geloovigen die in doodzonde sterven, gaan naar de *Hel der verdoemden*.

De rechtveerdigheid van de straffen der Hel ten opzichte van de hier genoemde klassen van mensen is gemakkelijk om begrijpen : de kinderen die vóór de jaren van verstand zonder Doopsel sterven, lijden de pijn van gevoel niet, dewijl zij niet door hunnen eigenen wil gezondigd hebben; zij kunnen echter onmogelijk den Hemel bekomen, omdat zij de heilig-

makende gratie niet bezitten; nu, de Hemel en al de boven-natuurlijke gaven die er naartoe leiden, behooren geenszins aan onze natuur, maar worden ons van God uit loutere goedheid vergund, en, wie zulke gaven verleent, die mag ze ook van al de conditiën doen afhangen die hij in zijne wijsheid verkiest. De anderen, die tot de Hel der verdoemden gaan, verdienen de eeuwige pijnen door den staat van doodzonde waarin zij sterven. Dat al degenen die, na tot de jaren van verstand gekomen te zijn, buiten het Geloof van deze wereld scheiden, in doodzonde sterven, blijkt hieruit dat eenieder grootlijks verplicht is, ten minste met den wil, tot de H. Kerk te behooren, en dat niemand anders dan degenen, die er zich door grote zonden tegen de natuurlijke wet onweer-dig van toonen, de middelen daartoe ontbreken.

VRAGEN.

Van welk artikel des Symbolums spreekt deze les? — Hoe wordt hij verdeeld? — Wat onderzoekt de Catechismus nopens ieder dee'?

1. Wat verstaat men hier door *Hemel* en door *Hel*?
2. Wat is er vereischt, om na de dood, rechtstreeks den Hemel binnen te gaan? — Leg het antwoord uit.
3. Is de eeuwigheid des Hemels noodzakelijk, en waarom?
4. Waar is het Vagevuur? — Welke pijnen des Vagevuurs noemt de Catechismus; en welke zijn bepaaldelijk al de pijnen dezer plaats? — Wat geschiedt er daar voor de zielen der gelovigen? — Wat beteekenen de woorden van den Catechismus : *zonden en schulden?* — Hoe en wanner worden de dagelijksche zonden vergeven, waarin een rechtveerdige sterft? — Waarom zegt de Cate-chismus *gezuiverd worden*, en niet *zich zuiveren*?
5. Zeg, met de woorden van den Catechismus, in welke conditiën men moet sterven, om tot het Vagevuur gezonden te worden. — Leg die conditiën uit.
6. Zeg, met den Catechismus, *waaraan en hoe* de zielen des Vagevuurs voldoen. — Leg die woorden uit.
7. Wie kan de zielen des Vagevuurs helpen? — Welke middelen, om hen te helpen, stelt de Catechismus voor? — Leg die middelen uit. — Welke zijn de bijzonderste van die middelen, en waarom?
8. In hoeveel en in welke klassen onderscheidt de Catechismus het menschdom in zijne vraag: *Voor wie is de Hel?* — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wie uit iedere klasse naar de Hel gaan. — Leg die woorden uit. — Tot welk deel der Hel gaan al de mensen die hier genoemd zijn? — Komt de veroordeeling van al deze mensen tot de Hel, met Gods rechtverdigheid wel overeen? — Leg het antwoord uit.

TWEEDE DEEL.

ZESTIENDE LES.

Van de Hoop.

De Hoop.	De deugd van Hoop. 1° Een godvruchtig leven. 2° Goede werken.	Bepaling der deugd van Hoop.	V. 1. <i>Wat is de Hoop?</i>
		a) Natuur van het gebed.	
De middelen om te verkrijgen hertene wij hopen. (v. 2.)	3° Het gebed.	b) De bekwaamste plaats om te bidden.	V. 4. <i>Zijn de kerken meer bekwaam om te bidden dan andere plaatsen?</i>
		c) De manier waarop wij de verschillige dingen behooren te begeeren in het gebed.	V. 5. <i>Behoort men alle dingen op ééne manier te begeeren in het gebed?</i>
		d) De beletsels van het uitwerksel des gebeds.	V. 6. <i>Waaruit komt het dat er velen bidden en niet verkrijgen?</i>
		e) De manier om wel te bidden.	V. 7. <i>Hoe moet men bidden?</i>

Hoe dit tweede deel met het eerste verbonden is, hebben wij reeds gezegd in de eerste les, bladz. 4.

1. V. *Wat is de Hoop?*

A. Eene deugd en gave Gods, door dewelke wij met een vast betrouwien van God verzoeken en verwachten het eeuwig leven, en al wat ons daartoe helpen kan.

V. Het geldt hier de *deugd* en niet enkel de *akte* van Hoop; de redenen zijn gegeven bij de 1^e vraag der 3^e les.

A. De bepaling van de Hoop leert er ons bijzonderlijk van kennen : 1° de soort van zaken waartoe zij behoort; 2° den oorsprong; 3° de akte, en 4° het voorwerp.

1° *De soort van zaken waartoe zij behoort* : de Hoop is **eene deugd** : eene genegenheid der ziel tot een zeker goed werk. In de 3^e les zullen wij zien, dat de Hoop, evenals het Geloof en de Liefde, eene goddelijke deugd is, of eene deugd die God zelven tot voorwerp en de goddelijke volmaaktheden tot weegreden heeft.

2° *De oorsprong* : de Hoop is **eene gave Gods**, want zij behoort geenszins tot de natuurlijke orde, maar wordt ons van God uit loutere goedheid ingestort. (3^e les, 1^e v.)

3° *De akte* of het werk tot hetwelk de deugd van Hoop ons genegen maakt, is *hopen*, en hopen is **verzoeken en verwachten**. Iets *verzoeken* is iets begeeren en er zich op toelassen om het te bekomen; *verwachten* veronderstelt eenige zekerheid van te verkrijgen hetgene men verzoekt. *Hopen* veronderstelt immers een afwezig goed dat niet zonder moeite te bekomen is, maar toch kan bekomen worden. Door de deugd van Hoop verzoeken en verwachten wij, niet van de mensen of van de Heiligen, maar **van God** den oppersten Meester, dien wij moeten dienen en van wien wij, voor onzen dienst, moeten beloond worden. De Heiligen kunnen maar *onze Hoop* heeten, voor zooveel zij bij God voor ons ten beste spreken.

4° *Het voorwerp* : **het eeuwig leven**: den hemel (7^e les, 3^e v.) en al wat ons daartoe helpen kan, dat is, gelijk wij in

onze Akte van Hoop zeggen, de vergiffenis der zonden die ons beletten den hemel binnen te treden: de gratie om wel te leven; de heiligmakende en dadelijke gratie, de verwijdering van groote bekoringen en zelfs de tijdelijke goederen, voor zooveel deze tot onze zaligmaking dienstig zijn.

De voornoemde goederen moeten wij hopen, zegt de Catechismus, niet met *volkomene* en *onvoorwaardelijke* zekerheid van ze te bekomen, maar **met een vast betrouwen**: met volkomene zekerheid van ze te bekomen, op voorwaarde dat wij willen doen, wat daartoe vereischt is: zoodat er, van den kant van God, die ongetwijfeld aan zijne beloften zal getrouw blijven, volkomene zekerheid bestaat en geene vrees, en enkel van onzen kant twijfel is en vrees. of wij namelijk de vereischte voorwaarde zullen vervullen van God getrouwelijk te dienen.

Wij moeten op God hopen met een vast betrouwen, omdat Hij, gelijk wij in onze Akte van Hoop zeggen, tot ons oneindig goed is, almachtig en getrouw in zijne beloften; want, oneindig goed zijnde, *wil* Hij, oneindig machtig, *kan* Hij en oneindig getrouw aan zijne beloften, *zal* Hij ons zeker geven hetgeen wij van Hem hopen, altijd op voorwaarde dat wij Hem dienen, gelijk Hij het vereischt.

2. *V. Welke middelen zijn er om te verkrijgen hetgene wij hopen?*

- A. Een godvruchtig leven en goede werken, maar zonderling het gebed.

V. Om te verkrijgen hetgeen wij hopen, moeten wij God dienen; dus is er hier spraak van de middelen om God getrouwelijk te dienen.

A. De Catechismus duidt *dri*j middelen aan :

1º **Een godvruchtig leven** : de bereidzaamheid van den wil om God te dienen, niet uit nood of dwang, maar uit grooten iever en met waar genoegen. Deze bereidzaamheid, die uit hare natuur veel bijdraagt tot den dienst van God, heeft men wel te onderscheiden van de voldoening of den smaak dien wij soms in den dienst van God vinden; zij maakt

geenszins de godvruchtigheid zelve uit, maar zij kan er een uitwerksel van zijn, gelijk zij ook van de gesteltenis des lichaams en zelfs van den duivel kan voortkomen.

2º **Goede werken** (14^e les, 3^e v.) : deze dienen voorzeker om te verkrijgen hetgeen wij hopen, want ieder goed werk met de vereischte voorwaarden gedaan : a) smeekt ons nieuwe gunsten van God af, omdat het eene akte van onderwerping besluit; b) voldoet voor onze schulden om reden van de moeilijkheid of den last dien het natuurlijk medebrengt; en c) verdient den eeuwigen loon, uit hoofde van de eer die er God door bewezen wordt.

3º **Zonderling het gebed** : de bijzonderste middel is het gebed, en wel, a) omdat wij er uitdrukkelijk in vragen hetgeen wij verzoeken en verwachten; b) omdat het de natuurlijkste, gemakkelijkste en gemeenste middel is, alsook c) omdat de H. Schriftuur het ons als een zeer krachtigen middel voorstelt.

3. V. *Wat is het gebed?*

A. Eene samenspraak met God, waardoor wij aan God de begeerten onzer herten te kennen geven.

A. Een gebed, in 't algemeen, is eene samenspraak waardoor wij iemand te kennen geven, wat wij van hem begeeren.

Het gebed, waarvan hier gehandeld wordt, is **eene samenspraak met God**, den Oppermeester van hemel en aarde, **waardoor wij aan God de begeerten onzer herten te kennen geven**, of uitdrukken hetgeen wij van God begeeren. Nochtans moet men hier, onder het woord *God*, ook de Heiligen verstaan, daar zij Gods hovelingen zijn en wij door hen tot God spreken.

Wij kunnen God de begeerten onzer herten te kennen geven op *twee* manieren : 1º op eene alleen inwendige, en 2º op eene tevens uitwendige wijze, volgens dat wij tot Hem spreken enkel in onze ziel, of daarbij woorden of andere uitwendige teekenen gebruiken. God hoort en kent zoowel het inwendig gebed als het uitwendig; nochtans moeten wij Hem uitwendig aanroepen, dewijl wij Hem eenen dienst verschuldigd zijn overeenkomende met onze natuur, die tevens geestelijk en lichamelijk is.

4. *V. Zijn de kerken meer bekwaam om te bidden dan andere plaatsen?*

A. Ja : ten eerste, omdat Christus daar tegenwoordig is in het H. Sacrament; ten tweede, omdat de reliquieën der Heiligen daar bewaard worden; ten derde, omdat ze van den bisschop gewijd zijn ter eere Gods om Hem te bidden.

V. *Zijn de kerken beter geschikt om te bidden dan andere plaatsen*, of, is het voordeeliger in de kerken te bidden dan in andere plaatsen?

A. **Ja**, het is voordeeliger om *driij* redenen :

Ten eerste, omdat Christus daar tegenwoordig is in het H. Sacrament : omdat Christus, God de Zoon voor ons mensch geworden, met zijne god- en menschheid, met zijn vleesch en bloed onder de gedaanten van brood en wijn in de H. Mis, en onder de gedaante van brood gedurig in de kerken waarlijk tegenwoordig is. Deze tegenwoordigheid van Jezus maakt de kerken meer bekwaam om te bidden dan andere plaatsen, *a)* omdat het denken daaraan onzen eerbied, onze aandacht en ons betrouwen vermeerdert, en *b)* dat een bezoek aan Jezus ons voorzeker eene bijzondere gratie verwerft om wel te bidden.

Ten tweede, omdat de reliquieën der Heiligen (*22^e les, 7^e v.*) **daar bewaard worden** : er zijn reliquieën in al de altaren waarop men de H. Mis doet en, buiten deze, worden er gewoonlijk nog veel andere in de kerken bewaard. Deze reliquieën maken de kerken beter geschikt tot het bidden, *a)* omdat zij ons de voorbeelden van deugden indachtig maken, die de Heiligen ons gegeven hebben, en *b)* omdat de Heiligen bijzonder die plaatsen beschermen, waar zij vereerd worden. — Wat hier van de reliquieën gezegd is, dat geldt ook voor de beelden der Heiligen, die insgelijks in alle kerken te vinden zijn.

Ten derde, omdat zij van den bisschop gewijd zijn ter eere Gods om Hem te bidden : door menigvuldige ceremoniën en gebeden in den naam der H. Kerk gedaan, tot

den dienst van God bestemd zijn; wijden immers is tot den dienst van God bestemmen. Door die wijding zijn de kerken op eene bijzondere wijze tot het gebed geschikt, vermits de bisschop daarbij meermaals van God vraagt, dat al degenen die er in komen bidden, verhoord zouden worden, en zijn gebed, in den naam der H. Kerk gedaan, bij God als opgeschreven blijft, en gedurig nieuwe zegeningen op hen doet nederdalen.

5. *Behoort men alle dingen op ééne manier te begeeren in het gebed?*

A. Neeen : want geestelijke zaken mag men volkomenlijk begeeren ; maar tijdelijke dingen behoort men alleen te begeeren, voor zooveel die dienen tot profijt onzer zielen.

V. **Behoort men alle dingen** (*de geestelijke en de tijdelijke*) **op dezelfde wijze te begeeren in het gebed?** — *Geestelijke zaken* zijn die welke rechtstreeks het eeuwig geluk der zielen aangaan, zoals Gods gratie, vermindering der bekoringen, vergiffenis der zonden, en deze worden zoo genoemd, omdat de ziel, tot wier eeuwige zaligheid zij rechtstreeks dienen, een *geest* is. *Tijdelijke zaken* heet men die welke rechtstreeks voor ons sterfelijk leven hier op aarde dienen, zoals spijzen, kleederen, goederen, wetenschappelijke kennissen ; zij dragen dezen naam, omdat zij slechts een *tijdelijk* geluk verschaffen.

A. **Geestelijke zaken mag men — volkomenlijk begeeren** : zonder enige voorwaarde van God in het gebed vragen ; **maar tijdelijke dingen — behoort men alleen te begeeren, voor zooveel die dienen tot profijt onzer zielen** : mag men niet volkomenlijk vragen. maar slechts op deze voorwaarde, dat zij ons dienstig zijn tot *zaligmaking* onzer zielen. De reden van dit verschil is, dat de geestelijke *goederen altijd dienen tot Gods eere en ons eeuwig geluk*, daer integendeel de tijdelijke, oorzaak kunnen zijn, dat wij God vergrammen en onze ziel verliezen ; welnu, wij mogen voorzeker van God niets vragen, dat ons tot *zonde* zou kunnen leiden.

6. *V. Waaruit komt het dat er velen bidden en niet verkrijgen?*

A. Omdat zij niet bidden gelijk het behoort, of dingen begeeren, die hun schadelijk of min profijtig zijn.

A. Dat velen bidden en niet verkrijgen wat zij vragen, dit kan uit *twee oorzaken* voortkomen :

1º **Dat zij niet bidden gelijk het behoort** : omdat hun gebed niet wel, niet betrouwbaar gedaan is; want God, de opperste wijsheid en heiligeheid, kan geene vraag aanhooren, die op eene onbehoorlijke wijze geschiedt;

2º **Of dingen begeeren — die hun schadelijk of min profijtig zijn** : die tot hunne zaligheid nadeelig, of ten minste min voordeelig zijn dan het gemis daarvan; God immers is door zijne goedheid belet zulke gebeden te aanhoren. Dikwijls ware het ons schadelijk of min profijtig het gevraagde tijdelijk goed te verkrijgen, omdat wij God zouden beginnen te dienen meer uit begeerte van dat goed dan uit geest van Geloof.

7. *V. Hoe moet men bidden?*

A. Met groote eerbiedigheid, aandachtigheid en volstandigheid.

A. Wij moeten bidden :

1º **Met eerbiedigheid** : God de eer aanbiedende die Hem toekomt, te weten, de goddelijke en opperste eer; met **groote eerbiedigheid**, dat is, met eene eerbiedigheid die overeenstemt, volgens tijd en omstandigheden en volgens ons vermogen, met de oneindige majestetie van God. Deze gesteltenis, die wij door verscheidene uitwendige tekenen, zooals door het buigen der knieën, het samenvoegen en ten hemel heffen der handen te kennen geven, is noodzakelijk vereischt, wijl men, om iemand betrouwbaar aan te spreken, hem ongetwijfeld de eer moet geven die hem toekomt.

2º **Met aandachtigheid** : op God aan wien men spreekt, en op hetgeen men vraagt zooveel mogelijk denkende. Wij

kunnen niet alle verstrooidheden vermijden, maar moeten ze zooveel mogelijk van ons verwijderd houden met ons vóór het gebed, wel in Gods tegenwoordigheid te stellen. Zonder deze aandachtigheid zou het gebed wederom onbetrouwbaar wezen.

3º **Met volstandigheid** : in het gebed volherdende, als men niet aanstonds verhoord wordt : soms wacht God om ons te geven, wat wij van Hem vragen, om ons op die wijze onze afhankelijkheid wel te doen erkennen; wie dus niet met volstandigheid bidt, die bidt niet gelijk God het wil en kan bijgevolg onmogelijk verhoord worden.

Aanmerking.

Deze les geeft ons de uitlegging van onze Akte van Hoop : *Mijn Heer en mijn God! Ik hoop dat Gij (wij hopen dus van God) mij, door de verdiensten van Jezus Christus (7^e les. 3^e v.) zult geven vergiffenis van mijne zonden, gratie om wel te leven en hiernamaals het eeuwig leven; hier noemen wij het voorwerp onzer Hoop : wij hopen het eeuwig leven en al wat ons daartoe helpen kan. Dan volgt de reden waarom wij op God hopen : omdat Gij tot ons oneindelyk goed zijt, almachtig en getrouw in uwe beloften.*

Wij hebben volmaakte voorbeelden van Hoop in Noë, die, zich op God betrouwende, de ark heeft getimmerd; in Abraham, Isaäc en Jacob, die op Gods beloften een volkommen betrouwen hadden.

VRAGEN.

Hoe is het tweede deel van den Catechismus met het eerste verbonden? — Waarvan spreekt deze les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Wat onderzoekt de Catechismus in ieder dezer deelen?

1. Tot welke soort van zaken behoort de Hoop? — Wat is eene deugd? — Welke deugd is de Hoop? — Welk is hare oorsprong? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wat *hopen* is, en leg die woorden uit. — Van wie hopen wij door de deugd van Hoop, en waarom? — Hoe worden de Heiligen soms *onze Hoop* genoemd? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wat wij van God hopen, en leg die woorden uit. — Hoe hebben wij Hoop op God? — Leg het gegeven antwoord uit. — Waarom hebben wij zulk eene Hoop op God? — Toon dat deze reden gegronde is.

2. Wat is er in 't algemeen vereisch om te verkrijgen hetgene wij hopen? — Hoeveel middelen stelt de Catechismus daartoe in 't bijzonder voor? — Noem ze met de woorden van den Catechismus, en zeg welk de bijzonderste van die middelen is. — Wat verstaat men hier door een godvruchtig leven, en hoe is het een bijzonder middel ter zaligheid? — Waarvan moet men de godvruchtigheid wel onderscheiden? — Wat verstaat men door goede werken, en wat winnen wij er door om tot de eeuwige zaligheid te komen? — Waarom is het gebed de bijzonderste middel ter zaligheid?

3. Wat is, in 't algemeen, een gebed? — Met wien spreekt men in het gebed, waarvan de Catechismus hier handelt? — Leg dit antwoord uit. — Wat doen wij als wij in het gebed met God spreken?

4. Welk is de zin der 4de vraag: *Zijn de kerken meer bekwaam om te bidden dan andere plaatsen?* — Welke plaatsen zijn meer bekwaam om te bidden dan andere? — Om hoeveel en om welche redenen zijn, volgens den Catechismus, deze plaatsen meer bekwaam om te bidden dan andere? — Verklaar hoe de redenen, welke de Catechismus voorstelt, wezenlijk geldig zijn. — Waar zijn er altijd reliequieën in de kerken te vinden? — Wat verstaat men door de wijding eenzaak?

5. Welk is de zin der vraag: *Behoort men alle dingen op ééne manier te begeeren in het gebed?* — Wat verstaat men door *geestelijke* zaken, wat door *tijdelijke*, en welk is de oorsprong van deze namen? — Hoe mogen wij, volgens den Catechismus, de *geestelijke* dingen in het gebed vragen? — Leg het antwoord uit. — Hoe behooren wij, volgens den Catechismus, de *tijdelijke* zaken te vragen? — Geef den zin des antwoords. — Waarop rust het verschil dat bestaat tusschen de manier van de *geestelijke* zaken en die van de *tijdelijke* in het gebed te begeeren?

6. Bij hoeveel en bij welke oorzaken kan het komen, dat men niet verkrijgt hetgene men in het gebed vraagt? — Hoe zijn de gemelde redenen de oorzaak daarvan? — Hoe zoude het verkrijgen van het *tijdelijk* goed, dat wij vragen, ons schadelijk of min profijtig zijn, moesten wij het altijd bekomen?

7. Hoeveel en welke dingen zijn er tot een goed gebed vereisch? — Leg ieder van die vereischten uit. — Zeg waarom ieder van die vereischten noodig is tot het gebed.

ZEVENTIENDE LES.

Van het Gebed des Heeren.

Het Gebed des Heeren 3° Uitlegging:	1° Weerde.	V. 1. Welk is het allerbeste en aller-weerdigste gebed?
	2° Woorden.	V. 2. Zeg het Gebed des Heeren.
	Onze Vader, die in	V. 3. Hoe is God onze Vader? V. 4. Waarom zegt gij : die in de hemelen zijt :
	Geheiligt zij uw	V. 5. Wat verstaat gij door den naam Gods? naam.
	Ons toekome uw rijk.	V. 6. Wat begeert gij, zeggende : ge-heiligt zij uw naam?
	Uw wil geschiede op	V. 7. Wat rijk begeert gij van God?
	de aarde als in den	V. 8. Vermogen wij wel te volbrengen den wil Gods op de aarde als in den hemel?
	Geef ons heden ons	V. 9. Wat is het dagelyksch brood dat dagelyksch brood.
	En vergeef ons onze	V. 10. Welke zijn de schulden die wij schulden, gelijk hebben?
	wij vergeven onze	V. 11. Hoe moeten wij onze schulde-schuldenaren. naren vergiven?
	En leid ons niet in	V. 12. Hoe leidt God ons in beko-bekoring.
	Maar verlos ons van	V. 13. Van wat kwaad begeert gij den kwade. Amen.

Na van het gebed in 't algemeen gesproken te hebben, zal de Catechismus, in deze les en in de volgende, van twee gebeden in 't bijzonder handelen, te weten : van het *Gebed des Heeren* en van den *Wees gegroet*.

1. V. Welk is het allerbeste en allerweerdigste gebed?
- A. Het Gebed des Heeren of de *Pater noster*; want dit is van Christus den oppersten Meester gemaakt, en het begrijpt al wat wij zouden mogen begeeren.

V. **Het allerbeste gebed**: het volmaaktste of volkomenste; **het allerweerdigste**: het gebed dat boven alle andere onze achtung verdient.

A. Het allerbeste en allerweerdigste gebed is **het Gebed des Heeren of de Pater noster**, in 't Vlaamsch ook *Onze Vader* genoemd. Het heet : *Gebet des Herren*, omdat het gemaakt is van Christus zelven, wien op eene zonderlinge wijze de naam *onze Heer* gegeven wordt (7^e les, 7^e v.); *Pater noster* (letterlijk Vader Onze), omdat het in 't Latijn, en *Onze Vader*, omdat het in 't Vlaamsch met die woorden begint.

Het gebed des Heeren is het allerbeste en allerweerdigste gebed om *twee* redenen :

1° **Omdat het van Christus den oppersten Meester gemaakt is** : omdat het gemaakt is, niet van eenen mensch noch van eenen engel, maar van Christus zelven, die, als God en als mensch, onze opperste leermeester is; want Hij heeft ons geleerd al wat wij moeten weten of doen om zalig te worden;

2° **Omdat het begrijpt al wat wij zouden mogen begeeren** : omdat wij in dit gebed van God vragen al wat wij van Hem te vragen hebben.

De *Onze Vader* is dus het uitmuntendste gebed zoowel om zijnen inhoud als om zijnen oorsprong.

2. V. *Zeg het Gebed des Heeren.*

- A. Onze Vader, die in de hemelen zijt : 1. Geheiligd zij uw naam. 2. Ons toekome uw rijk. 3. Uw wil geschiede op de aarde als in den hemel. 4. Geef

ons heden ons dagelijksch brood. 5. En vergeef ons onze schulden, gelijk wij wij vergeven onze schuldenaren. 6. En leid ons niet in bekoring. 7. Maar verlos ons van den kwade. Amen.

A. De *Onze Vader* bevat vooreerst eene korte voorrede of voorbereiding, bestaande uit de woorden : **Onze Vader, die in de hemelen zijt**; daarna zeven vragen, die begrijpen al wat wij kunnen begeeren, en, ten slotte, het woordje : **Amen**. Al de christenen behooren dit gebed van buiten te kennen.

3. V. Hoe is God *onze Vader*?

A. Omdat Hij ons heeft geschapen, van de eeuwige dood verlost, door het Doopsel tot zijne kinderen aangenomen, en voor ons de hemelsche erfenis heeft gereed gemaakt.

V. **God** betekent hier, niet alleen God den Vader, maar de goddelijke natuur in de drie goddelijke Personen bestaande.

A. God is *onze Vader* om *vier* redenen :

1º **Omdat Hij ons heeft geschapen**, niet onmiddellijk, maar in Adam en Eva, uit wie wij allen geboren zijn en die Hij rechtstreeks geschapen heeft. Onze eerste ouders ontvingen van Hem niet alleen hetgeen tot de menschelijke natuur vereischt is, maar ook boven- en buitennatuurlijke gaven, die voor geheel hunne nakomelingschap bestemd waren. (6^e les, 3^e v.)

2º **Omdat Hij ons van de eeuwige dood verlost heeft** : omdat Hij ons, na Adam's val in de zonde, door de menschwording en de dood van Jezus Christus, van de hel verlost, voor ons den hemel heropend, en zijne schatten van gratiën wederom ontsloten heeft. (7^e les, 3^e v.)

3º **Omdat Hij ons door het Doopsel tot zijne kinderen heeft aangenomen** : omdat Hij ons, door het Sacrament des Doopsels, de heiligmakende gratie, waarvan wij door de erfzonde beroofd waren, wederom heeft ingestort, en ons daardoor opnieuw zijne aangenomene kinderen gemaakt

heeft; wij zijn immers Gods aangenomene kinderen door de heiligmakende gratie. (6^e les, 3^e vr.)

4° **Omdat Hij voor ons de hemelsche erfenis heeft gereed gemaakt**: omdat Hij ons, die zijne aangenomene kinderen zijn, voor erfenis of goddelijk goed dat wij van Hem, onzen vader bij aanneming, moeten ontvangen, het eeuwig geluk des hemels bereid heeft, dat zijn eigen geluk uitmaakt.

Ziehier in welken zin God, om deze redenen onze Vader is: 1° uit hoofde der schepping is Hij dat in een *overdrachtelijken* zin, als voor ons gedaan hebbende, en dit op eene oneindig volmaaktere wijze, alles wat een natuurlijke vader voor zijn kind doet; 2° uit hoofde onzer verheffing tot den staat van gratie in de schepping; — onzer verlossing, waardoor wij recht gekregen hebben om de verlorene heiligmakende gratie opnieuw te ontvangen; — onzes Doopsels, waarin wij die gratie wederom gekregen hebben; — der bereiding van het hemelsch geluk, dat de voltrekking is van de heiligmakende gratie, is Hij ook *wesenlijk* onse vader *bij aanneming*, dewijl Hij ons door die vier werken tot zijne kinderen heeft aangenomen.

Wij zeggen *onze Vader* en niet *mijn Vader*, omdat wij allen broeders zijn in één en hetzelfde huisgezin, waar God het hoofd van is.

4. *V. Waarom zegt gjij : die in de hemelen zijt?*

A. Omdat God, hoewel Hij alle plaatsen met zijne tegenwoordigheid vervult, nochtans zich zelven en zijne glorie in de hemelen openbaart aan de Heiligen.

A. **Omdat God, hoewel Hij alle plaatsen met zijne tegenwoordigheid vervult**: in alle plaatsen met zijn wezen, zijne alziende oog en zijne macht tegenwoordig is, **nochtans zich zelven**: zijne goddelijke natuur in de drij goddelijke Personen bestaande, **en zijne glorie**: zijne oneindige volmaakthesden, die eene onuitputbare stof van eer, lof en glorie zijn, **in de hemelen**: in de plaats waar de

gelukzaligen verblijven, — **openbaart aan de Heiligen :** aanschijn aan aanschijn aan de Heiligen laat zien.

Aangezien dat God gezegd wordt op die plaats zonderling tegenwoordig te zijn, waar Hij een bijzonder en buitengewoon werk verricht, zoo moet men ongetwijfeld van Hem zeggen, dat Hij in den hemel is, vermits Hij daar zijn uitmuntendste zonderling werk verricht met zich zelven en zijne glorie aan de Heiligen te openbaren.

5. *V. Wat verstaat gij door den naam Gods?*

A. God zelven, en al wat men God toeschrijft, als zijne almogendheid, goedheid, liefde, enz.

A. **God zelven** : de goddelijke natuur in de drij goddelijke Personen bestaande, — **en al wat men God toeschrijft** : en al de volmaaktheden die God toebehooren en die wij Hem daarom moeten toeschrijven. Dus is het niet het woord *God*, maar wel de *godheid* zelve die wij hier onder de uitdrukking *de naam Gods* verstaan, gelijk wij dikwijs onder den naam des konings den koning zelven, zijne macht en hoedanigheid willen aanduiden.

6. *V. Wat begeert gij, zeggende : geheilgd zij uw naam ?*

A. Dat God van ons en alle menschen moge gekend, gediend en geëerd worden.

A. Zeggende **geheilgd zij uw naam**, drukken wij de begeerte uit, niet dat God heilig of heiliger worde, maar wel **dat God van ons en van alle menschen** : van de geloovig en ook van al de andere menschen dezer aarde — **moge gekend** : door de rede en het Geloof als de eenige ware God moge gekend en erkend, — **gediend** : met ware onderwerping van den wil aan de rede en de Veropenbaring moge erkend, — en door het dadelijk erkennen zijner opperste majestetie moge **geëerd worden**. De woorden *gediend* en *geëerd* komen dus het voorgaande *gekend* bepalen.

Deze vraag is noodzakelijk de eerste in het gebed dat bevat al wat wij kunnen begeeren; immers, al hetgeen wij hier op aarde te doen en te begeeren hebben, komt uit op God te dienen (1^e les, 7^e v.) en het eerste dat wij noodig hebben om Hem te dienen, is Hem als God te kennen en te erkennen.

7. *V. Wat rijk begeert gij van God?*

- A. Het rijk der Hemelen, dat God zijne dienaren beloofd heeft na dit leven.

A. **Het rijk der hemelen**: de hemel wordt een *rijk* genoemd, omdat God er, op de volmaaktste wijze, over al de Engelen en Heiligen heerscht; **dat God zijne dienaren**: degenen die Hem hier op aarde kennen, beminnen en getrouwelijc tot het einde des levens dienen, als loon **beloofd heeft na dit leven**. Nochtans moet hier onder het woord *rijk* ook nog verstaan worden het rijk Gods hier op aarde, te weten, de H. Kerk; want, om in het rijk der hemelen te kunnen komen, moeten wij eerst aan het rijk Gods op aarde toebehooren. In de tweede vraag van den Onze Vader smeken wij dan God, dat Hij al de mensen den hemel zou geven, en, dat te dien einde, de H. Kerk zich meer en meer zoude uitstrekken en versterken; dat degenen die er buiten zijn, in hare schoot zouden treden en allen zich volkomener aan haar zouden onderwerpen.

Deze vraag volgt zeer natuurlijk op de eerste; want het tweede dat vereischt is om eenen meester te dienen, is zich aan zijne heerschappij te onderwerpen, en, om ons aan Gods heerschappij te onderwerpen, moeten wij onderdanig wezen aan de H. Kerk, die van God is ingesteld om ons in zijne plaats te bestieren.

8. *V. Vermogen wij wel te volbrengen den wil Gods op de aarde als in den hemel?*

- A. Niet zoo volmaaktelijk, maar wij verzoeken hulp om God te dienen zonder Hem te vergrammen, gelijk de Engelen doen.

V. Kunnen wij en alle menschen zoo goed den wil van God volbrengen hier op aarde als de Engelen en de Heiligen in den Hemel?

A. **Niet zoo volmaaktelijk** kunnen wij dat; immers, de Engelen en de Heiligen volbrengen den wil Gods 1° *ten volle*, daar zij niet alleenlijk al zijne geboden, maar ook al zijne raden volgen; 2° *onophoudelijk*, daar zij God gedurig akten van onderwerping aanbieden, en 3° *allervurigst*, daar zij God aanschijn aan aanschijn aanschouwen. Integendeel, wij hier op aarde, kunnen Gods wil noch *ten volle* volbrengen, vermits wij noch alle zijne raden kunnen volgen, noch zonder een gansch bijzondere gratie, gedurende een langen tijd, alle half vrijwillige zonden kunnen vluchten; noch *onophoudelijk*, daar wij door vele oorzaken belet worden, op God gedurig te denken; noch *zoo vurig* als de Engelen en de Heiligen, omdat wij hier niet, gelijk zij, God aanschijn aan aanschijn aanschouwen; **maar**, in de vraag van den Onze Vader : *uw wil geschiede op de aarde als in den hemel*, **verzoeken wij hulp** (gratie) — **om God te dienen zonder Hem te vergrammen, gelijk de Engelen doen** : om, naar het voorbeeld der Engelen, zóó God te dienen, dat wij ten minste alle vrijwillige en zelfs, zooveel mogelijk, alle half-vrijwillige zonden vluchten.

Deze derde vraag is innig met de twee eerste verbonden: het derde dat wij van noode hebben om God te dienen, is immers de hulp om zijne geboden te volbrengen. Om wel eenen meester te dienen, moeten wij hem eerst als meester erkennen; ten tweede, ons aan zijne geboden onderwerpen, en ten derde, die geboden stiptelijk onderhouden.

9. V. *Wat is het dagelyksch brood, dat wij begereen?*

A. Al hetgeen wij van noode hebben tot kost, kleederen, gezondheid, en al andere dingen, die het lichaam of de ziel aangaan.

A. **Al hetgeen wij van noode hebben tot kost** : om ons lichaam te spijzen, **kleederen** : om ons lichaam te dekken,

gezondheid : om deze te bewaren, als wij in goeden staat, en ze te herstellen, als wij ziek of zwak zijn, **en al andere dingen die het lichaam**, b. v. de fortuin en den voorspoed op deze wereld, **of de ziel aangaan**, zooals de heiligmakende en de dadelijke gratie, de HH. Sacramenten, de vergiffenis der zonden, het woord Gods, enz.; het tijdelijk goed nochtans alleen voor zooveel het dient tot profijt onzer zielen. Dit alles komt onder het woord *dagelijksch brood*, aangezien dat wij daardoor gewoonlijk beteekenen al hetgene wij meest noodig hebben.

Deze vraag volgt natuurlijk op de voorgaande : na van God verzocht te hebben hetgene rechtstreeks zijnen dienst uitmaakt, smeeken wij van Hem de middelen af die wij noodig hebben om Hem dadelijk te kunnen dienen.

10. V. *Welke zijn de schulden, die wij hebben?*

A. De zonden, om dewelke wij pijn of straf schuldig zijn.

A. De **schulden** die wij hebben, zijn niet al de zonden die wij ooit hebben bedreven, maar enkel **de zonden, om dewelke wij pijn of straf** (de pijn is de straf der zonde) **schuldig zijn** : de zonden die óf nog op geener wijze vergeven zijn, óf waarvoor er ten minste nog eenige tijdelijke pijn te lijden blijft.

Deze vraag ook komt op hare plaats : nadat wij van God de noodige middelen gevraagd hebben om Hem te kunnen dienen, beginnen wij van Hem de verwijdering te verzoeken van de beletselen in zijnen dienst; het eerste beletsel nu zijn de zonden en de pijnen der zonden : de doodzonde maakt ons vijanden van God; de dagelijksche zonde doet ons in den dienst van God verflauwen, en de tijdelijke pijnen beletten ons, na de dood rechtstreeks den hemel binnen te gaan.

11. V. *Hoe moeten wij onze schuldenaren vergeven?*

A. Wij moeten de eene den andere uit der herte

vergeven hetgeen tegen ons misdaan is, geene straf daarvan verzoekende.

V. **Onze schuldenaren** : degenen die ons beleedigt, of ons hetzij in ons lichaam, hetzij in onze fortuin, hetzij in onze eer, hetzij in onze geestelijke goederen eenig ongelijk aangedaan hebben.

A. **Wij moeten — de eene den andere** : elkander, wie de schuldenaar ook weze, vriend of vijand, bekend of onbekend, enz., niet alleen met den mond, maar **uit der herte** : met oprechte meening **vergeven hetgeen tegen ons misdaan is** : vergeven alle kwaad hoe groot en hoe zwaar het ook moge wezen, **geene straf daarvan verzoekende** : daar ten minste geene straf van verzoekende *uit haat of ongeregelde wraakzucht*, want wij mogen vóór de rechtbanken schaderherstelling en straf eischen, en somwijlen zelfs behooren wij dat te doen, ten einde daardoor de kwaadwilligen schrik in te boezemen en de orde in de samenleving te handhaven.

Willem wij van God vergiffenis onzer schulden bekomen, dan moeten wij noodzakelijk beginnen met zelven onzer schuldenaren te vergeven; anders zouden wij de tegen ons gepleegde beleediging hooger achten dan de oneindige oneer, door onze zonden God aangedaan.

12. V. *Hoe leidt God ons in bekoringen?*

A. Als Hij die van ons niet keert, of als Hij ons zulke hulp niet geeft, met dewelke wij alle kwade bekoringen of aanlokkingen tot zonden wederstaan.

V. Eene **bekoring** is eene uitwendige of inwendige zaak die ons tot zonde beweegt of aanlokt.

A. In *twee* gevallen zegt men dat God ons in bekoring leidt:
1º **Als Hij die van ons niet keert** : als Hij, tot straf onzer ongetrouwheid, die bekoringen van ons niet verwijdert, waar Hij gewoonlijk de deugdzame menschen van bevrijdt : God keert gemeenlijk niet alle bekoringen van ons af;

2° **Of als Hij ons zulke hulp niet geeft, met dewelke wij alle kwaade bekoringen of aanlokkingen tot zonden wederstaan :** als hij ons slechts eene mindere gratie verleent, met dewelke wij min gemakkelijk, dan doorgaans de goede mensen, de bekoringen kunnen overwinnen; nooit immers weigert God genoegzame gratie om de bekoring te wederstaan.

Deze woorden van den Onze Vader : *leid ons niet in bekoring*, geven dan geenszins te verstaan, dat God ons soms wezenlijk tot zonde zou aanlokken.

De 6^e vraag staat in nauw verband met de 5^e; de bekoringen, die ons tot zonden leiden, zijn een tweede beletsel in den dienst des Heeren; daarom. na van Hem gevraagd te hebben, dat Hij ons de bedrevene zonden zou vergeven, verzoeken wij, dat Hij ons ook zou bevrijden van de bekoringen, die ons wederom in zonde zouden doen vallen.

13. V. *Van wat kwaad begeert gij verlost te worden?*

A. Van alle kwaad, dat ons naar ziel of lichaam mag hinderen, en de tijdelijke of de eeuwige welvaart beletten.

A. **Van alle kwaad**, zonder uitzondering, — **dat ons naar ziel of lichaam mag hinderen** (9^e v.), en zoo **de tijdelijke of de eeuwige welvaart beletten**: wij vragen dus in 't algemeen, verlost te zijn van al hetgeen eenigszins onze zaligheid zou kunnen schaden; van hetgeen ze *rechtstreeks* zou schaden met de ziel te hinderen, of *onrechtstreeks* met het lichaam te hinderen in die zaken welke de ziel aangaan. Strikt genomen, betekent **van den kwaade**, in de laatste vraag van den Onze Vader, enkel *van den duivel*; edoch, aangezien dat de duivel de eerste oorsprong is van alle kwaad, zoo is de bovenstaande uitlegging voor volkomen goed te houden. De geheele vraag : *maar verlos ons van den kwaade*, komt dus hier op uit : in plaats dat Gij, o Vader, ons in bekoring zoudt leiden, verlos ons liever van alle kwaad.

Thans blijkt het klaar, hoe wij in den Onze Vader wezenlijk

alles vragen wat wij zouden mogen begeeren : al hetgeen wij hier te begeeren hebben, is God wel te dienen om Hem zoo hiernamaals eeuwig te mogen aanschouwen, en hiertoe zijn drij dingen vereischt : 1° hetgeen den dienst Gods in zich zelven uitmaakt, 2° de noodige krachten om God gemakkelijk te dienen, 3° de verwijdering van alle beletsels in zinen dienst. Welnu, in de drij eerste vragen bidden wij om de dingen die den dienst Gods uitmaken, te weten, om Hem te mogen erkennen, ons aan zijne heerschappij te onderwerpen en zijne geboden te volbrengen; in de 4^e vraag verzoeken wij van God al de hiertoe vereischte middelen, en, in de drij laatste, smeeken wij Hem, dat Hij al de beletsels in zinen dienst van ons zou verwijderen, namelijk, de zonden en schulden, de te groote bekoringen waaraan Hij ons, tot straf onzer zonden, zou laten bloot staan, en alle aanvallen van den duivel.

VRAGEN.

Hoe is deze les met de voorgaande verbonden? — Waarvan spreekt deze les? — Hoe wordt zij verdeeld?

1. Wat beteekenen de woorden : *het allerbeste en allerweerdigste gebed?* — Leg de namen uit : *Gebed des Heeren en Pater noster.* — Hoe wordt dit gebed in 't Vlaamsch genoemd, en waarom? — Om hoeveel en om welke redenen is de Onze Vader het allerbeste en allerweerdigste gebed? — Leg die redenen uit. — Onder welke opzichten is dit gebed dus het allerbeste en allerweerdigste?

2. Wat bevat het Gebed des Heeren in 't bijzonder? — Moeten wij dit gebed kennen?

3. Aan wien spreken wij, als wij zeggen : *Onze Vader, die in de hemelen zijt* : is het aan God den Vader, den eersten Persoon der H. Drijvuldigheid alleen? — Om hoeveel en om welke redenen wordt God *onze Vader* genoemd? — Hoe zijn wij van God gescha- pen, en in welken staat heeft Hij onze eerste ouders geschapen? — Wat beteekenen de woorden : *van de eeuwige dood verlost*, en hoe heeft God dat gedaan? — Hoe heeft Hij ons door het Doopsel tot zijne kinderen aangenomen? — Wat beteekenen de woorden : *voor ons de eeuwige erfenis heeft gereed gemaakt?* — Op welke wijze is God, uit hoofde van die redenen, wezenlijk *onze Vader*? — Waarom zeggen wij : *onze Vader*, en niet : *mijn Vader*?

4. Wordt er van God gezegd : *die in de hemelen zijt*, om te beteekenen, dat Hij alleenlijk in den hemel is? — Waar is Hij? —

Om welke reden wordt dat van God gezegd? — Hoe is die reden geldig? — Wat beteekenen de woorden : *zich selven en zijne glorie in de Hemelen openbaart aan de Heiligen?*

5. Hoe mag men in de vraag : *geheiligt zij uw naam*, de woorden *naam Gods* zekerlijk niet opvatten? — Welk is de ware zin van die woorden, en hoe kunnen zij die beteekenis hebben? — Wat beteekenen de woorden : *God selven, — al wat men Hem toeschrijft?*

6. Zeg, met de woorden van den Catechismus, door wie, volgens onze vraag in den Onze Vader, de naam Gods geheiligt moet worden. — Leg die woorden uit. — Wat beteekt hier, volgens den Catechismus, het woord *geheiligt?* — Leg het antwoord uit. — Welken zin mogen wij hier dus niet aan het woord *geheiligt* geven? — Hoe is de vraag : *geheiligt zij uw naam*, de eerste van den Onze Vader?

7. Wat verstaat de Catechismus door het woord *rijk* in de vraag : *ons toekome uw rijk?* — Wat is er, boven hetgene de Catechismus zegt, door dat woord hier nog te verstaan, en waarom? — Waarom wordt de hemel het *rijk Gods* genoemd? — Welke zijn de dienaren aan wie God den hemel beloofd heeft, en hoe heeft hij hun den hemel beloofd? — Wat verzoeken wij dan van God in de tweede vraag? — Hoe volgt deze vraag op de eerste?

8. Kunnen wij den wil Gods hier op aarde zoo volmaaktelijk volbrengen als de Engelen en de Heiligen het doen in den hemel? — Hoe volmaaktelijk volbrengen de Engelen en de Heiligen Gods wil in den hemel? — Bewijs dat wij hier op aarde, niet zoo volmaaktelijk als zij in den hemel, den goddelijken wil kunnen volbrengen. — Wat vragen wij dan volgens den Catechismus, als wij zeggen : *uw wil geschiede op de aarde als in den hemel?* — Hoe is deze derde vraag met de twee vorige verbonden?

9. Wat beteekent de uitdrukking : *dagelijksch brood*, in de vraag : *geef ons heden ons dagelijksch brood?* — Verklaar ieder deel van het antwoord, dat de Catechismus daarop geeft. — Hoe heeft die uitdrukking zulk een beteekenis? — Hoe volgt deze vraag van den Onze Vader op de voorgaande?

10. Wat wordt er verstaan door het woord *schulden* in de vraag : *vergeef ons onze schulden?* — Van welke zonden is er hier spraak? — Hoe komt die vraag hier te pas? — Hoe zijn onze zonden een beletsel om God te dienen?

11. Wie zijn onze schuldenaren? — Aan welke schuldenaren moeten wij vergiffenis schenken? — Hoe moeten wij hun vergeven? — Wat moeten wij hun vergeven? — Waarin bestaat de vergiffenis, die wij hun moeten geven? — Sluit zij alle schadeherstelling en alle straf uit? — Waarom vragen wij aan God enkel vergiffenis onzer schulden, voor zooveel wij onze schuldenaren vergeven?

12. Wat is eene bekoring? — Lukt God ons soms wezenlijk tot het kwaad aan? — In welke gevallen wordt God, volgens den Catechismus, gezegd ons in de bekoring te leiden? — Leg die gevallen uit. — Wat vragen wij dan als wij zeggen : *leid ons niet in bekoring!* — Welke plaats bekleedt deze vraag in den Onze Vader?

13. Wat verzoeken wij, volgens den Catechismus, in de laatste vraag van den Onze Vader? — Leg de woorden van den Catechismus uit. — Geef den zin van het woordje *maar* der laatste vraag. — Wat is er eigenlijk te verstaan door de woorden : *van den kwaade?*

Toon hoe de Onze Vader wezenlijk begrijpt al wat wij zouden kunnen begeeren.

ACHTTIENDE LES.

Van de Engelsche Groetenis of den Wees Gegroet.

De Engelsche Groetenis of de Wees Gegroet. 3° Uitlegging.	1° Gebruik en reden daarvan.	V. 1. Waarom voegt men gemeenlijk de Engelsche Groetenis na het Gebed des Heeren? V. 2. Hoe zegt gij de Engelsche Groetenis?
	2° Woorden.	V. 3. Wie heeft de Engelsche Groetenis gemaakt? V. 4. Waarom noemt gij Onze Lieve Vrouw vol van gratie? V. 5. Is God meer met Maria dan met andere mensen?
	Wees gegroet, Maria, vol van gratie; De Heer is met u;	Gebenedijd zijt gij boven alle vrouwen; Heilige Maria, Moeder Gods, bid voor ons, arme zondaars, nu en in de eer der dood. Amen.

1. V. *Waarom voegt men gemeenlijk de Engelsche Groetenis na het Gebed des Heeren?*
A. Om door de H. Maagd ons gebed aan God op te dragen.

V. **Gemeenlijk:** meest altijd, volgens een algemeen gebruik.
A. Men voegt gemeenlijk de Engelsche Groetenis na het Gebed des Heeren — **om door de H. Maagd:** om door Maria,

de Moeder van Jezus Christus, die bij uitmuntendheid de *H. Maagd* genoemd wordt, omdat zij al de andere heilige maagden ver overtreft, — **ons gebed**: den Onze Vader dien wij gebeden hebben, — **aan God op te dragen**, en zoo door hare voorspraak te verkrijgen, dat God dit gebed verhoore.

Het is zeer natuurlijk dat wij ons gebed tot God, door de *H. Maagd* aan God doen opdragen, daar wij gewoon zijn voorsprekers te zoeken bij de personen van welke wij iets vragen. Het is even natuurlijk dat wij het eerst en vooral de *H. Maagd* aanbevelen, dewijl zij de bijzonderste en machtigste voorspreekster is van geheel den hemel.

2. *V. Hoe zegt gij de Engelsche Groetenis?*

A. Wees gegroet, Maria, vol van gratie; de Heer is met u; gebenedijd zijt gij boven alle vrouwen, en gebenedijd is de vrucht uws lichaams, Jezus. H. Maria, Moeder Gods, bid voor ons, arme zondaars, nu en in de uur onzer dood. Amen.

V. Dit gebed wordt **Engelsche Groetenis** geheeten, omdat het eerste deel er van bestaat uit de woorden, waarmede de *Engel Gabriël* de *H. Maagd* gegroet heeft. Het draagt ook den naam *Wees Gegroet*, omdat het met deze woorden begint.

A. De *Wees Gegroet* is niet, gelijk de *Onze Vader*, rechtstreeks tot God gericht, maar wel tot Maria. Alle geloovigen behooren hem, evenals het Gebed des Heeren, van buiten te weten.

3. *V. Wie heeft de Engelsche Groetenis gemaakt?*

A. De Engel *Gabriël*, van God gezonden, heeft het eerste deel uitgesproken; het tweede *Elizabeth*, de nicht van Maria; het derde heeft daarbij gevoegd onze Moeder de *H. Kerk*.

De Engelsche Groetenis is gemaakt, niet door Christus zelven, gelijk de Onze Vader; maar deels door den Engel Gabriël; deels door Elizabeth, de nicht van Maria, en deels door Onze Moeder, de H. Kerk.

De Engel Gabriël, van God gezonden, heeft het eerste deel uitgesproken, als hij aan Maria is komen aankondigen, dat zij de Moeder van den Zaligmaker ging worden, zeggende : « *Wees gegroet, vol van gratie, de Heer is met u, gebenedijd zijt gij boven alle vrouwen.* » De Engel heeft haar gegroet, niet met haren naam, maar enkel met hare eeretitels.

Het tweede deel, Elizabeth, de nicht van Maria, als zij, na de boodschap des Engels, de H. Maagd die haar kwam bezoeken, gegroet heeft met de woorden : « *gebenedijd zijt gij boven alle vrouwen en gebenedijd is de vrucht uws lichaams.* » Zij heeft dan de laatste woorden des Engels herhaald en daarbij gevoegd : « *en gebenedijd is de vrucht uws lichaams.* »

Het derde deel heeft daarbij gevoegd onze Moeder de H. Kerk : deze heeft tusschen de woorden des Engels den naam « *Maria* » ingelascht, bij die van Elizabeth den naam « *Jezus* » gevoegd, en, na de groetenis van beiden, de bede gesteld : « *H. Maria, Moeder Gods, bid voor ons, arme zondaars, nu en in de uur onzer dood. Amen.* » De H. Kerk hier is de hooge overheid der H. Kerk, te weten, de Paus en de bisschoppen; zij wordt **onze Moeder** genoemd, omdat zij voor ons geestelijk leven doet, wat onze natuurlijke moeder doet voor ons lichamelijk leven : zij geeft ons het geestelijk leven der ziel, te weten, het leven der gratie door de HH. Sacramenten; zij voedt ons in dat leven op door hare leering en haar bestuur.

4. *V. Waarom noemt gij Onze Lieve Vrouw vol van gratie?*

A. Omdat zij overvloediger gratie van God heeft ontvangen dan eenig ander schepsel, dewelke zij ook nooit door eenige zonde verloren, maar altijd vermeerderd heeft.

A. Onze Lieve Vrouw wordt genoemd **vol van gratie**, niet omdat zij de goddelijke gratie in den hoogsten graad genoten heeft, maar, van den eenen kant, **omdat zij**, tot de weerdigheid van Moeder Gods bestemd zijnde, **overvloediger** (meer) **gratie heeft ontvangen dan eenig ander schepsel**, hetzij Engel of mensch (de menschelijke natuur van Christus uitgenomen), en zoo alle Engelen en menschen in gratie overtret; van den anderen kant, **omdat zij die gratie nooit door eenige zonde verloren, maar altijd vermeerderd heeft.**

De *gratie* waarvan hier gesproken wordt, is *a)* de heiligmakende gratie met al de bovennatuurlijke deugden en de gaven van den H. Geest, waardoor wij kinderen en vrienden Gods zijn; *b)* de dadelijke gratiën, die de heiligmakende werkend maken.

De H. Maagd heeft meer gratie ontvangen dan eenig ander schepsel *1º* onder opzicht van tijd, daar zij, van de erfzonde vrij zijnde, de gratie van in het begin haars bestaans genoten heeft; *2º* onder opzicht van hoeveelheid of van den graad der gratie haar van God geschenken. — Zij heeft die gratie *nooit door eenige zonden verloren*, want zij heeft nooit noch doodelijke, noch dagelijksche zonde bedreven; nu de heiligmakende gratie kan alleen door de doodzonde verloren, en de dadelijke, slechts tot straf van eenige zonde, 't zij doodelijke of dagelijksche, in mindere maat gegeven worden. — Zij heeft de gratie, van God bekomen, *altijd vermeerderd* door de verdienstelijke werken die zij gedurig volbracht, en door de HH. Sacramenten die zij, na hunne instelling, ontvangen heeft.

5. *V. Is God meer met Maria dan met andere mensen?*

A. Ja : ten eerste, omdat Hij in zonderlinge manieren haar altijd bewaard en geholpen heeft; ten tweede, omdat de H. Drijvuldigheid in haar gewrocht heeft het werk der Menschwording van Christus; ten derde, omdat zij nu in de glorie, God de allernaaste is.

A. **Ten eerste, omdat Hij in wonderlijke manieren haar altijd bewaard en geholpen heeft,** met haar te bevrijden van de erfzonde en van alle dadelijke zonden, ook met voor haar op eene bijzondere wijze zorg te hebben in geheel haar leven, zooals onder andere in de vlucht naar Egypte.

Ten tweede, omdat de H. Drijvuldigheid — in haar gewrocht heeft het werk der Menschwording van Christus : haar gekozen heeft om de Moeder te zijn van Christus, en haar door een mirakel tot die weerdigheid verheven heeft. Dit werk der Menschwording, dat hier aan geheel de H. Drijvuldigheid toegeëigend wordt en wezenlijk toebehoort, wordt, in de 7^e les, een werk van den H. Geest genoemd, omdat het een werk van liefde is en daarom den H. Geest wonderling is toe te schrijven.

Ten derde, omdat zij nu, in de glorie, God de allernaaste is : omdat zij, sedert hare dood, boven alle Engelen en mensen (Christus als mensch uitgezonderd) in de hemelsche glorie verheven is : zij heeft in haar leven meer gratie genoten dan eenig Engel of mensch, en daarom moet zij ook alle Engelen en mensen in het geluk en de eer des hemels overtreffen.

6. *V. Waarin is Maria gebenedijd boven alle vrouwen?*

A. Ten eerste, dat zij onder alle andere verkoren is om de Moeder Gods te zijn; ten tweede, dat zij is geweest moeder en te zamen maagd gebleven; ten derde, dat zij gebaard heeft zonder pijn; ten vierde, dat zij in glorie alle vrouwen te boven gaat.

A. **Ten eerste, dat zij onder alle andere verkoren is om de Moeder Gods te zijn :** de weerdigheid van Moeder Gods is de grootste eer die een geschapen persoon kan te beurt vallen.

Ten tweede, dat zij is geweest moeder en te zamen maagd gebleven : omdat zij, door eene bijzondere

hulp Gods, den allerkostelijksten perel der maagdelijke zui-verheid altijd ongeschonden behouden heeft.

Ten derde, dat zij gebaard heeft zonder pijn : ook dit bijzonder voorrecht viel haar ten deel uit hoofde harer weerdigheid van Moeder Gods.

Ten vierde, dat zij in glorie alle vrouwen te boven gaat : dit voorrecht vloeit uit het derde punt van het voor-gaand antwoord.

7. V. *Wat hulp of bijstand mogen wij van de H. Maagd verwachten?*

A. In het leven helpt zij ons in alles wat profijtig is; maar in het uiterste vertroost zij de kranken, verlicht de zieken, belet de bekoringen, en helpt ons tot de eeuwige zaligheid.

A. De H. Maagd helpt ons 1° geheel ons leven dóór; maar 2° bijzonderlijk in de uur der dood.

1° **In het leven helpt zij ons**, door hare voorspraak bij God, — **in alles wat profijtig is** : in al hetgene dient tot zaligmaking van onze ziel en tot geluk van ons lichaam, voor zooveel dit tijdelijk geluk niet schadelijk noch min profijtig is voor het eeuwig geluk der ziel;

2° **In het uiterste** : in de ure der dood doet zij voor ons vier dingen : a) **zij vertroost de kranken**, namelijk, met hun de gratie te verkrijgen van verduldig en onderworpen te zijn, van de wereld te verachten en met vast betrouwien op God te hopen; b) **zij verlicht de zieken**, met hun troost te geven en zelfs, met hun, als het zalig is, van God verzachting in hun lijden te bekomen; c) **zij belet de bekoringen** : verwijderd, door hare voorspraak, van de zieken de groote bekoringen, die den mensch dikwijls in de uur der dood aanvallen; d) **zij helpt ons**, door nog veel andere middelen — **tot de eeuwige zaligheid** : om ons geheel en gansch tot God te bekeeren en in het goed te volherden.

VRAGEN.

Waarvan spreekt deze les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Wat bevat ieder harer verdeelingen?

1. Welk gebed voegt men gewoonlijk na het Gebed des Heeren? — Waarom doet men dat? — Wie verstaat men door de H. Maagd? — Waarom wordt deze naam aan Maria, de Moeder Gods, gegeven? — Wat is : *ons gebed door de H. Maagd aan God opdragen?* — Is het redelijk ons gebed tot God, aan God door anderen te doen opdragen? — Waarom dragen wij ons gebed meer door Maria dan door de andere Heiligen aan God op?

2. Van waar komt de naam *Engelsche Groetenis?* — Hoe noemt men dit gebed nog, en waarom? — Tot wie is dit gebed rechtstreeks gericht? — Moeten wij het kennen?

3. Is de Engelsche Groetenis van Christus zelven gemaakt, gelijk het Gebed des Heeren? — Uit hoeveel deelen bestaat zij, onder opzicht van haren oorsprong? — Door wie is ieder deel gemaakt, en wat bevat het? — Wie verstaat men hier door de H. Kerk? — Waarom noemen wij de H. Kerk *onze Moeder*?

4. Noemen wij Onze Lieve Vrouw *vol van gratie*, omdat zij den hoogsten graad van gratie mogelijk bezeten heeft? — Om welke reden is het? — Wat verstaat men hier door *eenig ander schepsel?* — Hoe bezit Maria wezenlijk meer gratie dan eenig ander schepsel? — Van welke gratie is er hier spraak? — Onder welk opzicht heeft Maria meer gratie ontvangen dan eenig ander schepsel? — Hoe wordt de gratie verloren of verminderd? — Hoe heeft Maria hare gratie nooit verloren noch verminderd? — Hoe heeft zij de gratie, van God ontvangen, altijd vermeerderd? — Waarom heeft zij meer gratie dan eenig ander schepsel ontvangen?

5. Om hoeveel redenen zeggen wij met recht, dat God meer met Maria is dan met andere mensen? — Geef de redenen met de woorden van den Catechismus. — Hoe heeft God op zonderlinge manieren Maria altijd bewaard en geholpen? — Hoe wordt de Mensch wording hier voorgesteld als een werk der H. Drijvuldigheid, terwijl zij, in de 7^e les, een zonderling werk van den H. Geest genoemd wordt? — Wat beteekenen de woorden : *omdat zij nu, in de glorie, God de allernaaste is?* — Waarom is Maria in den hemel boven al de Heiligen en de Engelen verheven?

6. Om hoeveel en om welke redenen wordt Maria gezegd : *gebenedijt te zijn boven alle vrouwen?* — Hoe groot is de eer *Moeder Gods te zijn?*

7. Wanneer helpt ons de H. Maagd? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wat zij voor ons doet gedurende geheel ons leven op aarde, en leg die woorden uit. — Zeg hoeveel dingen zij voor ons doet in de uur der dood; noem ze en leg ze uit.

NEGENTIENDE LES.

Van de eer en aanroeping van de H. Maagd Maria.

1. De plaats waar de H. Maagd nu is. { V. 1. Waar is *Onze Lieve Vrouw* nu?
V. 2. Is de H. Maagd in de kerken niet?
2. De manier op dewelke de H. Maagd ons helpt. { V. 3. In wat manier helpt ons de H. Maagd?
3. De manier om met vrije Maria te eer en te aanroepen. { V. 4. Om door Onze Lieve Vrouw te verkrijgen, hetgene wij van doen hebben, moeten wij haar dikwijls en godvruchtiglijk aanroepen, zeggende den Wees Gegroet en andere gebeden.
- Het Rozenhoedje, 't welk een bijzonder gebed is om Maria te eer en te aanroepen. { V. 5. Hoe zal ik mijn gebed allerbest aangenaam maken aan de H. Maagd?
V. 6. Mishaagt aan God of aan Maria de manier van eenige gebeden dikwijls te herhalen, gelijk wij doen lezende het Rozenhoedje?
V. 7. Wat kracht is er in de teekenen of bollekens van het Rozenhoedje?
V. 8. Is er supersticie gelegen in het getal van het Rozenhoedje?

In de voorgaande les heeft de Catechismus gesproken van een bijzonder gebed tot Maria, te weten, van den Wees Gegroet; nu handelt hij van de eer en aanroeping van Maria in 't algemeen, en wel omdat hare vereering een groote middel is ter zaligheid.

1. V. *Waar is Onze Lieve Vrouw nu?*

A. Zij is met ziel en lichaam in den hemel verheven boven alle schepselen.

V. Waar is Maria, de Moeder van Christus, sedert hare dood?

A. **Zij is in den hemel**, en dat 1° **met ziel en lichaam**: dus niet gelijk de andere Heiligen, die daar alleen met hunne ziel zijn, en er slechts na het Laatste Oordeel met hun lichaam zullen binnentreden; 2° **verheven boven alle schepselen**: al de Engelen en Heiligen in glorie overtreffende.

Onze Lieve Vrouw is in den hemel met ziel en lichaam, omdat zij met de gansch bijzondere weerdigheid van Moeder Gods bekleed is; zij is daar verheven boven alle schepselen, omdat zij, gedurende haar leven, deze allen in heiligeid en verdiensten overtroffen heeft.

2. V. *Is de H. Maagd in de kerken niet?*

A. In de kerken zijn maar hare beelden en gedachtenissen.

V. Is de H. Maagd in de kerken niet wezenlijk of persoonlijk tegenwoordig, gelijk Christus daar is in het H. Sacrament?

A. Zij is daar niet zoo tegenwoordig: **in de kerken zijn maar — hare beelden**: schilderijen of standbeelden die haar voorstellen, — **en gedachtenissen**: en andere voorwerpen die onze aandacht op haar trekken, zoals reliquieën van hare kleederen, van hare woning, van de dingen die zij in verschijning aangeraakt heeft, enz.

3. V. *In wat manier helpt ons de H. Maagd?*

A. Door hare verdiensten en gebeden, die zij God voor ons opdraagt.

A. De H. Maagd kan ons helpen, niet gelijk God, door eigene macht, maar op de *twee* volgende wijzen:

1º **Door hare verdiensten** : door de verdienstelijke werken die zij *op deze wereld* volbracht heeft; want, sedert hare dood, kan zij niets meer verdienen. Uit die verdienstelijke werken kan ons enkel de vrucht van voldoening toegepast worden; de twee andere vruchten, namelijk die van smeeking en de vermeerdering der heiligmakende gratie heeft de H. Maagd zelve genoten. Hare voldoeningen worden ons toegepast óf rechtstreeks op hare vraag, óf door de afslaten. (13^e les, v. 2, 3 en 4. — 16^e les, v. 2.)

2º **Door hare gebeden die zij God voor ons opdraagt** : door de samenspraken die zij met God in den hemel heeft, waarin zij van Hem allerhande gunsten voor ons vraagt. Ongetwijfeld wordt de H. Maagd veel zekerder verhoord dan al de andere Heiligen, om reden van hare zonderlinge heiligheid alsmede van haren titel van Moeder Gods; hare voorspraak heeft zelfs zooveel kracht, dat zij uit dien hoofde *almachtig* genoemd wordt.

4. *V. Wat middel weet gij om te verkrijgen door
Onze Lieve Vrouw, hetgene gij van doen hebt?*
A. Haar dikwijls en godvruchtiglijk te aanroepen,
zeggende den *Wees Gegroet* en andere gebeden.

A. De middel om door Onze Lieve Vrouw te verkrijgen hetgene wij van doen hebben, is **haar te aanroepen** : haar te erkennen als verheven zijnde boven alle schepselen, diensvolgens als koningin van hemel en aarde, en haar te smeeken om voor ons te willen bidden. Om door dit aanroepen van Maria veel vrucht te bekomen, is het niet genoeg het van tijd tot tijd eens te doen; wij moeten het — **dikwijls** : dagelijks en zelfs meermalen daags, **en godvruchtiglijk** : met bereidwilligheid en derhalve met eerbiedigheid en aandachtigheid doen, **zeggende den Wees Gegroet** : dit gebed is, onder opzicht van oorsprong zoowel als van inhoud, het volmaaktste om Maria te aanroepen: zijn edelen oorsprong hebben wij reeds in de 3^e vraag der voorgaande les leeren kennen, en, wat den inhoud aangaat, het drukt de grootste eeretitels van Maria uit, en vraagt dat zij ons nu en in de ure der dood zou

bijstaan; — **en andere gebeden**, Maria zonderling aangenaam, zooals bare litanie en haar kerkelijk officie.

5. *V. Hoe zal ik mijn gebed allerbest aangenaam maken aan dé H. Maagd?*

A. Voegende bij het gebed eenige goede werken tot harer eer, als vasten, bedevaarten en andere diergelijke.

A. **Voegende bij het gebed eenige goede werken — tot harer eer**, dat is, tot voldoening harer begeerde, de eenige die zij heeft, van de geboden en raden Gods te zien volgen; dit inzicht immers strekt tot harer eer, dewijl men daardoor hare heiligeheid en verhevenheid erkent en zich aan haar onderwerpt. Goede werken die men ter eere van de H. Maagd kan doen, zijn b. v. **vasten**, waaronder men niet alleenlijk het eigenlijk vasten, gelijk de H. Kerk het voorschrijft, maar ook alle versterving te verstaan heeft die men zich vrijwillig oplegt, oft en minste goedwillig aanveert; — **bedevaarten**: heilige reizen tot afgelegene plaatsen, waar God, de H. Maagd of de Heiligen op eene zonderlinge wijze geëerd worden; — **en andere diergelijke**, zooals te biechten gaan, ter eere van de H. Maagd licht ontsteken, en zelfs al onze goede en betamelijke werken, als wij ze doen met het inzicht van den wil Gods te volbrengen.

6. *V. Mishaagt aan God of aan Maria de manier van eenige gebeden dikwijls te herhalen, gelijk wij doen lezende het Rozenhoedje?*

A. Geenszins; want Christus heeft ons geleerd te volherden in het roepen en kloppen om te verkrijgen hetgeen wij begeeren.

V. Het **Rozenhoedje** of **Rozenkrans**, een gebed door den H. Dominicus ingevoerd, door de H. Kerk goedgekeurd en de geloovigen levendig aanbevolen, bestaat 1° uit

vijftien tientjes of vijftienmaal éénen *Onze Vader* met tien *Wees Gegroeten* en éénen *Glorie zij den Vader, den Zoon en den H. Geest*; 2° uit eenne korte overweging, bij ieder tientje, over een der zoogenoemde vijf blijde, vijf droeve en vijf glorieuze mysteriën van onze verlossing. De verzameling van die gebeden heet *Rozenhoedje* of *Rozenkrans*, omdat zij als 't ware eenne kroon van rozen uitmaakt, die wij Maria aanbieden. Het Rozenhoedje heet ook *Paternoster* omdat de Pater Noster of Onze Vader er het weerdigste deel van is.

Gewoonlijk bidt men van den geheelen Rozenkrans enkel een derde deel, bestaande óf uit de vijf blijde, óf uit de vijf droeve, óf uit de vijf glorieuze mysteriën.

De Catechismus vraagt of de Rozenkrans, waarin wij zoo dikwijs hetzelfde gebed herhalen, aan God of aan Maria niet mishaagt.

A. Hij mishaagt hun — **geenszins, want Christus heeft ons geleerd**, dat wij, — **om te verkrijgen hetgeen wij begeeren**, dienen **te volherden in het roepen en kloppen**, of moeten bidden met volstandigheid.

7. *V. Wat kracht is er in de teekenen of bollekens van het Rozenhoedje?*

A. De teekenen hebben geene kracht, maar dienen alleen tot gedachtenis van het getal, dat wij God en zijne H. Moeder willen opdragen.

V. Hebben de bollekens van den Rozenkrans uit hunne natuur eenige kracht om ons eene goddelijke gunst te geven of te verkrijgen?

A. **De teekenen** : de bollekens — **hebben** uit hunne natuur hoegenaamd **geene kracht, maar dienen alleen tot gedachtenis van het getal** : tot hulp in het optellen van het getal gebeden, — **dat wij God en zijne H. Moeder willen opdragen** of aanbieden.

De Catechismus spreekt hier alleenlijk van de ongewijde Rozenkransen, want de gewijde dienen, uit hoofde hunner wijsing, om afslaten alsook om van God hulp en bijstand te

bekomen. De H. Kerk kan zoowel eenen Rozenkrans wijden als een gebouw, eene plaats, eene kerk of andere zaak.

8. *V. Is er supersticie gelegen in het getal van het Rozenhoedje?*

A. Geenszins; maar het wordt alleenlijk genomen tot eene geestelijke bediedenis, en daarom mag het wel verminderd of vermeerderd worden.

V. Schrijven de gelooviggen aan het getal gebeden (6^e v.) waarnit den Rozenkrans bestaat, geene kracht toe, die het niet heeft noch van God, noch uit zich zelf, noch door de instelling der H. Kerk? (21^e les, v. 6.)

A. **Geenszins** : het bevat geene supersticie, — **het wordt genomen**, niet als had het eene bijzondere kracht, die het wezenlijk niet heeft, — **maar alleenlijk tot eene geestelijke bediedenis** : alleenlijk om ons eene geestelijke, eene godsdienstige zaak te herinneren, namelijk, de gewoonte, bij heilige eremijten en dienaren Gods uit vroegere tijden, van dagelijks de 150 psalmen van David te lezen; — **en daarom**, dewijl aan dit getal geene bijzondere kracht erkend wordt, — **mag het wel verminderd of vermeerderd worden**, zonder dat het gebed er zijne waarde en kracht door verliest. Nochtans moet men, om de afslaten te verdienen die de H. Kerk aan den Rozenkrans gehecht heeft, het getal gebeden zeggen door haar geëischt. (13^e les, v. 6.)

VRAGEN.

Hoe is deze les met de voorgaande verbonden? — Waarvan spreekt deze les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Wat onderzoekt de Catechismus in ieder van die deelen?

1. Leg de vraag uit: *Waar is Onze Lieve Vrouw nu?* — Noem de plaats waar Onze Lieve Vrouw nu is? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, hoe zij daar is, en leg die woorden uit. — Waarom is zij daar op de gezegde wijze?

2. Welk is de zin der vraag: *Is de H. Maagd in de kerken niet?* — Is de H. Maagd wezenlijk of persoonlijk in de kerken? — Hoe is zij daar? — Wat verstaat men door hare *beelden* en *gedachtenis-*

sen? — Welk verschil is er tusschen de manier op welke Christus en die op welke Maria in de kerken is?

3. Helpt de H. Maagd ons rechtstreeks door hare eigene macht? — Wie helpt ons op die wijze? — Door hoeveel dingen en door welke helpt zij ons? — Wat verstaat men hier door *hare verdiensten*, en hoe worden deze ons toegepast? — Wat verstaat men door *de gebeden die zij aan God voor ons opdraagt*? — Hoe zeker is de voorspraak der H. Maagd?

4. Welk werk wordt er vereischt om van Maria te verkrijgen hetgene wij van haar begeeren? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, hoe wij dat werk moeten doen, om door Maria te verkrijgen hetgene wij begeeren. — Leg die woorden uit.

5. Wat is er te doen om ons gebed zeer aangenaam te maken aan de H. Maagd? — Wat is een goed werk doen ter eere van de H. Maagd? — Welke goede werken stelt de Catechismus hier voor? — Leg zijne woorden uit.

6. Wat is het Rozenhoedje? — Hoe wordt het verdeeld? — Hoe wordt het gewoonlijk gebeden? — Van waar komt de naam *Rozenhoedje*? — Hoe wordt het nog genoemd en waarom? — Wat vraagt de Catechismus, als hij zegt: *Mishaagt aan God of aan Maria de manier van eenige gebeden dikwils te herhalen, gelijk wij doen tezende het Rozenhoedje!* — Waarom mishaagt die manier niet? — Leg de reden uit.

7. Geef den zin der vraag: *Wat kracht is er in de teekenen of bollekens van het Rozenhoedje?* — Wat kracht hebben nu deze bollekens of teekenen? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, waartoe zij dienen. — Leg die woorden uit. — Van welke Rozenkransen spreekt hier de Catechismus? — Hebben de gewijde Rozenkransen ook geene kracht? — Welk is hunne kracht en waaruit hebben zij deze?

8. Wat vraagt de Catechismus als hij zegt: *Is er supersticie gelegen in het getal van het Rozenhoedje?* — Welk is dat getal? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, waarom er geene supersticie in dit getal is. — Waartoe wordt het gebruikt? — Wat betekent de Catechismus, als hij zegt: *en daarom mag het wel verminderd of verneerd worden?* — Is er een zeker getal vereischt om de aftaten van een gewijden paternoster te verdienen, en waarom?

DERDE DEEL.

TWINTIGSTE LES.

Van de Liefde.

- De Liefde.*
- 1° Hare plaats onder de V. 1. *Welke is de meeste en de weerdigste onder alle deugden?*
- 2° Bepaling der deugd van Liefde. *De Liefde is een geschenk Gods door dewelke wij om Hem zelven.*
- a) God beminnen V. 4. *Wat is God beminnen boven alle dingen, en bovenal?*
- b) Onzen naaste V. 7. *Wie verstaat gij door onzen naaste?*
- als ons zelven, V. 5. *Hoe moeten wij onzen naaste beminnen?*
- om God: V. en A. 2. V. 6. *Wat is onzen naaste beminnen als ons zelven?*
- 3° Kort begrip der plichten door haar opgelegd. *De Wet Gods ge-deeld in tien geboden. V. en A. 8.*
- V. 9. *Wie heeft de Tien Geboden gegeven?*
- V. 10. *Zeg de Tien Geboden Gods.*

Over de plaats van dit derde deel in den Catechismus, zie 1^e les, v. 4.

1. V. *Welke is de meeste en de weerdigste onder alle deugden?*
- A. De Liefde : omdat zonder haar, noch het Geloof, noch de Hoop ons helpen mag ter zaligheid.

V. **Welke is de meeste** : tot het meeste en bijzonderste goed genegen makende, — **en de weerdigste** : de meest achtig verdienende, — **onder alle** goddelijke en zedelijke **deugden?** Daar alle deugd eene genegenheid is der ziel tot een zeker goed, moet die deugd de meeste en ook de weerdigste zijn, die ons tot het meeste goed genegen maakt.

A. De Liefde is de meeste en de weerdigste onder alle deugden — **omdat, zonder haar, noch het Geloof, noch de Hoop ons helpen mag ter zaligheid** : omdat de deugd van Geloof en die van Hoop ons, door zich zelven alleen, tot de eeuwige zaligheid niet kunnen brengen, maar daartoe slechts bekwaam worden, als zij met de deugd van Liefde gepaard gaan. Om eenen meester te behagen en loon van hem te ontvangen, is het immers niet genoeg hem als meester te erkennen en betrouwken op hem te hebben; het is daarenboven volstrekt noodig, hem te willen dienen. Dus, ook om God te behagen, en van Hem den hemelschen loon te bekommen, moet men niet enkel Hem erkennen door het Geloof en zich op Hem betrouwen door de Hoop, maar nog Hem goed willen, den wil hebben van Hem te dienen, en die wil is de Liefde.

2. V. *Wat is de Liefde?*

A. Eene gave Gods, door dewelke wij God boven alle dingen beminnen, en onzen naaste als ons zelven om God.

V. Hier wederom geldt het niet enkel de *akte*, maar ook de *deugd*. (3^e les, 1^e v.)

A. De bepaling vermeldt onder andere 1° den oorsprong, 2° de akte en 3° het voorwerp der deugd van Liefde.

1° De *oorsprong* : de Liefde is **eene gave Gods**. (3^e en 16^e les, 1^e v.)

2° De *akte* of het werk tot hetwelk de deugd van Liefde ons genegen maakt, is — **beminnen** : iemand goed willen en bijgevolg zijne redelijke begeerde willen volbrengen, want het geen iemand met reden begeert of behoort te begeeren, dat is zijn goed.

3° Het *voorwerp* der Liefde is dubbel, te weten : **God en de**

naaste, God is het eerste en bijzonderste; de naaste is het tweede.

De bepaling leert ons nog : *a) de manier* waarop wij God en den naaste moeten beminnen : God, **boven alle dingen**, den naaste, niet boven alle dingen noch boven ons zelven, maar **gelijk ons zelven**; *b) de reden* waarom wij onzen *naaste* zóó moeten beminnen : deze wordt aangeduid door de woorden — **om God**, dat is, uit Liefde tot God, om rede dat hij het geliefkoosde schepsel en het aangenomen kind Gods is, of ten minste geroepen is om dat te worden. Gelijk wij, eenen huisvader beminende, uit hoofde dezer liefde ook zijne kinderen liefhebben, die hij als een deel van zich zelven acht, zoo, wanneer wij God beminnen, beminnen wij om Hem ook al degenen die Hij als de zijnen aanziet. En men bemerke wel dat de liefde tot den naaste onafscheidbaar is van de liefde tot God, want, gelijk wij onmogelijk eenen vader kunnen beminnen zonder ook zijne kinderen lief te hebben, kunnen wij ook onmogelijk God beminnen zonder tevens den naaste lief te hebben, die God als Hem toe behorende beschouwt.

De *reden* onzer liefde tot *God* is het voorwerp der volgende vraag.

3. V. *Waarom moeten wij God beminnen?*

A. Om Hem zelven, dat is om zijne goedheid, bermhertigheid, liefde tot ons, en andere volmaaktheden, met dewelke Hij alle goed te boven gaat.

A. Wij moeten God beminnen — **om Hem zelven**, om de uitmuntendheid zijner natuur, — **dat is, om zijne goedheid** : om zijne wijsheid in het verstand en zijne heiligeid in den wil, — **bermhertigheid** : om zijn groot medelijden met onze ellende, dat uit zijne goedheid voortkomt, — **liefde tot ons** : om zijne werkende liefde tot ons, waardoor Hij ons allerhande goederen en weldaden geschenken heeft en voortdurend scheelt, — **en andere volmaaktheden**, zooals zijne almoechigheid, zijne voorzienigheid, zijne getrouwheid, enz., — **met dewelke Hij alle goed te boven gaat**; door welke hoedanigheden Hij, die oneindig volmaakt is, de volmaakt-

heid van al de andere bestaande of mogelijke wezens overtreft.

Als wij God om Hem zelven beminnen, dan is onze liefde volmaakt, daar wij Hem met niets anders zoozeer kunnen eeren, dan met zijne oneindige volmaaktheid te erkennen. Wij kunnen God ook beminnen *a)* om zijne werken, namelijk, uit erkentenis voor de weldaden die Hij ons geschenken heeft en ons blijft schenken; *b)* uit hoop van den hemel, dien Hij aan zijne dienaren beloofd heeft; *c)* uit vrees der straffen, die Hij voor de zondaars bereid heeft; deze liefde echter is onvolmaakt, dewijl zij niet op God zelven, maar enkel op zijne werken steunt. (14e les, 3e v.)

4. V. *Wat is God beminnen bovenal?*

A. Zóó beminnen, dat men liever zoude verlaten alle dingen, ook het leven, dan God met ééne zonde te vergrammen.

V. **Bovenal** : boven alle dingen (2e v.)

A. God boven alle dingen beminnen, is Hem — **zóó beminnen** : op die wijze goed willen en zóó willen dienen, **dat men liever zoude verlaten** — **alle dingen** : alle goederen buiten God, zooals rijkdommen, eer en faam, bloedverwanten en kennissen, — **ook het leven**, dat zou uit te zonderen zijn, ware er eene uitzondering te maken; het leven immers is het voornaamste en edelste onder al de aardsche goederen; — **dan God met ééne zonde te vergrammen** : dan ééne doodzonde te bedrijven : de dagelijksche zonden beletten of breken de Liefde niet, omdat zij geene volkomene of volmaakte overtredingen van Gods wet zijn (37e les, 6e v.). Om bevenal te zijn, moet dus onze Liefde tot God alle andere liefde tot eenig wezen in *hoogachting* overtreffen, zoodanig dat wij gesteld zijn om alles te verliezen, liever dan God door ééne zonde te vergrammen; zij moet echter niet vuriger, levendiger zijn, noch meer indruk op ons maken dan alle andere liefde; wie dus meer droefheid gevoelt, omdat hij, b. v. zijnen vader of zijne moeder verloren heeft, dan omdat hij God door ééne zonde heeft vergramd, die moet daarom geenszins

denken, dat hij geen voldoend berouw over zijne zonden heeft.

Wij moeten, onder opzicht van *hoogachting*, God bovenal beminnen, omdat Hij metterdaad alle andere wezens in volmaaktheid overtreft.

5. *V. Hoe moeten wij onzen naaste beminnen?*

A. Gelijk ons zelven.

A. Wij moeten onzen naaste beminnen **gelijk ons zelven**, en wel omdat hij, evenals wij, zoo niet metterdaad, dan toch door zijnen roep, het geliefkoosde schepsel en aangenomen kind Gods is, en daarom dezelfde achtung en liefde verdient als wij zelven.

6. *V. Wat is onzen naaste beminnen als ons zelven?*

A. Zóó beminnen, dat wij hem geen kwaad doen, dat wij zelven niet zouden willen lijden, en hem het goed zoeken te bewijzen, dat wij ons zelven wenschen.

A. Onzen naaste beminnen als ons zelven is hem — **zóó beminnen** : derwijze goed willen, — 1º **dat wij hem geen kwaad doen** : in zijne geestelijke of tijdelijke goederen, 'tzijs door woorden, 'tzijs door werken geen nadeel toebrengen, — **dat wij zelven**, waren wij in zijne plaats, met recht en reden — **niet zouden willen lijden**, en 2º **hem het goed zoeken te bewijzen**, — **dat wij ons zelven wenschen** : dat wij ons zelven, waren wij in zijne plaats, met recht en reden van anderen zouden verwachten. *Goed* beteekent hier al hetgene den naaste kan bevoordeelen in zijne zaligheid of in zijne tijdelijke welvaart voor zooveel deze tot zijn eeuwig geluk profijtig is. Om den naaste te beminnen *als ons zelven*, moeten wij dus voor hem niet alles doen, **wat wij voor ons zelven doen**, maar enkel datgene, **wat wij met recht en reden van anderen voor ons willen gedaan hebben**.

7. *V. Wie verstaat gij door onzen naaste?*

A. Alle redelijke schepselen die met ons deel kunnen hebben in de goddelijke glorie.

A. Opdat iemand onze naaste *zij*, moet hij deze *drij* voorwaarden vervullen:

1º Een **schepsel** zijn (1^e les, v. 5); dus is God onze naaste niet, aangezien Hij uit zich zelven bestaat;

2º Een **redelijk** schepsel zijn, zooals de mensen (1^e l. v. 5) en de Engelen (6^e les, v. 4); dus zijn de levenloze wezens, de planten en de dieren onze naaste niet;

3º **Met ons deel kunnen hebben in de goddelijke glorie**: met ons te zamen den hemel kunnen bezitten; dus zijn de duivel en de verdoemden onze naaste niet, daar zij nooit in den hemel kunnen komen.

Deze allen zijn bijgevolg onze naaste : de Engelen, de Heiligen, de zielen des vagevuurs en al de mensen hier op aarde, zoowel de zondaars als de rechtveerdigen, en zij worden zoo genoemd, omdat zij *nader* met ons verbonden zijn dan alle andere wezens : zij zijn immers te zamen met ons Gods aangenomene kinderen of toch geroepen om dat te worden.

8. *V. Welk is het kort begrip van alles, wat wij om de Liefde te onderhouden moeten doen?*

A. De Wet Gods, gedeeld in tien geboden.

V. Waarin vinden wij in 't kort voorgesteld al wat wij moeten doen om God en onzen naaste metterdaad te beminnen?

A. Wij vinden dat in **de Wet Gods, gedeeld in tien geboden**, of, gelijk men gewoonlijk zegt, in de Tien Geboden Gods. Evenals het Symbolum de korte regel is van ons Geloof, zoo zijn de Tien Geboden de korte regel van ons gedrag.

Buiten de Tien Geboden moeten wij er nog vele andere volgen, namelijk, al de geboden ons door de geestelijke of wereldlijke overheid wettig voorgescreven; maar deze zijn alle hoofdzakelijk besloten in het Vierde der Tien Geboden, dat ons oplegt aan onze wettige oversten te gehoorzamen.

9. *V. Wie heeft de Tien Geboden gegeven?*

A. God zelf heeft die van in het begin ingedrukt in de herten der mensen, daarna aan Mozes die gegeven, in twee steenen tafelen geschreven, en Christus heeft ze vernieuwd in het Nieuwe Testament.

A. God zelf heeft de Tien Geboden gegeven, weshalve zij geene menschelijke, maar goddelijke wetten zijn. Hij heeft ze gegeven op *drij* verschillende manieren.

1º **Van in het begin heeft Hij die ingedrukt in de herten der mensen**: van in het begin der wereld heeft Hij die te kennen gegeven door de rede en het verstand die deel maken van de menschelijke natuur : *hert* is hier immers overdrachtelijk genomen in den zin van verstand, van kenvermogen der ziel; doch, boven deze natuurlijke bekendmaking der Tien Geboden, die wij allen in ons vinden, heeft God aan Adam en Eva nog eene bovennatuurlijke Veropenbaring gedaan : Hij heeft hun immers eene bovennatuurlijke wetenschap ingestort;

2º **Daarna aan Mozes die gegeven, in twee steenen tafelen geschreven** : nadien, omtrent 1500 jaar vóór Christus' geboorte, heeft God, op den berg Sinaï, aan Mozes, den geleider van het Joodsche volk, die Tien Geboden schriftelijk gegeven op twee steenen tafelen;

3º **En Christus heeft ze vernieuwd in het Nieuwe Testament**: God de Zoon die, mensch geworden zijnde, Jezus Christus genoemd is, heeft ze opnieuw mondeling voorgesteld in de nieuwe Veropenbaring, of in de nieuwe goddelijke leerling die Hij komen verkondigen is.

Opzichtens de *wijze* waarop zij gebeurden, verschillen deze drij bekendmakingen in het volgende : voor zooveel zij natuurlijk is, geschiedde de eerste door het licht der rede, en zoo wordt zij nog gedurig gedaan in allen mensch; voor zooveel zij bovennatuurlijk was, geschiedde zij door het instorten eener bovennatuurlijke wetenschap in Adam en Eva; de tweede werd door God zelven *schriftelijk* gedaan op twee steenen tafelen, en de derde eindelijk, *mondeling* door Chris-

tus, den Zoon Gods voor ons mensch geworden. Opzichtens de geboden zelven, bestaat er tusschen die drij bekendmakingen slechts één enkel en dat nog klein verschil : het betreft het Derde Gebod : in de eerste duidde God misschien den dag niet aan, die te zijner vereering zonderling te bestemmen was; in de tweede verkoos Hij daartoe den Sabbatdag, en in de derde veranderden de oversten der H. Kerk, na Christus' dood, maar met zijne toelating en door zijne macht, den Sabbatdag in den Zondag.

10. V. *Zeg de Tien Geboden Gods.*

- A. 1. Ik ben de Heer uw God; gij zult geene vreemde goden hebben vóór mijne oogen. Gij zult u geen gesneden beeld noch eenige gelijkenis maken. Gij zult die niet aanbidden noch godsdienstig eeren.
- 2. Gij zult den naam van den Heer, uwen God, niet ijdelijk gebruiken.
- 3. Wees gedachtig, dat gij den Sabbatdag heilig maakt.
- 4. Eer uwen vader en uwe moeder, opdat gij lang moet leven op de aarde.
- 5. Gij zult niet doodslaan.
- 6. Gij zult geen overspel doen.
- 7. Gij zult niet stelen.
- 8. Gij zult tegen uwen naaste geene valsche getuigenis geven.
- 9. Gij zult uws naasten huisvrouw niet begeeren.
- 10. Gij zult zijn huis niet begeeren, noch zijn land, noch zijnen knecht, noch zijne dienstmeid, noch zijnen os, noch zijnen ezel, noch iets van al wat hem toebehoort.

A. Buiten deze opzegwijze, uit Mozes' wet getrokken, bestaat er nog eene andere, die wij gewoonlijk in onze gebeden gebruiken.

Eenieder is gehouden ten minste den inhoud der Tien Geboden te kennen; anders is het onmogelijk ze te onderhouden; daarenboven is het hoogst voordeelig ze van buiten te weten en ze dagelijks op te zeggen.

Onder die geboden, gelijk God ze aan Mozes gegeven heeft, en ook gelijk wij ze opzeggen, bestaat eene zeer volmaakte orde: eerst worden ons onze plichten jegens God voorgesteld, omdat zij de oorsprong zijn van onze plichten ten opzichte van den naaste; zij zijn gerangschikt volgens hunne gewichtigheid: het eerste legt ons op, ons aan God als aan den eenigen waren God te onderwerpen; het tweede, Hem niet te onteeren, en het derde, Hem te dienen gelijk Hij het vereischt, en het is daar wel de orde onzer verplichtingen jegens allen overste.

De zeven overige geboden hebben betrekking op den naaste, namelijk, op zijne vijf bijzondere goederen die wij te eerbiedigen hebben: zoo spreekt het Vierde Gebod van het *gczag*, waar slechts enige personen mede bekleed zijn; de andere, van de vier goederen die alle mensen gemeen zijn, namelijk, het geestelijk en lichamelijk leven, het huisgezin en de zuiverheid, de tijdelijke goederen en de faam of reputatie. En hier wederom is de orde volkommen; immers de zonden, tegen de oversten, zijn groter dan die tegen andere personen; daarop volgt het gebod nopens het eerbiedigen van 's naasten geestelijk en lichamelijk leven, daar het leven het bijzonderste is van alle zijne goederen; het huisgezin en de zuiverheid komen op de derde plaats, omdat zij de twee overige goederen in weerde overtreffen; de tijdelijke goederen staan vóór de faam, omdat men in deze gehinderd wordt door woorden, en in de tijdelijke goederen door daden, en de zonden die door eene daad geschieden uit hunne natuur zwaarder zijn dan die alleen door woorden bedreven worden. De twee laatste geboden handelen over de begeerten van onkuischheid te doen en over die van te stelen: deze begeerten alleen worden *uitlegkelyk* verboden, omdat de mensen meer in deze twee begeerten dan in alle andere *toestemmen*.

De geboden betrekkelijk den naaste leeren ons ook onze plichten jegens ons zelven, als blijken zal uit de volgende lessen.

Aanmerking.

Onze Akte van Liefde bevat de geheele leerling dezer les : « *Mijn Heer en mijn God. Ik bemin U* (1^e voorwerp der Liefde) *bovenal uit geheel mijn herte* (manier waarop wij God moeten beminnen), *omdat Gij het opperste goed zijt* (reden om God bovenal te beminnen); *en ik bemin mijnen evennaaste* (2^e voorwerp der Liefde), *gelijk mij zelven* (manier waarop wij den naaste moeten beminnen), *uit liefde tot U* » (reden om den naaste te beminnen gelijk ons zelven).

Wij vinden schoone voorbeelden van Liefde tot God in Abraham, die zijn vaderland verliet en zijn eenigen zoon Isaäc wilde slachtofferen om aan God te gehoorzamen; in Job, die, alles verloren hebbende, uitriep : de naam des Heeren zij gebenedijd; in de ontelbare martelaars, die hun leven voor God ten beste gaven. Treffende voorbeelden van Liefde tot den naaste zijn : Tobias, die, aan zijn eigen gevaar niet denkende, zijne broeders ter hulpe kwam en de dooden begroef; de Samaritaan uit de parabel, die den gekwetsten Jood verzorgde; Jezus Christus, die zich voor ons allen slachtofferde.

VRAGEN.

Hoe is het derde deel met de twee voorgaande verbonden? — Welk is het voorwerp dezer les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Wat onderzoekt de Catechismus nopens ieder punt dezer verdeling?

1. Wat is er te verstaan door de *meeste* en door de *weerdigste* onder alle deugden? — Leg de woorden *alle deugden* uit. — Welke deugd is de meeste en de weerdigste onder alle? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, waarom zij dat is, en leg die woorden uit. — Verklaar hoe het Geloof en de Hoop ons, zonder de Liefde, tot de zaligheid niet kunnen helpen.

2. Welk is de zin der vraag : *wat is de Liefde?* — Hoe drukt de Catechismus den oorsprong der Liefde uit? — Verklaar die uitdrukking van den Catechismus. — Wie beminnen wij door de deugd van Liefde? — Hoeveel voorwerpen der Liefde zijn er dus? — Welk is het eerste en het bijzonderste? — Hoe moeten wij ieder van die voorwerpen beminnen? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, om welke reden wij onzen naaste moeten beminnen *gelijk ons zelven*, en verklaar die reden. — Bewijs dat die reden geldig is.

3. Zeg in 't kort, waarom wij God *bovenal* moeten beminnen. — Hoe legt de Catechismus die reden, in 't kort voorgesteld, uit? — Verklaar de uitlegging die de Catechismus er van geeft. — Zijn er, buiten deze reden, nog andere, om dewelke wij God kunnen beminnen, en welke zijn deze? — Hoe wordt de Liefde dus verdeeld uit hoofde der reden, waarop zij steunt? — Geef rekenschap van de namen dier verschillende soorten van Liefde.

4. Hoe moet men gesteld zijn om God wezenlijk te beminnen *boren alle dingen*? — Welke zonde moet men volstrekt willen vluchten om God te kunnen beminnen bovenal? — Wat moet men liever verlaten dan God met ééne doodzonde te vergrammen? — Waarom voegt de Catechismus de woorden *ook het teven* bij de voorgaande *alle dingen*? — Onder welk opzicht moet dus onze Liefde tot God wezen *bovenal*? — Moet zij het niet wezen onder opzicht van de levendigheid en van den indruk dien zij op ons maakt? — Wat volgt hieruit? — Waarom moeten wij God op de gezegde wijze bovenal beminnen?

5. Waarom moeten wij den naaste beminnen gelijk ons zelven?

6. Hoeveel dingen zijn vereischt om den naaste te beminnen gelijk ons zelven? — Stel ze voor met de woorden van den Catechismus, en leg ze uit. — Moeten wij, om den naaste te beminnen gelijk ons zelven, voor hem doen, al hetgene wij voor ons zelven verrichten?

7. Hoeveel en welke voorwaarden zijn vereischt, opdat iemand onze naaste zou wezen? — Leg ze uit. — Zeg waarom God, de levenlooze wezens, de planten, de dieren, de duivel en de verdoemden onze naaste niet zijn. — Noem degenen die onze naaste zijn, en zeg waarom zij het zijn. — Geef rekenschap van den naam : *onze naaste*.

8. Geef den zin der vraag : *Welk is het kort begrip van alles wat wij, om de Liefde te onderhouden, moeten doen.* — In welke betrekking staan het Symbolum des Geloofs en de Tien Geboden Gods? — Moeten wij niets doen buiten de Tien Geboden? — Hoe zijn de andere wetten eenigszins in de Tien Geboden begrepen?

9. Wie heeft de Tien Geboden gegeven? — Op hoeveel manieren zijn zij gegeven geworden? — Stel deze manieren, met de woorden van den Catechismus, voor. — Leg ze uit. — Hoe verschillen dus die bekendmakingen der Tien Geboden onder opzicht der manier, op dewelke zij geschied zijn? — Hoe verschillen zij onder opzicht der geboden zelven?

10. Van waar komt de opzegswijze die de Catechismus hier voorstelt? — Bestaat er, buiten deze, nog eene andere? — Moeten wij de Tien Geboden kennen? — Hoe kunnen de Tien Geboden allerbest verdeeld worden? — Welke orde is er in ieder deel? — Bewijs dat die orde er wezenlijk in te vinden is.

EEN EN TWINTIGSTE LES.

Van het Eerste Gebod.

I. Bovenal beminnt éénen God.	1º Wat dit Ge- bod ons gebiedt.	V. 1. <i>Wat wordt ons belast in het Eerste Gebod?</i>
	a) Alle afgoderij,	V. 3. <i>Wat zijn afgo- den?</i>
	b) Supersticie,	V. 6. <i>Wat is super- sticie?</i>
	c) Tooverij,	V. 7. <i>Is het supersti- tie te gebruiken het Agnus Dei, gewijde keersen, palmen, as- sche, vruchten?</i>
	d) Ketterij,	V. 4. <i>Wat kwaad doen de tooveraars?</i>
	e) en alle andere ongeloovigheid, f) wanhoop, g) en haat van God.	V. 5. <i>Mag men wel bij tooveraars of waarge- zeggers te rade gaan?</i>
		V. 8. <i>Hoe misdoen de Ketters tegen het Eerste Gebod?</i>
		V. 9. <i>Hoe moeten wij ons tot de Ketters gedragen?</i>

1. V. *Wat wordt ons belast in het Eerste Gebod?*

A. Dat wij éénen God alleen zullen bekennen, aanroepen en dienen.

A. Er wordt ons in het Eerste Gebod belast, **dat wij -- éénen God alleen**: den eenigen waren God, of den eenigen waren Schepper, Heer en Regeerden van hemel en aarde, **zullen bekennen**, als God erkennen, met zijne Veropenbaring door het Geloof aan te nemen, — **aanroepen**, als God aanroepen, met op Hem als op het Opperwezen te hop 'n, — **en dienen**, als God eeran en dienen, met Hem boven alle dingen te beminnen.

Twee dingen dus worden ons hier belast : a) ons aan God als aan God te onderwerpen met in Hem te gelooven, of, i. a. w. met de Veropenbaring van Hem gedaan door het Geloof aan te nemen, met op Hem te hopen, en met Hem te beminnen; b) dit alleen te doen voor den eenigen waren God, voor het eenig waar Opperwezen.

De woorden: “*bovenal bemint éénen God*,” uit onze gewone manier van de Tien Geboden op te zeggen, hebben dezelfde beteekenis, aangezien dat wij onmogelijk God kunnen beminnen zonder in Hem te gelooven en op Hem te hopen.

Dit Gebod is met recht het eerste, daar er voor eenen onderdaan geene gewichtiger plicht bestaat, dan zich aan zynen meester te onderwerpen met hem te erkennen, op hem betrouwien te hebben, en hem te willen dienen.

Uit de leering dezer eerste vraag vloeit, dat wij het Eerste Gebod volbrengen met de Akten van Geloof, Hoop en Liefde uit der herte te verwekken. Om ons tot het verwekken dezer Akten aan te wakkeren, verleent ons de H. Kerk eenen aflaat van 7 jaar en 7 quadragenen (*zevenmaal veertig dagen*) telkens dat wij die Akten lezen, en, daarenboven, een vollen aflaat in de ure der dood, en ook eens in iedere maand, aan allen die ze dagelijks verwekken, **mits** nochtans te biechten en te communiceren.

2. V. *Welke zonden geschieden tegen het Eerste Gebod?*

- A. Alle afgoderij, supersticie, tooverij, ketterij, en alle andere ongelovigheid, wanhoop en haat van God.

V. Na gezegd te hebben, wat het Eerste Gebod belast, zal de Catechismus ons nu leeren, wat wij moeten vermijden, om dit Gebod te onderhouden.

A. **De afgoderij, de supersticie en de tooverij** strijden tegen het tweede deel van het Eerste Gebod, dat ons gebiedt niets, buiten den eenigen waren God, als God te erkennen, te aanroepen en te dienen; **de ketterij en alle andere ongelovigheid, wanhoop en haat van God** strijden tegen het eerste deel, dat ons oplegt God als God te erkennen, te aanroepen en te dienen.

3. V. *Wat zijn afgoden?*

- A. Beelden of andere dingen, die gehouden worden voor God, daar zij nochtans maar schepselen zijn.

A. **Beelden** : standbeelden of zelfs schilderijen, die ons eenen geest, eenen mensch of iets anders voorstellen, — **of andere dingen** : alle andere geschapene wezens, zooals geesten, menschen, dieren, planten, de aarde, de zon, de maan, de sterren, enz., — **die gehouden worden voor God** : die door sommige mensen aanzien worden als waren zij goden, — **daar zij nochtans maar schepselen zijn** : alhoewel zij enkel schepselen Gods zijn.

Bijgevolg, opdat iets een afgod weze, zijn er *twee* dingen vereischt : 1° er moet een beeld of eene andere zaak zijn, die niets anders is dan een enkel schepsel; en 2° dat beeld of die andere zaak moet gehouden worden voor God.

De afgoderij bestaat dus in beelden of andere dingen te houden voor God, daar zij nochtans maar schepselen zijn. — Aan deze zonde maakten de Israëlieten zich plichtig, als zij aan den voet van den berg Sinai het gouden kalf aanbaden.

4. *V. Wat kwaad doen de tooveraars?*

- A. In plaats van God, nemen zij den duivel tot hunnen Heer, aan denwelken zij zich zelven verbonden hebben.

V. De zin der vraag is : hoe zondigen de tooveraars tegen het Eerste Gebod ?

A. **In plaats van God**, van den eenigen waren God als hunnen Oppermeester te erkennen, te aanroepen en te dienen, — **nemen zij den duivel**, den aartsvijand van God, — **tot hunnen Heer** : tot hunnen Oppermeester en God, — **aan denwelken zij zich zelven verbonden hebben** : met denwelken zij een uitdrukkelijk of bedekt verbond hebben aangegaan : de tooveraars, van hunnen kant, hebben zich verbonden den duivel als hunnen Heer te erkennen en hem te gehoorzamen; de duivel, van zijnen kant, heeft zich verbonden, op zekere teekenen of woorden, die de tooveraar gebruiken zal, wonderbare dingen door zijne macht uit te werken.

De H. Schrift spreekt van tooveraars die, met de hulp der duiven, enige van Mozes' wonderen nadeden; — van Simon den tooveraar, — en van den Antichrist die in de laatste tijden de tooverkunst zal gebruiken om de mensen te verleiden.

De tooveraar zondigt dus tegen het Eerste Gebod, met den duivel in plaats van God tot zijnen Opperheer te nemen, en hij neemt den duivel tot zijnen Heer, met hulp en bijstand te verwachten van hem die de grootste vijand van God is.

Men bemerke hier, dat de duivel, als enkele geest, meer verstand en op de geschapene krachten meer macht heeft dan de mensch, en dat hij bijgevolg wonderbare dingen kan teweegbrengen, die het menschelijk vermogen te boven gaan; doch hij kan niet alles doen wat hij zou willen; want, ten eerste, hij kan niets maken van niet, en zoo kan hij niets teweegbrengen, waartoe er in de geschapene natuur geene krachten bestaan; ten tweede, God belet hem in zeer veel gevallen zijne kracht uit te oefenen, ten minste daar, waar het Geloof heerscht.

5. *V. Mag men wel bij tooveraars of waarzeggers te rade gaan?*

- A. Geenszins; want dit is God afgegaan en den duivel aangehangen, van denwelken dezen weten hetgeen zij zeggen.

V. **Tooveraars** zijn al degenen, die den duivel aanroepen, om door zijne hulp iets wonderbaars te kunnen verrichten of te weten, en **waarzeggers**, zijn die tooveraars, welke zich zonderling toeleggen om, met de medewerking des duivels, het verborgene of het toekomende te leeren kennen.

De zin der vraag is : mag men bij tooveraars of waarzeggers gaan, om door hunne tooverkunst geholpen te worden.

A. **Geenszins** mag men dat doen; — **want** zoo handelen, — **dit is God afgegaan en den duivel aangehangen**: dit is God verlaten en zich aan het meesterschap van den duivel onderwerpen, — **van denwelken deze weten hetgeen zij zeggen**: van wien de tooveraars of waarzeggers gehoord hebben, hetgene zij antwoorden, en zoo maakt dit bij de tooveraars of waarzeggers te rade gaan eene zonde tegen het Eerste Gebod uit.

Degenen, die bij tooveraars of waarzeggers te rade gaan, zondigen tegen het Eerste Gebod zoowel als de tooveraars of waarzeggers zelven; want zij nemen, zoowel als deze, den duivel tot hunnen Heer, alhoewel zij het niet, gelijk de tooveraars, onmiddellijk, maar slechts door de tusschenkomst der tooveraars doen.

Koning Saül maakte zich aan deze zonde plichtig, als hij, in den oorlog tegen de Philistijnen, bij eenen waarzegster ging, opdat zij Samuël zou verwekken. Samuël werd inderdaad, ten minste in den schijn, verwekt, en kondigde aan Saül zijne toekomende nederlaag aan.

6. *V. Wat is supersticie?*

- A. Het ongodelijk gebruik van eenige woorden of tekenen tot een zeker werk, tot hetwelk

deze geene kracht hebben, noch uit de natuur, noch van God, noch door de instelling der H. Kerk.

A. **Het ongoddelyk** of het tegen God strijdende **gebruik**, — **van eenige woorden**, zooals : “ in den naam van den Almachtige, genees ik u, ” en andere dergelijke, — **of teeken**en, zooals afwasschingen, kaarttrekkingen, kruisteken, — **tot een zeker werk**, tot een zeker uitwerksel, zooals tot het bekomen eener genezing, het eindigen van eene kwaal, — **tot hetwelk deze geene kracht hebben noch uit de natuur** : tot welk uitwerksel die woorden of tekenen geene kracht hebben, noch door hunne natuurlijke eigenschappen, gelijk b. v. eene medecijn, die uit hare natuur kracht heeft om deze of gene ziekte te genezen, — **noch van God** : noch door eene goddelijke instelling of medewerking, gelijk b. v. de HH. Sacramenten, die ook uitwendige tekenen zijn, door Christus’ instelling kracht hebben om Gods gratie in te storten, of gelijk de tekenen welke gebruikt worden door degenen, die van God de macht ontvangen hebben om mirakelen te doen, — **noch door de instelling der H. Kerk**, noch door de wijding der H. Kerk, gelijk b. v. het gewijd water, de gewijde palmen, assche, enz., die door de gebeden der H. Kerk kracht hebben om verscheidene gunsten van God te bekomen.

De supersticie bestaat in woorden of tekenen te gebruiken tot een uitwerksel, waartoe deze geenszins kracht hebben uit eene van de drij oorzaken van alle kracht, namelijk de natuur, God en de H. Kerk; en dit gebruik is *ongoddelyk* of het maakt eene zonde uit tegen het Eerste Gebod, omdat men, met zoo te handelen, een uitwerksel van den duivel verwacht, en zoo God verlaat en den duivel tot Heer aanneemt.

Men maakt zich, b. v. aan supersticie plichtig, met, tot genezing van menschen en dieren onbeduidende spreuken, vreemde namen of letters te gebruiken; want deze woorden of tekenen hebben daartoe geene kracht, noch uit de natuur, noch van God, noch door de instelling der H. Kerk.

Ochozias, Koning van Israël, maakte zich, tijdens zijne

ziekte, aan supersticie plichtig, met den afgod Beëlzebub te rade te gaan; en daarom werd hij, volgens de voorzegging van den profeet Elias, met de dood gestraft.

7. *V. Is het supersticie gebruiken het Agnus Dei, gewijde keersen, palmen, assche, vruchten?*

A. Geenszins, want deze dingen hebben kracht door het gebed, dat naar de instelling der H. Kerk, daarover gesproken is.

V. Het **Agnus Dei** is eene witte, wassen medaille waarin het beeld geprent staat van een lam, dat Jezus Christus voorstelt, en daarom *Agnus Dei*. Lam Gods genoemd wordt. Deze medaille wordt door den Paus alleen gewijd, en dit op bepaalde tijdstippen, t. w. het eerste jaar zijner regeering en daarna alle zeven jaren. **Keersen** worden gewijd op *Lichtmis* den 2^{en} Februari, ook op den feestdag van den H. Blasius en op alle andere tijden; **palmen**, op Palmzondag; **assche**, op Aschwoensdag; **vruchten**, brooden of andere spijzen, in sommige plaatsen op bepaalde dagen.

De Catechismus vraagt of het supersticie is die verschillende dingen te gebruiken, om daardoor goddelijke gunsten te verkrijgen.

A. Geenszins is dat supersticie; — **want deze dingen hebben kracht**, om de goddelijke gunsten te bekomen, wij zeggen niet uit hunne natuur, of van God, maar — **door het gebed, dat naar de instelling der H. Kerk, daarover gesproken is**: door het gebed, dat de H. Kerk, onder hunne wijding, uitgesproken heeft, en dat door God, uit hoofde van de heiligeheid der H. Kerk, is verhoord geworden en bij Hem als opgeschreven blijft. — Doch deze dingen hebben slechts kracht tot die uitwerksels, waartoe de H. Kerk ze gewijd heeft, en bijgevolg, moest men ze tot iets anders gebruiken, waartoe zij geenszins kracht hebben, men zou zich aan supersticie plichtig maken.

Het *Agnus Dei* dient om de gratie van boetveerdigheid te verkrijgen en beschermt ons tegen den duivel, tegen onweder, ziekten, vuur, water en schadelijke dood.

De *gewijde keersen* van Lichtmis hebben voor bijzonder uitwerksel ons verlichting des verstands te bekomen; die van den H. Blasius beschermen ons tegen de keelpijn; de andere, tegen den duivel.

De *gewijde palmen* beschermen ons tegen alle ongelukken en verkrijgen allerhande zegeningen over de huizen en de velden, waar zij gestoken zijn, en over de mensen die ze gebruiken.

De *gewijde assche* dient zonderling tot het bekomen van de gratie van boetveerdigheid.

De *gewijde vruchten* beschermen ons tegen alle ongelukken en bekomen ons de gratie, om de aardsche zaken zóó te gebruiken, dat wij er de eeuwige zaligheid niet door verliezen.

Bij deze gewijde voorwerpen is nog het *gewijd water* te voegen, dat van in het begin der H. Kerk in gebruik is geweest. Het verschaft ons gratie om wel te leven, hulp om wel te bidden, den geest van boetveerdigheid; het verwijderd den duivel, verdrijft ziekten en kwade lucht, bevrijdt van ongelukken en strekt tot behoudenis van de gezondheid.

8. V. *Hoe misdoen de Ketters tegen het Eerste Gebod?*

- A. Dat zij, niet geloovende hetgene God voorhoudt door de H. Kerk, God leugenachtig maken en zoo Hem loochenen.

V. **Hoe misdoen de Ketters**, die met hardnekkeid de vervalschte leer van Christus volgen, **tegen het Eerste Gebod?**

A. **Dat zij niet geloovende** : wetens en willens verwerpende of als twijfelachtig aanziende, **hetgene God voorhoudt door de H. Kerk** : de leerling die zij weten van God veropenbaard en door de H. Kerk op een onfaalbare wijze voorgehouden te zijn, — **God leugenachtig maken** : God als leugenaar aanzien, of, ten minste, als bekwaam om te liegen. — **en zoo Hem loochenen** : en met Hem als leugen-

naar of als bekwaam om te liegen te aanzien, daardoor weigeren Hem te erkennen als God, als het oneindig volmaakt wezen, dat niet kan liegen, noch bedriegen, noch bedrogen kan worden.

Als men als valsch of ten minste als twijfelachtig aanziet hetgeen een mensch ons bevestigt, aanschouwt men dien noodzakelijk als, uit onwetendheid of uit kwaadaardigheid, in die zaak zekerlijk of ten minste waarschijnlijk gelogen te hebben; bijgevolg, met sommige punten der goddelijke Veropenbaring wetens en willens teloochenen of als twijfelachtig te aanzien, verwerpen de Kettters de opperste waarheid van God, en weigeren zoo Hem als God te erkennen.

9. *V. Hoe moeten wij ons tot de Kettters gedragen?*

A. Wij moeten hunne verkeering altijd eerstiglijk schuwen, maar allermeest in kerkelijke en geestelijke zaken.

V. **Hoe moeten wij ons tot de Kettters gedragen**, om ons aan hunne zonde niet plichtig te maken?

A. De Catechismus leert ons hierover *twee* dingen :

1º **Wij moeten hunne verkeering altijd eerstiglijk schuwen**, d. i. wij moeten in alle omstandigheden met groote zorg, voor zooveel wij kunnen, vermijden met hen te handelen, in hun gezelschap te zijn, hunne boeken of schriften te lezen.

2º Wij moeten hunne verkeering schuwen **allermeest in kerkelijke en geestelijke zaken**, d. i. wij moeten bijzonderlijk vermijden met hen gemeenschap te hebben in godsdienstige zaken, zooals door tegenwoordig te zijn in hunne kerkelijke diensten, door hunne boeken van godsdienstleer te lezen, en door met hen te redetwisten. De H. Kerk verbiedt aan hare geloovigen de godsdienstige plechtigheden der Kettters bij te wonen, hunne boeken die den godsdienst aangaan, te lezen, en, zonder oorlof, openbare en plechtige redetwisten met de Kettters aan te gaan.

Er blijven nog drijf zonden tegen het Eerste Gebod, waar-

van de Catechismus geene uitlegging geeft : 1° *alle andere ongelooivigheid*, 2° *wanhoop en 3° haat van God*.

Behalve de ketterij, behoort nog tot de zonden van *ongelooivigheid* : *a*) de volkomene ongelooivigheid, die bestaat in het vrijwillig verwerpen van geheel de Veropenbaring; *b*) de gesprekken tegen het Geloof en het loochenen van het Geloof door handelwijze of teekenen, vanwege dezen die inwendig aan God gelooven; en *c*) de verwaarloozing der middelen die te gebruiken zijn om eene voldoende kennis te bekomen van het Geloof dat men belijdt.

De *wanhoop* bestaat in niet te willen van God verzoeken en verwachten het eeuwig leven en al wat ons daartoe helpen kan. Het tegenovergestelde van de *wanhoop* is de *vermetelheid*, die ons doet hopen *zonder reden*, zonder de daartoe noodige voorwaarden te willen volbrengen. (38e les, v. 9.)

De *haat van God* bestaat in Hem kwaad te willen. Deze haat is tweeeérlei : de haat van *kwaadwilligheid* of van *vijandschap*, waardoor wij Hem kwaad willen, opdat Hij ongelukkig zoude wezen; en de haat van *verfoeiing*, waardoor wij Hem kwaad willen, omdat wij Hem aanzien als kwaadwillig jegens ons en als daarom weerding door ons verfoeid te worden.

VRAGEN.

Waarvan spreekt deze les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Wat onderzoekt de Catechismus in ieder dezer deelen?

1. Verklaar de woorden : *éénen God alleen*, — *bekennen*, — *aanroepen*, — *dienen*. — Hoeveel en welke dingen legt het Eerste Gebod ons op? — Hoe is dit Gebod met reden het eerste? — Toon dat wij het volbrengen met de Akten van Geloof, Hoop en Liefde te verweken.

2. Hoe is de vraag : *welke zonden geschieden tegen het Eerste Gebod*, met de eerste : *wat wordt ons belast in het Eerste Gebod*, verbonden? — Verklaar met welk deel van het Eerste Gebod de zonden, die de Catechismus noemt, strijdig zijn.

3. Verklaar de woorden : *beelden*, — *andere dingen*, — *die gehouden worden voor God*, — *daar zij nochtans maar schepselen zijn*. — Wat is er vereischt, opdat iets een afgod weze? — Wat is dus de afgoderij?

4. Zeg, met de woorden van den Catechismus, wat kwaad de tooveraars doen en hoe zij zich aan dat kwaad plichtig maken. —

Leg het antwoord uit. — Hoe zondigen de tooveraars tegen het Eerste Gebod? — Hoever strekt de macht des duivels zich uit? — Geef er de reden van.

5. Wat verschil bestaat er tusschen *tooveraars en waarzeggers*? — Welk is de zin der vraag: *mag men wel bij tooveraars of waarzeggers te rade gaan?* — Waarom is dit niet toegelaten? — Leg uw antwoord uit. — Hoe zondigt men tegen het Eerste Gebod met bij tooveraars of waarzeggers te rade te gaan?

6. Verklaar woord voor woord het antwoord van den Catechismus op de vraag: *wat is supersticie?* — Zeg in 't kort waarin de supersticie bestaat. — Uit hoeveel en uit welke oorzaken kunnen de dingen kracht hebben tot een zeker werk? — Hoe zondigt men door *supersticie* tegen het Eerste Gebod? — Geef een voorbeeld van supersticie, en leg het uit.

7. Wat verstaat men door *Agnus Dei?* — Door wien en wanneer wordt het gewijd? — Wanneer worden gewijd: a) de *heersen*, b) de *palm*, c) de *assche*, d) de *vruchten*? — Waarom is het gebruik dezer voorwerpen geene supersticie? — Wanneer zou in het gebruik er van supersticie zijn? — Waartoe dienen al die genoemde voorwerpen? — Waartoe dient het *gewijd water*?

8. Wat verstaat men door *Ketters?* — Wat beteekenen de woorden: *niet geloovende hetgene God voorhoudt door de H. Kerk?* — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wat de Ketters rechtstreeks doen, met dat niet te gelooven, en leg het uit. — Verklaar hoe zij daardoor tegen het Eerste Gebod zondigen, en geef een kort bewijs van het antwoord.

9. Toon hoe de vraag: *Hoe moeten wij ons tot de Ketters gedragen*, met de voorgaande verbonden is. — Zeg, met de woorden van den Catechismus, hoe wij ons *altijd* ten hunnen opzichte moeten gedragen, en leg die woorden uit. — Hoe moeten wij met hen handelen in *kerkelijke en geestelijke zaken*? — Noem eenige kerkelijke of geestelijke zaken. — Wat verbiedt de H. Kerk nopens de betrekkingen met de Ketters in deze zaken? — Welke andere ongeloovigheid bestaat er nog buiten de ketterij? — Wat is wanhoop, vermetelheid? — Wat is haat van God, en hoevelerlei is hij?

TWEE EN TWINTIGSTE LES.

Van het vereeren der Heiligen, der heilige beelden en der reliquieën.

Het vereeren der Heiligen. der heilige beelden. der reliquieën.	1º Tegenover het Eerste Gebod.	V. 1. Is het tegen de eer Gods, dat wij de Heiligen eeren of aanroepen?
	2º Ten opzichte der kennis, die zij er van hebben.	V. 2. Wat onderscheid is er tusschen het gebed, dat wij God, en hetgeen dat wij zijne Heiligen opdragen?
	1º Tegenover het Eerste Gebod.	V. 3. Hoe weten de Heiligen wat wij begeeren of tot hunner eer doen?
	2º Ten opzichte der voordeelen daarvan.	V. 4. Misdoen de Katholieken tegen het Eerste Gebod, als zij beelden maken?
	1º Wat reliquieën zijn.	V. 5. Is het kwaad, dat men vóór de beelden knielt, licht ontsteekt of bidt?
	2º Waarom wij ze eeren.	V. 6. Wat profijt doen ons de beelden?
		V. 7. Wat heet gij reliquieën der Heiligen?
		V. 8. Waarom eeren wij de reliquieën?

1. V. *Is het tegen de eer Gods, dat wij de Heiligen eeren of aanroepen?*

A. Neen; want wij eeren die niet als goden, maar als vrienden en dienaars van den waarachtigen God.

V. Het Eerste Gebod belast ons éénen God alleen te erkennen, te aanroepen en te dienen; nu, **is het tegen de eer Gods**, of strijdt het met dit Eerste Gebod : **dat wij de Heiligen**, de Engelen en de Gelukzaligen, — **eeren**, over hunne verhevenheid loven, — **of aanroepen** : hunnen bijstand of hunne hulp afsmeeken?

A. **Neen**, dat strijdt tegen dit Gebod niet; — **want wij eeren die niet als goden** : wij erkennen, aanroepen en dienen die niet als de scheppers en oppermeesters van hemel en aarde; **maar als vrienden en dienaars van den waarachtigen God** : maar als personen die met den eenigen waren God, bij middel der bovennatuurlijke gaven, door vriendschap verbonden, en Hem onderworpen zijn. — Moesten wij hen erkennen, aanroepen en dienen als goden, dan zouden wij ons aan eene zonde tegen het Eerste Gebod plichtig maken, namelijk, aan de zonde van afgoderij.

2. V. *Wat onderscheid is er tusschen het gebed, dat wij God, en hetgeen dat wij zijne Heiligen opdragen?*

A. Dat wij, God aanbiddende, Hem bekennen te wezen onzen oppersten Heer en de fontein van alle goed; en daarom begeeren wij, dat Hij ons geve hetgene wij verzoeken; maar de Heiligen kennen wij als vrienden en voorsprekers, die bij God met ons en voor ons bidden.

V. De zin der vraag is : welk verschil bestaat er tusschen de manier waarop wij God, en die waarop wij de Heiligen door het gebed iets vragen.

A. Er bestaat een dubbel verschil : een eerste in de wijze van *erkennung*, en een ander, in de wijze van *smeeking*.

Wat de wijze van *erkennung* betreft, **God aanbiddende, bekennen wij Hem te wezen onzen oppersten Heer en de fontein van alle goed** : als wij God bidden, erkennen wij Hem als den eenigen waren God, als het waar Opperwezen, dat door zich zelf de oorsprong is van alle goed, en, door zijne

eigene macht, ons alle goed kan vergunnen; — maar de Heiligen kennen wij als vrienden en voorsprekers, die bij God met ons en voor ons bidden, maar de Heiligen, wanneer wij een gebed tot hen sturen, aanzien wij, niet als onze opperste heeren en de fonteinen van alle goed, maar als vrienden van God en van ons, die bij God onze zaak bepleiten of voor ons ten beste spreken, met hunne gebeden bij de onze te voegen en met voor ons gebeden te storten, als wij niet bidden.

Wat de wijze van *smeeking* aangaat, dewijl wij God als onzen oppersten Heer en de fontein van alle goed erkennen, daarom begeeren wij, dat Hij ons geve hetgene wij verzoeken; daarom vragen wij van Hem, dat Hij door zich zelven ons zou geven hetgene wij verzoeken; — maar van de Heiligen kunnen wij maar vragen, dat zij ons, hetgene wij begeeren, *van God zouden bekomen*, aangezien dat wij hen erkennen, niet als goden, maar als vrienden en voorsprekers, die bij God met ons en voor ons bidden.

Dat de Heiligen voor ons bidden, is klaar bevestigd door de geschiedenis van Judas den Machabeér, aan wien de opperpriester Onias en de profeet Jeremias verschenen zijn als voor de Joden biddende en hen beschermende.

3. *V. Hoe weten de Heiligen wat wij begeeren of tot hunner eer doen?*

A. Zij weten dit klaarlijk door God, en zien het in de goddelijke natuur.

A. **Zij weten dit klaarlijk**, op eene volmaakte wijze, — **door God**, niet met het door hunne natuurlijke krachten te zien of te horen, maar door de tusschenkomst van God, — **en zien het in de goddelijke natuur**: weten het door God, met de goddelijke natuur aanschijn aan aanschijn te anschouwen.

God aanschouwende, zien zij zijne oneindige kennis, en in die kennis treffen zij aan hetgene wij tot hunner eer doen. (41ste les, v. 7.)

4. V. *Misdoen de Katholieken tegen het Eerste Gebod, als zij beelden maken?*

A. Neen; want zij maken de beelden alleenlijk tot gedachtenis van God of van zijne Heiligen.

V. Het Eerste Gebod verbiedt *gesneden beelden of gelijkenissen te maken*: zondigen de Katholieken tegen dat Gebod, als zij beelden maken van God of van zijne Heiligen?

A. **Neen**, zij zondigen er niet tegen; **want zij maken de beelden**, niet om ze als goden te erkennen, te aanroepen en te dienen, maar **alleenlijk tot gedachtenis van God of van zijne Heiligen**, d. i. om ons, door het voorstellen van die beelden, op God of op zijne Heiligen te doen denken. — Maakten zij beelden, om ze als goden te doen vereeren, dan zouden zij eene zonde tegen het Eerste Gebod bedrijven.

Men bemerke dat het Eerste Gebod het maken van beelden of gelijkenissen slechts verbiedt, voor zooveel dat zou gedaan worden, om ze als goden te doen vereeren, gelijk het bij de Heidenen geschiedt.

God en de Engelen worden onder lichamelijke gedaanten voorgesteld, niet om te beteeken dat zij een lichaam hebben, maar omdat er geen middel is om zonder lichamelijke gedaante eenen geest te verbeelden.

God de Vader wordt gewoonlijk voorgesteld onder de gedaante van eenen grijzaard, omdat Hij zich alzoo aan Daniël vertoond heeft; God de Zoon wordt verbeeld met de menschelijke natuur, die Hij wezenlijk aangenomen heeft, alsook onder de gedaante van een lam, omdat Hij onder dien vorm aan den Apostel Joannes is verschenen en in de H. Schriftuur dikwijls onder dien naam voorkomt; en God de H. Geest, onder den vorm van eene duif of van vurige tongen, omdat Hij zich onder deze twee gedaanten heeft vertoond. De alwetendheid en de alomtegenwoordigheid van God stelt men zeer dikwijls voor bij middel van een stralend oog op een driehoekig plan afgeschilderd.

5. V. *Is het kwaad, dat men vóór de beelden knielt, licht ontsteekt, of bidt?*

- A. Neen; want deze eer geschiedt, niet aan de beelden, maar aan God of zijne Heiligen, die wij ons voorstellen door het aanzien der beelden.

V. Genomen gelijk in deze vraag, is **knielen** een natuurlijk teeken van onderwerping en van eerbied; ook **licht ontsteken** is van natuur wel geschikt om de eer te erkennen waardoor iemand schittert, om ons Geloof te beteekenen, dat een licht is voor ons verstand; onze Hoop, die ons als een vuur in onze herten brandt. Wat men door **bidden** betekent, moet niet gezegd worden. — De Catechismus vraagt of **knielen, licht ontsteken of bidden**, wanneer dit vóór de beelden geschiedt, niet in strijd is met het Eerste Gebod, dat verbiedt **beelden of gelijkenissen te aanbidden of godsdienstig te eeren.** (20ste les, vr. 10.)

A. **Neen**, dit strijdt tegen het Eerste Gebod niet; — **want deze eer geschiedt, niet aan de beelden**: deze eer wordt bewezen, niet aan de beelden, als waren zij God of de Heiligen zelven, en zoo, door hunne eigene hoedanigheden, die eer weerdig, — **maar aan God of zijne Heiligen, die wij ons voorstellen door het aanzien der beelden**, maar aan God of zijne Heiligen, op wie wij denken met de beelden te aanschouwen.

Het Eerste Gebod verbiedt enkel de beelden en de gelijkenissen als goden te eeren, en bijgevolg is onze vereering der beelden en gelijkenissen er geenszins mede in strijd. — God zelf heeft aan Mozes in de woestijn geboden eene koperen slang op te richten, en aan het aanschouwen van die slang de gunst vastgehecht, te genezen van de steken der vergiftige slangen die de Israëlieten toen kwelden.

6. V. *Wat profijt doen ons de beelden?*

- A. Zij verschenen ons geheugen en maken ons indachtig hetgeen wij wel dienen te weten; zij vertoonen ons het leven der Heiligen, en de ma-

nier, op dewelke zij tot de glorie gekomen zijn; zij verwekken onze liefde tot God en zijne Heiligen; zij helpen ons om aandachtiglijk te bidden.

A. Zij geven ons *vier* profijten of voordeelen :

1º **Zij ververschen ons geheugen en maken ons indachtig hetgeen wij wel dienen te weten.** d. i. zij maken ons geheugen werkstellig om ons in het gedacht te brengen hetgeen wij wel moeten kennen, en veel moeten overwegen, te weten, de leerling des Geloofs. Zoo b. v. maakt het Kruisbeeld ons het mysterie der Menschwording en dat onzer Verlossing indachtig.

2º **Zij vertoonen ons het leven der Heiligen en de manier, op dewelke zij tot de glorie gekomen zijn,** d. i. zij stellen ons vóór oogen de deugden die de Heiligen geoefend, en de schoone daden die zij verricht hebben, alsmede de wijze op dewelke zij tot de heiligheid en derhalve tot den hemel gekomen zijn. Zoo toont ons het beeld van den H. Paulus met zijn zwaard, hoe die heilige Apostel, liever dan God tevergrammen, het leven door het zwaard heeft willen verliezen.

3º **Zij verwekken onze liefde tot God en zijne Heiligen,** i. a. w. zij verlevendigen onze liefde tot God en zijne Heiligen, en onzen iever om wel te leven, aangezien dat zij ons het leven der Heiligen en hunne glorie vóór oogen leggen.

4º **Zij helpen ons om aandachtiglijk te bidden :** zij dienen om onze aandacht in het gebed op God of op de Heiligen te vestigen, en doen dit met aan onze zinnen, die op onze aandachtigheid een zoo grooten invloed hebben, God of de Heiligen voor te stellen.

Men bemerke, dat geheel deze leerling over de vereering der beelden ook geldt voor de *mirakuleuze beelden*, d. i. voor de beelden, welke die bijzonderheid hebben, dat God, ter gelegenheid hunner vereering, dikwijls mirakelen doet. Als wij zulke beelden eerlen, geschiedt ook deze eer niet aan de beelden, maar aan God of zijne Heiligen die wij ons voorstellen door het aanzien der beelden. — God doet dikwijls mirakelen ter gelegenheid der vereering van een zeker beeld, om daardoor belevaarten te doen ontstaan en den uitwendigen godsdienst te bevorderen.

7. *V. Wat heet gij reliquieën der Heiligen?*

A. De lichamen, gebeenten, kleederen en al wat de heilige menschen ons hebben achtergelaten, als zij van hier gescheiden zijn.

V. Reliquieën, beteekent letterlijk *overblijfsels*.

A. **De lichamen**, de geheele lichamen, — **gebeenten**, die van het lichaam, dat tot verrotting is overgegaan, zijn overgebleven, — **kleederen**, die hun op aarde gediend hebben, — **en al wat de heilige menschen ons hebben achtergelaten**. **als zij van hier gescheiden zijn**, zooals hunne werktuigen, hunne meubelen, de instrumenten hunner dood en allerhande zaken, waarmede zij in nauwe betrekking zijn geweest.

Dat de reliquieën, die in de kerken ter vereering voorgesteld worden, wezenlijk echt zijn, weten wij niet met de zekerheid des Geloofs; maar de groote zorg der Pausen en bisschoppen voor die zaak, laat ons niet toe daaraan te twijfelen.

8. *V. Waarom eerden wij de reliquieën?*

A. Ten eerste, omdat het panden zijn en gedenkenissen, die ons van onze goede en groote vrienden zijn achtergelaten; ten tweede, omdat die lichamen tempels zijn geweest van den H. Geest; ten derde, omdat zij werktuigen zijn geweest van alle deugden; ten vierde, omdat zij eens verheven zullen worden bij God.

A. Wij vereeren de reliquieën om deze *vier* redenen : **Ten eerste, omdat het panden zijn en gedenkenissen, die ons van onze goede en groote vrienden zijn achtergelaten**, i. a. w. omdat het kostelijke overblijfsels zijn, en middelen om op de Heiligen te denken, welke zij, onze goede vrienden uit hoofde hunner machtige voorspraak en onze groote vrienden door hunne overgrooteliefde tot ons,

bij hun afsterven ons hebben achtergelaten. — Wij eerbiedigen de panden en gedenkenissen onzer ouders en kennissen; het betaamt dus dat wij nog veel meer de reliquieën der Heiligen eerbiedigen.

Ten tweede, omdat die lichamen tempels zijn geweest van den H. Geest, i. a. w. omdat de drie Personen der H. Drijvuldigheid in geheel den persoon der Heiligen, en bijgevolg, als zij op aarde waren, ook in hun lichaam, door de heiligmakende gratie op eene zonderlinge manier tegenwoordig zijn geweest en daarin, als 't ware in hunnen tempel, hebben gewoond. Als *bovennatuurlijke gave* brengt de heiligmakende gratie eene zonderlinge tegenwoordigheid Gods mede, en daar zij eene *bijblijvende gave* is, maakt zij dat die zonderlinge tegenwoordigheid ook bijblijvend is, en dat God bijgevolg in den mensch *woont*. (Zie 11^e les, vr. 6.) — Deze tegenwoordigheid wordt den H. Geest zonderling toegeschreven, omdat zij een werk van liefde uitmaakt.

Deze tweede reden is zeer gegrond, daar iedereen die plaatsen natuurlijk vereert, waar God is verschenen of iets bijzonders heeft uitgewerkt.

Ten derde, omdat zij werktuigen zijn geweest van alle deugden, d. w. z. omdat de Heiligen door die lichamen alle deugden geoeefend, of alle goede werken gedaan hebben. — Hier op aarde hebben wij groote achtung voor al de werktuigen die gediend hebben tot het behalen eener zegepraal of tot het verrichten eener groote daad; dus behoort het ongetwijfeld, dat wij ook de lichamen der Heiligen eeren, dewijl zij gediend hebben om werken te doen, die alle aardsche zaken oneindig te boven gaan.

Ten vierde, omdat zij eens verheven zullen worden bij God, i. a. w. omdat die lichamen op het einde der wereld heel klaar en schoonblinkend, licht, subtiel en onlijdelijk zullen verrijzen en verheven worden tot in den hemel bij God. — Indien God die lichamen tot eene zoo groote eer bestemd heeft, is het ten hoogste rechtveerdig dat ook wij er de grootste achtung voor hebben.

God heeft door menigvuldige mirakelen den eeredienst der reliquieën willen bevorderen. Zoo heeft Hij, door de aanraking der beenderen van den profeet Eliseüs, eenen doode

verwekt, en, door den mantel van Elias, het water van de Jordaan gescheiden. De doeken, die het lichaam van den H. Paulus hadden aangeraakt, genazen de zieken, en vele kranken, die slechts van Petrus' schaduw overlommert werden, bekwaamen de gezondheid.

VRAGEN.

Welk is het voorwerp dezer les? — In hoeveel deelen wordt zij verdeeld? — Wat leert de Catechismus in ieder deel?

1. In de vraag : *is het tegen de eer Gods, dat wij de Heiligen eeren of aanroepen; a) wat beteekenen de woorden : is het tegen de eer Gods? — b) wie zijn te verstaan door de Heiligen? — c) wat is eer, aanroepen?* — Bewijs, met de woorden van den Catechismus, dat het vereeren en aanroepen der Heiligen niet strijd met het Eerste Gebod. — Leg die woorden uit. — Wanneer zou die vereering en aanroeping met het Eerste Gebod strijden?

2. In hoeveel en in welke punten verschillen de manier op dewelke wij God, en die op dewelke wij de Heiligen aanroepen? — Stel, volgens den Catechismus, deze verschillen voor, en leg de woorden van den Catechismus uit.

3. Hoedanig is, volgens den Catechismus, de kennis welke de Heiligen hebben van hetgene wij tot hunner eer doen? — Zeg ook, wederom met den Catechismus, door welken middel zij het weten, en op welke wijze zij door dezen middel die kennis hebben. — Verklaar uw antwoord.

4. Geef de reden waarom de Catechismus vraagt : *misdoen de Katholieken tegen het Eerste Gebod als zij beelden maken.* — Bewijs, met de woorden van den Catechismus, dat zij daardoor tegen het Eerste Gebod niet misdoen. — Verklaar die woorden. — In welk geval zoude het maken van beelden tegen het Eerste Gebod strijden? — In welken zin verbiedt het Eerste Gebod het maken van beelden en gelijkenissen? — Hoe mogen God en de Engelen, die enkele geesten zijn, onder lichamelijke gedaanten voorgesteld worden, gelijk het in de H. Kerk geschied? — Hoe wordt God de Vader, God de Zoon, God de H. Geest, de alwetendheid en alomtegenwoordigheid van God gewoonlijk verbeeld?

5. Geef de reden waarom de Catechismus vraagt : *Is het kwaad dat men vóór de beelden knielt, licht ontsteekt, of bidt?* — Verklaar hoe het knielen en het licht ontsteken tekenen van vereering zijn. — Toon, met de woorden van den Catechismus, dat de vereering der beelden met het Eerste Gebod niet strijdt. — Leg uw antwoord uit. — In welken zin verbiedt het Eerste Gebod de beelden te eeran?

6. Hoeveel en welke profijten geven ons de beelden? — Leg ze alle uit, en bewijs in 't kort, dat zij wezenlijk uit het gebruik der beelden vloeien. — Wat zijn mirakuleuze beelden? — Als wij voor mirakuleuze beelden knielen, licht ontsteken of bidden, aan wie geschiedt dan de eer die wij bewijzen? — Waarom wil God dat er mirakuleuze beelden zijn?

7. Wat beteekent het woord *reliquieën*? — Hoeveel dingen komen onder den naam van *reliquieën*? — Leg deze alle uit. — Met welke zekerheid weten wij, dat de reliquieën die in de kerken ter verering voorgesteld worden, wezenlijk echt zijn?

8. Om hoeveel en om welke redenen eeren wij de *reliquieën*? — Leg ze alle uit. — Bewijs dat zij alle geldig zijn.

DRIJ EN TWINTIGSTE LES.

Van het Tweede Gebod.

II. IJdellijk en zweert noch en spot. Dit gebod verbiedt alle oneer die den goddelijken naam aangedaan wordt door : (V. en A. 1.)	1º Blasphemee.	V. 2. In wat manier geschiedt blasphemie?
	2º Lichtveerdig zweren,	V. 3. Wat is eed doen of V. 5. Wie zweert met goed oor-zweren?
	3º Breken van belofte.	V. 4 Is het altijd kwaad en verbooden te zweren? V. 6. Wie zijn ze die zweren tegen de recht-veerdigheid?

1. V. *Wat verbiedt God in het Tweede Gebod?*
A. Alle oneer, die den goddelijken naam aangedaan wordt door blasphemeeren, lichtveerdig zweren, of breken van belofte.

A. In het Tweede Gebod verbiedt God *in 't algemeen, alle oneer*: alle verachting en minachting, — **die den goddelijken naam aangedaan wordt**, waarmede God zelf of de goddelijke volmaaktheid (zie 17^e les. vr. 5) beleedigd worden; — oneer welke geschiedt: 1º **door blasphemeeren**, 2º **door lichtveerdig zweren** of 3º **door breken van belofte**.

Dit Gebod volgt allerbest op het Eerste, daar de bijzonderste onzer plichten jegens eenen overste, na die van hem te erkennen, op hem betrouwien te hebben en hem te willen dienen, ongetwijfeld is, hem niet te onteeren. Eenen overste bespotten is groter kwaad, dan hem den verschuldigden dienst te weigeren.

2. *V. In wat manier geschiedt blasphemie?*

- A. Als men God of zijne Heiligen iets toeschrijft dat tegen hunne eer is, of iets loochent dat hun toekomt, of van dezelve spotsgewijs spreekt.

V. **Blasphemie** beteekent letterlijk *kwaadsprekerij*; **blasphemeren** is *kwaad van iemand zeggen*.

A. De blasphemie geschiedt op deze *driij* manieren :

1° **Als men God of zijne Heiligen — iets toeschrijft dat tegen hunne eer is** : eene hoedanigheid of een werk toekent dat strijd met hunne volmaaktheden, of iets wenscht dat met hunne volmaaktheden niet overeenstemt. Op deze wijze blasphemeert men met b. v. te zeggen, dat God te veel straft, dat de H. Maagd kan zondigen, of met te wenschen, dat God niet zou bestaan, dat de Heiligen den hemel zouden verliezen. — Men bemerke dat er hier spraak is van de oneer aan de Heiligen aangedaan, alhoewel het Tweede Gebod slechts handelt over onze plichten jegens God. De reden daarvan is, dat men, met de Heiligen oneer aan te doen, God zelven onteert, vermits zij zijne vrienden en hovelingen zijn.

2° **Of iets loochent dat hun toekomt** : als men aan God of aan zijne Heiligen eene hoedanigheid of eene daad ontkennt, die hun waarlijk toebehoort. Op deze wijze blasphemeert men met b. v. te zeggen dat God niet almachtig is, of dat Hij de wereld niet geschapen heeft, dat de Heiligen op ons niet denken.

3° **Of van dezelve spotsgewijs spreekt** : of als men zonder hun iets toe te schrijven dat tegen hunne eer is, of hun iets te loochenen dat hun toekomt, van hen „zóó spreekt of te hunnen opzichte zóó handelt, dat het klaar blijkt, hoe men ze misacht. Zoo blasphemeert hij b. v. die God en de Heiligen namen geeft, die men slechts aan verachtelijke en slechte personen toepast.

Men bemerke dat de blasphemie niet alleenlijk door woorden of tekenen, maar ook nog door enkele gedachten kan geschieden.

De blasphemie wordt dikwijls *godslastering*, en die blasphe-

mie, waardoor wij God of de Heiligen kwaad wenschen, wordt gewoonlijk *vloek* geheeten.

De *heiligschenderij* is allernauwst met de blasphemie verwantschap. Gelijk de blasphemie bestaat in God te onteeren met van Hem kwaad te spreken, zoo bestaat de *heiligschenderij* in God oneer aan te doen met heilige zaken, personen of plaatsen onweerdig te behandelen of te onteeren.

De H. Geschiedenis leert ons met welke schrikkelijke straffen God in het Oud Testament de godslasteraars geslagen heeft. Sennacherib, Koning van Assyrië, die door zijnen veldoverste Rabsaces den Allerhoogste gelasterd had, verloor, door de hand van eenen Engel des hemels, 185,000 man, en werd door zijne eigene zonen vermoord; Holofernes, veldoverste van Nabuchodonosor, die zijnen koning als God wilde doen erkennen, werd het hoofd afgehouden door eene Joodse vrouw Judith genoemd. — De straffen der heiligschenders zijn niet minder geweest : Balthazar, Koning van Babylonië, die met zijne dischgenooten wijn dronk uit de heilige vaten van den tempel van Jeruzalem, verloor in denzelfden nacht zijn leven en zijne kroon; en de booze kinderen, die Elisëus beschimpten, werden, ten getalle van twee en veertig, door twee beren verscheurd.

3. V. *Wat is eed doen of zweren?*

A. God of iets, dat God merkelijk aangaat, nemen tot getuige van hetgene men zegt.

A. *Eed doen of zweren is — God of iets dat God merkelijk aangaat* : God zelven of alle andere zaken, die met God in eene bijzonder innige verbintenis staan, zooals de Engelen en Heiligen, die zijne beste vrienden zijn : de H. Schriftuur en de HH. Sacramenten, die tot zijne kostelijkste gaven behooren : den hemel, de aarde, de zee, die zijne grootste natuurlijke werken uitmaken, — **nemen tot getuige van hetgene men zegt**, d. i. vragen om verslag te doen over hetgene wij bevestigen, opdat wij zouden kunnen bewijzen dat, hetgene wij zeggen, zeker en onbetwistelijk waar is.

Als wij, in den eed, 't een of 't ander wezen, dat God merkelijk

aangaat tot getuige roepen, verstaan wij, onder dit wezen,
God zelven.

De eed dient allerbest om de waarheid van hetgene wij zeggen te bevestigen, aangezien dat God **de** opperste waarheid is en alle macht heeft om de waarheid te verklaren en de bedriegers te straffen, en een godvreezende mensch het niet zou durven wagen God tot getuige der valschheid te roepen.

4. *V. Is het altijd kwaad en verboden te zweren?*

A. Neen; want het is deugdelijk, als de eed geschiedt met goed oordeel, rechtveerdigheid en waarheid; maar het is zonde, als er ééne van deze voorwaarden ontbreekt.

A. **Neen**, het is niet altijd kwaad en verboden te zweren; **want het is deugdelijk**: het is een goed werk, **als de eed geschiedt** met deze drie voorwaarden : 1º **met goed oordeel**, 2º **rechtveerdigheid**, 3º **en waarheid**; **maar het is zonde**, of de eed is *lichtveerdig*, d. i. vermetel, tegen de rede, tegen de goede orde, **als er ééne van deze voorwaarden ontbreekt**: dus, opdat de eed slecht weze, moeten niet de drie voorwaarden, maar slechts de eene of de andere ontbreken.

5. *V. Wie zweert met goed oordeel?*

A. Die niet zweert dan uit nood en goede reden.

A. Men zweert **uit nood**, als men het doet, 1º om de wetten der H. Kerk of des rijks, die den eed vereischen, te volbrengen, of 2º om eene groote schade te vermijden, een gewichtig geschil te eindigen, eene belangrijke waarheid te doen aanveeren, en daartoe geen anderen middel heeft dan den eed.

Men zweert **uit goede reden**, als de eed, dien men doet, zoo niet volstrekt noodzakelijk om eene groote schade te ontgaan, dan toch zeer dienstig is om een gewichtig voordeel te verschaffen, of een nadeel van eenige aangelegenheid te verwijderen.

Het blijkt heel klaar, dat een eed niet anders mag gescheiden dan uit nood en goede reden, aangezien dat God te groot en te weerdig is, om voor eene kleine zaak tot getuige geroepen te worden.

De eed van Esaü, waardoor hij, om eene spijs, zijn recht verkocht van eerstgeboren, werd voorzeker zonder nood of goede reden gedaan.

6. *V. Wie zijn ze, die zweren tegen de rechtveerdigheid?*

A. Die met eed bevestigen te doen hetgene kwaad en verboden is; en deze eed mag niet gehouden worden.

A. **Die met eed bevestigen te doen**, d. i. die God tot getuige roepende van hunne getrouwheid in het uitvoeren van hun voornemen of van hunne belofte, verzekeren dat zij iets, door hen besloten of beloofd, zullen doen, — **dat kwaad en verboden is**: hetgene zonde is, of zelfs, wanneer er spraak is van iets te doen voor God, dat beter niet gedaan dan gedaan wordt; — **en deze eed mag niet gehouden worden**: en men mag zich niet aanzien als door dezen eed verplicht zijnde. Zoo b. v. doet men eed tegen de rechtveerdigheid, als men zweert dat men zijnen vijand zal haten, want de haat is zonde; — of als men zweert, dat men maar juist één's jaars zal te biecht gaan; want dit is eene zaak die God rechtstreeks aangaat en beter niet gedaan dan gedaan wordt.

Het is klaarblijkend dat een eed tegen de rechtveerdigheid zonde is, daar wij God onteeren met Hem tot getuige te roepen onzer getrouwheid in het uitvoeren van een voornemen of van eene belofte, die eene zonde, of ten minste zulk een werk dat God aangaat en beter niet gedaan dan gedaan wordt, als voorwerp hebben. Dan, dewijl niemand kan verplicht zijn eene zonde te bedrijven, of iets voor God te doen dat Hij liever niet gedaan heeft, zoo mag zulke eed niet gehouden worden.

Deze leering legt ons voor oogen, hoe Herodes die gezworen had aan Salome, de dochter van Herodias, alles

te geven wat zij hem zoude vragen, dezen eed op geener wijze mocht houden, als de jonge prinses op 't verzoek harer moeder het hoofd van Joannes den Dooper kwam eischen.

7. *V. Wat is zweren tegen de waarheid?*

A. Iets met eed bevestigen dat men zekerlijk weet of meent valsch te wezen, of ook waar men aan twijfelt.

A. Er zijn *dri*j manieren van te zweren tegen de waarheid : men kan — **iets met eed bevestigen** : iets op eed als waar verklaren.

1º **dat men zekerlijk weet valscht te wezen** : dat inderdaad valsch is en men weet valsch te zijn,

2º **dat men meent valsch te wezen**, i. a. w. dat men voor valsch houdt, alhoewel het niet valsch is,

3º **of ook waar men aan twijfelt**, d. i. dat men als wezenlijk twijfelachtig aanschouwt.

Iedereen begrijpt dat een eed tegen de waarheid noodzakelijk zonde is en zelfs doodzonde; want wie zulk eenen eed doet, die oordeelt metterdaad, dat God, de Alwetende, de waarheid niet kent, of dat Hij, de Heilige zelve, de leugen bemint en de valschheid kan voorstaan, of eindelijk dat Hij, de Rechtveerdige en Almachtige, den valschen eed niet wil of niet kan straffen. Nu, wie zoo oordeelt, doet God voorzeker groote oneer aan en zondigt bijgevolg grootelijks tegen het tweede Gebod.

8. *V. Is het ook goed en deugdelijk God of zijne Heiligen iets te beloven?*

A. Ja, als hetgene men belooft uit zich zelf goed is, en als men van zin is het te volbrengen.

V. **Is het goed en deugdelijk — God of zijne Heiligen**, d. i. aan God alleen, of aan God en tevens ter eer van de Heiligen, — **iets te beloven**, d. i. niet alleenlijk het voornemen

te maken iets voor God of zijne Heiligen te doen, maar zich daartoe op zonde te verplichten?

Hier kan geene spraak zijn van beloften, die niet aan God geschieden; want het breken van zulke beloften kan geene zonde zijn tegen het Tweede Gebod, dat enkel van de eer Gods handelt.

A. **Ja**, dit is goed en deugdelijk, als deze *twee* voorwaarden vervuld zijn : *a) als hetgene men belooft uit zich zelf goed is*, d. i. als hetgene men belooft te doen, geene zonde uitmaakt, mogelijk is en beter gedaan dan niet gedaan wordt; want ware het anders, God zou die belofte niet aannemen; — *en b) als men van zin is het te volbrengen*, d. i. als men wezenlijk den wil heeft van de belofte uit te voeren; want anders zou men met God den spot drijven.

Als deze beide voorwaarden vervuld zijn, is de belofte een godsdienstig werk, aangezien dat men aan God een zonderling teeken van onderwerping geeft, met zich vrijwillig eene nieuwe plicht jegens Hem op te leggen.

De verplichting eener belofte houdt op, wanneer de beloofde zaak onmogelijk, onverschillig of door het gebod eens oversten of uit eene andere oorzaak ongeoorloofd wordt; ook nog, als men van eenen gemachtigden biechtvader of kerkoverste, om eene goede reden, dispensatie ontvangen heeft. — Soms wordt in de belofte slechts ten deelee gedispenseerd, en soms ook wordt *zij* enkel in een ander werk veranderd.

Degenen die geheel van eene overheid afhangen, zooals kloosterlingen van hunne oversten of jonge kinderen van hunne ouders, kunnen geene geldige beloften doen, tenzij met de voorwaarde : *als mijne oversten toestemmen*; en daarom bestaan hunne beloften niet, als hun deze toestemming geweigerd wordt.

Eenieder heeft de macht zijne belofte te veranderen in eene betere, d. i. in een werk dat merkelijk en zienlijk beter is.

VRAGEN.

Welk is het voorwerp dezer les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Wat onderzoekt de Catechismus in ieder dezer deelen?

1. Zeg, met de woorden van den Catechismus, wat het Tweede Gebod in 't algemeen verbiedt. — Verklaar deze woorden. — Op

hoeveel en op welke manieren wordt den goddelijken naam oneer aangedaan? — Toon dat het Tweede Gebod eene gepaste plaats bekleedt onder de Tien Geboden.

2. Welk is de letterlijke beteekenis van het woord *blasphemie*? — In hoeveel en in welke manieren geschiedt, volgens den Catechismus, de blasphemie? — Leg die manieren uit en geef een voorbeeld van ieder. — Hoe maakt de oneer, de Heiligen aangedaan, eene zonde uit tegen het Tweede Gebod? — Geschiedt de blasphemie alleenlijk door woorden? — Hoe wordt de zonde van blasphemie nog genoemd? — Welke zonde is met de blasphemie allernauwst verwantschap, en waarin bestaat deze zonde?

3. Wat is iemand tot getuige roepen? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wie men in den eed tot getuige roept en waartoe men dit doet. — Leg die woorden uit. — Hoe roept men in den eed soms tot getuige iets dat God merkelijk aangaat? — Verklaar hoe de eed allerbest dient om de waarheid te bevestigen van hetgene men zegt.

4. Zeg of de eed altijd zonde is of niet. — Hoeveel en welke voorwaarden zijn vereischt, opdat hij zoude goed zijn? — Wanneer is hij dus slecht? — Wat betekent de uitdrukking *lichtveerdig zweren*?

5. Zeg, met de woorden van den Catechismus, in welke gevallen de eed geschiedt met *goed oordeel*. — Leg ze uit. — Toon dat de eed noodzakelijk slecht is, als hij buiten deze gevallen geschiedt.

6. Zeg, met de woorden van den Catechismus, waarin het *zweren tegen de rechtveerdigheid* bestaat. — Wat beteekenen de woorden : *die met eed bevestigen te doen*? — Verklaar de woorden : *dat kwaad en verboden is*. — Verplicht deze eed te doen hetgene men gezworen heeft? — Geef voorbeelden van eedten tegen de rechtveerdigheid. — Bewijs dat een eed die tegen de rechtveerdigheid strijdt, altijd zonde is en dat hij niet mag gehouden worden.

7. Zeg, met de woorden van den Catechismus, op hoeveel wijzen men kan zweren tegen de waarheid. — Leg ze uit. — Welke zonde is de eed tegen de waarheid? — Bewijs dit.

8. Wat verstaat men hier door *beloven*? — Aan wie geschieden de beloften waarvan er hier spraak is? — Bewijs dat er hier van deze beloften alleen gesproken wordt. — Hoeveel en welke voorwaarden vereischt de Catechismus, opdat eene belofte goed en deugdelijk zou wezen? — Leg ze uit en geef er de reden van. — Waarom is de belofte, als die voorwaarden vervuld zijn, een godsdienstig werk? — Hoe houdt de verplichting eener belofte op? — Wat is er te bemerken nopens de geldigheid der beloften van degenen, wier wil van oversten geheel afhangt? — Hoe mag eenieder zijne belofte veranderen?

VIER EN TWINTIGSTE LES.

Van het Derde en Vierde Gebod.

- III. Vier de Heiligdagen allegader.
- 1° **Heilig-dagen?** { V. 1. Welke Heiligdagen zijn wij schuldig te vieren?
a) Ophouden van alle werken die op zulke dagen verboeden zijn.
V. 3. Welke werken worden meest verboden?
- 2° **Vieren?** { b) Ons beginnen tot godsdienstigheid. (V. en A. 2.)
V. 4. Wat zijn wij schuldig te doen op de Feestdagen?
- IV. Eert Vader en Moeder.
- 1° **Vader en Moeder?** { V. 5. Wie verstaat gij door Vader en Moeder in het Vierde Gebod?
a) Inwendige eer,
b) Uitwendige eer,
c) Gehoorzaamheid,
d) Behulpzaamheid.
- 2° **Eeren?** { V. 6. Wat zijn wij onze ouders schuldig?
V. 7. Zijn wij schuldig alles te doen wat onze ouders gebieden?
- 3° **Loon?** { V. 8. Wat belooft God aan de kinderen die hunne ouders eeren?
- 4° **Reden?** { V. 9. Waarom moeten wij onze ouders zóó eeren?
1. V. Welke Heiligdagen zijn wij schuldig te vieren?
A. De Zondagen en andere Feestdagen, die van de H. Kerk ingesteld zijn.

A. *Twee soorten van Heiligdagen dus moeten wij vieren :*

1º **De Zondagen** d. i. al de Zondagen van het jaar. — De Zondag is de eerste dag der week. De H. Kerk heeft in de Nieuwe Wet, dezen dag aan God zonderling toegewijd, in plaats van den *Sabbatdag* (rustdag), die, volgens Gods gebod, onder de Oude Wet gevierd werd. Hoewel de Tien Geboden, als natuurwetten, onveranderlijk zijn, kon de H. Kerk nochtans die verandering doen, omdat het Derde Gebod tot de onveranderlijke natuurwet wel behoort of door de rede wordt voorgescreven, voor zooveel het *oplegt dikwijls in 't leven een zekeren tijd aan God zonderling toe te wijden*; maar niet voor zooveel het den dag bepaalt waarop die zondelinge vereering moet plaats hebben. Onder de Oude Wet was de Sabbatdag ingesteld ter gedachtenis van de voleinding der schepping, en hij is in den Zondag door de H. Kerk veranderd ter herinnering van de verrijzenis van Christus en van de nederdaling van den H. Geest, door welke gebeurtenissen het menschdom tot het bovennatuurlijk leven der gratie is herschapen.

2º **En andere Feestdagen die van de H. Kerk ingesteld zijn**: namelijk O. H. Hemelvaart, tien dagen vóór Sinksen; O. L. V. Hemelvaart, den 15 Augustus; Allerheiligen, den 1 November, en Kerstdag, den 25 December, die alle, niet door God noch door de rede voorgescreven, maar door de overheid der H. Kerk, den Paus en de bisschoppen, ingesteld zijn.

Buiten deze *gebodene* Feestdagen, zijn er nog *afgestelde* Heiligdagen, die eertijds gebodene Heiligdagen waren, maar het nu door den wil der H. Kerk niet meer zijn; doch de kerkelijke overheid begeert, dat de geloovigen ze blijven onderhouden, en wil dat de goddelijke diensten op die dagen geschieden gelijk des Zondags.

De Zondagen en gebodene Heiligdagen moeten gevierd worden, te rekenen van middernacht tot middernacht.

2. *V. Wat moeten wij doen om de Feestdagen te vieren?*

A. Ophouden van alle werken, die op zulke dagen

verboden zijn, en ons begeven tot godsdienstigheid.

V. Feestdagen : Zondagen en de gebodene Heiligdagen.
A. Om de Feestdagen te vieren, zijn *twee* dingen vereischt :
1º Ophouden van alle werken die op zulke dagen verboden zijn. Zekere werken zijn op die dagen verboden, niet om de ledigheid voor te staan, maar om ons de gelegenheid te geven van met godsdienstige zaken bezig te zijn.

2º Ons begeven tot godsdienstigheid; ons toeleggen op werken, waardoor wij God eeren en dienen, zooals de H. Mis hooren en in andere kerkelijke diensten tegenwoordig zijn, de sermoenen en den Catechismus bijwonen, tot de HH. Sacramenten naderen, te huis geestelijke lezingen doen, werken van barmhartigheid verrichten, enz.

3. V. Welke werken worden meest verboden?

A. Slafelijke ambachten en werken, tenware de nood het anders vereischte; daarenboven koopmanschappen, gedingen of processen.

V. Worden meest verboden, d. i. worden uitdrukkelijk, bijzonderlijk en grootelijks verboden. — Andere werken, die de godsdienstigheid beletten, zijn ook, ten minste eenigszins, op die dagen verboden.

A. *Dri*j soorten van werken worden meest verboden :

1º Slafelijke ambachten en werken : dat zijn alle werken waarin het lichaam meer deel heeft dan de geest en die gewoonlijk door daglooners, dienaars en ambachtslieden verricht worden, zooals ploegen, zaaien, maaien, naaien, enz. *Vrije werken* integendeel zijn al dezulke, waarin de geest meer deel heeft dan het lichaam, zooals lezen, schrijven, studeeren, onderwijs geven in wetenschappen en schoone kunsten, spelen en vele andere. De eerste worden *slafelijke werken* genoemd, omdat zij eertijds door *slaven*; de laatste, *vrije werken*, omdat zij eertijds door *vrije* mensen verricht werden.

2º **Koopmanschappen** : de openbare markten, de openbare verkoopingen of verhuringen, en de groote handel dien men drijft in de groote verkoop- en handelhuizen. Doch, ten gevolge van een algemeen gebruik, zijn eenige kleine markten, alsook het koopen en verkoopen van eenige zaken in de winkels toegelaten geworden.

3º **Gedingen of processen** : de tribunaal- of gerechtswerken, zoaals het openen van den rechtsstrijd, het oproepen van de strijdende partijen, het verhoor der getuigen, het houden eener pleitrede, het uitspreken of het uitvoeren van een vonnis.

De Catechismus zegt, dat de *slafelijke werken* op Zon- en Feestdagen verboden zijn, — **tenware de nood het anders vereischte** : deze uitzondering geldt ongetwijfeld ook voor de koopmanschappen en processen; maar de Catechismus spreekt er bij deze verbodene werken niet van, omdat er slechts heel zelden reden bestaat om die werken op Heilig-dagen te verrichten.

Er is *nood*, zoo dikwijls een verboden werk vereischt is om ons of onzen naaste van eene aanmerkelijke schade in geestelijke, lichamelijke of tijdelijke goederen te bevrijden; of ook om de godsdienstoefeningen der Zon- en Feestdagen te verrichten. — Als de nood, die er bestaat, door zich zelven geen genoegzame reden is om die werken op eenen Heiligdag te mogen doen, moet men, indien men nochtans het werk wil verrichten, aan zinen pastoor dispensatie vragen.

4. *V. Wat zijn wij schuldig te doen op de Feestdagen?*

A. Ten minste Mis te hooren, hoewel wij ook dan behooren in sermoenen, christelijke leerlingen en andere kerkelijke diensten tegenwoordig te zijn.

A. De Catechismus leert ons hierover *twee* dingen :

1º Wij moeten **ten minste Mis hooren** : wij zijn *volstrekt* gehouden Mis te hooren, zoodanig dat wij tegen het Derde Gebod grootelijks zondigen, met op Zon- en Feestdagen de Mis vrijwillig te verzuimen.

2º **Wij behooren ook in sermoenen, christelijke leeringen en andere kerkelijke diensten tegenwoordig te zijn** : d. i. alhoewel wij alleenlijk volstrekt verplicht zijn Mis te hooren, betaamt het nochtans ten zeerste en is het zelfs eenigsins bevolen, ook in de sermoenen en christelijke leeringen en in de andere kerkelijke diensten, zooals Vespers en Lof, tegenwoordig te zijn. Bijgevolg, wie op Zon- en Feestdagen, uit nalatigheid, luiheid of ongodsdienstigheid, niets anders doet dan eene Mis bijwonen, maakt zich gemakkelijk aan dagelijksche zonde plichtig. — Iemand, die geene genoegzame kennis heeft van het geloof, zal zich, door het verzuimen van sermoenen en christelijke leeringen, niet zelden aan doodzonde plichtig maken.

De H. Geschiedenis leert ons hoe streng het geboden is de Zon- en de gebodene Feestdagen te vieren : een Israëliet, die in de woestijn op eenen Sabbatdag hout geraapt had, werd door God zelven veroordeeld om door de menigte gesteenvigd te worden ; — en om de Israëlieten in de woestijn het gebod van den Sabbat te vieren gedurig voor oogen te houden, liet God op dien dag alleen geen manna vallen, maar verdubbelde die hemelsche spijs den dag te voren, en, hoewel het manna op andere dagen nooit tot 's anderdaags kon bewaard worden, bleef het toch voor den dag des Heeren versch en goed.

5. *Wie verstaat gij door Vader en Moeder in het Vierde Gebod?*

A. Onze ouders, van wie wij geboren zijn, en alle oversten, zoo geestelijke als wereldlijke.

A. *Twee soorten van personen komen onder den naam van Vader en Moeder :*

1º **Onze ouders van wie wij geboren zijn**, te weten : vader en moeder, onze grootvaders en grootmoeders, en al degenen die rechtstreeks hunne plaats vervangen.

2º **Alle oversten** : al degenen die macht hebben om ons te bestieren, te beschermen, te helpen, te onderwijzen, — **zoo geestelijke**, zoowel degenen, die voor onze ziel of voor ons eeuwig geluk zorgen, zooals de Paus van Rome, onze

bisschop, onze pastoor en de andere priesters, die ons in 't werk der zaligmaking bijstaan, — als **wereldlijke**, als de anderen, die rechtstreeks zorgen voor ons tijdelijk welzijn.

De overheid van Vader en Moeder is het zinnebeeld van alle overheid; al de andere oversten hebben er deel in, en kunnen zoo allerbest onder den naam van Vader en Moeder verstaan worden.

6. *Wat zijn wij onze ouders schuldig?*

A. Inwendige en uitwendige eer, gehoorzaamheid en behulpzaamheid.

A. Wij zijn onze ouders schuldig :

1° **Inwendige eer**, d. w. z. dat wij onze ouders of oversten, als zulken, namelijk als plaatsvervangers van God moeten erkennen of achten, en volgens die weerdigheid op hen betrouwen hebben en hen beminnen. — Tegen deze plicht zondigen al degenen, die hunne ouders of oversten verachten, hun kwaad wenschen, zich in hun ongeluk verheugen, van alle overheid zouden ontslagen zijn.

2° **Uitwendige eer** : wij moeten die inwendige achting, dit inwendig betrouwken, die inwendige liefde, welke wij onze ouders verschuldigd zijn, *doen uitschijnen, door woorden en werken uitdrukken*. Hieraan blijven te kort al degenen, die hunne ouders of oversten met harde en onbetamelijke woorden aanspreken, die met hen spotten en lachen, die jegens hen onbeleefd en ontoegevend zijn, die verzuimen den zegen van vader en moeder te vragen, enz.

3° **Gehoorzaamheid**, d. w. z. dat wij ons gewillig aan de geboden onzer ouders en oversten onderwerpen en ze uitvoeren moeten.

4° **Behulpzaamheid** : wij zijn verplicht onze ouders en oversten bij te staan in hunne tijdelijke en geestelijke noodwendigheden. Bijgevolg moeten wij a) ons wel wachten van hen te bedroeven, b) hun, als zij in lichamelijken nood zijn, het noodige verschaffen voor zooveel wij kunnen; en hen, voor hetgeen de ziel aangaat, meer en meer tot het goede trachten te trekken, hun de HH. Sacramenten op hun sterfbed bezor-

gen en veel voor hen bidden, en c) hunne gebreken met liefde verdragen.

7. *V. Zijn wij schuldig alles te doen, wat onze ouders gebieden?*

A. Ja, als het niet kwaad is en tegen God niet strijdt.

A. De Catechismus leert ons hier *twee* dingen : 1° dat wij, in 't algemeen, alles moeten doen wat onze ouders gebieden, en 2° dat er aan dezen regel alleenlijk uitzondering te maken is, als de gebodene zaak **kwaad is en tegen God strijdt** : zonde is, of ten minste tegen God strijdt met zijne raden tegen te spreken of met de palen te buiten te gaan, die God aan de macht der ouders en der oversten gesteld heeft.

8. *V. Wat belooft God aan de kinderen die hunne ouders eeran?*

A. Een lang en gelukkig leven, en namaals het eeuwig leven.

A. God belooft die kinderen :

1° **Een lang en gelukkig leven** : een langdurig leven, en ook rust, vrede, voorspoed, gezondheid en allerlei geestelijke gaven, die het leven aangenaam en vruchtbaar maken.

En 2° namaals het eeuwig leven : eene bijzondere zekerheid van wel te sterven en den hemel te bekomen.

Deze belofte is het Vierde Gebod gansch eigen, en God heeft ze er willen aan vasthechten, omdat de rede vraagt, dat de leenheer zijnen leenman op zijn leengoed late, indien deze dankbaar en eerbiedig is jegens zijnen welfdoener. Daarom heeft God gewild, dat de kinderen, die door hunne ouders op het leengoed van het natuurlijk leven en van het leven der gratie gesteld zijn, op dat leengoed bevestigd worden, als zij hunne welfdoeners eer en dankbaarheid toonen.

Soms geschiedt het, dat kinderen, die hunne ouders zeer wel eeran, nochtans vroegtijdig sterven. God laat dit toe, omdat dit leven hun schadelijk of min profijtig zoude zijn, en

Hij vergoedt hun die verkorting des levens door menigvuldige gratiën, zoodat zij op korten tijd zooveel als door een lang leven kunnen verdienien.

9. *V. Waarom moeten wij onze ouders zóó eeran?*

A. Omdat ons alle goed naast God van hen komt, en zij ons in Gods plaats regeeren.

A. Om *twee* redenen moeten wij hen zóó eeran :

1º **Omdat ons alle goed naast God van hen komt :** omdat zij na God, die het eerste beginsel en de fontein is van alle goed, de bijzonderste en de voornaamste oorzaak zijn van ons goed, zoowel voor het lichaam als voor de ziel.

2º **Omdat zij ons in Gods plaats regeeren :** omdat zij van God macht ontvangen hebben om ons in zijnen naam te leiden en te bestieren.

Indien zij na God onze grootste welfdoeners en Gods plaatsvervangers zijn, moeten wij hen noodzakelijk inwendig en uitwendig eeran, daar wij inwendig en uitwendig die dubbele weerdigheid in hen moeten erkennen. Daarenboven, gelijk een koning voorzeker eischt, dat wij zijne plaatsvervangers eeran, zoo eischt ook God ongetwijfeld, dat wij onze ouders en oversten vereeren, die ons in zijne plaats regeeren.

Wij vinden treffende voorbeelden van eerbied en gehoorzaamheid jegens de ouders, in Jozef die, alhoewel hij in Egypte de eerste na den koning was, zijnen verarmden vader Jacob te gemoet ging en hem aan den hals vloog; — in den jongen Tobias, die aan zijnen vader zegde : *al wat gjij mij gebiedt zal ik doen*; — in den jeugdigen Samuël die, denkende dat de opperpriester Heli hem riep, tot drijmaal van zijn bed opstond en tot hem ging; — en bijzonderlijk nog in Jezus Christus, die in alle omstandigheden aan zijne ouders heeft willen onderdanig zijn.

VRAGEN.

Welke Geboden worden in deze les uitgelegd? — Hoe kan de uitlegging van ieder dezer Geboden verdeeld worden? — Wat onderzoekt de Catechismus in ieder van die deelen?

1. Welke soorten van Heiligdagen zijn wij schuldig te vieren? — De hoeveelste dag der week is de Zondag? — Welken dag der week vierde men onder de Oude Wet? — Wie heeft die verandering van den eenen dag in den anderen gedaan? — Hoe is die verandering kunnen geschieden, daar de Tien Geboden onveranderlijk zijn? — Waarom heeft God onder de Oude Wet den Sabbatdag als Heiligdag voorgeschreven, en waarom is die dag nu in den Zondag veranderd? — Welke andere Feestdagen moeten wij, buiten de Zondagen, vieren en door wie zijn zij ingesteld? — Wat zijn *afgestelde Feestdagen*? — Wat gebiedt de H. Kerk nopens die Feestdagen, en wat begeert zij op die dagen van de gelovigen? — Hoe moet men de Zon en Feestdagen rekenen?

2. Zeg hoeveel dingen er vereischt zijn om de Feestdagen te vieren, en noem ze met de woorden van den Catechismus. — Met welk inzicht is ons voorgeschreven op de Feestdagen op te houden van zekere werken? — Wat is *ons begeeren tot godsdienstigheid*? — Noem de bijzonderste werken van godsdienstigheid.

3. Geef den zin der vraag: *welke werken worden meest verboden*. — Zeg, met de woorden van den Catechismus, welke werken meest verboden zijn. — Leg die woorden uit. — Mogen die werken volstrekt nooit op Zon- of Feestdagen gedaan worden? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wanneer zij op die dagen mogen geschieden, en leg die woorden uit. — Als de nood niet groot genoeg schijnt, om een verboden werk te verrichten, en dat men het nochtans begeert uit te voeren, wat staat er dan te doen?

4. Hoeveel en welke dingen leert ons de Catechismus nopens hetgeen wij schuldig zijn te doen op de Feestdagen? — Hoe zijn wij verplicht op die dagen Mis te hooren? — Bewijs uw antwoord door de woorden van den Catechismus. — Hoe zijn wij, volgens den Catechismus, gehouden op die dagen in de sermoenen en kerkelijke diensten tegenwoordig te zijn? — Leg het woord *behooren* uit. — Wanneer zal iemand doodelijk zondigen, met naar de sermoenen en onderrichtingen niet te gaan?

5. Zeg, met de woorden van den Catechismus hoeveel soorten van personen onder *Vader en Moeder* in het vierde Gebod verstaan worden. — Leg de woorden van den Catechismus uit. — Hoe kunnen alle oversten onder den naam van *Vader en Moeder* verstaan worden?

6. Zeg hoeveel en welke dingen wij onze ouders schuldig zijn. — Leg ze alle uit.

7. Zeg, met de woorden van den Catechismus, welke uitzonderingen er te maken zijn aan den algemeenen regel die ons de gehoorzaamheid aan onze ouders oplegt. — Leg die woorden uit.

8. Hoeveel en welke dingen belooft God, volgens den Catechis-

mus, aan de kinderen die hunne ouders eerden? — Leg die dingen uit. — Is die belofte aan dit Gebod eigen, of bestaat zij ook voor al de andere Geboden? — Waarom heeft God deze zonderlinge belofte aan dit Gebod gedaan? — Hoe kunnen wij met deze belofte overeenbrengen dat kinderen, die hunne ouders wel eerden, soms vroegtijdig sterven?

9. Zeg om hoeveel en om welke redenen wij onze ouders zóó moeten eerden. — Leg die redenen uit. — Toon dat die redenen ons waarlijk verplichten onze ouders zóó te eerden.

VIJF EN TWINTIGSTE LES.

Van het Vijfde, Zesde en Negende Gebod.

V. Met wil of met werken slaat niemand dood.	1º Wat dit Gebod verbiedt.	V. 1. Wat verbiedt het Vijfde Gebod?
	2º Wie er tegen zondigen.	V. 2. Misdoen zij allen tegen het Vijfde Gebod,
	3º Het slaan eenen bijzondere klasse van personen, namelijk van de geestelijken.	V. 3. Wat leert ons Christus te doen aan onze vijanden?
V. Doet geen over-spel noch onkuischheid ooit.	Wat dit Gebod verbiedt.	V. 4. Is het meerder kwaad geestelijke personen te slaan of te kwetsen dan wereldlijke?
IX. Begreert niemands bedienoot.	Wie tegen dit Gebod zondigen.	V. 5. Wat verbiedt het Zesde Gebod? V. 6. Wie misdoen tegen het Negende Gebod?
		V. 7. Wat middelen tegen de onkuischheid. V. 8. Die eenige onzilverheid ge-daan heeft, hoe moet hij dat biechten?

1. V. Wat verbiedt het Vijfde Gebod?

- A. Zich zelven of enige andere mensen, zonder wettige macht en reden, dood te slaan, te kwetsen, merkelijk te hinderen of daartoe raad of hulp te geven.

A. Het Vijfde Gebod verbiedt dus 1° **zich zelven dood te slaan, te kwetsen, of merkelijk te hinderen**; 2° **eenige andere mensen** dood te slaan, te kwetsen of merkelijk te hinderen; 3° **daartoe raad of hulp te geven**; — als dit geschiedt **zonder wettige macht en reden**.

De woorden : **zich zelven of eenige andere mensen** duiden het goed aan, dat het Vijfde Gebod ons doet eerbiedigen, te weten, het leven, de gezondheid van den mensch. De dieren mogen wij doden, daar zij volgens Gods beschikking, tot ons gebruik bestemd zijn; de mensch echter is het hoofdwerk der aardsche schepping en daarom heeft God alleen de macht over het menschelijk leven.

Doodslaan betekent hier iemand op de eene of de andere wijze het leven ontnemen; — **kwetsen**, iemand eene wonde toebrengen, of van een lidmaat of van het gebruik daarvan berooven; — **merkelijk hinderen**, iemand in zijnen persoon of in zijne rust eene ware schade veroorzaken met hem b. v. ongezonde spijzen te geven, vrees aan te jagen, droefheid aan te doen, enz.

Zich zelven of andere mensen dood te slaan, te kwetsen of merkelijk te hinderen, is toch niet volstrekt in alle omstandigheden verboden : om verboden te zijn moet het geschieden **zonder wettige macht en reden** : zonder dat men daartoe wezenlijk van God gemachtigd is en eene voldoende reden heeft om die macht te gebruiken. Daartoe hebben voorzeker macht en reden de landoversten die, om de orde in de samenleving te handhaven, de doodstraf tegen eenige groote misdadigers doen uitspreken; — de soldaten die in eenen rechtveerdigen oorlog vechten; — degenen die hunnen aanvaller doden, omdat zij geen ander middel hebben om er hun leven tegen te verdedigen.

Als bovengenoemde werken verboden zijn, dan is het ook verboden **daartoe raad of hulp te geven**, aangezien men ze op die wijze te zamen met anderen verricht. Men geeft **raad** tot een werk, met dit te bevelen, te prijzen, goed te keuren of er toe op te wekken; men geeft daar **hulp** toe, me middelen of onderstand te verschaffen om het te verrichten, alsook met dat niet te beletten, als men het beletten kan, en daartoe uit rechtvaardigheid verplicht is.

Het Vijfde Gebod raakt niet enkel het *lichamelijk*, maar

ook het *bovennatuurlijk* leven, dat in de heiligmakende gratie bestaat. Dit bovennatuurlijk leven wordt verloren door de doodzonde en gekrenkt door de dagelijksche zonde, en zoo strijden alle zonden op eene algemeene wijze tegen het Vijfde Gebod; iedere doodzonde is eene zelfmoord; iedere dagelijksche zonde, eene zelfverhindering in het bovennatuurlijk leven. Hier echter valt op te merken dat, door de zonde, elkeen enkel *zich zelven* en niet *eenige andere mensen* kan treffen, tenzij met daartoe *raad of hulp* of ten minste gelegenheid te verschaffen, of i. a. w. met *verergernis* of *schaandal* te geven.

De verergernis bestaat eigenlijk in *een woord, werk of verzuimenis, die min goed is, en een ander tot val brengt.* — Dus is niet vereischt dat hetgeen men doet uit zich zelf zonde zij; het is genoeg dat het min goed weze, omdat het den naaste tot zonde leidt.

Ten aanzien 1° van het verergerend werk zelf geschiedt de verergernis of *a)* met den naaste rechtstreeks tot zonde te verleiden, of *b)* met hem alleenlijk de gelegenheid te geven van te zondigen. — 2° Wegens het inzicht van dengene die verergert, geschiedt zij *met of zonder opzet:* — *a) met opzet*, als men iets doet of zegt met het bepaald inzicht van den naaste tot zonde te brengen; *b) zonder opzet*, als men, om eenige andere reden, iets doet of zegt, dat den naaste gelegenheid of aanleiding tot zonde geeft.

Nooit mag men den naaste rechtstreeks tot zonde bekoren, noch hem gelegenheid geven van te zondigen, met het inzicht van hem tot zonde te brengen; zelfs mag men hem, zonder dat inzicht geene gelegenheid van zonde geven, tenware men daartoe genoegzame reden hadde. — Wij hebben daartoe eene genoegzame reden, 1° als de naast'e in ons werk, woord of verzuimenis slechts uit boosheid eene gelegenheid van zonde vindt; 2° als hetgene wij doen, ons op zonde is opgelegd; 3° als wij, met een werk te laten, eene aanzienlijke schade zouden lijden.

2. *V. Misdoen zij allen tegen het Vijfde Gebod,
die metterdaad iemand hinderen?*

A. Ja, ook degenen die iemand vermaledijken, kwaad

wenschen, gramschap of haat en nijd in het hert dragen.

V. De zin der vraag is : misdoen tegen het Vijfde gebod al degenen die niet alleenlijk met den wil, met de begeerte, maar metterdaad zich zelven of andere mensen zonder wettige macht en reden doodslaan, kwetsen of merkelijk hinderen, of daartoe raad en hulp geven, en zijn het dezen alleen?

A. Ja, dezen allen misdoen tegen dit Gebod; doch niet zij alleen; daartegen misdoen ook nog **degenen die iemand vermaledijden, kwaad wenschen, gramschap of haat en nijd in het hert dragen.**

Vermaledijden, d. i. iemand kwaad wenschen voor zooveel het voor hem kwaad is, God of den duivel smeekende dat die wensch zoude volbracht worden.

Kwaad wenschen, d. i. enkel begeeren dat aan iemand kwaad overkome, voor zooveel het voor hem kwaad is, zonder daarbij God of den duivel te smeeken dat die wensch vervuld worde.

Gramschap, d. i. eene begeerde van wraak te nemen die ongeregeld is, 't zij omdat men geene macht heeft om eene misdaad te straffen, of wil straffen zonder reden, of te veel wil straffen, of wil straffen niet met een goed, maar met een slecht inzicht; 't zij, omdat men door die begeerde op eene onbehoorlijke wijze ontsteld is. (Zie 38ste les, v. 7.)

Haat, d. i. de booze wil waardoor men iemand kwaad jont, 't zij opdat hij ongelukkig weze, of omdat wij heel aanzien als kwaadwillig jegens ons, en diensvolgens hem verfoeien.

Nijd, d. i. eene ongeregeld droefheid over het geluk en goed van den naaste, voortkomende uit het gedacht dat zijn geluk ons geluk vermindert.

Al deze zonden strijden tegen het Vijfde Gebod, aangezien zij alle, — uitgenomen die gramschap welke slechts zonde is uit hoofde der te groote ontsteltenis, — de begeerte insluiten van iemand zonder wettige macht en reden te hinderen in zijn leven, of, ten minste, in zijne rust en geluk, met hem droefheid aan te doen; en aangezien de gramschap, zooeven uitgezonderd, rechtstreeks aanleiding geeft om deze zonde te bedrijven, en onze eigene rust alsmede die des naasten stoort.

— Aan nijd maakte zich plchtig Caïn jegens Abel, en Saü jegens David.

3. V. *Wat leert ons Christus te doen aan onze vijanden?*

A. Hij leert ons alle ongelijk te vergeven, voor onze vijanden te bidden, en ook het kwaad met goed te loonen.

V. De Catechismus stelt hier deze vraag, omdat wij tegen het Vijfde Gebod meest zondigen in onze betrekkingen met onze vijanden, d. i. met degenen die ons kwaad doen, of ten minste kwaad willen.

A. Christus heeft ons geleerd voor onze vijanden *drij* ding te doen :

1º **Alle ongelijk te vergeven** : alle kwaad dat zij doen, zóó kwijt te scheiden, dat wij hun daarom geen kwaad tot hun ongeluk willen. Doch wij mogen wel schadeherstelling eischen, en vragen dat de misdadiger tot rust der samenleving en tot zijn eigen goed door de bevoegde overheid gestraft worde. — Wij moeten vooral *inwendig* vergeven, maar dit ook *uitwendig* tonen, namelijk met hoegenaamd geen afkeer, haat of wraakzucht te laten blijken.

2º **Voor onze vijanden te bidden** : hen uit die gebeden, waarin wij voor alle mensen bidden, niet te sluiten, en ook nog bijzondere gebeden voor hen te storten.

3º **Ook het kwaad met goed te loonen** : hun die liefdeblijken te geven, die wij aan alle mensen verschuldigd zijn, en hun ook nog bijzondere liefdediensten te bewijzen.

Wij zijn *op zonde verplicht* alle ongelijk op de gezegde wijze te vergeven, onze vijanden uit die gebeden, waarin wij voor alle mensen bidden, niet te sluiten, en hun de gewone liefdebezuigingen niet te weigeren; — voor hen bijzondere gebeden te doen en hun bijzondere liefdeblijken te geven, is wel niet geboden, maar toch allergeraadzaamst,

Allerschoonste voorbeelden hiervan vinden wij in Jezus Christus die, aan het kruis hangende, voor zijne beulen heeft gebeden, en die voor ons allen, zondaars en ondankbare men-

schen, de dood heeft willen lijden; — in Stephanus, die ook gebeden heeft voor degenen die hem steenigden, — en in Jozef, die aan zijne broeders, door wie hij in eenen put geworpen en daarna aan Ismaëlieten verkocht geweest was, de uitstekendste liefde betuigd en de grootste diensten bewezen heeft.

4. *V. Is het meerder kwaad geestelijke personen te slaan of te kwetsen dan wereldlijke?*

A. Ja, want boven de zonde vallen deze slagers in den ban van de H. Kerk.

V. Hoe weerdiger de persoon die men mishandelt, hoe grooter de zonde die men bedrijft, en daarom vraagt hier de Catechismus, of het **meerder kwaad** (grooter zonde) is **geestelijke personen te slaan of te kwetsen dan wereldlijke**. — Door geestelijke personen verstaat men al degenen die in de HH. Orden zijn, al degenen die de kleine orden of enkel de kruin ontvangen hebben, zoo zij nochtans de geestelijke kleederen dragen; ook al de religieuzen. Deze worden allen *geestelijke* personen genoemd, omdat zij God en de geestelijke zaken zonderling zijn toegewijd.

A. **Ja**, het is een meerder kwaad, **want boven de zonde vallen deze slagers in den ban van de H. Kerk**: d. i. want de slagers maken zich niet alleenlijk plichtig aan eene zonde tegen het Vijfde Gebod, maar worden ook nog, tot straf hunner misdaad, beroofd van de gemeenschap der Heiligen (13^e les). — Uit deze bijzondere straf blijkt heel klaar, dat er in die zonde eene bijzondere boosheid gelegen is; daarenboven, met in weerwil van die straf eenen geestelijken persoon te slaan, maakt men zich nog plichtig aan eene zonde tegen de gehoorzaamheid jegens de H. Kerk en tegen de liefde jegens zichzelf.

5. *V. Wat verbiedt het Zesde Gebod?*

A. Overspel, onkuischheid en alle oneerlijke aanrakingen, in wat manier en onder welke personen deze mochten geschieden; ja ook oneerlijke woer-

den, zangen, en gebruik van onzuivere boeken
en beelden.

A. Dat een werk, eene aanraking, een woord, eene samenspraak, eene lezing, een oogslag oneerlijk en onzuiver zijn, weten wij dikwijls door de klare getuigenis van ons geweten, en ook meest altijd door de natuurlijke schaamte, die wij er over hebben. Al die daden en werken zijn gewoonlijk oneerlijk en onzuiver, die door geen ander Gebod verboden zijn en ons schaamrood doen worden, en door ons niet zouden bedreven worden, moesten onze ouders of oversten het weten of zien. Nochtans is deze regel niet onfaalbaar, en daarom moet men in geval van twijfel aan zijnen biechtvader uitleg vragen.

6. *V. Wie misdoen tegen het Negende Gebod?*

A. Die den wil hebben om onkuischheid te doen, of wetens en willens behagen nemen in onkuische gedachten.

A. Tegen het Negende Gebod zondigen :

1º **Die den wil hebben van onkuischheid te doen,** d. i. die de begeerde hebben of zich voorstellen onzuivere werken of aanrakingen, of lezingen, of samenspraken of aanschouwingen te doen, als zij de gelegenheid zullen hebben, of als zij het zullen kunnen doen zonder gezien te zijn, enz. — Die immers eene zonde wil doen, maakt zich reeds daardoor aan die zonde plichtig, hoewel hij ze niet ten uitvoer brengt; want de zonde bestaat eigenlijk *in den wil*, in de wet Gods *te willen overtreden*.

2º **Of die wetens en willens behagen nemen in onkuische gedachten :** die onzuivere werken goedkeuren, als goed en aangenaam aannemen en ze als zonde niet willen verfoeien; ook die zonder noodzakelijkhed of genoegzame reden onzuivere werken of schandige zaken levendig in hunne inbeelding voorgesteld houden.

Beide soorten van onkuische gedachten zijn zonde : de eerste op denzelfden grond als de onzuivere begeerten, de

laatste om dezelfde reden als de onzuivere oogslagen, indien men er, **wetens en willens** mede bezig is, of indien men, opgemerkt hebbende dat men met slechte gedachten bezig is, waarmede men niet mag bezig zijn, desniettegenstaande vrijwillig of uit vrije verkiezing met die gedachten bezig blijft, en ze van zich niet wil afwenden. Hier is dan geene spraak van de onkuische gedachten die zonder onze schuld in ons zijn, maar alleenlijk van dezulke die wij vrijwillig in ons houden.

7. V. Wat middel is er tegen de onkuischheid?

A. Ten eerste, het lichaam onthouden van overdaad ; ten tweede, schuwen het gezelschap van ongelijke personen; ten derde, gedenken de goddelijke tegenwoordigheid ; ten vierde, dikwijls te biechten gaan en den raad van den biechtvader volgen.

A. **Ten eerste, het lichaam onthouden van overdaad** d. i. altijd matig zijn in eten of drinken ; de overdaad immers hitst de onkuische genegenheden op.

Ten tweede, schuwen het gezelschap van ongelijke personen, d. i. het gezelschap vluchten van personen van het ander geslacht.

Ten derde, gedenken de goddelijke tegenwoordigheid, d. i. dikwijls, zooals 's morgens en 's avonds, vóór de bijzonderste werken van den dag en in de bekoring, ons indachtig maken dat God, onze Schepper, Heer en Regeerde, die ons alles gegeven heeft en ons zoo strengelijk moet oordeelen, wezenlijk gedurig bij ons is en op de volmaaktste wijze alles ziet, wat wij doen of willen. — Dit is een allerbeste middel : reeds de tegenwoordigheid onzer ouders belet ons voorzeker een onkuisch werk te bedrijven; veel meer zal ons daarvan afhouden het aandenken aan de tegenwoordigheid van den grooten en machtigen God, die ons moet oordeelen.

Ten vierde, dikwijls te biechten gaan en den raad van den biechtvader volgen. De Biecht is daartoe zeer nuttig, 1° omdat zij ons verplicht een goed onderzoek van

conscientie te doen, alsmede een goed berouw te verwekken, en een vast voornemen te maken van niet meer te zondigen; 2° omdat de belijdenis der zonde ons eene zalige vrees voor haar inboezemt; 3° omdat wij in de Biecht overvloedige gratie bekomen, om de zonde te vluchten; 4° omdat wij daar raad ontvangen van den biechtvader, die van God gesteld is om ons in den weg der zalighed te onderwijzen en ons de bijzondere middelen, die wij te gebruiken hebben, aan te tonen.

Ook het overwegen der schrikkelijke verdelging, waarmede God de onkuische steden Sodoma en Gomorrha gestraft heeft, en der menigvuldige en afgruiselijke kwalen, die uit de onkuischheid voortspruiten, zal zeer dienstig zijn om ons van de zonden tegen het Zesde en Negende Gebod af te keeren.

8. *Die eenige onzuiverheid gedaan heeft, hoe moet hij dat biechten?*

A. Hij moet met eerlijke woorden verklaren in wat manier hij door onkuischheid gezondigd heeft.

A. **Hij moet 1° verklaren, in wat manier hij door onkuischheid gezondigd heeft** : het is dan niet genoeg te zeggen : ik heb onkuischheid gedaan of slechte dingen; maar men moet uitdrukken, welke soort van onkuischheid men bedreven heeft; — 2° Hij moet dat verklaren, **met eerlijke woorden** : met die taal en met die woorden, welke de welopgevoede mensen gebruiken om de zonden van onzuiverheid te noemen, en welke eenieder bezigt, die daarover met deftige personen moet spreken.

Men moet noodzakelijk verklaren, in wat manier men door onkuischheid gezondigd heeft, omdat men gehouden is alle doodzonden te biechten, daar bijvoegende al hetgene de zonde mag veranderen. (Zie 34^e les, vr. 4.)

VRAGEN.

Welke Geboden worden in deze les uitgelegd? — Wat onderzoek de Catechismus nopens ieder van die Geboden?

1. Welke werken worden door het Vijfde Gebod verboden? —

Zijn deze werken nooit toegelaten? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wanneer zij toegelaten zijn. — Wat beteekenen hier de woorden, *doodslaan, kwetsen, merkelijk hinderen, daartoe raad of hulp geven?* — Wat is te zeggen: *zonder wettige macht en reden?* — Welk goed doet het Vijfde Gebod ons eerbiedigen? — Welke schepseLEN mogen wij niet doodslaan, kwetsen of merkelijk hinderen? — Waarom is het verboden tot een werk tegen het Vijfde Gebod raad of hulp te geven?

Wat leven bestaat er in den mensch, behalve het natuurlijk leven? — Hoe kan dit leven gekrenkt of verloren worden? — Hoe kunnen wij een ander in dat leven hinderen, en hoe noemt men de zonde waardoor dit geschieft? — Wat is dus de verergernis? — Leg de woorden uit. — Op hoeveel manieren kan de verergernis geschieden *a) betrekkelijk het werk in zich zelf, en b) betrekkelijk het inzicht dat men heeft?* — Mag men ooit iets doen, waardoor men verergernis geeft?

2. Welk is de zin der tweede vraag? — Wie misdoen nog tegen het Vijfde Gebod, buiten degenen die metterdaad iemand hinderen? — Wat verstaat men hier door *vermaledijden, kwaad wenschen, gramschap, haat, nijd?* — Hoe strijden al deze zonden tegen het Vijfde Gebod?

3. Waarom stelt de Catechismus hier de vraag: *Wat leert ons Christus te doen aan onze vijanden?* — Wie zijn onze vijanden? — Hoeveel en welke dingen moeten wij, volgens Christus' leerling, voor onze vijanden doen? — Leg ieder punt uit. — Zeg hoe wij tot ieder punt verplicht zijn.

4. Verschillen de zonden tegen het Vijfde Gebod uit hoofde van den persoon die gehinderd wordt? — Wie zijn geestelijke personen? — Waarom dragen zij dezen naam? — Zondigt men meer met geestelijke personen te hinderen dan andere? — Hoe bewijst de Catechismus dit? — Leg de woorden van den Catechismus uit. — Toon hoe uit het bewijs van den Catechismus vloeit, dat het grooter kwaad is geestelijke personen te slaan of te kwetsen dan wereldlijke.

5. Hoe kan men best oordeelen, dat een werk, een woord, eene aanraking, een oogslag oneerlijk en onzuiver is? — Is deze regel geheel onfaalbaar? — Wat moet men doen in geval van twijfel?

6. Zeg, met de woorden van den Catechismus, de verschillende gevallen, in welke men tegen het Negende Gebod misdoet. — Wat beteekenen de woorden: *die den wil hebben van onkuitschheid te doen?* — Wat is *behagen nemen in onkuische gedachten?* — Wat beteekenen de woorden *wetens en willens?* — Zijn alle onzuivere gedachten zonden tegen het Negende Gebod? — Welke onzuivere gedachten zijn zonden tegen dit Gebod? — Waarom zondigen wij

tegen het Negende Gebod met den wil te hebben van onkuischheid te doen? — Waarom zondigen wij tegen het Negende Gebod met behagen te nemen in onkuische gedachten?

7. Hoeveel middelen stelt de Catechismus voor om de onkuischheid te vluchten? — Noem ze met de woorden van den Catechismus. — Hoe behoort men, om de onkuischheid te vermijden, de goddelijke tegenwoordigheid te gedenken? — Hoe is het dikwijls te biechten gaan een middel tegen de onkuischheid?

8. Zeg, met de woorden van den Catechismus, wat men in de Biecht moet verklarennopens de zonden van onzuiverheid. — Leg die woorden uit, en geef de reden des antwoords. — Hoe moet men, volgens den Catechismus, die verklaring doen? — Leg de woorden van den Catechismus uit.

ZES EN TWINTIGSTE LES.

Van het Zevende, Achtste en Tiende Gebod.

VIII. Gij zult geene valsche getuigenis geven.	VII. Wacht u van stelen en onrechtveerdig leven.	X. Begeert niemands goed, 't zyj klein of groot.	Zonden tegen deze Geboden.	V. 1. Wat wordt er verboden in het Zevende en Tiende Gebod?	V. 2. Noem eenige zonden tegen de rechtveerdigheid.	V. 3. Zondigt men tegen het Zevende Gebod met het leenen van geld?	V. 4. Is het zonde eenige geestelijke zaken te verkoopen?
				Het verbiedt alle ongelijk met hetwelk onze naaste gehinderd wordt binneng of buiten het recht. (V. en A. 5.)	V. 6. Hoe misdoet men in het recht tegen het Achtste Gebod?	V. 7. Hoe misdoet men meest buiten het recht tegen dit Gebod?	V. 8. Is leugentaal zonde?
					V. 9. Wat moet hij doen, die iemand in zijn goed of in zijne eer beschadigd heeft?		

De plicht van restitutie die uit de bedreveene onrechtveerdigheid vloeit.

1. V. Wat wordt er verboden in het Zevende en Tiende Gebod?

A. Alle onrechtveerdigheid en ongelijk, waarmede wij onzen evennaaste beschadigen, of willen beschadigen in zijne tijdelijke goederen.

A. Het Zevende Gebod verbiedt : alle onrechtveerdigheid en ongelijk, waarmede wij onzen evennaaste *metterdaad beschadigen*; het Tiende Gebod, alle onrechtveerdigheid en ongelijk, waarmede wij onzen evennaaste *willen beschadigen*.

Dus, om plichtig te zijn aan eene zonde tegen het Zevende of Tiende Gebod, moet men :

1º Iemand **beschadigen**, metterdaad hinderen of benadeelen; of **willen beschadigen** : of de begeerde hebben van te hinderen of te benadeelen, of eene beschadiging goedkeuren.

2º **Onzen evennaaste** beschadigen of willen beschadigen. Hier dus is spraak noch van God, noch van die redelooze dieren, welke aan geene menschen toebehooren.

3º Onzen evennaaste beschadigen of willen beschadigen — **in zijne tijdelijke goederen** : in de stoffelijke zaken of in het recht tot stoffelijke zaken, die de mensch hier op aarde bezit. Hierdoor verschilt het Zevende en Tiende Gebod van het Vijfde, dat spreekt van *het leven des naasten*; van het Zesde, dat *het huisgesin en de zuiverheid* aangaat, en van het Achtste, dat handelt over de *faam en de eer*.

4º Onzen naaste beschadigen of willen beschadigen in *zijne tijdelijke goederen* — door eenige **onrechtveerdigheid of ongelijk** : door eenig werk dat met het strikt recht van den naaste strijdt. Door *strikt recht* van den naaste verstaat men eene op de rede gesteunde macht, krachtens dewelke de naaste iets, als hem toebehoorende, als het *zijne*, als uitsluitelijk tot zijn gebruik bestemd zijnde, door alle wettige dwangmiddelen mag behouden of eischen. — Zoo bedrijven wij eene onrechtveerdigheid, als wij den naaste, zonder wetttige macht en reden, berooven van hetgene hij door eene wettige erfenis, door zijnen arbeid, door een wettig contract bezit; want, in dat geval, ontnemen wij hem het *zijne*. Wij maken ons integendeel aan geene onrechtveerdigheid plichtig, wanneer wij aan eenen gewonen bedelaar eene almoes weigeren, alhoewel wij daardoor dikwijls eene zonde tegen de liefde bedrijven. De reden daarvan is, dat die almoes aan dien bedelaar niet toebehoort of niet het *zijne*, maar wel het *onze* is, schoon de liefde ons dikwijls verplicht ze hem als *gefe* (*doch niet als schuld*) te vergunnen.

2. V. Noem enige zonden tegen de rechtveerdigheid.

A. Eens anders goed stelen, tot stelen helpen, gestolen goed koopen of bewaren, den loon der arbeiders onthouden, in processen of koopmanschappen eenig bedrog of valscheheid gebruiken.

A. **Eens anders goed stelen** : den evennaaste zijn tijdelijk goed tegen zijnen redelijken wil ontnemen, of dit op die wijze wederhouden. Judas heeft zich aan diefte plichtig gemaakt, toen hij heimelijk de kas bestool der liefdegisten, welke aan den Zaligmaker en aan zijne leerlingen tot hun onderhoud gedaan werden.

Tot stelen helpen : in de diefte, die een ander bedrijft, medewerken, zooals door raden, beschermen, gebieden, prijzen, mededeelen, enz. (37^e les, vr. 9.)

Gestolen goed koopen of bewaren : eenig goed koopen of in bewaring houden, dat men zekerlijk weet of met reden denkt gestolen te zijn; want daardoor eigent men zich toe of wederhoudt men, ten minste met den wil, eene zaak die aan den bestolen persoon toebehoort.

Den loon der arbeiders onthouden : aan de dienstboden, de werk- en ambachtslieden den huurprijs of dagloon, waarop zij recht hebben, *niet* of slechts *ten dee* betalen : deze daad maakt een wraakroepende zonde uit. (38^e les, vr. 11.)

In processen eenig bedrog of valscheheid gebruiken : degenen, die het proces aangaan, gebruiken bedrog en valscheheid, b. v. met valsche getuigen op te roepen, met den rechter om te koopen, met eene valsche zaak te vervolgen, enz.; — de getuigen, met eene valsche getuigenis te geven; — en de rechters, met eene valsche uitspraak te doen.

In koopmanschappen eenig bedrog of valscheheid gebruiken, d. i. geene waar geven naar geld onder opzicht óf van de zaak zelve, met valsche of gemengde waren te verkoopen voor echte en zuivere, óf van de hoedanigheid, met b. v. verstorvene spicerij n te verkoopen voor versche, bedorvene dingen voor goede; óf van de hoeveelheid, met in maat, getal of gewicht te kort te geven.

Al deze zonden strijden tegen het Zevende Gebod, als zij metterdaad, en tegen het Tiende, als zij slechts met den wil geschieden, omdat zij alle de voorwaarden vervullen, die tot zulke zonden vereischt zijn: door die werken beschadigt men immers den naaste in zijne tijdelijke goederen, en men beschadigt hem onrechtveerdig, dewijl men hem goederen onneemt of helpt ontnemen, die hem wezenlijk toebehooren.

Wat het gevonden goed betreft, dat moet men aan den eignaar wedergeven, als men hem kent; kent men hem niet, dan is men verplicht, zoo eerstig als de rede het vereischt, te zoeken om hem te ontdekken. Wordt de eignaar niet ontdekt, dan mag de vinder het gevonden goed houden; doch het is geraadzaam, dit aan den arme te geven.

3. V. Zondigt men tegen het Zevende Gebod met het leenen van geld?

A. Ja, als men, alleenlijk om het leenen, meer wederom eischt dan men geleend had; en dat is woekerij.

A. **Ja**, men zondigt met geld aan anderen te lenen, — **als men, alleenlijk om het leenen**: alleenlijk om dat *liefdewerk* van leenen dat, in zich zelf beschouwd, van dezelfde natuur is als iemand groeten, iemand van een gevaar verwittigen, en bijgevolg geenen loon verdient, — **meer wederom eischt dan men geleend had**: eene grootere som wederom vraagt dan men in leening gegeven had, — **en dat is woekerij**: dit woord beteekent letterlijk *vermeerdering*; maar is door het gebruik algemeen aangenomen, om het gewin uit te drukken dat men van uitgeleend geld onrechtveerdig trekt.

Het lenen van geld is dus geene zonde, 1° als men niets meer wederom eischt, of 2° als men, *om redenen die daartoe recht geven*, meer wederom eischt dan men geleend had. Zulke redenen zijn: a) de herstelling van de schade die men door het lenen van het geld ondergaat; b) het verlies der winst die men met dat geld zou kunnen doen; c) het gevaar van het geleend goed kwijt te geraken. — De H. Kerk veroordeelt degenen niet die, in het vragen van eenen interest,

de burgerlijke wetten en het algemeen gebruik van hun land volgen. In België bestaat het gebruik van doorgaans vijf ten honderd, en in den handel zes ten honderd te vragen. Meest altijd bestaat er tot het vragen van interest eene van de drij gemelde redenen.

Met alleenlijk om het leenen meer wederom te eischen dan men geleend had, zondigt men tegen het Zevende Gebod, omdat men alzoo geld eischt zonder daartoe eenig recht te hebben.

4. V. *Is het zonde eenige geestelijke zaken te verkoopen?*

A. Ja, als men daarvoor geld eischt, voor zooveel als die geestelijk zijn; en deze zonde wordt genoemd simonie.

V. Door **geestelijke zaken** moet hier verstaan worden : a) al hetgeen door zich zelf of door de instelling van God of van de H. Kerk tot zaligmaking onzer zielen en tot den dienst Gods bestemd is; b) ook nog al hetgeen innig met zulke voorwerpen verbonden is. — Tot de eerste soort van geestelijke zaken behooren, 1° Gods gratie, het merkteeken der HH. Sacramenten, enz.; 2° de HH. Sacramenten en de wijdingen der H. Kerk, de afslaten, de geestelijke ambten en de gebeden; 3° de bediening van de HH. Sacramenten en van de geestelijke ambten. — In de tweede soort vinden wij : 1° stoffelijke voorwerpen, zooals kerken, kelken, kerkgewaden, medailles, rozenkransen; 2° den arbeid dien de heilige bedieningen vereischen, en 3° de tijdelijke goederen welke aan een geestelijk ambt vastgehecht zijn.

Verkoopen beteekent hier geld of eenig ander goed eischen, 'tzijs als prijs, 'tzijs als vergelding, 'tzijs als voorwaarde om iets te geven.

A. Ja, het is zonde, **als men — daarvoor**: voor die geestelijke zaken, — **geld eischt**: geld of al ander goed vraagt dat in geld kan geschat worden, — **voor zooveel als die geestelijk zijn**: niet alleenlijk om hunne stoffelijke of kunstelijke waarde, ofwel tot onderstand van de dienaren des

altaars, maar daarenh on nog om hunne geestelijke weerde, zoodat men hunne geestelijke weerde tegen geld verwisselt; — **en deze zonde wordt genoemd simonie**: de zonde van Simon den tooveraar, die van den H. Petrus eene geestelijke macht met geld wilde afkoopen.

Geld eischen voor geestelijke zaken is dus geene zonde, wanneer dit geschieht om de stoffelijke of kunstelijke weerde der voorwerpen te doen betalen, ofwel om de dienaren des altaars den noodigen onderstand te verschaffen; maar het is zonde, als het geschieht uit hoofde hunner geestelijke weerde; want, in dit geval, stelt men de geestelijke goederen, die alle aardsche zaken bovenmate overtreffen, op denzelfden voet als eene som gelds, en dit strijdt voorzeker grootelijks tegen Gods wet.

Deze zonde strijdt tegen het Zevende Gebod, omdat men geld eischt zonder reden; zij strijdt tevens tegen het Tweede, omdat zij een^e onteering bevat van zaken, die God zijn toegewijld.

Om alle simonie te voorkomen, verbiedt de H. Kerk de gewijde voorwerpen, waaraan aflatien gehecht zijn, te verkopen, zelfs voor zooveel zij tijdelijke goederen zijn; alsook ze, voor hetgene zij gekost hebben, aan anderen over te laten: zij verbiedt 't een en 't ander op straf van verlies dier aflatien.

5. V. *Wat verbiedt het Achtste Gebod?*

A. Alle ongelijk, met hetwelk onze naaste gehinderd wordt binnen of buiten het recht.

A. **Alle ongelijk**: alle onrecht, alle daad die op eeniger wijze met het recht strijdt, — **met hetwelk onze naaste**: niet met hetwelk God, gehinderd **wordt** in zijne eer of faam, — **binnen of buiten het recht**, 'tzijs dit geschiede vóór de wettige rechbanken, of buiten deze, in den gemeenen en dagelijkschen handel met de menschen.

Het Vijfde Gebod spreekt van het *leven* des naasten; het Zesde, van het *huisgezin en de zuiverheid*; het Zevende, van 's naasten *tijdelijke goederen*; het Achtste nu spreekt van *zijne eer en faam*: het verbiedt de eer en de faam des naasten onrechtverdig te schenden, 't is gelijk waar dit geschiede.

— Door *eer* verstaat men de uitdrukking der goede meening die wij van iemand hebben, en door *faam*, de goede meening die vele mensen van iemand hebben en uitdrukken.

6. *V. Hoe misdoet men in het recht tegén het Achtste Gebod?*

A. Verzwijgende de waarheid, of de valschheid voorstaande of bevestigende.

A. Men misdoet, **in het recht**, vóér de rechbanken, op *twee manieren* tegen het achtste Gebod :

1º **Verzwijgende de waarheid**, d. i. geheel de waarheid of een deel er van niet willende getuigen, wanneer de rechter ons wettig ondervraagt, alsook wanneer wij daartoe gehouden zijn uit hoofde van ons ambt of van een contract of van onze plicht jegens het gemeenebest, dat, zonder onze getuigenis, met een groot ongeluk bedreigd is. — Wanneer onze getuigenis de eenige middel is om den naaste van eene groote schade te bevrijden, en dat wij gemakkelijk kunnen gaan getuigen, dan ook zijn wij verplicht dit te doen, doch alleenlijk *uit liefde*.

2º **Of de valschheid voorstaande**, d. i. met, zonder eene valsche getuigenis te geven, zóó te spreken, dat men den rechter een valsch gedacht doet opvatten van de zaak, — **of de valschheid bevestigende** : uitdrukkelijk verzekerende, dat iets, wat men weet of meent valsch te zijn, of waar men aan twijfelt, waar is.

Valsche getuigenissen in het recht gaven : de vrouw van Putiphar, die den kuischen Jozef; — de twee slechte mannen die, op Jezabel's aandrijven, den onschuldigen Naboth; — de twee onkuische ouderlingen, die de zuivere Susanna; — de Joden, die Jezus bij den Hoogpriester en bij Pilatus valschelijk beschuldigden.

7. *V. Hoe misdoet men meest buiten het recht tegen dit Gebod?*

A. Met eenig groot kwaad, dat valsch is of onbe-

kend, van iemand te zeggen, of ook zonder goede reden kwaad van iemand te vermoeden, of kwaad te oordeelen.

A. Men misdoet **meest** (ten grofste) **buiten het recht**: buiten de wettige rechtkanten, op *vier* manieren tegen het Achtste Gebod :

1º **Met eenig groot kwaad dat valsch is van iemand te zeggen** : met den naaste eene zonde, 't zij doodelijke, 't zij dagelijksche toe te schrijven, of eene ondeugd of een lichaamelijk gebrek, die, gekend zijnde, hem in de achting der meuschen merkelijk doen dalen, en die, óf in 't geheel niet, óf toch min dan men zegt, in hem te vinden zijn.

2º **Met eenig groot kwaad dat onbekend is van iemand te zeggen** : met iemand, zonder voldoende reden, van zulk een kwaad, dat waar, maar *niet publiek gekend* is, bij anderen te beschuldigen. — Men moet als *niet publiek gekend* aanzien, al hetgeen, noch door een vonnis der rechtkanten, noch door de belijdenis der plichtigen op de rechtkanten gedaan, bekend is gemaakt; noch van het grootste deel der gemeente of gebuурte is gekend, noch ten minste *zóó* geschied, of van zulke personen geweten, of van dien aard is, dat het welhaast zal gekend zijn.

Wij hebben gezegd : *zonder voldoende reden*, want men mag, men moet soms een onbekend kwaad openbaren, zooals b. v. op de rechtkanten, of wanneer dit, tot het geluk van het gemeenebest of van den persoon van wien men spreekt, noodig of ten minste zeer nuttig is; of ook, wanneer men uit hoofde van zijn ambt daartoe verplicht is.

3º **Met zonder goede reden kwaad van iemand te vermoeden** : met, zonder daartoe eene goede reden te hebben, enig kwaad bij den evenmensch, niet voor waar en zeker te houden, maar te veronderstellen; of i. a. w. met vrijwillig en zonder voldoende reden op iemands deugd en goede goedanigheden achterdenken te hebben of deze in twijfel te trekken.

4º **Met zonder goede reden kwaad van iemand te oordeelen** : met, zonder voldoende reden, het kwaad, dat men van iemand denkt, voor waar en zeker te houden.

Eenig kwaad dat valsch of onbekend is van den naaste zeggen in zijne afwezigheid heet achterklap spreken; dat zeggen in zijne tegenwoordigheid heet verwijten. Kwaad zeggen dat valsch is, wordt ook lasteren genoemd. — Zonder goede reden kwaad van iemand vermoeden of kwaad oordeelen, deze zonden noemt men, de eerste *kwaad of slecht vermoeden*; de tweede *lichtveerdig of vermetel oordeel*.

Deze twee laatste zonden: het kwaad vermoeden en het lichtveerdig oordeel, geschieden niet, gelijk de andere, door u twendige woorden, maar door inwendige, namelijk door gedachten en oordeelen van den geest.

8. V. *Is leugentaal zonde?*

A. Ja, en ook doodzonde, als de leugen geschiedt met groote schade of hinder van onzen naaste.

V. **Leugentaal** is die taal waardoor iemand wetens en willens tegen zijn gedacht spreekt, of wetens en willens voor waar verzekert hetgeen hij weet of meent valsch te zijn, of ook waar hij aan twijfelt. — Men liegt nochtans niet, met iets te zeggen, dat volgens den letterlijken ('tzij eigenlijken of overdrachtelijken) zin, niet waar is, wanneer de ondervrager of de aanhoorder weet of moet weten dat hij geen recht heeft tot antwoord, of om de waarheid over eene zaak uit onzen mond te vernemen, want, in dat geval, moeten onze woorden niet in hunnen letterlijken, maar in eenen huitengewonen zin verstaan worden.

A. **Ja**, de leugentaal is altijd uit hare natuur zonde, en zonde tegen het Achteste Gebod, daar zij den naaste kwetst in zijn recht, van in de samenspraak niet bedrogen te worden, of van over niets valsche getuigenis te ontvangen; — **zij is ook doodzonde**, zoo dikwijls zij aan den naaste eene merkelijke schade toebrengt in het een of in het ander zijner goederen, óf in zijne zaligheid, óf zijn lichaam, óf in zijne fortuin, óf in zijne eer en faam.

Bijgevolg, brengt de leugen den naaste slechts eene geringe schade in die goederen toe, of hindert zij hem alleen in het recht van in de samenspraak niet bedrogen te worden, dan is

zij maar eene dagelijksche zonde. Als zij den naaste in genoemde goederen geen onrecht aandoet, maar alleenlijk hem hindert in zijn recht van over niets valsche getuigenis te ontvangen, dan wordt zij genoemd eene leugen *om te lachen* of *om beterswil*, volgens dat zij geschiedt om eenig vermaak te verschaffen, ofwel om ons zelven of anderen te bevoordeelen. Eene leugen *om te lachen* zal zelfs geene zonde zijn, als de aanhoorders genoeg kunnen verstaan dat de zaak niet gemeend is; want, in dit geval, is zij geene ware leugen.

Schrikkelijke bewijzen van den haat Gods tegen de leugentaal treffen wij aan in Giëzi die, om zijne bedrieglijke handelwijze jegens den profeet Eliseüs, met melaatschheid; in Ananias en Saphira die, om dergelijk gedrag ten opzichte van den H. Petrus, met eene plotseling dood gestraft werden.

9. *V. Wat moet hij doen, die iemand in zijn goed of in zijne eer beschadigd heeft?*

- A. Hij moet, zoo hij best kan, aan hem of aan zijne erfgenamen restitutie doen.

V. Wat moet hij doen, die iemand — in zijn goed : in zijne zaligheid, in zijn lichaam, in zijne fortuin, of in zijne eer — beschadigd heeft : onrechtverdiig schade toegebracht heeft : moet hij iets meer doen dan daarover leedwezen hebben en de gewone middels gebruiken om vergiffenis te bekomen?

A. **Hij moet** op zonde, — **aan hem** : aan den beschadigde zelven, — **of aan zijne erfgenamen**, als de beschadigde reeds overleden is, — **restitutie doen** : het gestolene wedergeven of de toegebrachte schade herstellen, — **zoo hij best kan** : hij moet aanstonds het voornemen maken van het te doen, en dat voornemen uitvoeren, zoo haast en zoo volmaakt hij kan; maar hij is tot het onmogelijke niet verplicht. — De restitutie mag als voor den oogenblik onmogelijk aanzien worden, als men waarlijk niets heeft om weder te geven, of ook, wanneer men daardoor geheel zijne eer of die van zijn huisgezin zou moeten verliezen : doch uitstel geeft geene kwijtschelding.

VRAGEN.

Welk is het voorwerp dezer les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Wat onderzoekt de Catechismus in ieder deel?

1. Waarin komen het Zevende en Tiende Gebod overeen, en waarin verschillen zij? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, al de verscheidene dingen, die noodig zijn tot eene zonde tegen het Zevende en Tiende Gebod, en leg ze uit. — Hoe verschillen het Zevende en Tiende Gebod van het Vijfde, van het Zesde en van het Achtste? — Verklaar door een voorbeeld het verschil dat bestaat tusschen eene zonde die tegen de rechtveerdigheid en eene die alleenlijk tegen de liefde strijdt.

2. Welke zonden van onrechtveerdigheid noemt de Catechismus in de tweede vraag? — Leg ze uit. — Wanneer strijden deze zonden tegen het Zevende en wanneer tegen het Tiende Gebod? — Wat staat er ons te doen met *gevonden goed*?

3. Zeg, met de woorden van den Catechismus, wanneer men tegen het Zevende Gebod zondigt, door *het leenen van geld*. — Leg die woorden uit. — Hoe noemt men die zonde? — Verklaar dien naam. — Om welke redenen mag men meer wederom eischen dan men geleend had? — Wat is er te denken van den interest dien men doorgaans van geleend geld vraagt? — Waarom mag men geen geld eischen *alleenlijk om het leenen*? — Hoe is dit eene zonde tegen het Zevende Gebod?

4. Wat verstaat men hier door *geestelijke zaken*, en hoe worden deze verdeeld? — Wat drukt hier het woord *verkoopen* uit, als men vraagt, of *het kwaad is geestelijke zaken te verkoopen*? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wanneer het zonde is, geestelijke zaken te verkoopen, en leg die woorden uit. — Hoe wordt deze zonde genoemd en van waar komt die naam? — Waarom is dit eene zonde, en tegen welk Gebod strijdt zij? — Om welke redenen mag men voor de geestelijke zaken geld eischen? — Wat heeft de H. Kerk vastgesteld nopens het verkoopen van gewijde voorwerpen waaraan afslaten vastgehecht zijn?

5. Wie wordt door de zonden tegen het Achtste Gebod gehinderd? — *Waarin, waardoor en waar* geschiedt die beschadiging? — Hoe verschilt het Achtste Gebod van het Vijfde, Zesde en Zevende? — Wat verstaat men door *eer en faam*? — Wat verstaat men hier door *binnen en buiten het recht*?

6. Op hoeveel wijzen zondigt men tegen het Achtste Gebod *binnen het recht*? — Duid ze aan met de woorden van den Catechismus. — Verklaar deze woorden.

7. Wat betekent het woord *meest* in de vraag: *hoe misdoet men meest buiten het recht tegen dit Gebod?* — Op hoeveel wijzen mis-

doet men meest tegen dit Gebod *buiten het recht?* — Noem ze met de woorden van den Catechismus. — Leg deze woorden uit. — Hoe noemt men gemeenlijk deze zonden?

8. Wat is leugentaal? — Als men iets zegt dat in den letterlijken zin niet waar is, maakt dit altijd eene leugen uit? — Waarom is leugentaal altijd zonde? — Hoe is zij eene zonde tegen het Achtste Gebod? — Zeg, met den Catechismus, wanneer zij doodzonde is. — Leg die woorden van den Catechismus uit. — Hoe noemt men de leugens die geschieden zonder den naaste in zijne goederen te beschadigen? — Is de leugen *om te lachen* altijd zonde? — Geef er de reden van.

9. Verklaar de vraag : *wat moet hij doen, die iemand in zijn goed of in zijne eer beschadigd heeft?* — Wat is *restitutie doen?* — Hoe is hij die iemand ourechtvererdig beschadigd heeft, verplicht *restitutie te doen?* — Zeg, met den Catechismus, hoe hij moet *restitutie doen.* — Leg die woorden uit. — Wanneer mag men de *restitutie* als onmogelijk aanzien?

ZEVEN EN TWINTIGSTE LES.

Van de Geboden der H. Kerk in 't algemeen en van de Twee Eerste dezer Geboden.

De Geboden der H. Kerk in 't alge- meen.	1 ^o Getal.	V. 1. Hoeveel Geboden der H. Kerk zijn er?
	2 ^o Tekst.	V. 2. Zeg de Vijf Geboden der H. Kerk.
	3 ^o Oorsprong.	V. 3. Wie heeft de Geboden der H. Kerk ingesteld?
	4 ^o Verplichting.	V. 4. Zijn wij schuldig de Geboden der H. Kerk te onderhouden?
I. De gebo- den Heilig-	Reden van de in- dagen zult gij vieren.	V. 5. Waarom zijn de dagen stelling der Feest- dagen. Feestdagen ingesteld?
II. En dan ook Mis hoo- ren met goe- de manieren.	1 ^o Goede manie- ren. 2 ^o Mis.	V. 6. Hoe moeten wij Mis hooren? V. 7. Is het genoeg een deel te hooren?

Op de uitlegging der Tien Geboden Gods volgt deze der Vijf Geboden der H. Kerk, omdat wij, om de Liefde te onderhouden, niet min de Vijf Geboden der H. Kerk dan de Tien Geboden Gods moeten volbrengen; ook nog, omdat die Geboden der H. Kerk niets anders zijn dan nadere bepalingen van eenige der Goddelijke Geboden.

1. V. *Hoeveel Geboden der H. Kerk zijn er?*

A. Voornamelijk vijf.

V. Het woord **Kerk** beteekent hier de Roomsch-Katholieke Kerk, die de ware Kerk is van Christus.

A. **Voornamelijk vijf** : *vijf voorname*, vijf bijzondere; want, behalve deze, bestaan er nog, nopens de geestelijke personen, de geestelijke zaken en plaatsen, menigvuldige wetten der H. Kerk, die gezamenlijk het *kerkelijk* of *canoniek recht* uitmaken. De *Vijf Geboden*, waarvan hier spraak is, worden *voorname* geboden genoemd, omdat zij alle Christenen aangaan, alsook, omdat zij de voornaamste en gewichtigste christelijke plichten bepalen.

2. V. *Zeg de Vijf Geboden der H. Kerk.*

A. 1. De geboden Heiligdagen zult gij vieren. 2. En dan ook Mis hooren met goede manieren. 3. Geene geboden vastendagen zult gij breken. 4. Gij zult uw priester, ten minste één 's jaars, uwe biecht spreken. 5. En nutten omtrent Paschen het lichaam des Heeren.

A. Het Eerste en het Tweede Gebod handelen over het eer van God en zijne Heiligen; het Derde, over de boetveerdigheid; het Vierde, over het ontvangen van het Sacrament der Biecht, en het Vijfde, over het nutten van het Sacrament des Altaars: vier punten die eene zeer gewichtige plaats in den Godsdienst en in het werk onzer zaligmaking bekleeden. — God heeft ons wel, door onze rede en door zijne Veropenbaring, klaar en duidelijk geboden zijne opperste majesteit te eerden, en over onze zonden boetveerdigheid te doen; Hij heeft ons ook door Christus' Veropenbaring uitdrukkelijk opgelegd het Sacrament der Biecht en de H. Communie te ontvangen; maar noch den tijd noch de manier bepaald van die geboden te volbrengen. Deze bepaling wordt gedaan door de Geboden der H. Kerk die ons hier voorgesteld zijn.

3. V. *Wie heeft de Geboden der H. Kerk ingesteld?*

A. De oversten der H. Kerk, die ook den Sabbat hebben veranderd in den Zondag.

V. **Wie**, in de H. Kerk, heeft de Geboden der H. Kerk ingesteld : zijn het al de geloovigen te zamen, ofwel de oversten alleen?

A. Het zijn de **oversten der H. Kerk**, d. i. de wetgevende macht der H. Kerk, namelijk, de Paus en de bisschoppen die met den Paus in gemeenschap zijn, (12^e les), — **die ook den Sabbat hebben veranderd in den Zondag**, en door die daad bewezen hebben, dat Christus de wetgevende macht aan de oversten der H. Kerk heeft vergund.

Dat de hooge overheid der H. Kerk de macht moet hebben van geboden op te leggen, blijkt uit de natuur der zaak zelve : de H. Kerk is door Christus ingesteld als eene groote vergadering, als een groot rijk; maar geen rijk kan bestaan zonder regeering, en geene regeering zonder wetgevende macht; bijgevolg kan deze macht aan de H. Kerk niet ontkend worden, zonder dat men tevens het bestaan der H. Kerk als vergadering, als rijk loochent.

De H. Kerk wordt in de algemeene wetten, die zij aan geheel de katholieke wereld oplegt, zóó door den H. Geest bestierd, dat zij nooit iets kan voorschrijven, dat met het Geloof of de zeden strijdt. Dit vloeit immers uit hare onfaalbaarheid in de zaken die het Geloof of de zeden aangaan.

4. *V. Zijn wij schuldig de Geboden der H. Kerk te onderhouden?*

A. Ja, zoowel als de Goddelijke Geboden, aangezien zij gegeven zijn van degenen die in Gods plaats ons regeeren.

V. **Zijn wij**, die door het Doopsel aan de H. Kerk toebehooren, en tot de jaren van verstand gekomen zijn, — **schuldig** : op zonde verplicht, — **de Geboden der H. Kerk te onderhouden?**

Onder het woordje *wij*, in deze vraag, moeten dus ook verstaan worden de *Ketters*, de *Schismatieken* en degenen *die in den geestelijken ban zijn*; deze immers, al belijden zij het waarachtig Geloof niet onder de gehoorzaamheid van den Paus van Rome, behooren toch door hun Doopsel aan de

H. Kerk toe, en staan, opzichtens de kerkelijke wetten, op denzelfden voet als wij; niet meer zijn zij van die wetten ontslagen dan de onderdanen, die tegen hunnen wettigen koning opstaan, van dezes wetten vrij zijn. Dikwijls nochtans strekt de H. Kerk hare Geboden tot de Ketters en de Schismatieken niet uit.

De *ongedoopten*, ofschoon gehouden het Doopsel te ontvangen, zijn geenszins aan de wetten der H. Kerk onderworpen, zoolang zij door het Doopsel in de H. Kerk niet zijn getreden; nimmer toch moet men de wetten eener vergadering volgen tot dewelke men niet behoort. — Met de verplichting der Tien Geboden is het hier heel anders gelegen: deze immers (de bepaling der Heiligdagen uitgezonderd) moet alle mensch, die tot de jaren van verstand gekomen is, onderhouden, omdat zij de uitdrukking zijn van de natuurwet, die voor iedereen verplichtend is.

De *kinderen*, die de jaren van verstand nog niet bereikt hebben, zijn ook niet schuldig de Geboden der H. Kerk te onderhouden, b. v. op de onthoudings- en vastendagen verbodene spijzen te derven of des Zondags Mis te horen, omdat de wetten, van den vrije wil der wetgevende macht voortkomende, slechts diegenen verplichten, die het gebruik van hun verstand hebben; en hierin ook verschillen de Geboden der H. Kerk van de Tien Geboden Gods; want zelfs dezen, die het gebruik der rede niet hebben, mag men niets doen verrichten, dat met de Tien Geboden strijd; dewijl al hetgeen deze verbieden uit zijne natuur de orde stoort en verboden is.

A. **Ja**; wij zijn op zonde verplicht de Geboden der H. Kerk te onderhouden, zoowel als de **Goddelyke Geboden**, zoowel als de Geboden die rechtstreeks van God voortkomen, **aangezien zij gegeven zijn van degenen die in Gods plaats ons regeeren**; aangezien zij ons opgelegd zijn van den Paus en de bisschoppen, die niet alleenlijk van de natuurlijke wet, gelijk onze ouders en onze burgerlijke oversten, maar rechtstreeks van Christus macht ontvangen hebben om ons in Gods plaats te bestieren, en bijgevolg eene bovennatuurlijke zending hebben, om ons in Gods naam geboden op te leggen, en ons tot het onderhouden er van op zonde te verplichten.

Het is onloochenbaar, dat men zoowel de geboden moet

volgen van den plaatsvervanger eens oversten, als van dien overste zelven; dus, aangezien de oversten der H. Kerk, als zij wetten maken, Gods plaats bekleeden, moeten wij noodzakelijk hunne wetten, zoowel als die welke rechtstreeks van God komen, stiptelijk onderhouden.

5. *Waarom zijn de Feestdagen ingesteld?*

A. Om op die dagen eenige zonderlinge weldaden, die alsdan geschied zijn, te overleggen, en over dezelve God te danken; ook om de werken der Heiligen te beter na te volgen, en hunne gebeden te verzoeken.

V. *Welke Feestdagen* wij moeten vieren is reeds gezegd in de 24^e les, 1ste vr.

A. Er zijn *twee* soorten van Feestdagen : de eene hebben als voorwerp *onderlinge weldaden van God*, zooals de geboorte van Christus, zijne dood, zijne verrijzenis, zijne hemelvaart, de nederdaling van den H. Geest over de Apostelen; — en de andere hebben betrekking *op de Heiligen*.

De eerste zijn ingesteld : 1° **om op die dagen eenige zonderlinge weldaden, die alsdan geschied zijn, te overleggen** : om ons eenige bijzondere weldaden van God, die op die dagen des jaars plaats grepen, te herinneren en te doen overwegen, en 2° **over dezelve God te danken** : om God over het geven van die weldaden te prijzen en Hem daarover onzen innigen dank te betuigen.

De andere dienen : 1° **om de werken der Heiligen te beter na te volgen**; om de voorbeelden der Heiligen meer en meer voor oogen te hebben, en zoo beter en beter den weg der zaligheid te leeren kennen en tevens opgewekt te worden om dien weg te volgen, en 2° **om hunne gebeden te verzoeken** : om hen te vragen, dat zij voor ons bij God zouden ten beste spreken.

Tot welke soort van Feestdagen al de Heiligdagen behoren, die wij te vieren hebben, is gemakkelijk om te bepalen : de Zondagen, die tot herinnering der verrijzenis van Christus en

der nederdaling van den H. Geest zijn ingesteld; O. H. Hemelvaart en Kerstdag, die de geboorte van Christus als voorwerp heeft, behooren tot de eerste soort; — O. L. V. Hemelvaart en Allerheiligen waarop men de gedachtenis van al de Heiligen viert, behooren tot de tweede.

Om nu het volgend Gebod der H. Kerk : *dan ook Mis hooren met goede manieren*, volledig te verklaren, zal men zeggen wat te verstaan is : 1° door *Mis*, namelijk, of er spraak is van eene geheele of slechts eene gedeeltelijke; 2° door *Mis hooren* en 3° door *goede manieren*.

1° Door *Mis* : de uitlegging hiervan wordt gegeven in het antwoord op de 7^e vraag.

2° Door *Mis hooren* : tot het *Mis-hooren* in zich zelf zijn deze drij dingen vereischt : a) in de Mis tegenwoordig zijn, d. i. tot diegenen behooren die de Mis wezenlijk bijwonen; b) gedurende de Mis geen werk verrichten, zooals schilderen, schrijven, timmeren of ander diergelyk werk, dat met het opvolgen der Mis niet kan te zamen gaan; c) in de Mis aanwezig zijn, met het uitdrukkelijk of ten minste ingesloten inzicht van God daardoor te vereeren, en bijgevolg daar toch eenigszins met God bezig zijn of op de Mis aandacht geven. Ziehier nu de reden daarvan : het Gebod van Mis te hooren is gegeven aan *mensen*; deze bestaan uit *lichaam* en *ziel* en moeten dus a) in de Mis lichamelijk tegenwoordig zijn, en b) in staat zijn om met den geest de Mis te volgen; — het legt die mensen *eene vereering Gods* op; dus moeten zij de Mis bijwonen om God te eerden, en ten minste eenigszins de Mis volgen of daaronder op God denken. Wanneer één van de drij vermelde vereischten ontbreekt, dan *hoort* men geene Mis en voldoet dus niet aan de wet der H. Kerk. — Het bijwonen der H. Mis wordt *Mis hooren* genoemd, omdat zij grootendeels gezongen of gelezen wordt, en men ze zoo *hooren* kan.

3° Door *goede manieren* : de Catechismus legt deze woorden uit in het antwoord op de volgende vraag.

6. V. *Hoe moeten wij Mis hooren?*

A. Met groote eerbiedigheid en aandachtigheid.

V. **Hoe moeten wij Mis hooren**, of wat is er te verstaan door de woorden : *goede manieren* in het Gebod der H. Kerk dat zegt : *dan ook Mis hooren met goede manieren?*

A. 1° **Met groote eerbiedigheid** : inwendig het H. Sacrifacie der Mis zeer hoogachtende, en uitwendig de inwendige hoogachting toonende, b. v. met de oogen neer te slaan of ze naar het altaar te wenden, met de knieën te buigen, de handen samen te voegen en te bidden.

2° **Met groote aandachtigheid**, d. w. z. dat men, boven het inzicht van God door het Mis-hooren te vereeren, en boven die zekere aandacht welke reeds tot het Mis-hooren in zich zelf volstrek is vereischt, nog zorg moet hebben om alle verstrooidheden te vermijden, en zich gedurig dient bezig te houden met de Mis op te volgen, of met op God of op geestelijke dingen te peinzen, of met te bidden.

Groote eerbiedigheid en aandachtigheid worden hier vereischt, omdat de H. Mis, waarin Christus zich zelven aan zijnen hemelschen Vader slachtoffert, het verhevenste werk is van onzen Godsdienst, en omdat het Gebod van Mis te hooren gegeven is tot heililing van den dag des Heeren en van de Feestdagen.

Wie op eenen Zon- of geboden Feestdag aan *diese goede manieren* zóó te kort blijft, dat hij de vereischten om Mis te hooren niet meer vervult, voldoet aan het Gebod der H. Kerk niet, en zondigt bijgevolg dooddelijk, indien hij geene andere Mis op dien dag hoort. Dit Gebod verplicht ons immers op doodzonde, aangezien het door zijne natuur en door het einde zijner instelling zwaar is. — Als de vereischte voorwaarden om Mis te hooren vervuld zijn, dan maakt het gebrek aan eerbiedigheid en aandachtigheid slechts eene dagelijksche zonde uit, groter of kleiner volgens dat de oneerbiedigheid en de verstrooidheid meer of min plichtig, groter of kleiner zijn.

Wat er te bemerken is om met veel vrucht Mis te hooren, zal men in de 33^e les, die over de H. Mis handelt breder uitgelegd vinden. Kortbondig kan dit voorgesteld worden met te

zeggen, dat wij in de Mis behooren tegenwoordig te zijn, gelijk de goede moordenaar tegenwoordig is geweest bij het Sacrificie van het Kruis op den Calvarieberg. Gelijk hij, behooren wij daar te bekennen, dat wij de dood en de straffen Gods schuldig zijn, en, gelijk hij ook, zouden wij moeten vragen, dat Jezus onzer zou gedenken en ons de vruchten zijner slachtoffering toepassen.

7. *V. Is het genoeg een deel te hooren?*

A. Wij zijn verbonden een heele te hooren, en geen merkelijk deel achter te laten.

V. **Is het genoeg een deel der H. Mis te hooren**, om aan de wet der H. Kerk te voldoen?

A. **Wij zijn verbonden eene heele te hooren**, 't is te zeggen, 1° dat wij in al de deelen der Mis moeten tegenwoordig zijn, van haar begin tot haar einde, d. i. van het gebed des priesters aan den voet des altaars tot het laatste evangelie, en 2° dat al de deelen, waarin wij tegenwoordig zijn, tot ééne en dezelfde Mis moeten behooren, of althans, te zamen genomen, met reden als eene volledige Mis kunnen aanzien worden, — **en geen merkelijk deel achter te laten**: en bijgevolg geen deel, dat schatbaar, dat waardeerbaar is, te verzuimen.

Wanneer de H. Kerk ons op de Zon- en Feestdagen gebiedt Mis te hooren, spreekt zij voorzeker niet van een deel der Mis, noch van deelen, die, te zamen genomen, niet als eene heele Mis kunnen aanzien worden, maar van eene heele Mis waar niets aan ontbreekt : die immers een werk gebiedt zonder er eene hepaling bij te voegen, gebiedt het voorzeker in zijn geheel.

Daarom, wie vrijwillig een deel der Mis verzuimt, dat, om zijn belang of om zijne grootte, als gewichtig moet aanzien worden, zooals ongetwijfeld is de Consecratie en de Nutting te zamen genomen, of zelfs de Consecratie alleen, of van het begin der Mis tot na de Offerande, of andere dergelijke deelen, — die blijft grootelijks te kort aan zijne plicht van eene *heele Mis* te hooren, en zondigt dus doodelijk. Als men slechts een klein of min gewichtig deel verzuimt, zooals vol-

gens het gemeen gevoelen is, van het begin der Mis tot na den *Gloria* of tot aan het evangelie, dan bedrijft men slechts eene dagelijksche zonde, die meerder of minder zal zijn, volgens dat het verzuimde deel groter of kleiner is. Insgelijks, wie terzelfder tijd twee helften van twee verscheidene Missen bijwoont, of in één Mis van in het begin tot na de Consecratie, en daarna, in eené andere, van na de Consecratie tot het einde zou tegenwoordig zijn, die zou ook geenszins aan het Gebod der H. Kerk voldoen, dewijl die twee helften op geener wijze eene volledige Mis uitmaken.

VRAGEN.

Waarom spreekt de Catechismus hier van de Vijf Geboden der H. Kerk? — Welk is het voorwerp dezer les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Wat onderzoekt de Catechismus in ieder deel?

1. Van welke Kerk is er spraak, als de Catechismus vraagt: *hoeveel Geboden der H. Kerk zijn er?* — Wat drukt de Catechismus uit, met te antwoorden: *voornamelijk vijf?* — Waarop hebben al de andere geboden der H. Kerk betrek? — Waarom worden de Vijf Geboden, waarvan hier spraak is, *voornaam* Geboden genoemd?

2. Waarover handelen de Vijf Geboden der H. Kerk? — Heeft God onsnopens die voorwerpen niets voorgeschreven? — Wat heeft de H. Kerk hier eigenlijk gedaan?

3. Verklaar de vraag: *wie heeft de Geboden der H. Kerk ingesteld?* — Wie verstaat men hier door: *de oversten der H. Kerk?* — Zeg, met de woorden van den Catechismus, door welke daad die oversten van in het begin hunne wetgevende macht uitgeoefend hebben. — Leg die daad uit en zeg wat er door bewezen wordt. — Bewijs dat, uit de natuur der zaak zelve, de H. Kerk de macht heeft van geboden te geven. — Waarom kan de H. Kerk in hare algemeene wetten niets voorschrijven, dat met het Geloof of de zeden strijdt?

4. Wat beteekenen in de vraag: *zijn wij schuldig de Geboden der H. Kerk te onderhouden, a) het woordje wij en b) het woord schuldig?* — Waarom zijn de Ketters, de Schismatieken en degenen die in den geestelijken ban zijn, niet gansch vrij van de wetten der H. Kerk? — Welk is de reden daarvan? — Zijn ook de ongedoopten verplicht de wetten der H. Kerk te onderhouden? — Geef er de reden van. — Zijn zij ook vrij van het onderhouden der Tien Geboden? — Geef reden van dit antwoord. — Waarom zijn de kinderen, die de jaren van verstand nog niet bereikt hebben, niet verplicht de wetten van de H. Kerk te onderhouden? — Is het zonde die kin-

deren iets te doen verrichten, dat met de Tien Geboden strijd en waarom? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, 1° hoe wij gehouden zijn de wetten der H. Kerk te onderhouden, en 2° welke de reden daarvan is. — Leg voor beide punten de woorden van den Catechismus uit. — Bewijs dat de reden, die de Catechismus geeft, geldig is.

5. Hoeveel en welke soorten van Feestdagen zijn er? — Om hoeveel redenen is iedere soort van Feestdagen ingesteld? — Stel die redenen met de woorden van den Catechismus voor. — Verklaar de woorden van den Catechismus. — Tot welke soort van Feestdagen behoren al de Heiligdagen die wij te vieren hebben?

6. Wat is er vereischt om Mis te hooren, en waarom? — Geef rekenschap van de uitdrukking Mis hooren. — Wat is, volgens den Catechismus, Mis hooren met goede manieren? — Leg de woorden van den Catechismus uit. — Zeg waarom die goede manieren, welke de Catechismus vraagt, vereischt zijn. — Hoe zondigt men met op de Zon- en Feestdagen de Mis te verzuimen? — Hoe zondigt men met de Mis niet te hooren met goede manieren? — Zeg in 't kort wat er te bemerken is nopens de manier om met veel vrucht Mis te hooren.

7. Geef den zin der vraag : *Is het genoeg een deel te hooren.* — Wat is er, volgens den Catechismus, te verstaan door het woord *Mis*, in het Gebod der H. Kerk : *dan ook Mis hooren met goede manieren?* — Wat betekent de Catechismus, als hij zegt : *wij zijn verbonden eene hele te hooren?* — Wat drukt hij uit door de woorden : *geen merkelijk deel achterlaten?* — Bewijs dat wij, om aan het Gebod der H. Kerk te voldoen, *eene hele Mis moeten hooren en geen merkelijk deel mogen achterlaten.* — Hoe zondigt men met geene hele Mis te hooren?

ACHT EN TWINTIGSTE LES.

Van het Derde, Vierde en Vijfde Gebod der H. Kerk.

III. Geene geho- den vastendagen zult gij breken.	1º Bepaling van het vasten.	V. 1. <i>Wat is vasten?</i>
	2º Wie de vastendagen moe- ten onderhouden.	V. 2. <i>Wie zijn schuldig te vasten?</i>
	3º Geboden vastendagen.	V. 3. <i>Wanneer moet men vasten?</i>
	4º Profijt van het vasten.	V. 4. <i>Wat profijt doen wij met vasten?</i>
IV. Gij zult uwen priester, ten min- ste één s jaars, uwe biecht spre- ken.	1º Uwe priester.	V. 5. <i>Aan wien zijn wij schuldig te biechten?</i>
	2º Eéns 's jaars.	V. 6. <i>Hoe dikwijs moet men biechten?</i>
V. En nutten om- trent Paschen het lichaam des Heeren.	1º Omtrent Paschen.	V. 7. <i>Wanneer moet men het lichaam des Heeren nutten?</i>
	2º Het lichaam des Heeren nutten.	V. 8. <i>Wat is er van noode om wel te communiceren?</i>
	3º Wie door dit Gebod ver- plicht zijn.	V. 9. <i>In wat ouderdom is men schuldig het H. Sa- crament te ontvangen?</i>

1. V. *Wat is vasten?*

A. Vasten is zich wachten van eenige verboden spijs, en maar één daags zijnen nooddruft nemen.

A. **Vasten** bestaat dus in deze *twee* dingen :

1º **Zich wachten van eenige verboden spijs** : de spijzen, op de vastendagen (doch niet op alle) verboden, zijn :

a) vleesch en al hetgeen van vleesch voorkomt, zooals *vleeschsop* en *vet*; b) eieren, en c) zuivel, d. i. melk en al hetgeen van melk voortkomt, zooals *boter* en *kaas*.

Volgens de algemeene wetten der H. Kerk moet men geheel den Veertigdaagschen Vasten, zelfs des Zondags, hoewel men dan meermaals zijnen nooddruft mag nemen, vleesch, eieren en zuivel derven; maar de bisschoppen kunnen, door de macht hun van den Paus vergund, daarin dispenseeren. In ieder bisdom worden jaarlijks de dispensatiën, die Zijne Hoogweerdigheid de Bisschop geeft, in de Vastenbul bepaald.

Op de vastendagen buiten den Veertigdaagschen Vasten, moet men zich, volgens de algemeene wetten der H. Kerk, onthouden noch van zuivel noch van eieren, maar alleenlijk van vleesch.

2º **En maar één daags zijnen nooddruft nemen** : maar één daags eten; doch boven deze ééne maaltijd, die voorzeker eene volledige mag zijn, mogen wij nog, naar de algemeene bestaande gewoonte, 's morgens een stukje brood en 's avonds eene geringe versterking (*collatie* genoemd) nemen. — Deze collatie mag geene tweede maaltijd uitmaken, maar wij mogen er die hoeveelheid spijzen bij gebruiken, welke, ingezien den duur van den vasten, onze meerdere of mindere krachten en onze werkzaamheden, vereischt is om ons het vasten mogelijk te maken, en te beletten dat wij er in onze gezondheid door gehinderd worden. In de collatie mag men in 't bisdom van Gent geene eieren gebruiken.

Die onthouding van eenige spijzen en maaltijden is door de H. Kerk bevolen, opdat wij daardoor boetveerdigheid zouden doen, onze driften beteugelen, en de heilige bekomen.

2. *Wie zijn schuldig te vasten?*

A. Al degenen die tot hunne jaren gekomen zijn, en door ziekte, weekheid of zwaren arbeid niet ontschuldig zijn.

A. *Twee voorwaarden zijn vereischt om te moeten vasten :*

1º **Tot de jaren gekomen zijn** : wat het derven van verboden spijzen betreft, daartoe is men gehouden, zoohast men tot de jaren van verstand komt, hetwelk gewoonlijk

geschiedt omtrent den ouderdom van zeven jaren. — Wat echter het onthouden aangaat van meer dan één daags zijnen nooddruft te nemen, daartoe is men verplicht, na den vollen ouderdom van 21 jaren bereikt te hebben.

De reden van dit verschil is, dat de laatste verplichting, vroeger opgelegd, de ontwikkeling des lichaams zou kunnen beletten.

2º **En door ziekte, weekheid of zwaren arbeid niet verontschuldigd zijn** : door *ziekte* zijn verontschuldigd degenen die wezenlijk ziek zijn, of ten minste in gevaar zijn van ziek te worden; door *weekheid*, al de slappe of zwakke mensen, zooals ouderlingen, degenen die maar uit hunne ziekte zijn opgestaan en allengskens hunne krachten moeten herstellen, enz. — onder de weeken mogen ook de armen en noodwendigen gerekend worden, die honger lijden en maar te eten hebben wat zij ontvangen; — door *zwaren arbeid* zijn verontschuldigd al degenen, die eenen arbeid te verrichten hebben, waartoe zij met te vasten, niet bekwaam zouden zijn, b. v. de landbouwers, de timmerlieden, de bakkers, de ziekenoppassers, enz.

Men bemerkte wel, dat deze redenen niet altijd van beide de delen van het vasten verontschuldigen : de ziekte en de weekheid verontschuldigen dikwijls van beide delen; maar de zware arbeid verontschuldigt gewoonlijk alleen van het tweede deel, namelijk, van maar één daags zijnen nooddruft te nemen.

Als men, om niet te vasten, eene reden heeft die wel gegrond, doch onvoldoende is om door zich zelve van het onderhouden des Gebods te ontslaan, en men er nochtans begeert van ontslagen te zijn, dan moet men dispensatie vragen aan zijnen pastoor of aan eenen daartoe gemachtigden biechtvader. — Men neme in acht, dat de dispensatie, om meer dan één daags te eten, die andere niet medebrengt, om verboden spijzen te gebruiken. Deze moet afzonderlijk gevraagd worden.

3. V. Wanneer moet men vasten?

A. Op al de dagen die de H. Kerk ons voorhoudt, als zijn de veertig dagen vóór Paschen, de quatertemperdagen, en zekere vigiliedagen door het jaar.

A. De algemeene regel is, dat men moet vasten **op al de dagen die de H. Kerk ons voorhoudt**, aangezien het Gebod wegens het vasten van de H. Kerk voortkomt. De bijzonderste van die dagen zijn : 1° de **veertig dagen vóór Paschen**, 2° de **quatertemperdagen**, en 3° zekere **vigliedagen door het jaar**.

De veertig dagen vóór Paschen; al de dagen (de Zondagen opzichtelijk het ééns daags zijnen nooddruft te nemen uitgezonderd) van Aschwoensdag tot aan Paschen. Deze Vastenschijnt van de Apostelen ingebracht te zijn, en is gesteld vóór Paschen, omdat deze Feestdag de grootste is van geheel het jaar (9de les, 4de vr.).

De quatertemperdagen, (letterlijk, de dagen der vier tijden) zijn de Woensdag, Vrijdag en Zaterdag eener week uit ieder van onze vier jaargetijden : van den Winter, de Lente, den Sommer en den Herfst. Zij schijnen ook van de Apostelen voort te komen, en zijn ingesteld, om God voor de ontvangene weldaden te bedanken, om de bedrevene zonden uit te boeten, en het nieuw jaargetijde aan God toe te wijden, alsmede om van God goede en heilige priesters te bekomen; want de HH. Orden worden in die weken toegediend.

De vigiliëdagen, zijn de dagen die een plechtig feest voorafgaan, en zij worden vigiliën (letterlijk, nachtwakingen) genoemd, omdat de geloovigen eertijds den geheelen nacht vóór den Feestdag in gebeden en lefzangen overbrachten. — In ons land zijn er maar vijf vigiliëdagen waarop wij moeten vasten : namelijk de vigiliëdagen van Sinksen, van de plechtigheid der HH. Apostelen Petrus en Paulus, van O. L. V. Hemelvaart, van Allerheiligen en van Kerstmis. Als de vigilie op eenen Zondag valt, dan wordt zij op den voorgaenden Zaterdag verplaatst. — De vigiliëdagen zijn eene bereiding tot den Feestdag.

Buiten deze vastendagen bestaat nog de H. Marcusdag en de drij Kruisdagen; doch in ons land moest men op die dagen niets anders dan vleesch derven, en daarin zelfs wordt jaarlijks door Zijne Hoogw. den Bisschop gedispenseerd.

Verders gebiedt de H. Kerk ons nog, wekelijks twee dagen vleesch te derven : namelijk, den Vrijdag ter herinnering van Christus' dood, en den Zaterdag ter eere van de H. Maagd Maria. Nochtans in het gebod van des Zaterdays vleesch te

derven, wordt nu ook jaarlijks door Zijne Hoogw. den Bisschop aan al de gelooigen des Bisdoms dispensatie gegeven.

4. *Wat profijt doen wij met vasten?*

A. Wij bedwingen onze kwade lusten, verzoenen de goddelijke gramschap, en voldoen voor onze zonden.

A. Wij trekken uit het vasten een *drijdubbel* profijt :

1º **Wij bedwingen onze kwade lusten** : wij beteugelen onze kwade neigingen, eerst en vooral, onze ongeregelde lichamelijke neigingen tot het eten en drinken en tot de onkuischheid; ook nog al de andere die in den geest hunnen zetel hebben, zooals de hooveerdigheid, de ongehoorzaamheid, enz.; want door het vasten werken wij rechtstreeks onze slechte driften tegen.

2º **Wij verzoenen de goddelijke gramschap** : wij keeren den wrekkenden arm Gods van ons af, en bewegen zijne bermhertigheid, om ons vergiffenis te schenken, aangezien wij, door het vasten, ons zelven voor onze zonden straffen.

3º **Wij voldoen voor onze zonden** : wij boeten, door het vasten, die tijdelijke pijnen uit, welke wij, na de vergiffenis onzer zonden bekomen te hebb-n, nog schuldig blijven of hier op aarde of in het vasevuur te lijden; want het vasten is eenne ware straf en uitboeting.

David, Tobias, Judith, Esther, Daniël, het Joodsche volk, de Ninivieten en de Machabeeërs hebben, door het vasten, vergiffenis der zonde en andere groote weldaden bekomen; Christus heeft zich tot zijne prediking door eenen veertig-daagschen vasten bereid; de Apostelen hebben gevast vooraleer zij hunne gewichtigste bedieningen ondernamen.

5. *Aan wien zijn wij schuldig te biechten?*

A. Aan onzen pastoor, of aan iemand, die van hem of van den bisschop of den Paus van Rome daartoe macht ontvangen heeft.

V. **Aan wien** : aan welken priester, **zijn wij schuldig te biechten** volgens het Gebod der H. Kerk, dat ons zegt : *gij zult uwen priester, ten minste één sjaars, uwe biecht spreken?*

A. Wij moeten biechten aan eenen van deze priesters : of **aan onzen pastoor** : aan den pastoor der parochie waarin wij wonen, of aan den bisschop van het bisdom waarvan wij deel maken, of aan den Paus van Rome, die alle drij. uit hoofde van hun ambt, gelast zijn ons de middelen van zaligheid te bezorgen; — **of aan iemand** : aan eenen priester, die **van hem, of van den bisschop, of den Paus van Rome daartoe macht ontvangen heeft** : die macht heeft om onze biecht te hooren, niet door zijn ambt, maar door den pastoor, of door den bisschop of door den Paus daartoe gedelegeerd of afgeverdigd is.

Wij mogen dan niet aan allen priester onze biechtplaats spreken; want, niet door de macht alleen in de H. Wijding ontvangen, kan een priester geldig de absolutie geven; hij moet daarenboven nog wettig jurisdictie (letterlijk, rechtsmacht, macht om te oordeelen) van de H. Kerk bekomen hebben. juist gelijk een burgerlijke rechter, om een geldig vonnis uit te spreken, ook eerst van de bevoegde overheid een gebied moet bekomen hebben, waar hij zijne macht mag uitoefenen. — Deze jurisdictie is tweeeérlei : zij vloeit ofwel *uit het ambt*, waar iemand mede bekleed is : zoo is het voor het ambt van pastoor, van bisschop of van Paus, dat oplegt de toevertrouwde geloovigen alle middelen van zaligheid te bezorgen en bijgevolg ook hunne biecht te hooren : deze jurisdictie wordt *gewone jurisdictie* genoemd; — ofwel zij komt voort uit eene delegatie of afverdiging die gedaan is door den Paus, den bisschop of den pastoor : 't is hetgeen men noemt *gedelegeerde jurisdictie*. Zoo blijkt het, dat wij kunnen biechten óf 1° aan onzen pastoor, onzen bisschop of den Paus van Rome, óf 2° aan iemand die van den pastoor, van den bisschop of van den Paus macht daartoe ontvangen heeft.

Men bemerke dat, door eene wederzijdsche toestemming der kerkelijke oversten, al de biechtvaders macht hebben om de vreemdelingen te hooren die bij hen in die plaats, waar zij jurisdictie hebben, te biechten komen; en dat, in gevaar van sterren, alle priester jurisdictie heeft.

Hier is ook aan te stippen, dat de pastoors hunne macht van

jurisdictie te delegeren aan andere priesters, niet meer te gebruiken hebben, sedert het Concilie van Trente vastgesteld heeft, dat de biechtvaders eerst moeten goedgekeurd worden door den bisschop der plaats; want, sedert dien tijd, wordt goedkeuring en jurisdictie te zamen door den bisschop gegeven.

6. *V. Hoe dikwijs moet men biechten?*

A. Als men in doodzonde gevallen is; hetwelk men niet langer mag uitstellen, als er gevaar is van te sterven; en, naar het Gebod der H. Kerk, is het van noode alle jaren één te biechten.

V. **Hoe dikwijs moet men biechten** : voldoet men met, volgens het Gebod der H. Kerk, alle jaren één te biechten, ofwel moet men dat nog in eenige bijzondere gevallen doen?

A. Men moet biechten : 1° als men in **doodzonde gevallen is; hetwelk men niet langer mag uitstellen, als er gevaar is van te sterven** : na eene doodzonde bedrieven te hebben, is men verplicht, eens die zonde te biechten, en, als er gevaar van sterven ontstaat, mag men het biechten van die zonde niet meer uitstellen, of mag men dan niet zeggen : « ik zal eene akte van volmaakt berouw verwekkken met het vast voornemen van mijne zonde te biechten na mijne genezing, die ik misschien zal bekomen ; » maar men is volstrekt verplicht in dat gevaar zelf te biechten. — Deze plicht vloeit voort uit het Goddelijk Gebod, door Christus gegeven, dat het Sacrament der Biecht, als noodzakelijk uit noodzakelijkhed des middels, oplegt aan alle geloovigen, die doodelijk gezondigd hebben, en dus voorzeker voorschrijft alle doodzonde te biechten, *ten minste vóór de dood*. Het legt hun zonder twijfel nog op, meermalen in het leven te biechten; want de Biecht is niet enkel voor de stervenden, maar ook voor de gezonden ingesteld. Het Goddelijk Gebod echter bepaalt geenen tijd, of zegt niet wanneer men, na het bedrijven der doodzonde, zijne biecht zou moeten spreken; daarom is de H. Kerk dien tijd komen bepalen.

2º En, naar het Gebod der H. Kerk, is het van noode alle jaren één te biechten; behalve de verplichting, indien men in doodzonde gevallen is, van te biechten in gevaar van sterven, moet men, in doodzonde gevallen zijnde, volgens het Gebod der H. Kerk, dat het Goddelijk Gebod komt bepalen, nog alle jaren één zijn biecht spreken.

Hieruit volgt dat men verplicht kan zijn, op één jaar meermaals te biechten: b. v. iemand komt, na zijne Paaschbiecht, in staat van doodzonde en in gevaar van sterven: die is gehouden in dat gevaar wederom te biechten; hervalt hij hetzelfde jaar nogmaals in staat van doodzonde en in gevaar van sterven, hij moet eene derde maal zijn biecht spreken.

De overtreding van het Goddelijk of het Kerkelijk Gebod nopens het biechten maakt een doodzonde uit, aangezien de zaak uit hare natuur zeer gewichtig is.

Men bemerke, dat de H. Kerk in haar Gebod niet zegt: één 's jaars, maar *ten minste* één 's jaars, om ons te doen verstaan, hoezeer zij begeert, dat wij meermaals 's jaars dit heilzaam Sacrament ontvangen.

Voor de Jaarlijksche Biecht is er geen bepaalde tijd vastgesteld; doch het is de wensch der H. Kerk, en het is zeer natuurlijk, dat de geloovigen voor hunne Paaschcommunie biechten, want degenen, die in doodzonde zijn, moeten zich door de Biecht zuiveren, om aan de plicht der Paaschcommunie te kunnen voldoen.

Dit Gebod verplicht al degenen die tot de jaren van verstand gekomen zijn.

7. *V. Wanneer moet men het lichaam des Heeren nutten?*

A. Ten minste één 's jaars, elk in zijne parochie, binnen de veertien dagen omtrent Paschen, te weten van Palmzondag tot Beloken Paschen.

A. De Catechismus zegt in zijn antwoord: 1º *hoe dikwijls*, 2º *waar*, en 3º *op welken tijd* wij, volgens het Gebod der H. Kerk, het lichaam des Heeren moeten ontvangen.

1° *Hoe dikwijls? — Ten minste één sjaars.* Hij zegt: *ten minste*, om uit te drukken hoe vurig de H. Kerk verlangt, dat wij meermaals in het jaar de H. Communie zouden ontvangen.

2° *Waar?* — **Elk in zijne parochie**: in de kerk der parochie tot dewelke hij behoort. Men voldoet dus niet aan het Gebod der H. Kerk met de voorgescrevene Communie te ontvangen in eene kerk of kapel die de eigene parochiekerk niet is, tenware men door onmogelijkheid verontschuldigd ware of van de bevoegde overheid daartoe oorlof hadde ontvangen.

3° *Op welken tijd?* — **Binnen de veertien dagen omtrent Paschen, te weten van Palmzondag** (medebegrepen) die acht dagen vóór Paschen valt, tot op den Zondag na Paschen die **Beloken** (gesloten) **Paschen** wordt genoemd, omdat de octaaf van Paschen er mede gesloten wordt. Nochtans kan de kerkelijke overheid dien tijd verlengen, en de pastoor alsook de biechtvader kunnen, om eene goede reden, aan iederen geloovige in 't bijzonder oorlof geven, om de Paaschcommunie langer uit te stellen.

Wie belet is de Jaarlijksche Communie in zijne parochiekerk te doen, is daarom niet vrij van de Paaschplicht: het Gebod van één sjaars de H. Communie te ontvangen blijft bestaan, alhoewel men het, onder opzicht van plaats, niet kan volbrengen. — Wie de H. Communie heeft ontvangen, maar verzuimd heeft dit in zijne parochiekerk te doen, blijft, volgens het gemeen gevoelen, tot het einde des jaars toe verplicht in zijne parochiekerk te communiceeren. — Insgelijks, wie belet is geweest of wie verzuimd heeft de Jaarlijksche Communie binnen de veertien dagen omtrent Paschen te doen, die is, volgens het gemeen gevoelen, verplicht, zoogaast mogelijk de H. Communie in zijne parochiekerk te ontvangen.

Om aan het Gebod der H. Kerk te voldoen, is voorzeker eene goede Communie vereischt; bijgevolg, wie in den Paaschtijd op eene heiligschendende wijze het lichaam des Heeren genut heeft, moet, zoogaast mogelijk, zijne biecht spreken en eene goede Communie doen; doch, heeft hij reeds de Communie ontvangen in zijne parochiekerk, dan voldoet hij met ze te ontvangen, onverschillig in welke kerk.

De H. Kerk wil dat de Jaarlijksche Communie in de parochiekerk geschiede, om de eenheid der parochie te bevestigen en de pastoors de gelegenheid te geven van te zien of al hunne geloovigen de Paaschplicht volbrengen. Zij heeft die Communie gesteld in den Paaschtijd, omdat Paschen de grootste feestdag is van het jaar.

Al de deelen van dit Gebod der H. Kerk verplichten ons op doodzonde, daar zij alle gewichtig zijn óf uit hunne natuur, óf uit het einde waartoe zij dienen.

Men merke nog aan : 1º dat het Vijfde Gebod der H. Kerk wederom niets anders is dan eene nauwkeurige bepaling van het gebod van Christus, dat ons oplegt meermalen in het leven de H. Communie te nutten; — 2º dat wij, buiten de Jaarlijksche Communie, nog verplicht zijn het lichaam des Heeren te nutten, als er gevaar is van sterven.

8. V. Wat is er van noode om wel te communiceeren?

A. Ten eerste, dat wij waarachtiglijk gelooven, dat Christus daar tegenwoordig is; ten tweede, dat wij nuchter zijn en zuiver van zonden.

V. **Wat is er van noode — om wel te communiceeren** : om wel het lichaam des Heeren te nutten, wat *communiceeren* (letterlijk, in gemeenschap komen) genoemd wordt, omdat de geloovigen, met het lichaam des Heeren te nutten, allernauwst met Christus en met elkander verbonden worden?

A. Om wel te communiceeren is er van noode :

Ten eerste, dat wij waarachtiglijk gelooven, dat Christus daar tegenwoordig is : wij moeten de leerling der Katholieke Kerk kennen, die ons zegt dat Christus zelf, God en mensch, met zijne ziel en zijn lichaam, in het H. Sacrament tegenwoordig is; en die leerling, als zijnde het woord Gods, vastelijk gelooven. — Het is immers klaar, dat wij, om wel te communiceeren, moeten weten wat de H. Communie is, en dat wij ze moeten erkennen, gelijk de leerling des Geloofs ze ons voorstelt.

Ten tweede, dat wij nuchter zijn : sedert middernacht

niets geeten of gedronken hebben. — Wij zeggen *geeten of gedronken hebben*, en niet, *iets doorgezwolgen hebben*; want het is maar het doorzwelgen van hetgene onder den naam *van eten of drinken* komt, dat wezenlijk ontnuchtert; indien men b. v. eenig overblijfsel van spijs heeft doorgezwolgen, dat in den mond nog was, of eenig water dat zich in 't spoelen van den mond met het speeksel vermengd heeft, of wat bloed dat uit den mond of uit het hoofd komt, of een weinig sneeuw die in den mond is gevlogen, daarom is men niet ontnuchterd. Maar men is dat, als men b. v. een weinig water heeft gedronken, 't zij dit vrijwillig of onvrijwillig geschied zij. — Het nuchter zijn is tot de H. Communie vereischt door een Gebod der H. Kerk, die daarin de eer, welke wij aan het H. Sacrament verschuldigd zijn, voor oogen heeft. Dit Gebod geldt niet voor degenen die de laatste HH. Sacramenten ontvangen, of die, na de berechting, gevvaarlijk ziek blijvende, nog begeeren de H. Communie te nutten. — **En zuiver zijn van zonden** : zuiver zijn ten minste van alle doodzonde; want het H. Sacrament des Altaars is een Sacrament der levenden en moet daarom in staat van gratie ontvangen worden. Dan, hoe meer men ook van alle dagelijksche zonde en van alle aangekleedheid daaraan zuiver is, hoe volkome-ner ook de vruchten der Communie zullen wezen; want hoe beter onze gesteldheid is, hoe meer vrucht wij uit de Sacra-menten trekken.

Degenen, die in staat van doodzonde zijn, voldoen niet aan de vereischten om de H. Communie te mogen ontvangen, met zich van deze zonde te zuiveren door een volmaakt berouw: volgens het Gebod der H. Kerk, en misschien ook volgens het Gebod van Christus, moeten zij dat doen bij middel van het Sacrament der Biecht.

9. V. *In wat ouderdom is men schuldig het Heilig Sacrament te ontvangen?*

A. Als men gekomen is tot de jaren van discretie of verstand.

V. In wat ouderdom begint het Gebod van ééns 's jaars het lichaam des Heeren te nutten, voor de geloovigen verplich-tend te worden?

A. Als men gekomen is tot de jaren van discretie of verstand : tot de jaren waarop men genoegzaam onderscheid kan maken tusschen het nutten van het lichaam des Heeren en het gebruiken van andere spijzen. — Deze ontwikkeling des verstands bereikt men gewoonlijk niet vóór de tien jaar. Het behoort tot de geestelijke oversten te beslissen, of een kind genoegzame kennissen heeft om zijne Eerste Communie te mogen doen. — Men bemerke dat men geene genoegzame kennis nopens het zoo verheven mysterie van het H. Sacrament des Altaars kan hebben, zonder tevens in geheel de Christelijke Leering wel onderwezen te zijn.

VRAGEN.

Welk is het voorwerp **dezer les?** — Hoe is **zij verdeeld?** — Wat onderzoekt de Catechismus nopens ieder deel?

1. In hoeveel verschillende dingen bestaat **het vasten?** — Noem ze met de woorden van den Catechismus. — Welke zijn de spijzen die, in 't algemeen, op de vastendagen verboden worden? — Zeg welke spijzen, volgens de algemeene wetten der H. Kerk, verboden zijn gedurende den Veertigdaagschen Vasten. — Welke spijzen zijn verboden op de vastendagen buiten den Veertigdaagschen Vasten? — Wat beteekenen de woorden : *maar één daags zijnen nooddrust nemen?* — Welke verzachting is er, door eene algemeene gewoonte, aan dezen regel gebracht? — Hoe groot mag de collatie zijn? — Wat spis is er voor de collatie in het Bisdom van Gent verboden? — Waarom heeft de H. Kerk geboden ons van eenige spijzen en maaltijden te onthouden?

2. Hoeveel en welke vereischten moeten vervuld wezen, opdat men zou verplicht zijn te vasten? — Welke ouderdom is er vereisch om tot geheel het vasten, of ten minste tot het derven der verbodene spijzen verplicht te zijn? — Waarom verplicht de H. Kerk ons zooveel later tot geheel het vasten, dan tot het derven der verbodene spijzen? — Wie is van het vasten verontschuldigt *a)* door ziekte, *b)* door weekheid, *c)* door zwaren arbeid? — Verontschuldigen deze redenen altijd van beide de deelen die het vasten uitmaken? — Als men van **het vasten** begeert ontslagen te zijn, om eene reden, die gegrondigd is, doch door zich zelve niet verontschuldigt, wat behoeft men te doen? — Als iemand door dispensatie meermaals daags mag eten, mag hij daarom ook verbodene spijzen gebruiken?

3. Op welke dagen moet men, volgens den algemeenen regel, vasten, en waarom? — Welke zijn de bijzonderste vastendagen,

die de H. Kerk ons voorhoudt? — Wat zijn de *veertig dagen vóór Paschen*? — Van waar komt deze Vasten voort, en waarom is hij gesteld vóór Paschen? — Welke is de letterlijke beteekenis van het woord *quatertempdagen*? — Wat zijn deze dagen? — Van wie zijn zij ingesteld, en waartoe dienen zij? — Wat zijn de *vigiliedagen*, en welk is de oorsprong van dezen naam? — Hoeveel vigiliedagen zijn in ons land vastendagen? — Waartoe dienen deze dagen? — Welke vastendagen bestaan nog buiten deze, die de Catechismus hier noemt? — Waartoe is men op deze dagen in ons land verplicht? — Bestaat deze verplichting nog in het Bisdom van Gent? — Op welke dagen gebiedt de H. Kerk vleesch te derven, en waarom? — Wat is er te bemerken voor het Bisdom van Gent. nopens het derven van het vleesch op de Zaterdagen?

4. Hoeveel profijten trekken wij uit het vasten? — Noem ze met de woorden van den Catechismus. — Verklaar ze, en toon hoe zij uit het vasten natuurlijk voortkomen.

5. Noem, met de woorden van den Catechismus, de verschillende priesters, aan wie wij mogen biechten. — Leg de woorden van den Catechismus uit. — Waarom mogen wij niet aan alle priesters zonder onderscheid onze biecht spreken? — Wat verstaat men door *jurisdictie* en hoevelerlei is zij? — Toon uit dit onderscheid der jurisdictie, dat het antwoord van den Catechismus juist en volledig is. — Hebben de biechtvaders macht om de vreemdelingen de absolution te geven, en hoe hebben zij deze macht? — Welke priesters hebben jurisdictie in stervensgevaar?

6. Verklaar de vraag : *hoe dikwijls moet men biechten?* — Uit hoofde van hoeveel en van welke Geboden moeten wij biechten? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wanneer wij voorzeker moeten biechten volgens het Goddelijk Gebod, en leg die woorden uit. — Bewijs uw antwoord. — Wanneer moet men, volgens het Gebod der H. Kerk, biechten? — Komt dit laatste Gebod onder alle opzichten van de H. Kerk alleen voort? — Geef een geval, waarin iemand verplicht is meermaals in één jaar te biechten. — Hoe groot is de zonde dergenen, die het Goddelijk of het Kerkelijk Gebod nopens het biechten overtreden? — Wat geven in het Gebod der H. Kerk de woorden : *ten minste één 's jaars*, te kennen? — Wanneer moet men de jaarlijksche Biecht doen? — Wie zijn door het Gebod van te biechten verplicht?

7. Zeg, met de woorden van den Catechismus, hoe dikwijls wij het lichaam des Heeren moeten ontvangen, en leg die woorden uit. — Is dit Gebod enkel een *Kerkelijk* Gebod? — Wanneer moeten wij, buiten het gezegde geval, het lichaam des Heeren nog nutten? — Waar moeten wij het, volgens den Catechismus, één 's jaars ontvangen? — Leg het antwoord uit. — Wanneer moeten wij het,

volgens den Catechismus, ontvangen? — Leg wederom het antwoord uit. — Wie belet is de Paaschplicht in zijne parochiekerk te vervullen, moet hij dit jaar communiceeren? — Wat blijft er van de Paaschplicht bestaan voor degenen, die met Paschen te communie zijn gegaan, maar verzuimd hebben dit te doen in de parochiekerk? — Wat voor deuzelken die of gedurende de veertien dagen omtrent Paschen belet geweest zijn of verzuimd hebben de H. Communie te ontvangen? — Voldoet men aan het Gebod der H. Kerk door eene heiligschendende Communie? — Waartoe is men gehouden, als men de Pauschcommunie op eene heiligschendende wijze ontvangen heeft? — Waarom gebiedt de H. Kerk, dat de Jaarlijksche Communie gedaan worde in de parochiekerk, en omtrent Paschen? — Op welke zonde verplicht ieder deel van het Gebod der Paaschcommunie, en waarom?

8. Leg het woord *communiceeren* uit. — Hoeveel en welke dingen vereischt de Catechismus om wel te communiceeren? — Wat betekenen de woorden : *dat wij waarachtiglijk gelooven dat Christus daar tegenwoordig is*, en waarom is dit volkomenlijk vereischt tot eene goede Communie? — Wat verstaat men hier door *nuchter zijn*? — Ontnuchtert ons al hetgeen wij doorzweigen? — Verklaar het antwoord door eenige voorbeelden. — Wie gebiedt ons nuchter te zijn om de H. Communie te ontvangen? — Waarom is dit Gebod gegeven? — Voor wie bestaat het Gebod niet van nuchter te zijn om de H. Communie te ontvangen? — Wat is er hier te verstaan door *zuiver zijn van zonden*? — Waarom moeten wij op de gezegde wijze zuiver zijn van zonden om de H. Communie te ontvangen? — Hoe moet men zich van de doodzonde zuiveren, om de H. Communie te ontvangen, en uit hoofde van welk Gebod is men daartoe verplicht?

9. Wat is er hier te verstaan door *de jaren van discretie of verstand*? — Omtrent welken ouderdom bereikt men de gezegde ontwikkeling des verstands? — Wat is er vereischt om eene genoegzame kennis van het H. Sacrament des Altaars te hebben?

VIERDE DEEL.

NEGEN EN TWINTIGSTE LES.

Van de HH. Sacramenten.

Natuur.	{ V. 1. <i>Wat is een Sacrament?</i>
	{ V. 2. <i>Hoeveel Sacramenten zijn er?</i>
	{ V. 3. <i>Zeg de Zeven Sacramenten.</i>
Getal en naam.	{ V. 4. <i>Waaruit hebben wij, dat er zeven Sacramenten zijn, noch min noch meer?</i>
	{ V. 5. <i>Welke intentie of meaning is den dienaar van noode in het bedienen der HH. Sacramenten?</i>
Verdere uitlegging van de natuur der Sacramenten.	{ 1º Bediening. V. 6. <i>Wordt de kracht van de Sacramenten ergens door belet?</i>
	{ 2º Beletsels hunner kracht. V. 7. <i>Mogen alle Sacramenten dikwijls ontvangen worden?</i>
	{ 3º Gebruik. V. 8. <i>Zijn de ceremoniën noodig tot de Sacramenten?</i>
	{ 4º Ceremoniën.

Na gesproken te hebben van het Geloof, de Hoop en de Liefde, zal de Catechismus handelen van de HH. Sacramenten of van de uitwendige middelen, door Christus ingesteld ten einde ons de hoedanigheden en krachten te verschaffen die wij noodig hebben om in God te gelooven, op Hem te hopen en Hem te beminnen, gelijk onze zaligheid het vereischt.

1. V. *Wat is een Sacrament?*

A. Een uitwendig teeken, van Christus ingesteld, beteekenende eene zonderlinge gratie, die ons door hetzelve gegeven wordt.

V. Waarin bestaat een Sacrament der Nieuwe Wet? — *Sacrament* beteekent eigenlijk niets anders dan *heilige zaak*, iets dat den godsdienst is toegewijd; maar van in het begin der Kerk is dit woord algemeen aangenomen in den zin van het hier gegeven antwoord.

A. Tot een Sacrament zijn *vier* dingen vereischt :

1º **Een uitwendig teeken** : een *teeken* is iets dat ons tot de kennis brengt van eene andere zaak (2^e les, 3^e v.); een *uitwendig teeken* is een teeken dat wij met onze zinnen kunnen waarnemen. Zoo is het kostuum der priesters een teeken, omdat het ons de priesterlijke weerdigheid doet kennen van de personen die het dragen; het is een uitwendig teeken, omdat wij het met onze oogen zien.

2º Een uitwendig teeken — **van Christus ingesteld** : van Christus, onzen Zaligmaker tot eene zekere beteekenis aangenomen. Waarom een Sacrament van Christus zelven moet ingesteld zijn, zal aanstonds blijken.

3º Een uitwendig teeken... **beteekenende eene zonderlinge gratie die gegeven wordt**. Hetgene een Sacrament ons doet kennen, is dus eene gratie die daar gegeven wordt, en niet eene onbepaalde, maar eene *zonderlinge*, eene bijzondere en bepaalde, voor elk Sacrament verschillende gratie. Zoo drukt b. v. de absolutie van den priester in de Biecht eene gratie uit die daar gegeven wordt, en wel eene zonderlinge, namelijk, de vergiffenis der zonden die na het doopsel bedreven zijn. Ook de H. Communie beteekent eene zonderlinge gratie, maar eene andere die haar eigen is, te weten, de geestelijke spijzing der ziel.

Onder den naam van *gratie* komt hier : a) de *heiligmakende gratie*, zijnde, te zamen met de haar altijd vergezellende bovennatuurlijke deugden en gaven van den H. Geest (39e les, vr. 2), eene blijvende hoedanigheid en geschiktheid der ziel die ons, op eene wijze welke aan niet één schepsel toebehoort, aan het verstandelijk leven (aan de wetenschap en de heiligeheid) Gods deelachtig en zoo *heilig maakt*, en ons van den staat van enkele dienaren tot de weerdigheid van kinderen Gods en erfgenamen des hemels verheft; — b) de *dadelijke gratie*, bestaande in eene voorbijgaande bovennatuurlijke verlichting van het verstand en eene dergelijke beweging van den wil, die beide ons tot het goed aandrijven, ons helpen in

dit te willen en ten uitvoer te brengen. Zij wordt gegeven voor een *werk*, voor eene *daad* in 't bijzonder, duurt bijgevolg niet langer dan dit werk, dan die daad : vandaar hare naam van *werkelijke* of *dadelijke* gratie; — c) het *merkteeken* dat eenige Sacramenten in de ziel prenten, en dat gelegen is in eene geestelijke en bijgevolg onzichtbare hoedanigheid die ons wel niet, gelijk de deugd, genegen maakt tot het goed, maar zonderling bekwaam om de Sacramenten te bedienen of te ontvangen, en ons zoo onderscheidt van alle andere mensen die deze hoedanigheid niet hebben. Het merkteeken mag zeer wel onder den naam van *gratie*, genomen in wijdezen zin, verstaan worden, vermits het eene bovennatuurlijke gave is, en recht geeft tot dadelijke gratien die aan zijne bestemming beantwoorden.

4º Een uitwendig teeken... betekenende eene zonderlinge gratie **die ons door hetzelve** (door dat teeken) **gegeven wordt**. Om een Sacrament der Nieuwe Wet te wezen, moet dus het uitwendig teeken van Christus ingesteld niet enkel eene zonderlinge gratie beteekenen, maar nog door zich zelf en afgezien van de verdiensten des bedienaars of dergenen die het ontvangen, de kracht hebben van God te bewegen om ons de betekende gratie in de ziel te storten. Christus' Sacramenten hebben die kracht, dewijl zij in zijnen naam bediend en dusvolgens als zijne werken moeten beschouwd worden. Kwam Hij zelf een Sacrament toedienen, voorzeker zou dit, uit hoofde van de goddelijke weerdigheid zijsns bedienaars, de kracht hebben om God tot het geven der betekende gratie te bewegen; maar of Christus dit door zich zelven doet, of door zijnen afgezant, dat komt overeen uit. Thans is het ook gemakkelijk om verstaan dat de Sacramenten, om genoemde kracht te hebben, van Christus moeten ingesteld zijn.

Uit het voorgaande blijkt dat het *Kruisteken* geen Sacrament is : het beantwoordt aan de eerste voorwaarde, zeer waarschijnlijk aan de tweede, maar niet aan de derde noch aan de vierde : het is niet ingesteld om eene zonderlinge gratie te beteekenen, noch om zulke door zich zelf te geven; zijn uitwerksel hangt heel en gansch af van het goed werk dat wij er door Gods gratie mede doen. Evenmin was *het doopsel van den H. Joannes Baptista* een Sacrament : wel was het een uitwendig teeken, namelijk van boetveerdigheid, maar het

voldeed aan geene van de drie overige voorwaarden : de vergiffenis der zonden die men daarbij verkreeg, moet niet aan de kracht van het doopsel, maar wel aan het leedwezen der doopelingen toegeschreven worden. Ons H. *Doopsel* echter is een waar Sacrament : het bestaat *a*) in een uitwendig teeken, namelijk, de uitwendige wassching en de aanroeping van de H. Drijvuldigheid; *b*) dit uitwendig teeken is, volgens de getuigenis van het H. Evangelie, door Christus ingesteld, en dat *c*) om eene zonderlinge gratie te beteekenen die daar gegeven wordt, te weten, de vergiffenis van de erfzonde en van alle voorgaande zonden. en *d*) om die gratie door zich zelf en afgezien van de verdiensten des doopers of der doopelingen in de ziel te storten; iedereen immers kan ze ontvangen, al was de dooper in staat van doodzonde, en een klein kind, al is het buiten staat iets te verdienen.

2. V. *Hoeveel Sacramenten zijn er?*

A. Zeven.

A. Er bestaan dus zeven verschillende uitwendige teeken van Christus ingesteld om eene zonderlinge gratie te beteekenen en door zich zelven te geven.

Christus kon ons ook zonder de Sacramenten zijne gratie mededeelen; doch in zijne opperste wijsheid heeft Hij ze daartoe willen instellen : 1° om aldus den zoo noodigen uitwendigen godsdienst te bevorderen; 2° om ons meerdere zekerheid te geven nopens het ontvangen der gratie; 3° om ons daardoor vele deugden te doen oefenen zooals het geloof, de godsdienstigheid, de ootmoedigheid, de sterkte, vooral die tegen het menschelijk opzicht; 4° om ons beter te leeren wat de Sacramenten in ons uitwerken, en 5° om door hun gebruik de geloovigen in eene geestelijke gemeente, in eene kerk te vereenigen.

3. V. *Zeg de Zeven Sacramenten.*

A. 1. Het Doopsel. 2. Het Vormsel. 3. Het Heilig Sacrament des Altaars. 4. De Biecht. 5. Het Heilig Oliesel. 6. Het Priesterschap. 7. Het Huwelijk.

A. Door de Zeven HH. Sacramenten heeft Christus ten volle in al de behoeften van het geestelijk leven voorzien : dit leven immers is ingericht in overeenkomst met het lichamelijk leven. Bijgevolg, ook onder opzicht van het geestelijk leven, moeten wij eerst en vooral geboren worden of het leven ontvangen : hiertoe dient het H. Doopsel; ten tweede, opgroeien en dat leven ten volle bekomen : dit geschiedt door het Vormsel; ten derde, spijs gebruiken om ons leven te bewaren : die spijs vinden wij in het H. Sacrament des Altaars; ten vierde eenen geneesmiddel hebben tegen de ziekte der zonden : zulk een geneesmiddel is het H. Sacrament der Biecht; ten vijfde, bijzonderen onderstand krijgen in de ure der dood : dien verschaft ons het H. Oliesel; ten zesde, in gemeenschap zijn met andere mensen, met hen eene maatschappij, eene Kerk uitmaken, en bijgevolg onder het gezag en het bestier van oversten staan : deze oversten worden gezaalfd in het H. Sacrament des Priesterdoms; eindelijk ten zevende, moet in den duur der H. Kerk voorzien worden, nieuwe gelovigen dus moeten de plaats innemen van degenen die asterven : daartoe heeft Christus het Huwelijk ingesteld.

4. *V. Waaruit hebben wij, dat er zeven Sacramenten zijn, noch min noch meer?*

A. Uit de gedurige leering en Overlevering van de H. Kerk.

V. Waaruit weten wij met zekerheid, dat Christus zeven verschillende Sacramenten ingesteld heeft, noch min noch meer?

A. Wij weten dat met volle zekerheid :

1º **Uit de gedurige leering** : uit de gestadige voorhouding **van de H. Kerk**, die de naaste en de levende regel is van ons Geloof, die ons op eene levende, beslissende en verplichtende wijze voorhoudt wat wij moeten gelooven :

2º **Uit de Overlevering van de H. Kerk** : uit dien schat der goddelijke Veropenbaring die de Overlevering genoemd wordt, en, evenals de H. Schriftuur, een verdere, een doode regel des Geloofs is. Van de H. Schriftuur maakt de Catechis-

mus hier geen gewag, omdat zij nopens het getal der HH. Sacramenten geene volledige leerling bevat.

5. *V. Welke intentie of meening is den dienaar van noode in het bedienen der Heilige Sacramenten?*

- A. Eene oprechte meening om te doen hetgene dat Christus ingesteld heeft, of dat de H. Kerk doet.

V. Is het, voor de geldigheid van een Sacrament, gelijk met welk inzicht de bedienaar gebruik maakt van het uitwendig teeken door Christus ingesteld, al was het alleen uit lach of spotlust, of uit veinzerij, ofwel moet hij eene bepaalde meening hebben, en, zoo ja, dewelke?

A. Het is geenszins gelijk met welk inzicht hij een Sacrament bedient : hij moet hebben — **de meening om te doen hetgene dat Christus ingesteld heeft, of dat de H. Kerk doet** : het inzicht van het uitwendig teeken waar het Sacrament in bestaat, tot dit einde te gebruiken, waar het van Christus toe ingesteld is en van de H. Kerk toe aangewend wordt, en die meening moet — **eene oprechte** : eene inwendige en wezenlijke zijn. Hierbij dient aangemerkt te worden : 1° dat hetgeen Christus ingesteld heeft en hetgeen de H. Kerk doet, één en hetzelfde is, daar de ware Kerk het waarachtig gebruik der HH. Sacramenten hebben moet; 2° dat men, om met het vereischte inzicht te werk te gaan, geenszins duidelijk moet weten, wie Christus en welke de ware Kerk is, noch welke de uitwerksels van het Sacrament zijn.

De noodzakelijkheid van dusdanige meening blijkt niet alleen uit den stelligen wil van Christus, ons door de Overlevering bekend gemaakt, maar nog uit de natuur der Sacramenten; immers de uitwendige teekenen er van kunnen met allerlei inzichten gebruikt worden, en dienen daarom niet altijd en in alle gevallen bronnen van gratie te zijn. Daarenboven, de bedienaars der Sacramenten zijn Christus' afgezantten of plaatsvervangers, en een afgezant of plaatsvervanger kan in zijns meesters naam niets doen zonder het inzicht te hebben van als zulke te handelen.

6. V. *Wordt de kracht van de Sacramenten ergens door belet?*

A. Ja, door de zonden, de geveinsdheid en onbekwaamheid van degenen die ze ontvangen.

V. Als de Sacramenten door wettige bedienaars, met het teeken, van Christus ingesteld, en met de vereischte meening toege diend worden, kan dan nog hunne kracht om de betrekende gratie uit zich zelven te geven door eenige beletselen verhinderd of tegengehouden worden, zoodanig dat die kracht haar uitwerksel niet heeft?

A. Ja, door drijf beletselen : 1° **door de zonden**, 2° **de geveinsdheid** en 3° **de onbekwaamheid — van degenen die ze ontvangen**. Van den kant des bedienaars kunnen geene beletselen bestaan, indien hij de Sacramenten geldig bedient, d. i. indien hij de daartoe noodige macht bezit, het van Christus ingestelde teeken gebruikt en de vereischte meening heeft. De staat van doodzonde waar hij zich in bevinden kan, vermag niet de kracht der Sacramenten te beletten, daar hunne uitwerksels niet afhangen van zijne verdiensten, maar van die van Christus, wiens plaats hij bekleedt.

1° **De zonde** houdt niet alle uitwerksels der Sacramenten tegen : a) zij belet nooit het merk teeken, want dit kan er mede samenstaan; b) alleen de doodelijke zonde kan geheel en gansch de *gratie* (de heiligmakende en het recht tot de dadelijke) beletten; de dagelijksche kan slechts den gratiegraad verminderen; de eerste immers maakt ons vijanden van God, terwijl de laatste ons slechts in de liefde Gods doet verflauwen; c) de doodzonde belet niet in alle Sacramenten de heiligmakende en het recht tot de dadelijke gratie, maar slechts in deze die dienen om het reeds bestaande geestelijk leven der heiligmakende gratie in de ziel te ontwikkelen, te voltrekken, en daarom Sacramenten *der levenden* genoemd worden, namelijk, in het Vormsel, het H. Sacrament des Altaars, het H. Oliesel, het Priesterschap en het Huwelijk. In de twee andere Sacramenten, te weten, het Doopsel en de Biecht, die rechtstreeks bestemd zijn, niet om het geestelijk

leven in de ziel te ontwikkelen, maar om het er in te storten als het er niet in bestaat, houdt de doodzonde geenszins dat uitwerksel tegen. De reden hiervan is klaarblijkend : de Sacramenten die van Christus ingesteld zijn om het geestelijk leven der gratie te vermeerderen, kunnen hier niet toe dienen, wan-ner zij, in dengene die ze ontvangt, niet dat leven, maar de dood (den staat van doodzonde) tegenkomen : wat niet bestaat, kan niet ontwikkeld worden. Daarentegen kunnen de andere Sacramenten, die ingesteld zijn om ons van de dood der zonde te verlossen, onmogelijk door de zonde belet worden dit uit-werksel teweeg te brengen. (1) Het is zelfs waarschijnlijk dat de kracht van de Sacramenten der levenden er niet door wordt tegengehouden, en dat men er vergiffenis van bekomt, als men die Sacramenten met een onvolmaakt leedwezen te goeder trouw ontvangt.

(1) Daar men door leven de kracht verstaat van zich zelven te bewegen of van door zich zelven iets te doen, zoo wordt onze ziel ten opzichte van het eeuwig geluk *levend* gezegd, als zij met de heiligmakende gratie versierd is, en zoo de kracht bezit om den hemel te verdienen, en *dood* als zij van die gratie beroofd is. Van daar de verdeeling der Sacramenten in Sacramenten der *levenden* en in Sacramenten der *dooden*. De eerste zijn bestemd voor degenen die het leven der gratie hebben, en moeten bijgevolg in staat van gratie ontvangen worden : de andere zijn rechtstreeks ingesteld voor degenen die van dat leven beroofd zijn, en *mogen* daarom in staat van doodzonde ontvangen worden : zij mogen nochtans ook in staat van gratie ontvangen worden, omdat men er vergiffenis door bekomt van de dagelijksche zonden, alsook omdat ééne en dezelfde zonde meermaals kan vergeven worden.

Het Vormsel, het H. Sacrament des Altaars, het H. Oliesel, het Priesterschap en het Huwelijk zijn, uit hunne natuur Sacramenten der levenden. Het Vormsel brengt ons immers tot de volwassenheid van het geestelijk leven; het H. Sacrament des Altaars is er de spijls van; het H. Oliesel de bijzondere steun in den laatsten strijd : het Priesterdom en het Huwelijk geven macht en gratie tot een zonderling ambt en werk van dat leven. Welnu, niet een doode, maar een levende komt tot de volwassenheid, wordt gespijsd, wordt tegen zijne vijanden geholpen, wordt aangenomen tot een bijzon-der ambt of werk. Integendeel, het Doopsel, dat de geboorte is in het geestelijk leven, en de Biecht, die ons uit het graf der zonde doet opstaan, zijn, uit hunne natuur Sacramenten der dooden.

2º **De geveinsdheid.** Veinzen is zich uitwendig door woorden, gebaren of werken anders uitgeven dan men inwendig gesteld is. Hier kan geveinsdheid zijn in al wat volgens Christus' instelling vereischt is bij degenen die de Sacramenten ontvangen, te weten : a) in den wil of de intentie, wanneer men gebaart een Sacrament te ontvangen zonder dat inwendig te willen; b) in de werken, wanneer deze, h. v. het berouw en de belijdenis der doodzonden in de Biecht, niet rechtzinnig zijn. De eerste geveinsdheid belet alle uitwerksels der HH. Sacramenten, zelfs het merkteeken : God wil zijne gaven niet schenken aan wie weigert ze te ontvangen. Wat de andere betreft, die men slechts in het Doopsel van volwassenen en in de Biecht kan tegenkomen, het gebrek aan voldoend berouw belet de vergiffenis der zonde, die zonder berouw niet kan vergeven worden, maar geenszins het merkteeken in het Doopsel, dewijl dit met de zonde kan samestaan. Het vrijwillig verwijgen van doodzonden in de Biecht belet er ook de vergiffenis van dewijl er dientengevolge eene voorwaarde ontbreekt die Christus tot de vergiffenis der zonden gesteld heeft.

3º **De onbekwaamheid.** De Catechismus beteekent hiermede de ongeschiktheid, voortkomende, niet uit de zonde of uit de geveinsdheid, maar uit de bijzondere bestemming van de Sacramenten tot eene zekere klasse van personen waar men niet toe behoort. Wie b. v. eens het Doopsel ontvangen heeft, die is onbekwaam om het nog te ontvangen, omdat Christus gewild heeft dat men maar eenmaal zou gedoopt worden. Insgelyks zijn, volgens Christus' wil, alle mensen die niet gedoopt zijn, onbekwaam om andere Sacramenten te ontvangen. De onbekwaamheid belet alle kracht, zoowel het merkteeken als de gratie, dewijl de Sacramenten enkel dat kunnen uitwerken, waartoe zij door Christus ingesteld zijn.

Heeft een Sacrament zijne kracht niet kunnen uitwerken om reden van onbekwaamheid of van gebrek aan wil in degenen die het ontvingen, dan kan het nimmermeer herleven of zijn uitwerksel hebben, vermits het dan geenszins heeft bestaan. Buiten deze gevallen is het bijna zeker dat het Doopsel, en zeer waarschijnlijk dat het Vormsel en het Priesterschap kunnen herleven, omdat die Sacramenten maar één

mogen ontvangen worden. Om dezelfde reden denken dat velen ook van het H. Oliesel, gedurende dezelfde ziekte, en van het Huwelijk, onder dezelfde gehuwden.

7. *V. Mogen alle Sacramenten dikwijs ontrangen worden?*

A. Neen; want het Doopsel, Vormsel en Priesterdom, omdat zij een zeker en altijddurend teeken in de ziel prenten, mag men maar één ontvangen; maar de andere vier mogen naar gelegenheid tot verscheidene reizen gebruikt worden.

V. Mogen de Zeven Sacramenten zonder onderscheid herhaaldelijk gebruikt worden?

A. Neen, dat is niet toegelaten : **het Doopsel, Vormsel en Priesterdom — mag men maar één ontvangen** : mag men nimmermeer ontvangen, als men ze eens zonder beletsel tegen het merkteeken ontvangen heeft; **want zij prenten in de ziel een teeken** (1 vr. bl. 252), en wel een **zeker**, d. i. een vast, klaar en duidelijk, **en altijddurend**, d. i. onuitdoenlijk en bijgevolg niet, gelijk de heiligmakende gratie, verliesbaar en voor vermeerdering vatbaar, maar altijd en onveranderlijk hetzelfde; het ware dus nutteloos ze meermalen te ontvangen. En men zegge niet dat men dit zou mogen doen, om vermeerdering te bekomen van de heiligmakende gratie of van het recht op dadelijke, want daartoe dienen **de andere vier** Sacramenten die, **naar gelegenheid** of als de vereischten er voor vervuld zijn, **tot verscheidene reizen** (herhaaldelijk) **mogen gebruikt worden**. Zoo b. v. mag men alle dagen één het H. Sacrament des Altaars ontvangen, als men genoegzaam onderwezen is en nuchter en zuiver van zonden.

De reden waarom het Doopsel, Vormsel en Priesterdom de eigenschap hebben van een merkteeken in de ziel te prenten, is licht om begrijpen : die drie Sacramenten verdeelen de geloovigheid uitwendig in drie klassen : *in intredende*, *in volwassene* en *in bestierende leden*; maar dewijl de H. Kerk,

niet enkel eene uitwendige vergadering is, maar ook en wel eerst en vooral eene inwendige of geestelijke — welke God door het instorten zijner bovennatuurlijke gaven te weeg brengt — zoo dienden zij diezelfde verdeeling ook inwendig in de zielen uit te werken. Het merkteeken des Doopsels maakt ons leden van de H. Kerk en geeft ons bekwaamheid om al de andere Sacramenten te ontvangen; dat van het Vormsel maakt ons volwassene leden der H. Kerk en stelt ons in staat om als zulke te leven en te handelen; dat van het Priestertdom maakt ons vaders der geloovigen en vergunt macht om de HH. Sacramenten te bedienen.

8. *V. Zijn de ceremoniën noodig tot de Sacramenten?*

A. Neen, want de Sacramenten bestaan ook zonder de ceremoniën, maar deze dienen om die met meerder eer aan te dienen, en de kracht van dezelve ons voor oogen te stellen.

V. **Zijn de ceremoniën** : zekere uitwendige gebeden en godsdienstige teekenen die de H. Kerk bij het bedienen der HH. Sacramenten voorschrijft, **noodig tot de Sacramenten**, zoodanig dat deze zonder die ceremoniën niet kunnen bestaan of hunne kracht uitwerken?

A. **Neen**, daartoe zijn zij niet noodig, **want de Sacramenten — bestaan ook zonder de ceremoniën** : hebben alles wat tot hun wezen vereischt is, en werken hunne kracht uit dan ook als zij zonder ceremoniën bediend worden; immers hun bestaan en hunne kracht hangen alleen van Christus' instelling af; — **maar deze dienen 1° om die met meerder eer aan te dienen** : om meer en meer uit te drukken welke kostelijke zaken het zijn, en 2° **om de kracht van dezelve ons voor oogen te stellen** : om er beter de uitwerksels van te doen uitschijnen. Werden de Sacramenten gegeven gelijk Christus ze ingesteld heeft, werd b. v. het Doopsel, de H. Communie, het Priestertdom alzoo toegediend, deze toediening zou klaarblijkend met veel min eer geschieden, en de geloovigen min wel begrijpen, wat zij daar ontvangen.

Aanmerking.

Geheel de leerling nopens de HH. Sacramenten vloeit uit hunne natuur voort. Om ze geldig te bedienen, moet de bedienaar 1° het teeken gebruiken door Christus ingesteld, daar zij uit Christus' instelling al hunne kracht trekken; 2° willen doen wat Christus ingesteld heeft of de H. Kerk doet, aangezien dat Christus het zoo gewild heeft, en dat de bedienaar als zijn afgezant moet handelen. — Een geldig bediend Sacrament kan, vanwege degenen die het ontvangen, belet worden zijne kracht uit te werken 1° *door de zonden*, als en omdat zijn uitwerksel bestaat, niet in de zonde te vergeven, maar in den staat van gratie te vermeerderen; 2° *door de geveinsdheid*, want, waar men deze aantreft, worden de voorwaarden die Christus gesteld heeft, niet meer vervuld; 3° *door de onbekwaamheid*, dewijl de kracht der Sacramenten door hunne bestemming bepaald wordt. — De HH. Sacramenten mogen óf slechts één, óf meermaals ontvangen worden, volgens dat hun voornaamste uitwerksel onveranderlijk blijft bestaan, ofwel verloren of vermeerdert kan worden. — Zij kunnen zonder ceremoniën bestaan, vermits hunne kracht geheel van Christus' instelling afhangt.

VRAGEN.

Waarover handelt het vierde deel van den Catechismus? — Geef het verband van het vierde deel met de drie voorgaande.

1. Wat beteekent het woord *Sacrament* uit zijne natuur, en in welke beteekenis is het door de H. Kerk van in het begin aangenomen? — Welk is de zin der vraag : *wat is een Sacrament?* — Hoeveel en welke dingen zijn tot een Sacrament vereischt? — Leg de woorden *een uitwendig teeken* uit, en verklaar deze uitlegging door een voorbeeld. — Van wie zijn de Sacramenten ingesteld? — Welk is de beteekenis van het uitwendig teeken der Sacramenten? — Waarom zegt de Catechismus niet all'eenlijk *gratie*, maar *zonderlinge gracie*? — Wat komt hier onder den naam van *gracie*? — Zeg in 't kort wat men verstaat door *heiligmakende gracie* — door *dadelijke gracie*, — door het *merkteeken*, dat eenige Sacramenten in de ziel prenten. — Hoe geven de Sacramenten ons de zonderlinge gracie die zij beteekenen? — Leg het antwoord uit. — Hoe kunnen de Sacramenten ons op zulk eene wijze de gracie geven? — Bewijs hieruit dat de Sacramenten van niemand anders dan van Christus

konden ingesteld worden. — Toon dat het Kruisteken, het Doopse I van Joannes Baptista geene Sacramenten zijn. — Verklaar hoe ons H. Doopsel en de Biecht ware Sacramenten zijn.

2. Hoeveel Sacramenten zijn er? — Kon Christus ons zijne gratie niet geven zonder de Sacramenten? — Waarom dan heeft Hij deze willen instellen?

3. Verklaar hoe door de Zeven Sacramenten van Christus ingesteld volkommen voorzien is in alle onze geestelijke behoeften.

4. Duid, met de woorden van den Catechismus, den naasten en den verderen middel aan, waardoor wij met zekerheid weten, dat er zeven Sacramenten zijn, noch min noch meer. — Leg die woorden uit. — Waarom maakt de Catechismus hier geen gewag van de H. Schriftuur?

5. Geef den zin der vraag : *welke intentie of meaning is den dienaar van noode in het bedienen der HH. Sacramenten.* — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wat de dienaar moet willen doen. — Zijn het twee verschillende dingen : *hetgene Christus ingesteld heeft, en dat de H. Kerk doet?* — Geef de reden van uw antwoord. — Hoedanig moet die intentie van den dienaar zijn? — Waarom is die intentie in den dienaar vereischt? — Is er in den dienaar noodzakelijk vereischt, dat hij Christus of de H. Kerk of de uitwerksels van het Sacrament kenne?

6. Wat betekent de vraag : *wordt de kracht der Sacramenten ergens door belet?* — Van welke beletselen van de kracht der Sacramenten is er hier spraak? — Wat is er, bij den bedienaar, tot de kracht van een Sacrament slechts vereischt? — Noem al de beletselen die kunnen bestaan in degenen die de Sacramenten ontvangen. — Welk uitwerksel kan door de zonde nooit belet worden, en waarom? — Door welke zonde kan de heiligmakende gratie en het recht tot de dadelijke gratiën belet worden? — In welke Sacramenten belet de zonde de heiligmakende gratie en het recht tot de dadelijke gratiën, en in welche niet? — Welke is de reden daarvan? — Hoe worden de Sacramenten uit dien hoofde verdeeld? — Geef rekenschap van de namen dezer klassen van Sacramenten. — Toon uit de natuur van ieder Sacrament, hoe het tot de eene of tot de andere klasse behoort. — In welken staat moet de eene soort van Sacramenten, en in welken staat mag de andere ontvangen worden? — Kunnen de Sacramenten der levenden nooit dienen om de doodzonde te vergeven?

Wat verstaat men door *geveinsdheid?* — Waarin kan er bij het ontvangen der Sacramenten geveinsdheid zijn? — Welke geveinsdheid dus kan daarin bestaan? — Wat brengt iedere van die geveinsdheden te weeg? — Geef er de reden van.

Wat verstaat men hier door *onbekwaamheid?* — Geef voorbeelden

van dit beletsel. — Welke uitwerksels belet de onbekwaamheid? — Wat verstaat men door het herleven van een Sacrament? — In welke gevallen kunnen de Sacramenten zeker niet herleven? — Kunnen alle Sacramenten herleven? — Geef de reden van uw antwoord.

7. Mag ieder Sacrament dikwijls ontvangen worden? — Hoeveel en welke Sacramenten mogen maar één ontvangen worden? — Hoe moeten deze Sacramenten ontvangen geweest zijn, om nimmermeer te mogen ontvangen worden? — Zeg, met den Catechismus, waarom deze Sacramenten niet mogen herhaald worden. — Leg die woorden uit. — Wat brengt het merkteeken van ieder dezer Sacramenten in ons teweeg? — Toon hoe het redelijk is dat deze Sacramenten een merkteeken inprenten. — Hoe is dat merkteeken eene genoegzame reden om die Sacramenten niet meer dan één te ontvangen? — Behooren zij niet meermaals ontvangen te worden, om er vermeerdering der heiligmakende gratie door te bekomen? — Zeg, met den Catechismus, hoe dikwijls wij de andere Sacramenten mogen ontvangen. — Leg die woorden uit.

8. Wat zijn ceremoniën? — Wat betekent de vraag : *zijn de ceremoniën noodig tot de Sacramenten?* — Kunnen de Sacramenten geldig gegeven en met vrucht ontvangen worden zonder ceremoniën, en waarom? — Zeg, met den Catechismus, waartoe de ceremoniën in de Sacramenten dienen, en leg het antwoord uit. — Verklaar het ook door een voorbeeld.

DERTIGSTE LES.

Van het Doopsel.

Natuur.	{ V. 1. <i>Wat is het Doopsel?</i>
1º Noodzakelijkheid.	{ V. 2. <i>Aan wie is het Doopsel noodig?</i>
2º Bedienaar.	{ V. 3. <i>Wien staat het toe te doopen?</i>
3º Uitwendig teeken.	{ V. 4. <i>Waarmede moet men doopen?</i>
	{ V. 5. <i>Welke woorden moet men spreken in het Doopsel?</i>
4º Gebruik.	{ V. 6. <i>Mag men tweemaal gedoopt worden?</i>
5º Zonderlinge gratie.	{ V. 7. <i>Wat krijgen wij door het Doopsel?</i>
6º Beletsels.	{ V. 9. <i>Wat bereiding is er van noode tot het Doopsel?</i>
7º Ceremoniën.	{ V. 8. <i>Welk is de plicht van peters of meters, die gebruikt worden in het Doopsel, en ook in het Vormsel?</i>
	{ V. 10. <i>Waartoe dienen al de ceremoniën, die in het Doopsel gebruikt worden?</i>

1. V. *Wat is het Doopsel?*

A. Het eerste en noodigste Sacrament, in hetwelk, door de uitwendige wassching en de aanroeping van de H. Drijvuldigheid, de mensch gezuiverd wordt van alle zonden.

V. Waarin bestaat eigenlijk het Sacrament des Doopsels?

A. Het antwoord doet kennen : 1º de plaats van het Doopsel onder de Sacramenten, 2º zijn uitwendig teeken, 3º de zonderlinge gratie door dit teeken betekend en gegeven.

1º De *plaats* : het Doopsel is *a) het eerste Sacrament* : het Sacrament dat vóór al de andere moet ontvangen worden, zoodat wij niet een ander mogen, noch zelfs, volgens het algemeen gevoelen der godgeleerden, kunnen ontvangen, zonder eerst het Doopsel *metterdaad* ontvangen te hebben. De reden hiervan is, dat wij door dit Sacrament tot het bovennatuurlijk leven der gratie geboren worden, en dat alle leven noodzakelijk met de geboorte begint. En, om de andere Sacramenten geldig te kunnen gebruiken, is het niet genoeg het leven der gratie door een volmaakt berouw te hebben verkregen; men moet het H. Sacrament des Doopsels ontvangen hebben : Christus heeft het zoo gewild, omdat zijne Kerk niet enkel eene inwendige, maar nog eene uitwendige vergadering is, waarom dan ook de leden er van, voor wie al de andere Sacramenten bestemd zijn, door een uitwendig teeken in die Kerk moeten ingelijfd en van de ongeloovigen onderscheiden worden. Daarenboven, 't is door het merkteeken van het Doopsel dat wij recht verkrijgen om van de andere Sacramenten gebruik te maken, en dat merkteeken wordt alleen door het Sacrament des Doopsels in de ziel geprrent, dewijl slechts daar het ingestelde uitwendig teeken te vinden is van hetwelk het inwendig merkteeken afhangt. — *b) Het nooddigste Sacrament* : het Sacrament dat, ten opzichte onzer zaligheid, noodiger is dan al de andere Sacramenten : zonder deze kan men *wel*, zonder het Doopsel kan men *nooit* tot de zaligheid geraken. (2º v.)

2º *Het uitwendig teeken : de uitwendige wassching en de aanroeping van de H. Drijvuldigheid* samengeno-men. Deze wassching is uit hare natuur dienstig om eenne *zuivering* te beteekenen, en de woorden die de bedienaar er bij uitspreekt, duiden aan dat zij eene *zuivering der ziel* beteekent (4º en 5º v.). — Van de uitwendige wassching waar het ten deele uit bestaat, heeft het Doopsel zijnen naam ontvangen : *doopen* wil eigenlijk zeggen *in het water dompelen*; ook geschiedde, in het begin der H. Kerk, de uitwendige was-sching met den doopeling in het water te dompelen.

3º *De zonderlinge gratie* door de uitwendige wassching en de aanroeping van de H. Drijvuldigheid betekend en gege-ven, is de *zuivering der ziel van de onreinheid der zonden* : *de mensch*, zegt de Catechismus. **wordt gezuiverd van alle zonden.** (7º v.)

2. *V. Aan wie is het Doopsel noodig?*

A. Aan alle mensen, die de gratie Gods willen bekomen, en tot de eeuwige zaligheid geraken.

A. Het Doopsel is noodig **aan alle mensen** zonder uitzondering, **die de gratie Gods**: die de vergiffenis van de erfzonde en van alle andere voorgaande zonden met den staat van heiligmakende gratie **willen bekomen**, en zoo, na in zulken staat gestorven te zijn, **tot de eeuwige zaligheid** of den hemel **willen geraken**.

Iedereen heeft dus het Doopsel volstrekt ter zaligheid noodig, doch moet het niet altijd *metterdaad* ontvangen: als zulks onmogelijk is, kan het Sacrament of het *Doopsel van water* vervangen worden door het *doopsel van begeerte* of door het *doopsel van bloed*. Het doopsel van begeerte bestaat in eene volmaakte liefde tot God met de uitdrukkelijke of ingeslotene begeerte van het Sacrament des Doopsels op bekwaam tijd te ontvangen. Het doopsel van bloed is de marteldood voor het Geloof of eene andere christene deugd geleden, en gepaard, bij degenen die tot de jaren van verstand gekomen zijn, met ten minste eene onvolmaakte liefde tot God. Dus kunnen de kinderen die de jaren van verstand nog niet bereikt hebben, vergiffenis van de erfzonde bekomen door het Sacrament des Doopsels en door de marteldood; de andere mensen, door dezelfde middelen en ook door het doopsel van begeerte. Men neme echter goed in acht dat het doopsel van begeerte noch het doopsel van bloed geenszins den doopering ontslaat van later, bij gepaste gelegenheid, het Sacrament te ontvangen, daar het noch het ander het merkteeken des Doopsels inprent, noch den doopeling uitwendig lid der H. Kerk maakt; zij vervangen slechts het Sacrament voor wat het instorten der heiligmakende gratie betreft. De marteldood nochtans vergeeft ook, gelijk het Sacrament, alle tijdelijke pijnen.

3. *V. Wien staat het toe te doopen?*

A. 't Is het ambt van den priester; in den nood nochtans mag eeniegelyk doopen.

V. Mag elkeen het Doopsel toedienen, ofwel behoort dit aan sommige bijzondere personen?

A. 't Is het ambt van den priester : de priester is de gewone bedienaar des Doopsels, en hem alleen komt, buiten den nood, de bediening van dit Sacrament toe; — **in den nood nochtans** : als er gevaar is dat iemand zonder Doopsel zou sterven, moet men naar eenen priester wachten, — **mag eeniegelijk doopen** : mag elkeen 't zij man of vrouw, 't zij geloovige of ongeloovige het Doopsel bedienen, als hij maar het gebruik zijns verstands heeft en kan doen wat ter zake vereischt is : dat heeft Christus gewild, omdat het H. Doopsel het noodigste is van al de Sacramenten.

De Catechismus zegt : in den nood nochtans *mag*, en niet *kan* eenigenlijk doopen, omdat elkeen in alle omstandigheden het Doopsel geldig *kan*, maar alleen in den nood *wezenlijk mag* toedienen.

4. V. Waarmede moet men doopen?

A. Met waarachtig en natuurlijk water, als met putwater, regenwater, fonteinwater, zeewater.

V. Waarmede moet de afwassching in het Doopsel geschieden?

A. Zij moet geschieden **met water**, en dat water moet zijn 1° **waarachtig** d. i. echt; dus is speeksel en sap van planten en vruchten geen waarachtig water, daar deze stoffen enkel op water trekken; 2° **natuurlijk** : overal voor streng genomen water aanziend worden; bijgevolg is ongesmolten sneeuw en vast ijs, hoewel uit water samengesteld, toch geen natuurlijk water, dewijl geene van beide stoffen ergens onder den eigenlijken naam van water komt. Zulk waarachtig en natuurlijk water is **putwater, regenwater, fonteinwater, zeewater**.

De afwassching met *water* is tot de geldigheid van het Sacrament vereischt; alleen in den nood mag men eene twijelachtige stof gebruiken, en dan moet men nadien, als het mogelijk is, op conditie herdoopen.

De H. Kerk wijdt doopwater of, zoo men zegt, wijdt de doopvont op Paasch- en Sinxenavond. Nooit is het gebruik

van zulk water noodig tot de geldigheid van het Doopsel, maar, volgens het gehod der H. Kerk, is het verplichtend bij de plechtige bediening van dit Sacrament. In den nood behoort men dat water te gebruiken, als het mogelijk is.

5. *V. Welke woorden moet men spreken in het Doopsel?*

A. Deze (zonder dewelke het Doopsel van geener weerde zoude zijn) : *Ik doop u in den naam des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes.*

A. Die woorden zijn **deze (zonder dewelke het Doopsel van geener weerde zoude zijn)**: zonder dewelke het Doopsel geenszins zou bestaan of geen Sacrament des Doopsels zou wezen, en bijgevolg zonder conditie zou moeten herhaald worden) : **ik doop u in den naam des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes.** Deze formulier bevat 1^e de werking van doopen : *ik doop u*, en 2^e het verrichten van die werking onder het aanroepen van de H. Drijvuldigheid : *in den naam des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes* (2e les, v. 7). Zij bepaalt en voltrekt de beteekenis der afwassching, en maakt er zoo het uitwendig teeken des Doopsels mede uit. Uit hoofde van dit verband moet de aanroeping der H. Drijvuldigheid en de afwassching op één en denzelfden tijd en door één en denzelfden bedienaar geschieden.

6. *V. Mag men tweemaal gedoopt worden?*

A. Dit is ongeoorloofd, tenware op conditie, als men met reden twijfelt of men gedoopt zij.

A. Iemand tweemaal doopen, **dat is ongeoorloofd** : dat is, streng verboden en dat maakt eene heiligschenderij uit, daar het Doopsel, om reden van het merkteeken dat het in de ziel prent, maar één mag ontvangen worden, — **tenware op conditie** : ten ware het Tweede Doopsel slechts toegediend werd op voorwaarde dat men nog niet geldig gedoopt zij; want dan zou men geen tweemaal het Doopsel ontvangen; is

men immers al gedoopt, dan heeft de bedienaar den wil niet nog eens te doopen. Nu, men mag op conditie herdoopt worden, **als men met reden twijfelt of men gedoopt zij**: als men, niet uit eene ongegronde vrees, maar om goede redens denkt, dat men misschien op geener wijze, of toch niet geldig gedoopt is.

7. *V. Wat krijgen wij door het Doopsel?*

A. Vergiffenis van de erfzonde en van alle andere voorgaande zonden, en ook van de pijnen daartoe staande.

V. In het antwoord op de eerste vraag hebben wij geleerd, dat de mensch door het Doopsel gezuiverd wordt van alle zonden; hier nu vraagt de Catechismus meer *bepaaldelijk*, welke de zonderlinge gratie van het Doopsel is.

A. Door het Doopsel krijgen wij :

1° **Vergiffenis van de erfzonde** : (14e les, v. 2 en 37e, v. 5).

2° **En van alle andere voorgaande zonden** : van al de dadelijke zonden die wij, reeds tot de jaren van verstand gekomen, vóór ons Doopsel zouden bedreven hebben; het Doopsel is immers het eerste Sacrament, en mag maar één ontvangen worden, waaruit volgt dat het alleenlijk de dadelijke zonden kan vergeven, waar de doopeling zich vóór zijn Doopsel plichtig aan gemaakt heeft.

3° **En ook van de pijnen daartoe staande** : dus niet enkel van de eeuwige en van die tijdelijke pijnen, welke altijd vergeven worden met de zonde die ze verdient heeft, maar ook van al de pijnen die men nog dikwijls, na de vergiffenis der zonde, moet uitboeten. Christus heeft gewild dat het Doopsel niet alleen al de zonden, maar ook al de pijnen zou vergeven, omdat de middel waardoor de mensch tot het geestelijk leven herboren wordt, de kracht dient te hebben om dit leven ten volle te schenken. De gedoopten nochtans blijven aan de dood, de onwetendheid, de begeerlijkhed des vleesch en de menigvuldige ellenden der wereld onderworpen; doch, zijn al die kwalen bij hen nog *gevolgen* van de erfzonde, toch zijn het geene *pijnen* meer tot uitvoering dier zonde te lijden. Het Doopsel neemt ze niet weg, 1° omdat de

orde in de wereld onmogelijk zou wezen, stonden zij de ongedoopten alleen te wachten; 2º omdat dikwijls de mensen zich anders alleenlijk zouden laten doopen, om van die kwalen verlost te zijn; 3º omdat de toestand waarin zij ons brengen, ons allerbest leert wat de zonde is, en gelegenheid geeft om veel verdiensten te verzamelen; 4º omdat het niet betaamde ons zonder eenig lijden den hemel te geven, terwijl Christus, onze middelaar, voor ons zooveel heeft moeten lijden.

Te gelijk met de vergiffenis der erfzonde en der voorgaande zonden bekomen wij *de heiligmakende gratie*, die er, in de bovennatuurlijke orde waar wij in leven, onafscheidbaar van is, alsook *het recht tot de dadelijke gratiën* en *het merkteeken* dat ons bekwaam maakt om de andere Sacramenten te ontvangen.

Thans valt het niet moeilijk te bepalen waarin, onder opzicht zijner uitwerksels het Doopsel verschilt van de overige Sacramenten : het verschilt van al de Sacramenten der levenden hierdoor, dat het rechtstreeks, niet de vermeerde ring der heiligmakende gratie, maar de vergiffenis der zonden schenkt, en hierin komt het overeen met de Biecht; het verschilt echter ook van dit laatste Sacrament door de zonden die het vergeeft, en door de manier waarop het deze vergeeft : het Doopsel verwerft ons vergiffenis van de erfzonde en van de dadelijke zonden die vóór het ontvangen van dit Sacrament bedreven werden; de Biecht integendeel, vergiffenis van de zonden die na het Doopsel gedaan zijn. Het eerste Sacrament vergeeft al de pijnen der zonden en prent ook een merkteeken in de ziel, terwijl het laatste niet altijd al de schuld van tijdelijke pijnen wegneemt, noch eenig merkteeken in de ziel prent.

8. *V. Welk is de plicht van peters of meters, die gebruikt worden in het Doopsel, en ook in het Vormsel?*

A. Te bezorgen dat degenen, die zij geheven, of tot het Vormsel geleid hebben, onderwezen worden in hetgeen de zaligheid aangaat; immers als de ouders hunne plicht niet zouden doen.

V. **Peter** (vader) en **meter** (moeder) worden in het Doopsel en het Vormsel gebruikt, omdat wij door het eerste Sacrament tot het geestelijk leven geboren, en door het andere tot de volwassenheid van dat leven gebracht worden, en daarbij dus geestelijke vaders en moeders behooren te hebben.

A. De plicht van peters en meters is, te bezorgen — **dat degenen die zij geheven of tot het Vormsel geleid hebben** : dat degenen van wie zij peter of meter geworden zijn met ze, door het opleggen der hand, boven de doopvont te houden, of ze tot den bedienaar van het Vormsel te leiden, **onderwezen worden** — in **hetgeen de zaligheid aangaat** : in hetgene zij moeten weten of doen om zalig te worden; **immers als de ouders hunne plicht niet zouden doen** : als de ouders hen in de zaken der zaligheid niet genoeg zouden onderwijzen; in dit geval zijn de peters en de meters daartoe zekerlijk gehouden.

9. *V. Wat bereiding is er van noode tot het Doopsel?*

A. Die tot hun verstand gekomen zijn, moeten onderwezen zijn in het Geloof, en leedwezen hebben van hunne zonden.

V. Wat is er van noode opdat de doopelingen het Doopsel niet alleen geldig, maar met al zijne vruchten zouden ontvangen? — Om dit Sacrament geldig of met zijn merkteeken te ontvangen, is er van de doopelingen slechts vereischt, en nog maar van deze die tot hun verstand gekomen zijn, dat zij den wil hebben van gedoopt te worden.

A. De Catechismus onderscheidt hier twee klassen van doopelingen : de eene die nog niet, en de andere die reeds het gebruik huns verstands hebben. Van de eerste is niets gevierscht, weshalve de kleine kinderen, al zijn zij onbekwaam zich eenigszins te bereiden, toch al de vruchten van het Sacrament verkrijgen. Maar **die tot hun verstand gekomen zijn moeten** niet alleen hunne Vier Punten kennen, maar nog wel :

1º **Onderwezen zijn in het Geloof** of de Christelijke

Leering; door het Doopsel immers worden zij leden van de H. Kerk en moeten bijgevolg, vooraleer dit Sacrament te ontvangen met de plichten van dien staat bekend zijn. In den nood nochtans is het genoeg hun de Vier Punten voor te stellen.

2º Ten minste een onvolmaakt **leedwezen hebben van hunne** doodelijke en dagelijksche **zonden**, vermits geene dadelijke zonden zonder leedwezen kunnen vergeven worden. Van de erfzonde moeten zij geen waar berouw hebben, daar zij deze niet met hun eigenen wil hebben bedreven. Nochtans moet hun die zonde mishagen, omdat zij hen vijanden van God maakt en Dien heeft oneer aangedaan. Mishaagde hun de erfzonde niet, of hadden zij geen leedwezen over hunne doodzonden, dan zouden zij geene vergiffenis, noch bijgevolg de heiligmakende gratie bekomen. Hadden zij enkel geene genoegzaam leedwezen over hunne dagelijksche zonden, zij zouden de heiligmakende gratie ontvangen, maar die dagelijksche zonden waar zij aan vastgekleefd blijven, zouden hun niet vergeven worden. Om dus door het Doopsel gezuidert te worden van alle zonden en schulden, en, in geval van sterren, den hemel rechtstreeks binnen te treden, moeten de doopelingen die tot de jaren van verstand gekomen zijn, leedwezen hebben over al hunne zonden, zonder uitzondering.

10. *V. Waartoe dienen al de ceremoniën, die in het Doopsel gebruikt worden?*

A. Tot onderwijzing en betooning van de kracht en uitwerking des Doopsels.

A. Zij dienen **tot onderwijzing en betooning** (die onderwijzing geschiedt deels door betooning of zinnebeeldige voorstelling) **van de kracht en uitwerking des Doopsels**: de ceremoniën die het Doopsel voorafgaan, beteekenen er eigenlijk de kracht van, terwijl de andere die daarop volgen, er de uitwerksels van doen uitschijnen.

Aanmerking.

Het uitwendig teeken van het Doopsel, namelijk, de uitwendige wassching en de aanroeping van de H. Drijvuldigheid, leert ons dat het Doopsel voor uitwerksel heeft de eerste en volledige vernieuwing des menschen van den staat van zonde tot het bovennatuurlijk leven der gratie, dat het bijgevolg de erfzonde, de voorgaande zonden en al de pijnen daartoe staande vergeeft, het leven der gratie in de ziel stort en daarin ook het merkteeken van Christen mensch prent. Maar is het de geboorte in het geestelijk leven, dan is het ook het eerste en noodigste Sacrament; maakt het eenen middel ter zaligheid uit, dan verplicht het de gedoopten als Christen menschen te leven, en daarom moeten de doopelingen die het gebruik huns verstands hebben, in het Geloof onderwezen zijn; vergeeft het de zonden, zoo moeten de doopelingen er leedwezen over hebben; en prent het in de ziel een eeuwig en altijddurend merkteeken, dan mag het, tenware op conditie, niet meer dan één ontvangen worden.

VRAGEN.

Waarvan handelt deze les? — Geef in 't kort hare verdeeling.

1. Zeg, met de woorden van den Catechismus : *a)* welke plaats het Doopsel onder de Sacramenten bekleedt; *b)* uit welk uitwendig teeken het bestaat; *c)* welk uitwerksel het heeft. — Leg die woorden uit.

2. Zeg, met de woorden van den Catechismus : *a)* aan welke personen het Doopsel noodig is, en *b)* waartoe het hun noodig is. — Verklaar die woorden. — Moet men het Doopsel altijd metterdaad ontvangen om de zaligheid te kunnen bekomen? — Welke middelen kunnen het Doopsel soms vervangen? — Waarin bestaan zij? — Hoe noent men deze middelen en waarom? — Vervangen zij ten volle het Sacrament des Doopsels, en ontslaan zij van de plicht van het Sacrament des Doopsels te ontvangen? — Geef rekenschap van het antwoord. — Welk bijzonder uitwerksel van het Sacrament des Doopsels behoort ook aan de marteldood?

3. Wiens ambt is het 't Doopsel te bedienen? — Verklaar deze uitdrukking : *het ambt van het Doopsel te bedienen.* — Wie mag in den nood doopen? — Wat verstaat men hier door *nood*? — Waarom heeft Christus het recht van doopen niet aan de priesters

alleen voorbehouden? — Waarom zegt de Catechismus niet *kan eeniegelyk doopen*, maar *mag eeniegelyk doopen*? — Wie kan dus geldig doopen, en wie mag doopen? — Hoe blijkt Christus' wijsheid in hetgeen Hij vastgesteld heeft nopens den bedienaar des Doopsels in den nood?

4. Met welke stof moet men doopen? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, hoedanig deze stof moet zijn. — Verklaar deze woorden. — Welke voorbeelden geeft de Catechismus van onbetwijfelbare goede stof tot het Doopsel? — Geef voorbeelden van stoffen, die de hoedanigheid, door den Catechismus vereischt, niet bezitten. — Hoe heeft Christus zijne wijsheid getoond met de gezegde stof tot het uitwendig teeken des Doopsels aan te nemen? — Mag men ooit met eene twijfelachtige stof het Doopsel toedienen? — Waarop moet men dan letten? — Wat heeft de H. Kerk nopens het water des Doopsels ingesteld en geboden? — Geldt dit gebod ook in den nood?

5. Zeg de formulir welke de bedienaar in het Doopsel moet uitspreken. — Zeg, met de woorden van den Catechismus, hoe deze formulir tot het Doopsel vereischt is, en verklaar ze. — Wat vinden wij in deze formulir? — Wanneer moet deze formulir uitgesproken worden, waarom in dien ogenblik en door wien?

6. Wat verstaat men door : herdoopt worden *op conditie*? — Mag men ooit zonder conditie herdoopt worden? — Geef er de reden van. — Mag men ooit op conditie herdoopt worden? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wanneer dit mag geschieden en leg die woorden uit. — Breng dit antwoord overeen met de leering die zegt, dat het Doopsel niet meermalen mag ontvangen worden.

7. Noem, met de woorden van den Catechismus, de verschillende uitwerksels van het Doopsel. — Leg ze uit. — Welke andere uitwerksels gaan met deze gepaard? — Hoe verschilt het Doopsel, door die uitwerksels, van de Sacramenten der levenden en van het Sacrament der Biecht? — Waarom betaamt het dat het Doopsel al de pijnen der zonden vergeve? — Neemt het Doopsel ook al de gevallen der erfzonde weg? — Geef er de reden van.

8. Wat beteekenen de woorden *peter* en *meter*? — Waarom worden zij gebruikt in het Doopsel en in het Vormsel? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, waartoe zij verplicht zijn. — Wat beteekenen de woorden : *die zij geheven of tot het Vormsel geleid hebben*? — Wanneer moeten zij deze plicht vervullen?

9. Geef den zin der vraag : *wat bereiding is er van noode tot het Doopsel?* — Wat is er in den doopeling vereischt om het Doopsel geldig te ontvangen? — Welke klassen van personen zijn er te onderscheiden, als er spraak is van de vereischte bereiding tot het Doopsel? — In wie is er tot dit Sacrament bereiding noodig? —

Zeg, met de woorden van den Catechismus, welke bereiding er in hen noodig is. — Leg die woorden uit. — Geef de reden van die vereischte bereiding. — Wat is er in iemand, die tot de jaren van verstand gekomen is, vereischt, opdat hij door het Doopsel gansch gezuiverd zou worden van alle zonden en schulden.

10. Waartoe dienen de *ceremoniën* ten opzichte van de kracht en de uitwerking van het Doopsel? — Hoe onderwijzen zij ons nopens die kracht en uitwerking? — Welke ceremoniën onderwijzen ons nopens de kracht en welke nopens de uitwerking?

EEN EN DERTIGSTE LES.

Van het Vormsel.

Natuur.	{ V. 1. <i>Wat is het Vormsel?</i>
1º Gebruik.	{ V. 2. <i>Wanneer moet men het Vormsel ontvangen?</i>
	{ V. 4. <i>Hoe dikwijls mag men gevormd worden?</i>
2º Beletselen.	{ V. 3. <i>Wat is er van noode tot het Vormsel?</i>
3º Uitwendig teeken.	{ V. 5. <i>Waarmede bestrijkt de bisschop het voorhoofd in het Vormsel?</i>
4º Uitwerksels.	{ V. 6. <i>Wat verkrijgen wij door het Vormsel?</i>
5º Ceremoniën.	{ V. 7. <i>Waartoe dient de doek, dien men ons voorbindt?</i>
	{ V. 8. <i>Waarom geeft men ons in het Doopsel en in het Vormsel namen van Heiligen?</i>

1. V. *Wat is het Vormsel?*

A. Een Sacrament, dat van den bisschop wordt gegeven aan degenen die gedoopt zijn, in hetwelk, door de zalving en de heilige woorden, gratie en sterkte wordt gegeven om het Geloof vastelijk te blijden.

A. Het antwoord leert ons kennen 1º den bedienaar van dit Sacrament, 2º de personen voor wie het bestemd is, 3º zijn uitwendig teeken en 4º zijn uitwerksel.

1º *De bedienaar*: het Vormsel is een **Sacrament dat van den bisschop wordt gegeven**: de bisschoppen zijn de gewone bedienaars van het Vormsel; doch ook enkele priesters kunnen en mogen het toedienen, als zij van den Paus daartoe gemachtigd zijn. Christus heeft gewild dat het eenen

zoo edelen bedienaar had, eensdeels, om zijne mindere nood-zakelijkheid, andersdeels om de gewichtigheid van zijn uit-werksel, namelijk, van de volwassenheid in het geestelijk leven, beter te doen uitschijnen.

2º *De personen voor wie het Vormsel bestemd is* : het wordt gegeven aan **degenen die gedoopt zijn**. (3 v.)

3º *Zijn uitwendig teeken : de zalving* die de bisschop op het voorhoofd des vormlings doet, en **de heilige woorden** die hij ondertusschen uitspreekt, te weten : « Ik teeken u met het teeken des H. Kruis en vorm u met het Chrisma der zaligheid. In den naam des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes. » (5e v.)

4º *Zijn uitwerksel : gratie en sterkte om het Geloof vastelijk te belijden*. **Gratie** en **sterkte** zijn hier geene twee verschillende zaken : die woorden beteekenen *versterkende gratie* of *gratie die zonderlinge sterkte geeft*. (6e v.)

Het woord *vormsel* is zooveel als *vroomsel*, d. i. iets dat vroom, kloek of sterk maakt. Het Vormsel verdient dezen naam, omdat het den mensch die door het Doopsel in het geestelijk leven geboren is, tot de volwassenheid van dat leven brengt.

2. V. *Wanneer moet men het Vormsel ontvangen?*

A. Als men tot de jaren van verstand gekomen is, en daartoe bekwaamheid heeft.

A. Men moet het Vormsel ontvangen als deze *twee* conditien vervuld zijn :

1º **Als men tot de jaren van verstand gekomen is**; bijgevolg moet het niet, gelijk het Doopsel, aan de kleine kinderen gegeven worden;

2º **En daartoe — bekwaamheid heeft** : genoegzame kennis van het Geloof om dit Sacrament met veel vrucht te ontvangen.

Het Vormsel is niet noodig aan al de mensen die de gratie Gods willen bekomen en tot de eeuwige zaligheid geraken, omdat het niet dient, gelijk het Doopsel, om ons het geestelijk leven te schenken, maar enkel om dat leven in ons

te voltrekken. Kwam men het nochtans uit verachting of geringschattig te verzuimen, men zou voorzeker doodelijc k zondigen.

3. *V. Wat is er van noode tot het Vormsel?*

A. Dat men gedoopt zij, en gezuiverd van alle doodelijke zonden.

V. Wat is er noodig om het Vormsel geldig en met vrucht te ontvangen?

A. Daartoe zijn *twee* dingen noodig :

1° **Dat men gedoopt zij**; zonder dat is men onbekwaam het te ontvangen; want het Doopsel is het eerste Sacrament.

2° **En gezuiverd van alle doodelijke zonden**; want het Vormsel is een Sacrament der levenden, en moet bijgevolg in staat van gracie ontvangen worden.

4. *V. Hoe dikwijls mag men gevormd worden?*

A. Niet meer dan één in het leven, om het merkteeken, dat het in de ziel prent.

A. Zie 29e les, 7e vr.

5. *V. Waarmede bestrijkt de bisschop het voorhoofd in het vormsel?*

A. Met olie gemengeld met balsem en van den bisschop daartoe gewijd.

V. Met welke stof geschiedt de zalving die tot het uitwendig teeken des Vormsels behoort?

A. Zij geschiedt — **met olie** : met olijfolie, want gewoonlijk wordt deze alleen in de H. Schrift en in de kerkelijke boeken onder den naam van *olie* begrepen. Deze olie echter moet *twee* hoedanigheden hebben : 1° **gemengeld zijn met balsem**, die eene welriekende stof is; 2° **van den bisschop daartoe gewijd zijn**, en dan krijgt zij den naam van *Chrisma* (zalf bij uitnemendheid).

6. V. *Wat verkrijgen wij door het Vormsel?*

A. De gratie Gods om het Geloof vastelijk te belijden.

V. Welke zonderlinge gratie verkrijgen wij door het Vormsel?

A. Wij verkrijgen — **de gratie Gods** : vermeerdering van de heiligmakende gratie, recht tot de dadelijke, en een eeuwig en altijddurend merkteeken, uitwerksels die allen ons zonderling bekwaam maken — **om het Geloof vastelijk te belijden** : om, zonder aarzelen of twijfelen, in weerwil van alle bekoringen het Geloof inwendig te bewaren en er onze begeerten naar te schikken, uitwendig door woorden en werken te belijden, en zoo een volmaakt christelijk leven te leiden. Het Vormsel dus maakt ons volwassen Christenen, zoodat er tusschen eenen persoon die enkel gedoopt, en een anderen die ook gevormd is, hetzelfde verschil bestaat als tusschen een kind en eenen volwassen mensch.

Het uitwendig teeken des Vormsels drukt er duidelijk de zonderlinge gratie van uit ; immers wat 1° de *zalving* betreft, zij geschiedt met olie gemengeld met balsem, twee stoffen waarvan de eerste, uit hoofde harer heelende en versterkende kracht, ongetwijfeld dienstig is om de bekomen volwassenheid van het geestelijk leven te beteeken; en de laatste, wegens hare voorbehoudende kracht en haren aangename geur, allerbest doet uitschijnen hoe de gratie des Vormsels ons tegen de zonde bevrijdt, en ons bekwaam maakt om voorbeelden te geven van alle deugden. Verder treft men in de omstandigheid, dat de olie gemengeld met balsem door den bisschop gewijd is en ook dat dit Sacrament door hem bediend wordt, een klaar teeken aan van de verhevene uitwerksels van het Vormsel. Wat nu 2° de *heilige woorden* aangaat, deze vooral : « *Ik vorm u,* » ik versterk, ik bevestig u, leeren ons meer bepaaldelijk de zonderlinge gratie kennen die door de zalving wordt aangeduid.

7. V. *Waartoe dient de doek, dien men ons voorbindt?*

A. Tot eerbiedigheid voor de heilige olie, en ook

om indachtig te wezen, dat wij voor Christus en het Geloof veel moeten verdragen.

V. Waartoe dient de doek dien men de vormlingen om het voorhoofd bindt als zij reeds gezalfd zijn?

A. Hij dient tot een *dubbel einde*:

1º **Tot eerbiedigheid voor de heilige olie** : opdat de gewijde olie op geene onbetamelijke wijze zou aangeraakt of afgevaagd worden;

2º **Om indachtig te wezen dat wij voor Christus en het Geloof veel moeten verdragen** : om den vormling te herinneren dat hij allen smaad en schaamte moet willen lijden om Christus getrouw te blijven en diens leerling, door woorden en werken, tot de dood toe te belijden.

Heden bestaat deze ceremonie niet meer, en in haar dubbel einde is volgender wijze voorzien : terstond na de zalving droogt een priester, bij middel van wat brood en wat boomwol of watte, de heilige olie af, en de bisschop geeft den vormling een zachten kaakslag, zeggende : « *Vrede zij met u.* »

8. V. *Waarom geeft men ons in het Doopsel en in het Vormsel namen van Heiligen?*

A. Opdat wij die zouden leeren navolgen, en van dezelve als onze patronen geholpen mogen worden.

A. Dit wordt gedaan om *twee* redenen :

1º **Opdat wij die zouden leeren navolgen** : hiertoe is het zeer dienstig, want zoo houdt de H. Kerk ons zonderlinge voorbeelden voor, die wij met meer genegenheid zullen zoeken te kennen en te benutten. Dan, als wij ons met de namen van Heiligen zullen hooren noemen, dan zullen wij ons dikwijls hunne voorbeelden herinneren, en er door opgewekt worden om ons leven naar het hunne te schikken.

2º **Opdat wij van dezelve als onze patronen geholpen mogen worden** : immers de H. Kerk bidt door haren bedienaar, opdat wij de bijzondere bescherming mogen bekomen van de Heiligen wier namen wij in het Doopsel of in het Vormsel gekregen hebben.

In het Vormsel legt de bisschop gewoonlijk geene nieuwe namen, maar opnieuw de namen des Doopsels op.

Aanmerking.

Het uitwendig teeken van het Vormsel, namelijk, de zalving met het Chrisma en de heilige woorden van den bisschop, geeft duidelijk te kennen dat dit Sacrament den mensch van intredend lid tot volwassen lid der H. Kerk maakt, of hem tot de volwassenheid brengt in het leven der gratie; dat het bijgevolg te dien einde de heiligmakende gratie en het recht tot de dadelijke vermeerdert en volmaakt, en daarenboven het merkteeken van volwassen lid der H. Kerk in de ziel prent. Daarom moet de vormling gedoopt en zoo reeds intredend lid der H. Kerk zijn, alsook de gratie Gods al bezitten; want daar alleen kan het geestelijk leven voltrokken worden, waar het alreede bestaat. Om diezelfde reden, namelijk, om de wonderlijke uitwerksels van het Vormsel, mag men het nooit meer dan één, maar moet men het eens ontvangen, als men tot de jaren van verstand gekomen is, en daartoe bekwaamheid heeft.

VRAGEN.

Waarvan spreekt deze les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Zeg in 't kort wat ieder deel bevat.

1. Zeg, met de woorden van den Catechismus : *a)* wie de bedienaar van dit Sacrament is, *b)* voor wie het bestemd is, *c)* welk er het uitwendig teeken van is, en *d)* welke er de uitwerksels van zijn. — Leg dit alles in 't kort uit. — Geef rekenschap over den bijzonderen bedienaar des Vormsels. — Verklaar het woord *Vormsel*.

2. Hoeveel conditien zijn er vereischt om het Vormsel te moeten ontvangen? — Stel ze voor met de woorden van den Catechismus, en verklaar deze woorden. — Is het Vormsel zoo noodig ter zaligheid als het Doopsel? — Geef daar de reden van. — Wanneer zondigt men voorzeker doodelijk met het Vormsel te verzuimen?

3. Geef den zin der vraag : *wat is er van noode tot het Vormsel?* — Hoeveel en welke dingen zijn, volgens den Catechismus, daartoe vereischt? — Geef rekenschap van deze vereischte voorwaarden.

4. Mag men meer dan één gevormd worden? — Welke is de reden daarvan?

5. Zeg, met den Catechismus, met welke stof de zalving in het Vormsel geschiedt, en hoedanig deze stof moet zijn. — Leg dit alles uit. — Hoe wordt die stof genoemd?

6. Hoe stelt de Catechismus ons de wonderlike gratie des Vormsels voor? — Wat is er hier te verstaan door *de gratie Gods?* — Wat beteekenen de woorden : *om het Getooft vastelijk te betijden?* — Welk verschil bestaat er dan tusschen iemand die enkel gedoopt en iemand die ook gevormd is? — Toon hoe het uitwendig teeken des Vormsels geheel deze wonderlike gratie beteekent.

7. Zeg, met de woorden van den Catechismus, om welke redenen de H. Kerk de ceremonie heeft ingesteld van, na de zalving, eenen doek om het voorhoofd des vormlings te binden. — Leg deze woorden uit. — Bestaat deze ceremonie nog? — Hoe is nu voorzien in het einde, waartoe zij ingesteld geweest is?

8. Zeg, met de woorden van den Catechismus, om welke redenen in het Doopsel en in het Vormsel namen van Heiligen gegeven worden. — Bewijs dat die redenen geldig zijn. — Worden in het Vormsel andere namen gegeven dan in het Doopsel?

TWEE EN DERTIGSTE LES.

Van het Heilig Sacrament des Altaars.

Natuur. } V. 1. *Wat is het Heilig Sacrament des Altaars?*

1º Instelling.   } V. 2. *Tot wat einde heeft Christus
het Heilig Sacrament ingesteld?*

Natuur nader bepaald.   } V. 3. *Wat is er ons tegenwoordig in
het Heilig Sacrament?*

2º Christus' tegen-
woordigheid in dit Sa-
crament.   } V. 4. *Hoe wordt ons Christus tegen-
woordig gesteld in het Heilig Sa-
crament?*

3º Gebruik en ver-
eering van dit Sacra-
ment.   } V. 5. *Onder welk deel van de Heilige
Hostie is Christus, als die gebro-
ken wordt?*

4º Ceremoniën.   } V. 6. *Moeten alle mensen Christus
ontvangen onder ééne gedaante of
onder alle beide de gedaanten?*

V. 7. *Wat eer zijn wij het Heilig
Sacrament schuldig?*

V. 8. *Is het ook Christus' bloed, dat
men ons geeft na de Heilige Com-
munie?*

1. V. *Wat is het Heilig Sacrament des Altaars?*

A. Een Sacrament, van Christus onzen Zaligmaker
ingesteld, in hetwelk, onder de gedaante van
brood en wijn, Hij zelf tegenwoordig is.

A. Het antwoord spreekt ons : 1º van de instelling, 2º van
het uitwendig teeken, en 3º van de zonderlinge gratie van het
H. Sacrament des Altaars.

1º *De instelling* : het is een **Sacrament van Christus,**
onzen Zaligmaker, ingesteld. Deze instelling greep plaats

's avonds voor Jezus' dood, op 't einde van het Laatste Avondmaal. De Heer nam dan het brood in *zijne gebenedijde handen*, sprak er een lof- en dankgebed over uit, brak het in stukken en zeide : « *Neemt en eet; dit is mijn lichaam.* » Daarna nam Hij ook den kelk in handen, deed een lof- en dankgebed, en gaf dien aan *zijne discipelen zeggende* : « *Drinkt allen hieruit;* » want dit is mijn bloed van het Nieuw Testament, dat voor u en voor velen zal vergoten worden ter vergeving der zonden. » Doet dit, zoo dikwijls gjij dezen kelk zult drincken, tot mijne gedachtenis. »

't Is omdat de H. Schriftuur ons heel klaar leert, *wanneer* en *hoe* de instelling van het H. Sacrament des Altaars geschiedde, dat de Catechismus er hier bijzondere melding van maakt. Dit doet hij ook, en om dezelfde reden, in de bepaling van de Biecht. Bij de overige Sacramenten maakt hij daar geen gewag van, omdat wij uit de Schriftuur of de Overlevring niet, of ten minste niet volkomen weten, *hoe* en *wanneer*, maar enkel *dat* zij van Christus ingesteld zijn. — De instelling van het H. Sacrament des Altaars wordt gevierd op Witten Donderdag.

2º *Het uitwendig teeken : de gedaanten van brood en wijn onder dewelke Christus zelf tegenwoordig* (gesteld) **is** door de woorden van de Consecratie, die de priester over het brood en den wijn gesproken heeft; anders gezegd : de gedaanten van brood en wijn onder dewelke Christus zelf tegenwoordig is, met de woorden van de Consecratie door dewelke Hij er onder tegenwoordig gesteld, en *zijne tegenwoordigheid* ons kenbaar gemaakt is. Hier is dus geene sprake van *waar* brood en *waren* wijn, maar enkel van gedaanten dier beide stoffen, van hun uiterlijk voorkomen, hunnen vorm, smaak, kleur, reuk, zwaarte, enz.; het wezen hier tegenwoordig is Christus zelf, doch niet in *zijne natuurlijke gedaante*, maar onder die van brood en wijn.

3º *De sonderlinge gratie : Christus zelf onder de gedaanten van brood en wijn tegenwoordig* : d. i. Christus zelf, de bron en de gever van alle gratie, ons als *spijs*, van het geestelijk leven der ziel voorgesteld, i. a. w. eene mededeeling van het goddelijk leven, van de goddelijke krachten om het goed te kennen en te doen, en zoo in het geestelijk leven gevoed te zijn : de gedaanten van brood en wijn geven

duidelijk te kennen, dat de gratie van dit Sacrament een voedsel is, en de tegenwoordigheid van Christus leert ons, waardoor wij in dit Sacrament gevoed worden, namelijk door Christus zelven, en bijgevolg door eene mededeeling der goddelijke krachten.

Deze gratie is heel verschillend van die des Doopsels en des Vormsels : door het Doopsel worden wij in *het geestelijk leven geboren*; door het Vormsel verkrijgen wij de *volwassenheid*, en door het H. Sacrament des Altaars *de spijls* van dit leven.

Men bemerke hier, dat het uitwendig teeken van het H. Sacrament des Altaars onder andere deze eigenschappen heeft : *a*) dat het niet, gelijk dit van de andere Sacramenten, *voorbijgaand*, maar wel *blijvend* is, aangezien Christus onder de gedaanten van brood en wijn op eene voortdurende wijze tegenwoordig blijft, en *b*) dat het ons niet alleenlijk leert, *welke sonderlinge* gratie er door wordt gegeven, maar ook nog *wat* de gratie in haar zelve is. Het uitwendig teeken des Doopsels leert ons, dat de gratie van dit Sacrament voor eigendom heeft ons te zuiveren van de zonde; en dit des Vormsels, dat daes Sacrament ons de volwassenheid in het geestelijk leven geeft, maar noch het een noch het ander *zegt* ons waarin de betekende gratie eigenlijk gelegen is. Integendeel het uitwendig teeken van het H. Sacrament des Altaars leert ons niet alleenlijk, *dat* de gratie van dit Sacrament voor eigendom heeft onze ziel in 't geestelijk leven te spijzen, maar ook nog *waarin* die gratie bestaat. Hetgene hier tot spijls gegeven wordt, is geene natuurlijke stof, gelijk het water of de olie van het Doopsel of het Vormsel, maar Christus zelf; en zoo wordt er uitgedrukt, dat de gratie Gods, die hier sonderling gegeven wordt om de ziel te spijzen, gelijk zij in het Doopsel en in het Vormsel gegeven wordt om het geestelijk leven in te storten en het te volmaken, niets anders is dan eene mededeeling van de goddelijke krachten, van het goddelijk leven zelf, onder het opzicht van het goede te kennen en het te doen.

Het H. Sacrament des Altaars wordt aldus genoemd, omdat het op het *altaar*, d. i. op de tafel die tot het opdragen van het sacrificie bestemd is, onder de Mis teweeggebracht wordt. Het heet ook *Heilig Sacrament* omdat het Christus, de heilighed zelve, bevattende, bij uitmuntendheid *heilig* is.

2. *V. Tot wat einde heeft Christus het Heilig Sacrament des Altaars ingesteld?*

- A. Ten eerste, opdat het ons zoude wezen eene gedachtenis van zijne liefde en zijn heilig lijden; ten tweede, tot eene waarachtige spijs onzer ziel; ten derde, tot een gedurig sacrificie van de Nieuwe Wet.

V. Om welke redenen heeft Christus het zoo verheven H. Sacrament ingesteld?

A. Hij heeft het ingesteld om deze *driij* redenen :

Ten eerste, opdat het ons zoude wezen eene gedachtenis van zijne liefde en zijn heilig lijden : opdat het ons zou herinneren hoe Hij ons bemint, en hoe Hij voor onze zaligheid geleden en de dood ondergaan heeft. Het is *a) eene gedachtenis van zijne liefde* ten onzen opzichte; immers het grootste liefdebewijs dat men iemand geven kan, bestaat ongetwijfeld in tot hem te gaan en bij hem te blijven om hem te helpen, te troosten en hem allerlei diensten te bewijzen; welnu, door het H. Sacrament komt en blijft Christus bij ons, om ons in alle noodwendigheden bij te staan en ons alle goed te schenken; Hij komt en blijft bij ons, niet op eene enkele plaats, maar overal waar priesters te vinden zijn, zoodat dit Sacrament te recht eene voortzetting en zelfs eene uitbreiding van het groot liefdewerk der menschwording mag genoemd worden. Het is *b) eene gedachtenis van zijn heilig lijden :* de gedaanten van brood en wijn zijn gedaanten van *levenloze* zaken, (in brood en wijn is er geen leven te vinden), en zoo stellen zij ons Christus, die er onder tegenwoordig is, voor, niet als *levend*, maar als *dood*. Daarenboven leeren zij ons dat Christus een *bloedige* dood gestorven is; want de dubbele gedaante waaronder Hij tegenwoordig is, stellende de eene (de gedaante van brood) eene vaste, en de andere (de gedaante van wijn) eene vloeibare stof voor, dient rechtstreeks om te tonen dat Christus door het scheiden van lichaam en bloed gestorven is : de gedaante van brood verbeeldt zijn dood lichaam van bloed beroofd; de gedaante van wijn, zijn bloed van het lichaam afgescheiden.

Ten tweede, tot eene waarachtige spijs onzer ziel : opdat het zou dienen om onze ziel in het leven der gratie te voeden : dit is immers zijne zonderlinge gratie. Het geestelijk voedsel, dat het ons geeft, bestaat uit de volgende gratien : 1° vermeerdering der heiligmakende gratie, 2° recht tot de dadelijke, 3° vergiffenis van die dagelijksche zonden waarover men eenig leedwezen heeft; — dit uitwerksel komt voorzeker voort uit de goede werken, het leedwezen en de gebeden waartoe de vurigheid der lieide, door dit Sacrament ingestort, ons opwekt, en misschien ook uit de vermeerdering onzer vriendschap met God, (zie 14^e les, vr. 3.) aangezien het natuurlijk is dat God ons zulke fouten vergeeft, als Hij ons in inniger vriendschap ontvangt; 4° dikwijls eene bijzondere inwendige vreugde.

Ten derde, tot een gedurig sacrificie van de Nieuwe Wet : opdat het zou dienen tot een sacrificie in de H. Kerk gedurig op te dragen. (33^e les.)

3. *V. Wat is er ons tegenwoordig in het Heilig Sacrament?*

A. Christus zelf, God en mensch, met zijne ziel en zijn lichaam, gelijk Hij nu glorieus in den hemel is.

V. Wat, welk wezen, is er ons tegenwoordig in het Heilig Sacrament, onder de gedaanten van brood en wijn, die wij uitwendig zien?

A. Het wezen in het H. Sacrament des Altaars tegenwoordig is niet brood of wijn, maar **Christus**, de tweede persoon der H. Drijvuldigheid, God en mensch, en Hij is daar tegenwoordig niet alleen met zijne kracht, gelijk in de andere Sacramenten, noch alleen door afbeelding, gelijk in de kruisbeelden, noch alleen door het Geloof, gelijk bij degenen die op Hem denken, maar **zelf**, d. i. in persoon of wezenlijk; — 't is Christus niet enkel als God, gelijk Hij overal is met den Vader en den H. Geest, maar als **God en mensch**; — 't is Christus niet enkel met zijne ziel, gelijk in zijne nederdaling ter helle, of niet enkel met zijn lichaam gelijk in zijn graf;

— noch met eene *nieuwe* ziel en een *nieuw* lichaam, maar **met zijne ziel en met zijn lichaam**, met die ziel en dat lichaam, welke Hij bij zijne menschwording heeft aangenomen; — 't is Christus met zijne geheele menschelijke natuur, niet gelijk Hij hier op aarde was, aan lijden en dood onderworpen, maar **gelijk Hij nu glorieus in den hemel is**, gelijk Hij nu, begaafd met de vier hoedanigheden der verheerlijkte lichamen, met klarheid, snelheid, subtiliteit en onlijdelijkheid, ter rechter hand zijns Vaders gezeten is.

Uit den verheerlijkten staat van Christus' menschelijke natuur in het H. Sacrament des Altaars blijkt, dat zijn lichaam daar geenszins van het bloed is afgescheiden. De verscheidenheid van gedaanten dient wel om het lichaam van het bloed als gescheiden te verbeelden, maar geenszins om uit te drukken, dat deze daar wezenlijk gescheiden zijn. Uit het antwoord volgt nog, dat Christus, als Hij zich in het H. Sacrament tegenwoordig stelt, daarom niet den hemel verlaat. Met ééne en dezelfde menschelijke natuur is Hij in den hemel en op al de plaatsen, waar het H. Sacrament rust, tegenwoordig. In den hemel is Hij in zijne natuurlijke gedaante; hier op aarde in het H. Sacrament is Hij onder de gedaanten van brood en wijn.

In deze tegenwoordigheid van Christus in het H. Sacrament, zijn er twee punten, die wij niet kunnen verstaan, maar die wij nochtans, gelijk al de andere punten der christelijke leering vastelijk gelooven, om reden der onfaalbaarheid van God, die ze ons veropenbaard heeft. Deze zijn : 1° hoe Christus' lichaam onder vreemde gedaanten, namelijk onder de gedaanten van brood en wijn kan tegenwoordig wezen; en 2° hoe een en hetzelfde lichaam van Christus in den hemel verblijven kan en tegelijk hier op aarde is overal, waar het H. Sacrament berust.

4. *Hoe wordt ons Christus tegenwoordig gesteld in het Heilig Sacrament?*

- A. Door de woorden van de Consecratie, die de priester spreekt, wordt het brood en de wijn veranderd in het lichaam en bloed van Christus.

V. Door welken middel en op welke wijze wordt ons Christus tegenwoordig gesteld in het H. Sacrament?

A. Dit geschiedt **door de woorden van de Consecratie** (letterlijk : inzegening, heililing) der Mis : « Dit is mijn lichaam... deze is de kelk van mijn bloed » — **die de priester spreekt** : die een geldig gewijde priester spreekt en alleen kan geldig spreken, — **wordt het brood en de wijn veranderd in het lichaam en het bloed van Christus** : houdt het brood en de wijn op onder hunne gedaanten te bestaan, om vervangen te worden door het levend lichaam van Christus, zoodanig dat, na de Consecratie, van het brood en den wijn niets anders overblijft dan hunne gedaanten, waaronder nu Christus zelf tegenwoordig is.

Men bemerke wel dat niet het brood enkel in het lichaam, en de wijn enkel in het bloed, maar het een en het ander in geheel het levend lichaam van Christus veranderd worden, en dat deze verandering geschiedt, niet doordat de bestanddeelen van brood en wijn de stoffe worden van Christus' lichaam, maar wel doordat die bestanddeelen, al blijven hunne gedaanten, ophouden te bestaan om te gelijkertijd door het levend lichaam van Christus onder die gedaanten bestaande vervangen te worden.

Drij dingen dus zijn tot het tegenwoordig stellen van Christus onder de gedaanten van brood en wijn vereischt: 1° waar brood en ware wijn; 2° de woorden van de Consecratie over dat brood en dien wijn uitgesproken; 3° een priester die deze woorden uitspreekt, met de meaning van te doen *hetgeen* Christus ingesteld heeft of de H. Kerk doet.

5. *V. Onder welk deel van de Heilige Hostie is Christus, als die gebroken wordt?*

A. Onder alle beiden en onder alle stukken, al waren er ook vele.

V. Het woord *hostie* betekent *slachtoffer*; de H. Hostie is hier de gedaante van brood waaronder Christus tegenwoordig is. Zij wordt zoo genoemd, omdat zij den Heer wezenlijk als slachtoffer voorstelt.

A. Als de Hostie gebroken wordt, is Christus **onder alle beide**, wanneer zij in twee, en **onder alle stukken**, wanneer zij in meer deelen verdeeld wordt, — **al waren er ook vele**: 't is gelijk hoeveel stukken er zijn; want door de verdeling der H. Hostie wordt Christus' lichaam niet verdeeld, dewijl de gedaanten van brood en wijn, al is Hij er onder tegenwoordig, toch geenszins zijne gedaanten zijn. Voor dat zij gebroken wordt, is Christus tegenwoordig in geheel de H. Hostie en geheel in al hare deelen, gelijk onze ziel tegenwoordig is geheel in geheel het lichaam en geheel in al zijne deelen.

De Catechismus spreekt hier alleenlijk van de verdeling der H. Hostie, en niet van de verdeling van den Kelk, omdat deze maar zelden geschiedt. Dezelfde leering echter geldt voor beide.

6. *V. Moeten alle menschen Christus ontvangen onder één gedaante of onder alle beide de gedaanten?*

A. Onder de één hebben wij zooveel als onder de twee, en de H. Kerk wil, dat wij met één tevreden zijn, uitgenomen de priesters, als zij Mis doen.

V. Moeten alle Christenen het H. Sacrament ontvangen onder de één gedaante van brood, of onder de beide gedaanten van brood en wijn?

A. **Onder de één — hebben wij zooveel als onder de twee**: ontvangen wij Christus en de wonderlijke gratie van het H. Sacrament zoo volkommen als onder de twee gedaanten, zoodat het, uit de natuur der zaak, niet voordeeliger is onder de beide gedaanten te communiceren dan enkel onder één; — **en de H. Kerk wil, dat wij met één tevreden zijn**: bovendien, om de groote moeielijkheden die de Nutting onder de gedaante van wijn medebracht, gebiedt de H. Kerk, dat wij het H. Sacrament slechts onder de één gedaante van brood zouden ontvangen, **uitgenomen de priesters, als**

zij Mis doen; dan immers zijn deze, krachtens een goddelijk gebod verplicht, onder de beide gedaanten te communiceeren, vermits Christus van die Communie een voltrekkend deel der H. Mis gemaakt heeft. Buiten dit geval moeten de priesters zich, zoowel als de andere gelovigen, met de ééne gedaante van brood tevreden houden.

7. *V. Wat eer zijn wij het Heilig Sacrament schuldig?*

A. Dezelfde eer, die wij aan Christus moeten geven, te weten, de goddelijke eer en aanbidding.

V. Welke in- en uitwendige eer zijn wij het H. Sacrament schuldig : is het de eer die aan God toekomt, ofwel die aan de Heiligen, óf aan de beelden van God en van de Heiligen, óf aan de heilige zaken eigen is?

A. Wij zijn het H. Sacrament **dezelfde** in- en uitwendige **eer schuldig die wij aan Christus**, in den hemel heerschende, **moeten geven**, en die zijne Apostelen Hem moeten bewijzen hebben, als Hij op aarde verbleef, **te weten, de goddelijke eer** : de eer waardoor wij Hem als God erkennen, en die, bij uitnemendheid, **aanbidding** genoemd wordt. De reden hiervan is, dat het H. Sacrament Christus zelven, die God is, in zich bevat; welnu aan God moet noodzakelijk de goddelijke eer gegeven worden.

De andere Sacramenten moeten wij slechts eeren als zonderlinge bronnen der goddelijke gratie: de Heiligen, als vrienden en voorsprekers bij God; de beelden, als zaken die ons God of de Heiligen voorstellen.

8. *V. Is het ook Christus' bloed dat men ons geeft na de Heilige Communie?*

A. Geenzins; maar het is alleenlijk wijn, dienende om de Heilige Nutting te vervorderen.

V. Is ook de drank dien men ons geeft na de H. Communie, **gelijk die van de Communie zelve, eene gedaante van wijn waaronder Christus tegenwoordig is?**

A. Dat is hij **geenszins; maar het is alleenlijk wijn, dienende — om de Heilige Nutting te vervorderen**: om het doorzwelgen der H. Hostie te vergemakkelijken. Om reden der menigvuldige ongemakken die er uit vloeiden, is het gebruik van dien wijn te geven bijna overal afgeschaft, tenzij in de Heilige Wijdingen en, op sommige plaatsen, bij de Eerste Communie. Aan de zieken geeft men dikwijs wat wijn of water.

Aanmerking.

Het uitwendig teeken van dit Sacrament, namelijk de gedaanten van brood en wijn, waaronder Christus zelf door de woorden der Consecratie tegenwoordig gesteld is, legt ons voor oogen, dat het H. Sacrament de spijс bevat onzer zielen, en doet ons zelfs begrijpen *wat* die spijс is, dat zij namelijk eene rechtstreeksche mededeeling is der goddelijke krachten; — en de tegenwoordigheid van Christus onder die gedaanten bewijst heel klaar, hoe het eene gedachtenis is van zyne liefde en zyne heilig lijden, en hoe het een sacrificie uitmaakt.

Wat Christus' tegenwoordigheid in het H. Sacrament betreft, *a)* zijne tegenwoordigstellung wordt beteekend en geschiedt door de woorden van de Consecratie die de priester spreekt; — *b)* aangezien Christus sedert zijne verrijzenis in eenen verheerlijkten staat is, zoo is Hij in het H. Sacrament juist gelijk Hij nu in den hemel is, en om diezelfde reden is Hij ook tegenwoordig onder alle stukken, in dewelke de Heilige Hostie gebroken wordt; — *c)* uit hoofde van Christus' tegenwoordigheid onder ieder van de twee gedaanten, hebben wij zooveel met enkel één als met de beide gedaanten te nutten, en daarom heeft de H. Kerk de macht om te gebieden, dat de geloovigen, buiten de Communie des priesters in de Mis die door Christus zelven geregeld is geweest, zich met één gedaante zouden tevreden houden; — *d)* om Christus' tegenwoordigheid zijn wij het H. Sacrament de goddelijke en opperste eer schuldig; — *e)* de wijn die soms na de Communie gegeven wordt, is Christus' bloed niet, aangezien de woorden der Consecratie er niet over uitgesproken zijn.

VRAGEN.

Welk is het voorwerp dezer les? — Hoe is zij verdeeld? — Geef in 't kort den inhoud van ieder deel.

1. Wanneer is het H. Sacrament des Altaars ingesteld? — Waarom maakt de Catechismus hier zonderlinge melding van de instelling van dit Sacrament? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, welk er het uitwendig teeken van is. — Stel dit uitwendig teeken in andere woorden voor. — Verklaar de woorden : *gedaanten van brood en wijn*, en deze andere : *onder dewelke Christus zelf tegenwoordig is*. — Zeg, met de woorden van den Catechismus, welke de zonderlinge gratie van dit Sacrament is. — Leg die woorden uit. — Hoe is deze zonderlinge gratie door het uitwendig teeken beteekend? — Hoe verschilt deze zonderlinge gratie van die des Doopsels en des Vormsels? — Wat is er eigen aan het uitwendig teeken van dit Sacrament onder het opzicht : *a) van zijn bestaan, en b) van zijne beteekenis?* — Hoe wordt dit Sacrament genoemd en waarom?

2. Zeg om hoeveel redenen Christus dit Sacrament heeft ingesteld. — Noem ze met de woorden van den Catechismus. — Toon hoe dit Sacrament eene gedachtenis is : *a) van Christus' liefde tot ons, en b) van zijn heilig lijden.* — Leg de woorden uit : *tot eene waarachtige spijs onzer ziel*. — Welke zijn in 't bijzonder al de uitwerksels van dit Sacrament?

3. Welk wezen is in het H. Sacrament tegenwoordig? — Zeg, met de woorden van den Catechismus, hoe het daar tegenwoordig is, en leg ieder woord uit. — Is, in het H. Sacrament, Christus bloed niet van zijn lichaam gescheiden? — Geef de reden van uw antwoord. — Waartoe dient dus de verscheidenheid van gedaanten? — Als Christus in het H. Sacrament begint tegenwoordig te zijn, verlaat Hij dan den hemel? — Bewijs uw antwoord door den Catechismus. — Welk verschil is er tusschen de tegenwoordigheid van Christus in het H. Sacrament en zijne tegenwoordigheid in den hemel? — Wat gaat, in de tegenwoordigheid van Christus in het H. Sacrament ons verstand te boven?

4. Zeg, met de woorden van den Catechismus, door welken middel Christus tegenwoordig gesteld wordt in het H. Sacrament. — Leg die woorden uit. — Zeg ook met den Catechismus, hoe die tegenwoordigstelling geschiedt. — Wordt het brood alleen in het lichaam van Christus, en de wijn alleen in zijn bloed veranderd? — Gaan de bestanddeelen van brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus over?

5. *Wat beteekenen de woorden : Heilige Hostie, in de vraag :*

onder welk deel van de Heilige Hostie is Christus, als die gebroken wordt? — Kan er een deeltje der gebrokene Hostie zijn, waaronder Christus niet tegenwoordig is? — Bewijs dit uit de woorden van den Catechismus. — Waarom wordt Christus' lichaam niet verdeeld bij de verdeeling der Heilige Hostie? — Hoe is Christus tegenwoordig in de Heilige Hostie voor deze gebroken wordt? — Geldt dezelfde leerling voor de verdeeling van den Kelk? — Waarom spreekt de Catechismus van de verdeeling van den Kelk niet?

6. Verklaar de vraag : *moeten alle menschen Christus ontvangen onder ééne gedaante of onder alle beide de gedaanten.* — Zeg, met de woorden van den Catechismus, of het voordeeliger is het H. Sacrament onder ééne dan onder de beide gedaanten te ontvangen. — Leg die woorden uit. — Zeg, met den Catechismus, wat de H. Kerk gebiedt nopens het ontvangen van het H. Sacrament onder ééne of onder de beide gedaanten. — Leg dit antwoord uit. — Wie moeten dus het H. Sacrament onder de beide gedaanten nutten; en wie moeten zich met ééne gedaante alleen tevreden houden? — Van wie komen deze geboden? — Waarop rust dit gebod dat van de H. Kerk komt?

7. Geef den zin der vraag : *wat eer zijn wij het H. Sacrament schuldig.* — Met welke eer komt, volgens den Catechismus, deze overeen die wij aan het H. Sacrament verschuldigd zijn. — Leg dit antwoord uit. — Hoe noemt de Catechismus deze eer? — Verklaar deze namen. — Hoe verschilt deze eer van die welke wij aan de andere Sacramenten, aan de Heiligen, aan de beelden van God of van de Heiligen schuldig zijn? — Hoe moeten wij de andere Sacramenten eeren?

8. Verklaar de vraag : *is het ook Christus' bloed, dat men ons geeft na de H. Communie.* — Zeg of het Christus' bloed is of niet. — Wat is het? — Zeg, met den Catechismus, waartoe het dient. — Leg die woorden uit — Bestaat dat gebruik nog?

DRIJ EN DERTIGSTE LES.

Van het Heilig Sacrificie der Mis.

Ceremoniën.	1º Natuur.	{ V. 1. <i>Wat is de Mis?</i>
	2º Weerde.	{ V. 2. <i>Welk sacrificie is beter, dat van de Oude, of dat van de Nieuwe Wet?</i>
	3º Hoofddeelen.	{ V. 3. <i>Welke zijn de bijzonderste en noodigste deelen der Mis?</i>
	4º Oorsprong.	{ V. 4. <i>Wie heeft de eerste Mis gedaan?</i>
	5º Offeraars.	{ V. 7. <i>Wie offert aan God het Sacrificie?</i>
	6º Vruchten.	{ V. 8. <i>Wat kunnen wij verkrijgen door het Sacrificie der Mis?</i>
	1º Oorsprong.	{ V. 5. <i>Van waar komen al de ceremoniën der Mis?</i>
	2º Einde.	{ V. 6. <i>Waartoe dienen de ceremoniën, die in de Mis gebruikt worden?</i>

1. V. *Wat is de Mis?*

A. Het Sacrificie van de Nieuwe Wet, in hetwelk het lichaam en bloed van Christus, onzen Zaligmaker, aan God den Vader opgeofferd wordt.

V. Door het woord *Mis* verstaat men gewoonlijk de geheele godsdienstige oefening waarin, door de woorden van de Consecratie die de priester spreekt, het lichaam en bloed van Christus onder de gedaanten van brood en wijn tegenwoordig gesteld worden. Hier nu vraagt de Catechismus, waarin de Mis eigenlijk gelegen is : of zij alleen bestaat in de tegen-

woordigstelling van het H. Sacrament, dan of zij tevens eene bijzondere godsdienstige oefening bevat, zooals een gebed, eene offerande, een sacrificie.

A. Het antwoord leert ons hoofdzakelijk drij dingen : de Mis is :

1° Een **sacrificie** (slachtofferande) : de opdracht van het menschelijk leven of van iets dat in de plaats ervan gesteld is, bij middel van vernietiging door eenen wettigen bedienaar aan God gedaan, om Hem te erkennen als onzen oppersten meester en tevens te belijden, dat wij voor onze zonden de dood schuldig zijn.

Tusschen een sacrificie en eene enkele offerande bestaat vierderlei verschil : a) in de offerande worden allerhande zaaken opgedragen; in het sacrificie alleenlijk het menschelijk leven — als God het vraagt, gelijk bij het sacrificie van Isaäc en bij dat van het Kruis, — of iets dat het menschelijk leven vervangt, zooals eetwaren en dieren die den mensch tot voedsel dienen; b) in de offerande wordt de zaak opgedragen door gift, door toewijding; in het sacrificie integendeel, door vernietiging; — c) de offerande is slechts een teeken van eer en dankbaarheid; het sacrificie integendeel, dat de slachtoffering van het menschelijk leven bevat, drukt de opperste eer en aanbidding uit, en is tevens eene belijdenis, dat wij, om reden der zonde, de dood schuldig zijn; — d) uit hoofde der gezegde beteekenis mag men eenigelijk door eene offerande vereeren, terwijl men het sacrificie alleenlijk aan God mag opdragen.

Men merke hier op dat, in de erkenning van Gods opperste majestieit, eene akte van dankzegging en eene akte van gebed besloten zijn, en dat bijgevolg het sacrificie een vierdubbel einde heeft : a) erkenning van Gods opperste meesterschap; b) dankzegging voor reeds bekomene weldaden; c) bede om nieuwe gunsten te bekomen; d) belijdenis en uitboeting der zonde. — Deze vier punten bevatten in 't kort geheel den godsdienst, en zoo is het sacrificie het middelpunt van alle godsdienstige oefeningen.

2° **Het Sacrificie van de Nieuwe Wet** : het eenig en eigen Sacrificie van den christen Godsdienst.

3° Het Sacrificie van de Nieuwe Wet, **in hetwelk**, niet gelijk in de Oude Wet, dieren en vruchten, maar Christus

zelf, als mensch, of **het lichaam en bloed van Christus, onzen Zaligmaker — aan God den Vader opgeofferd wordt.** Met deze laatste woorden zegt men niet dat het Sacrificie der Mis den Vader alleen, bij uitsluiting van de twee andere Personen, opgedragen wordt, maar wel *a)* dat de vereering er in besloten den Vader, die *almachtig* heet, zonderling wordt toeschreven; *b)* dat de Zoon, hier als mensch geslachtofferd, van den persoon des Vaders waarlijk onderscheiden is.

Christus wordt in de Mis geslachtofferd, niet met wederom gelijk op het Kruis, wezenlijk de dood te ondergaan, want sedert zijne verrijzenis is hij onsterfelijk; maar met onder de gedaanten van twee levenloze stoffen tegenwoordig gesteld, en zoo werkelijk van zijn eigen uiterlijk voorkomen, van de uitwendige gedaante van zijn levend en glorieus lichaam beroofd te worden; dit immers maakt eene slachtoffering uit onder opzicht, niet van het inwendig, maar van het uitwendig leven: werd b. v. een mensch bij mirakel onder de gedaanten van brood en wijn tegenwoordig gesteld, iedereen toch zou hem voor geslachtofferd, voor dood aanzien. Zulk eene slachtoffering is hier voldoende, dewijl, onder dit betrek, tot een sacrificie slechts vereischt wordt, dat de geofferde zaak die vernietiging onderga waaraan zij vatbaar voor is, en Christus sedert zijne verrijzenis, maar op eene enkele uitwendige wijze meer kan sterven.

2. *V. Welk sacrificie is beter, dat van de Oude, of dat van de Nieuwe Wet?*

A. Dat van de Nieuwe Wet is zooveel beter, als Christus zelf te boven gaat al de beesten, die toen geofferd wierden.

V. Welk sacrificie is weerdiger, dat van de Oude Wet, waarin dieren, spijzen en vruchten geofferd werden, of dat van de Nieuwe Wet, namelijk het Sacrificie der Mis?

A. **Dat van de Nieuwe Wet is — zooveel beter:** zooveel weerdiger dan de sacrificiën der Oude Wet, **als Christus zelf**, die in de Mis geofferd wordt, **te boven gaat**

al de beesten die toen geofferd wierden : weerdiger is dan de dieren, die de edelste offers waren van de Oude Wet. De Mis dus overtreft de Sacrificien van dien tijd oneindig, dewijl Christus, haar offer, oneindig weerdiger is dan al de offers van het Oud Verbond.

Het betaamde dat het Sacrificie van de Nieuwe Wet zoo edel was, omdat het dienen moet om van God de toepassing te bekomen van het Sacrificie des Kruis, dat ook van oneindige waarde is.

3. *V. Welke zijn de bijzonderste en noodigste deelen der Mis?*

- A. De Consecratie of verandering van brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus, die door den priester zich zelven opoffert; en de Nutting.

V. Welke zijn de deelen van het Sacrificie der Mis, zonder welke het niet zou bestaan, of ten minste niet meer volkomen zou wezen?

A. Die deelen zijn :

1º **De Consecratie of verandering** (door de woorden des priesters) **van brood en wijn** (onder de offerande der Mis bereid) **in het lichaam en bloed van Christus, die door den priester zich zelven opoffert** : die door de woorden van den priester zich onder de gedaanten van brood en wijn tegenwoordig stelt, en zich, door het aannemen van dezen staat, aan God slachtoffert. 't Is dus eigenlijk in de Consecratie dat Christus geslachtofferd wordt, en daarom kan de Mis onmogelijk zonder de Consecratie bestaan.

2º **De Nutting** : de Communie van den priester. Dit deel is niet op dezelfde wijze noodig als de Consecratie : zonder de Nutting zou de Mis wel een sacrificie zijn, maar slechts een onvoltrokken, een onvolmaakt. Inderdaad, de Mis is eerst en vooral een *vredesacrificie*, d. i. een sacrificie dat bijzonderlijk wordt opgedragen om God te bedanken en nieuwe gunsten van Hem te bekomen; want zij dient rechtstreeks tot toepassing van het Sacrificie des Kruis. Welnu, de vredesacrificiën worden voltrokken door de nutting van het

geslachtofferde : dit is immers de bijzondere eigendom Gods geworden, en zoo is de nutting er van als 't ware eene goddelijke maaltijd, beteekenende dat er vrede bestaat tusschen God en den mensch dien Hij tot zijne tafel uitnodigt.

4. *V. Wie heeft de eerste Mis gedaan?*

A. Christus, onze Zaligmaker, in het Laatste Avondmaal, en na Hem de Heilige Apostelen.

A. **Christus onze Zaligmaker** zelf, heeft ze eerst gedaan **in het Laatste Avondmaal**; want Hij eerst heeft daar zijn lichaam en bloed tegenwoordig gesteld onder de gedaanten van brood en wijn, en zich aldus geslachtofferd, — **en na Hem de Heilige Apostelen**, aan wie Hij bevolen had de opdracht van het Sacrificie dat Hij kwam in te stellen, door hen zelven en door hunne opvolgers te herhalen tot het einde der eeuwen.

5. *V. Van waar komen al de ceremoniën der Mis?*

A. Van de Apostelen en van andere oversten der H. Kerk.

V. Van waar komen al de gebeden en godsdienstige teekeenen die, boven de Consecratie en de Nutting, in de Mis gebruikt worden?

A. Zij komen niet van Christus, die slechts de Consecratie en de Nutting heeft ingesteld, maar deels **van de Apostelen**, deels **van andere oversten der H. Kerk** : van de Pausen en de bisschoppen die de Apostelen opgevolgd hebben.

6. *V. Waartoe dienen de ceremoniën, die in de Mis gebruikt worden?*

A. Tot gedachtenis en verbeelding van de dood van Christus.

A. Zij dienen tot **gedachtenis en verbeelding van de dood van Christus** : om ons Christus' dood indachtig te maken en voor oogen te stellen.

De Apostelen en de andere oversten der H. Kerk hebben zeer wijs gehandeld met de ceremoniën der Mis tot dat einde in te brengen, dewijl Christus zelf van het Sacrificie der Mis een gedachtenis van zijn heilig lijden en bloedige dood heeft gemaakt. Het betaamt overigens dat geheel de Mis ons het Sacrificie des Kruis herinnere, omdat zij dient om dit sacrificie toe te passen.

7. V. *Wie offert aan God het Sacrificie?*

A. Christus zelf is de voornaamste; maar de priester is zijn dienaar in het offeren.

V. Wie is de offeraar van het Sacrificie der Mis? — Het opdragen van een sacrificie bestaat in *twee* dingen : 1° in de offerande te slachtofferen; 2° in deze slachtoffering ter eere Gods te doen : zonder het eerste zou er op geener wijze een sacrificie zijn; zonder het laatste zou het sacrificie geen godsdienstig werk wezen.

A. **Christus zelf**, als mensch, **is de voornaamste** offeraar; want het is krachtens zijne instelling dat Hij, door de woorden van de Consecratie, onder de gedaanten van brood en wijn tegenwoordig gesteld wordt, en Hij zelf stemt iedermaal ter eere Gods in die tegenwoordigstelling toe; **maar de priester is zijn dienaar in het offeren** : maar Christus verricht de Consecratie niet door zich zelven alleen : Hij gebruikt daartoe den priester, die dus ook het Sacrificie offreert, al is het enkel als dienaar, als medehelper van Christus, den voornaamsten offeraar; de tegenwoordigstelling van Christus onder de gedaanten van brood en wijn hangt immers af van de woorden der Consecratie, die de priester spreekt.

Behalve Christus en den priester zijn er nog offeraars, maar slechts in den oneigenlijken zin des woords, namelijk, al degenen die eenigszins in de opdracht van het Sacrificie medehelpen, of daarin toestemmen.

8. V. *Wat kunnen wij verkrijgen door het Sacrificie der Mis?*

- A. Vergiffenis van onze zonden, en al wat wij van God begeeren voor ons zelven of voor anderen, en ook voor de zielen die in het vagevuur zijn.

V. De Catechismus spreekt van de vruchten der Mis ten opzichte *der menschen*. Ten opzichte *van God* bevat zij eene allervolmaaktste aanbidding en eene allerweerdigste dankzegging.

A. Door het Sacrificie der Mis verkrijgen wij :

1º **Vergiffenis van onze zonden**, niet rechtstreeks, gelijk door de Biecht en het berouw, maar onrechtstreeks, of gratie waarmede wij voldoend leedwezen over de zonden kunnen bekomen. Wij verwerven ook rechtstreeksche vergiffenis van de overgeblevene tijdelijke pijnen.

2º **En al wat wij van God begeeren** : al wat wij door het gebed van God kunnen afsmeeken, namelijk : dadelijke gratie om ons te bekeeren, of om te volherden en in de deugd vooruit te gaan; vergiffenis van tijdelijke straffen; allerhande tijdelijke goederen die tot de zaligheid dieastig zijn; vermindering van bekoringen, bescherming tegen de vijanden van ons eeuwig geluk. Al deze vruchten kunnen wij bekomen
a) **voor ons zelven**, b) **voor anderen** : voor alle andere mensen der wereld, geloovige of ongeloovige, en c) **ook voor de zielen die in het vagevuur zijn**.

De eerste vrucht brengt het Sacrificie voort door *zijne* verzoenende kracht, die Gods bermhertigheid treft; de tweede, door *zijne* smeekende kracht, die Gods goedheid raakt. Deelachtig aan beide zijn, 1º in 't algemeen, al de geloovigen; 2º op eene bijzondere wijze, de priester die de Mis doet; 3º voor eene gansch bijzondere hoeveelheid, degenen voor wie de priester in Christus' naam het Sacrificie opdraagt.

Wij spraken tot nu toe van de vruchten der Mis, voor zooveel deze het werk is van Christus en van den priester in Christus' naam handelende; aanzien nu als het werk van den priester in zijn eigenen naam en in dien van de H. Kerk han-

delende, of als het werk der geloovigen die er deel aan nemen of in toestemmen, heeft zij dezelfde vruchten als al ander goed werk en is ook op dezelfde wijze aan anderen toepasselijk.

Aanmerking.

Geheel de leering over het H. Sacrificie der Mis is af te leiden van hetgene de voorgaande les ons over de tegenwoordigstelling van Christus' lichaam en bloed onder de gedaanten van brood en wijn geleerd heeft. 1° Daar Christus in het H. Sacrament van zijn uitwendig leven beroofd is, maakt zijne tegenwoordigstelling onder de gedaanten van brood en wijn, die Hij ter eere Gods doet, een waar sacrificie uit, en zoo blijkt dat de Mis het Sacrificie is der Nieuwe Wet. — 2° Dit Sacrificie is oneindig weerdiger dan die van de Oude Wet, aangezien Christus zelf er in geofferd wordt. — 3° Het heeft als hoofddeelen de Consecratie, in dewelke de slachtoffering geschiedt, en de Nutting die dient om uit te drukken, dat de Mis een vredesacrificie is. — 4° Aangezien Christus de eerste maal zich door zich zelven alleen, onder de gedaanten vⁿ brood en wijn, heeft tegenwoordig gesteld, heeft Hij ook de eerste Mis gedaan. — 5° De voornaamste offeraar van dit Sacrificie is Christus zelf, aangezien de priester die Mis doet, uit hoofde van Christus' instelling en in diens naam handelt, en dat Christus zelf in de opdracht van zijn lichaam en bloed toestemt. — De priester die de Mis doet, is ook offeraar, want de slachtoffering geschiedt niet zonder zijne medewerking, zonder dat hij de woorden der Consecratie spreekt. — 6° De ceremoniën der Mis komen niet van Christus, die enkel de Consecratie en de Nutting heeft ingesteld, maar van de H. Kerk die, naar 't voorbeeld van Christus, daarin de gedachtenis en de verbeelding van de dood van Christus v^oör oogen heeft gehad. — 7° Dit sacrificie bevat, ten opzichte van God, eene allervolmaaktste aanbidding, en een allerweerdigste dankzegging, en, te onzen opzichte verzoent het God en geeft zoo vergiffenis der zonden; 't is tevens een waar gebed, en zoo dient het ons om er door te verkrijgen al wat wij van God begeeren voor ons zelven of voor anderen, en ook voor de zielen die in het vasevuur zijn.

VRAGEN.

Waarvan handelt deze les? — Hoe is zij verdeeld? — Wat bevat ieder deel?

1. Wat verstaat men door het woord *Mis*? — Geef den zin der vraag : *wat is de Mis*? — Tot welke soort van zaken behoort de Mis? — Wat is een sacrificie? — Hoe verschilt een sacrificie van eene offerande? — Welk is het einde van een sacrificie? — Welke plaats bekleedt het sacrificie in den Godsdienst en waarom? — Zeg, met den Catechismus, welk sacrificie de Mis is, en leg het antwoord uit. — Zeg, met de woorden van den Catechismus, wat in de Mis geofferd wordt, en leg die woorden uit. — Zeg, met den Catechismus, aan wien de Mis opgedragen wordt. — Geef reken-schap van dit antwoord. — Hoe wordt Christus in de H. Mis wezen-lijk geslachtofferd? — Is dit eene ware slachtoffering? — Is deze voldoende om een sacrificie uit te maken?

2. Leg de vraag uit : *Welk sacrificie is beter, dat van de Oude of dat van de Nieuwe Wet?* — Zeg welk sacrificie het beste is. — Zeg, met de woorden van den Catechismus, hoeveel het een de andere overtreft. — Verklaar die woorden. — Hoeveel dus gaat het de andere te boven, en waarom? — Betaamt het dat wij, onder de Nieuwe Wet, een zoo weerdig sacrificie hebben, en waarom?

3. Wat verstaat men in de 3de vraag door *bijzonderste en noodigste delen?* — Hoeveel bijzonderste en noodigste delen der Mis zijn er? — Noem ze met de woorden van den Catechismus. — Leg die woorden uit. — Op welke wijze is ieder deel noodig tot de Mis? — Waarom kan het Sacrificie der Mis zonder de Consecratie geenszins bestaan? — Hoe is de Nutting een volmakend deel der Mis?

4. Wie heeft de geheel eerste Mis gedaan, en waar is zij geschied? — Door wie is de Mis nadien eerst opgedragen geweest, en waarom?

5. Wat verstaat men door *ceremoniën* der Mis? — Komen de ceremoniën der Mis van Christus zelven? — Van wie komen zij? — Leg het antwoord uit.

6. Verklaar het antwoord van den Catechismus op de vraag : *waartoe dienen de ceremoniën, die in de Mis gebruikt worden?* — Toon dat de H. Kerk wijs handelt met tot dat einde de ceremoniën in te stellen.

7. Verklaar de vraag : *wie offert aan God het Sacrificie?* — Waarin bestaat het offeren van een sacrificie? — Geef er de reden van. — Door hoeveel en door welke offeraars wordt het Sacrificie der Mis opgedragen? — Welke orde bestaat er tusschen hen? —

Toon hoe ieder van hen wezenlijk offeraar is, en de gezegde plaats in het offeren bekleedt. — Zijn er, buiten hen, geene andere offeraars in den oneigenlijken zin des woords? — Wie zijn het?

8. Zeg, met de woorden van den Catechismus, welke vruchten wij uit het Sacrificie der Mis ontvangen. — Leg ze uit. — Zeg, met de woorden van den Catechismus, voor wie wij de tweede vrucht kunnen bekomen, en verklaar ze. — Uit welken hoofde komen die vruchten uit het Sacrificie der Mis voort? — Wie ontvangt die vruchten en in welke maat? — Welke vruchten brengt de Mis voort, voor zooveel zij opgedragen wordt door den priester in den naam der H. Kerk en in zijnen eigenen naam, of door de geloovigen die in het Sacrificie deelnemen of toestemmen? — Wat bevat de Mis ten opzichte van God?

VIER EN DERTIGSTE LES.

Van de Biecht.

Vereischte werken om dit Sacrament te ontvangen. ^(v. 2.)	Natuur.	{ V. 1. Wat is de Biecht of Penitentie? V. 3. Wat is het Berouw?
	1º Berouw.	{ V. 4. Welke zonden moeten wij be- Biecht.
	2º Belijdenis of Biecht.	{ V. 5. Ben ik schuldig iets te doen na de belijdenis en de absolutie van den priester?
	3º Voldoening.	{ V. 6. Wordt door de Biecht niet ver- geven de pijn, die de zonde ver- diend heeft?
Uitwerksels.		

1. V. *Wat is de Biecht of Penitentie?*

A. Een Sacrament, van Christus ingesteld, in het welk door de priesterlijke macht de zonden, die na het Doopsel gedaan zijn, vergeven worden.

A. Het antwoord spreekt ons : 1º van de instelling; 2º van het uitwendig teeken, en 3º van de zonderlinge gratie van het Sacrament der Biecht.

1º *De instelling* : het is een Sacrament, van Christus ingesteld. (Zie 32^e les, 1^e vr.) Deze instelling greep plaats wanneer Christus, na zijne verrijzenis aan zijne Apostelen verschijnende, over hen blies en tot hen sprak : « *Ontvangt den H. Geest; wier zonden gjij vergeven zult, dien worden zij vergeven, en wier zonden gjij houden zult, dien zijn zij gehouden.* »

2º *Het uitwendig teeken* : de vergiffenis der zonden — **door de priesterlijke macht** : door de vrijspreking of absolutie van eenen priester die geldig gewijd is en jurisdictie (28^e les, vr. 5) heeft. Deze vrijspreking of absolutie geschiedt door de

woorden, « *Ik ontsla u van uw zonden in den naam des Vaders, en des Zoens, en des H. Geestes, Amen.* » Zij maakt met de akten van den biechteling, namelijk, het berouw (door de biecht en andere teekenen uitwendig kenbaar gemaakt), de belijdenis en de voldoening, een volmaakt oordeel tot ontslaging uit, en betekent allerduidelijkst de vergiffenis der zonden.

3º *De zondertinge gratie : de zonden, die na het Doopsel gedaan zijn, worden vergeven.* Hierdoor verschilt de Biecht a) van het Doopsel, waardoor wij van de erfzonde en de voorgaande zonden vergiffenis bekomen; b) van al de Sacrammenten der levenden, die rechtstreeks dienen, niet om de zonde te vergeven, maar om de heiligmakende gratie te vermeerderen. Uit dit uitwerksel blijkt, dat slechts degenen die na het Doopsel eenigszins gezondigd hebben, geldig de absolution kunnen ontvangen.

De Biecht schenkt ons, met de vergiffenis der zonden die na het Doopsel gedaan zijn, ook de heiligmakende gratie en recht tot de dadelijke. (30e les, vr. 7.)

Dit Sacrament wordt *Biecht* genoemd, omdat men zijne zonden moet *biechten* om de absolutie te kunnen bekomen; het heet ook *Penitentie* (boetveerdigheid), omdat wij er boetveerdigheid door doen over onze zonden.

2. *Hoeveel deelen zijn er noodig tot het Sacrament der Penitentie?*

A. Drij : berouw, belijdenis of biecht, en voldoening.

V. Hoeveel werken zijn er vanwege den biechteling vereischt, om geldig en met vrucht de absolutie van den priester te kunnen ontvangen?

A. *Drij* werken, te weten : 1º **berouw** of leedwezen over de zonden waarvan men vergiffenis wil bekomen; 2º **belijdenis of biecht** : uitwendige bekentenis dier zonden aan den priester; 3º **voldoening** of penitentie.

3. *Wat is het berouw?*

A. Een leedwezen over de zonden, door dewelke wij de goddelijke majesteit en goedheid vergramd

hebben, met een vast voornemen van dezelve te biechten en ons te beteren.

A. Het berouw bevat *twoe* deelen :

1º **Een leedwezen**; een spijt of droefheid **over de zonden**, over de woorden, werken, begeerten of verzuimenissen tegen de wet en den wil Gods, **door diewelke wij de goddelijke majestet en goedheid vergramd hebben**, door diewelke wij God, de opperste majestet en goedheid, beleedigd hebben. Dus het leedwezen tot de Biecht vereischt, moet zijn : a) over de *zonden*, b) over *onze* zonden en niet over die van anderen, en c) om reden dat wij God door die zonden vergramd hebben en niet enkel omdat wij er b. v. onze fortuin, onze eer, onze faam door verloren hebben. — Er is niet vereischt, dat het leedwezen op de oneindige goedheid of volmaaktheid Gods steune, en zoo volmaakt weze; het is genoeg, dat het gegrond zij op de hoop des hemels, of de vrees der hel, of de leelijkheid der zonde, en derwijze slechts een onvolmaakt berouw uitmake (zie 14^e les, vr. 3); maar, in alle geval, moet de reden, waarop het steunt, van het Geloof afgeleid zijn.

Het leedwezen over de doodzonden moet zich uitstrekken tot al de doodzonden, die men moet biechten, zonder uitzondering, daar iedere doodzonde ons vijand van God maakt; en dat over de dagelyksche zonden moet zich noodzakelijk uitstrekken tot al die dagelyksche zonden, welke geheel van denzelfden aard zijn. (Zie 14^e les.)

2º **Een vast voornemen**, de vaste, de bepaalde wil, **van dezelve** (zonden) **te biechten**, d. i. ten minste alle onze doodzonden aan den priester in de Biecht te verklaren, **en ons te beteren**, d. i. alle doodzonden zonder uitzondering, die dagelyksche zonden waarover wij leedwezen hebben, en ook de naaste gelegenheid dier zonden te vermijden; want, wie de naaste gelegenheid niet wil vermijden, die wil de zonde zelve niet vluchten.

Het berouw is door de natuur zelve der zaak tot het Sacrament der Biecht vereischt; inderdaad, God vergeeft nooit eene zonde, zonder dat men ze verfoeie en wil vluchten voor het toekomende, en, volgens Christus' instelling, is de Biecht

noodzakelijk voor de vergiffenis van alle doodzonde. (Zie 14de en 28ste les.)

4. *Welke zonden moeten wij belijden?*

A. Alle doodzonden die wij na een neerstig onderzoek gevonden hebben en indachtig zijn, daarbij voegende het getal en alles wat de zonde mag veranderen of zeer bezwaren.

A. De Catechismus leert ons in zijn antwoord :

1° *Welke soort van zonden wij moeten belijden : de doodzonden* namelijk. De dagelijksche zonden moeten wij niet biechten, omdat er andere middelen zijn om er vergiffenis van te bekomen. (14^e en 28^e les.)

2° *Welke doodzonden wij moeten belijden : alle doodzonden* die na het Doopsel gedaan, en door de Biecht nog niet rechtstreeks vergeven zijn; dus ook dezulke waar men reeds door een volmaakt berouw, of door eene Biecht waarbij zij onvrijwillig vergeten werden, vergiffenis van bekomen heeft; want, volgens Christus' gebod, moeten alle doodzonden eens aan het oordeel des priesters onderworpen worden. Het spreekt van zelfs dat wij ze maar moeten biechten, indien wij ze in ons geweten **gevonden hebben** en bij de belijdenis **indachtig zijn** : voorzeker vraagt God ons het onmogelijke niet.

3° *Welk onderzoek van conscientie tot de Biecht vereischt is :* het moet — **neerstig** zijn : met zooveel vlijt gedaan worden dat men, ingezien de omstandigheden waarin men zich bevindt, met reden moge denken al zijne doodzonden ontdekt te hebben. Hiertoe zal men aandachtig overwegen de Tien Geboden Gods, de vijf Geboden der H. Kerk, de plichten van zijnen staat en de zonden die men meest bedrijft. Laat iemand die waarschijnlijk in eene doodzonde gevallen is, vrijwillig na, het noodige te doen om ze te ontdekken, dan is hij zoo plichtig alsof hij die verzweeg; wie immers verplicht is zijne zonden te biechten, is noodzakelijk gehouden er zijne conscientie neerstig op te onderzoeken.

4° *Wat men, boven de zonde in haar zelve, nog moet*

belijden : a) **het getal** : hoe dikwijls men de zonde bedreven heeft. Weet men niet juist het getal te zeggen, dan bepaalt men het zoo nauwkeurig mogelijk, daarbij voegende : *min of meer*. Kan dit zelfs niet gedaan worden, dan verklaart men hoe dikwijls men per maand, week of dag, of in welke omstandigheden men gewoonlijk in de zonde gevallen is. b) **Alles wat de zonde mag veranderen** : al de omstandigheden die op hun eigen eene nieuwe doodzonde van anderen aard uitmaken : wie b. v. zijnen vader de dood heeft gewenscht, voldoet niet met te biechten dat hij iemand de dood gewenscht heeft; hij moet er bijvoegen dat hij dat gedaan heeft ten opzichte van zijnen vader : deze omstandigheid maakt dat er, boven de zonde tegen het Vijfde Gebod, nog eene doodzonde is tegen het Vierde. c) **Alles wat de zonde zeer mag bezwaren** : ten minste al die omstandigheden welke van eene dagelijksche zonde eene doodelijke maken : heeft iemand, b. v. eene zware diefte te biechten, dan voldoet hij niet met te verklaren, dat hij gestolen heeft; hij moet daarbij voegen, dat de diefte zwaar was.

Om de absolutie van den priester te ontvangen, moeten wij, a) *onze zonden biechten*, aangezien de priester door Christus als rechter is aangesteld om te oordeelen, niet enkel over de gesteltenis van den biechteling, maar eerst en vooral over diens zonden, en om, volgens dat oordeel, te beslissen of het behoort hem de absolution te geven of te weigeren; b) zonder uitzondering alle doodzonden biechten die wij gevonden hebben en indachtig zijn, omdat ten minste alle misdaden die de doodstraf verdienen, aan den rechter moeten onderworpen worden; c) alle doodzonden biechten *met getal en alles wat de zonde mag veranderen of zeer bezwaren*, vermits wij anders niet *al onze doodzonden* zouden belijden.

Wie vrijwillig eene doodzonde verzwijgt, of, door eene zware nalatigheid in het onderzoeken zijner conscientie, er eene vergeet, die doet eene slechte biecht en bedrijft eene heiligschenderij; daarom moet hij in zijne volgende biecht wederom de doodzonden belijden waarvan hij zich in de voor-gaande reeds beschuldigd heeft daarbij voegende de verzwogene of vergetene zonde en de heiligschenderij.

5. *V. Ben ik schuldig iets te doen na de belyding en de absolutie van den priester?*

A. Gij moet volbrengen de penitentie, die u gesteld is.

V. Moet ik, na met berouw en rechtzinnigheid mijne zonden gebiecht en de absolutie ontvangen te hebben, nog iets doen opdat het Sacrament geheel zou voltrokken zijn, en ik er al de vruchten van zou bekomen?

A. **Gij moet — de penitentie**: het gebed, het werk van boetvoerdigheid of het goed werk, — **die u** door den priester tot voldoening voor uwe zonden **gesteld is**, op zonde **volbrengen**, en zelfs op doodzonde, als zij u tot voldoening voqr doodzonden opgelegd, en uit haar zelve of hare omstandigheden zwaar is. Gij moet ze ook volbrengen op den gestelden tijd, en, is de tijd niet bepaald, dan zoohaast mogelijk.

De penitentie heeft kracht om ons te verlossen van de tijdelijke straffen der zonden in de Biecht reeds vergeven, niet alleen voor zooveel zij een goed werk is, maar nog en eerst en vooral, uit hoofde van Christus' instelling, als deel van het Sacrament der Biecht dat, gelijk al de andere Sacramenten, de gratie geeft die het betekent. Nochtans is zij niet, gelijk het berouw en de biecht, noodig tot de geldigheid van de absolutie; zij is slechts een volmakend deel van het Sacrament, dienende om ons te verlossen van de pijnen die wij dikwijls, na de absolutie ontvangen te hebben, nog schuldig blijven te lijden. (v. 6.) Onder opzicht van de penitentie is er tot de geldigheid der absolutie slechts vereischt, dat men vóór de absolutie bereid zij de penitentie, die op doodzonde zou verplichten, te volbrengen.

6. *V. Wordt door de Biecht niet vergeven de pijn, die de zonde verdiend heeft?*

A. De eeuwige pijn, die men in de hel stond te lijden, wordt door de absolutie vergeven; maar evenwel blijft er dikwijls nog schuld van tijdelijke pijn, hier of hiernamaals te betalen.

V. Waarom is de penitentie of voldoening na de absolutie nog vereischt : wordt in de Biecht, te zamen met de zonde, niet ook de pijn vergeven die God voor de zonde gesteld heeft?

A. **De eeuwige pijn** van schade en van gevoel **die men**, om reden van doodzonden, **in de hel stond te lijden**, alsmede een deel van de tijdelijke pijnen die men, wegens dage-lijksche zonden, hier of in het vasevuur had uit te boeten, **wordt**, te zamen met de zonden, **door de absolutie vergeven**; want als God iemand uit den staat van doodzonde tot zijn kind en zijnen erfgenaam aanneemt, dan kan Hij hem niet eeuwig meer straffen; evenmin kan Hij, na de vergiffenis eener dagelijksche zonde, er geheel de verdiente straf van laten bestaan; — **maar evenwel blijft er dikwijls**, voor de doodelijke zonde en ook voor de dagelijksche, **nog schuld van tijdelijke pijn**, hier op deze aarde door ongelukken en tegenspoed, of door werken van boetveerdigheid, **of hiernamaals** in het vasevuur **te betalen** of uit te boeten.

Aan de doopelingen, mits voldoend berouw in geval dat zij tot de jaren van verstand gekomen zijn, geeft God zonder penitentie vergiffenis van *alle* pijnen, omdat zij door het Doopsel in het geestelijk leven geboren worden; maar de gedoopten die gezondigd hebben, geeft Hij dikwijls, zonder dat zij penitentie doen, geene volkomene vergiffenis der pijnen, om zoo hunne ondankbaarheid te straffen.

Dat men dikwijls, na de vergiffenis der zonden bekomen te hebben, nog schuldig blijft hier of hiernamaals tijdelijke pijnen te betalen, blijkt uit de geschiedenis van Adam, van Mozes en van David.

Aanmerking.

Al wat wij hier nopens de Biecht geleerd hebben, ligt besloten in de woorden die Christus bij het instellen van dit Sacrament gebruikt heeft. De Zaligmaker heeft aan zijne Apostelen en, door hen, aan al de priesters de dubbele macht verleend van de zonden, volgens hun oordeel, te vergeven of te wederhouden, en ze dusvolgens als rechters aangesteld over de zonden die te vergeven zijn. Hieruit volgt rechtstreeks, dat de vergiffenis der zonden in dit Sacrament te bekomen is door de vrijspreking of de absolutie van den priester, en dat deze,

om de absolutie geldig te kunnen geven, over den biechteling jurisdictie moet hebben; want, om hun vonnis geldig te kunnen uitspreken, moeten de rechters eerst een bepaald rechtsgebied ontvangen hebben; anders ware de orde in de rechtspleging onmogelijk. Dan, een rechter kan geenszins over eene misdaad oordeelen zonder die te kennen : wil dus de biechteling door de priesterlijke absolutie vergiffenis zijner zonden bekomen, dan moet hij die aan den priester belijden, en is hiertoe volstrekt gehouden, indien zijne zonden doodelijck zijn; want de rechter moet ten minste al de misdaden onderzoeken die de doodstraf verdienen. De biechteling moet ook berouw over zijne zonden hebben; want, zonder berouw is de vergiffenis der zonden onmogelijk. Hij moet den wil hebben van zijne penitentie te volbrengen, dewijl de priester, als hij de absolutie geeft, volgens Christus' instelling eene penitentie moet opleggen.

VRAGEN.

Waarvan handelt deze les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Wat bevat ieder deel?

1. Wanneer en hoe is het Sacrament der Biecht ingesteld? — Zeg, met den Catechismus, welk het uitwendig teeken van dit Sacrament is. — Leg het uit. — Waardoor wordt dit teeken geheel volledigd? — Zeg, met den Catechismus, welke de zonderlinge gratie van dit Sacrament is. — Geeft dit Sacrament dus de heiligmakende gratie en het recht tot de dadelijke gratiën niet? — Hoe verschilt dit Sacrament, onder opzicht van genoemd uitwerksel, van het Doopsel en van de Sacramenten der levenden? — Wie kan dit Sacrament ontvangen? — Bewijs dat uit den Catechismus. — Hoe wordt dit Sacrament genoemd, en waarom?

2. Geef den zin der vraag : *Hoeveel deelen zijn er noodig tot het Sacrament der Penitentie.* — Zeg, hoeveel dingen er vereischt zijn van den kant des biechtelings; noem ze met de woorden van den Catechismus, en verklaar eenigszins deze woorden.

3. Hoeveel dingen zijn er noodig tot het berouw? — Noem ze met de woorden van den Catechismus. — Verklaar de woorden die het eerste deel uitdrukken. — Hoedanig dus moet het leedwezen zijn volgens den Catechismus? — Op welke reden moet dit leedwezen *steunen en hoe moet die reden aanschouwd worden?* — Tot welke zonden moet dit leedwezen zich uitstrekken? — Verklaar de woorden van het tweede deel. — Waarom is dit berouw tot het Sacrament der Biecht vereischt?

4. Zeg, met den Catechismus, welke soort van zonden wij moeten biechten? — Verklaar de woorden van den Catechismus en geef er rekenschap van. — Welke van die zonden moeten wij volgens den Catechismus biechten? — Verklaar de woorden van den Catechismus. — Moeten wij de doodzonden nog biechten die reeds vergeven zijn door een volmaakt berouw of door eene voorgaande biecht waarin zij onvrijwillig vergeten werden? — Welk onderzoek van conscientie is er, volgens den Catechismus, tot de Biecht vereisch? — Leg dat uit. — Hoe kan men dat onderzoek best doen? — Hoe zondigt men met aan dat onderzoek van geweten te kort te blijven, en waarom? — Zeg, hoeveel dingen er, boven de doodzonde in haar zelve beschouwd, in de Biecht moeten verklaard worden. — Noem ze met de woorden van den Catechismus. — Verklaar deze woorden en geef een voorbeeld van ieder geval. — Waarom is de biecht of belijdenis der zonden tot dit Sacrament vereisch? — Waarom moeten wij al onze doodzonden biechten? — Waarom moeten wij ze biechten met getal, en met al de omstandigheden die ze veranderen of zeer bezwaren? — Wat kwaad doet degene die vrijwillig eene doodzonde verwijgt, of aan het onderzoek van conscientie grootelijks te kort blijft — Waartoe is hij daarna gehouden?

5. Geef den zin der vraag : *ben ik schuldig iets te doen na de belijding en de absolutie van den priester?* — Zeg, met den Catechismus, wat gij, na de belijdenis en de absolutie, nog moet doen. — Verklaar die woorden. — Op welke zonde zijt gij daar toe gehouden? — Wanneer moet gij dat doen? — Welke zijn de vruchten der penitentie of voldoening in het Sacrament der Biecht, en waarom? — Hoe is de penitentie of voldoening tot het Sacrament der Biecht vereisch?

6. Hoe kan er nadat de absolutie gegeven is, nog spraak zijn van penitentie? — Zeg, met den Catechismus, welke pijn altijd te zamen met de zonde in de absolutie vergeven wordt. — Leg die woorden uit. — Geef er rekenschap van. — Zeg, met den Catechismus, welke pijn dikwijls na de absolutie overblijft. — Leg die woorden uit. — Waar is deze pijn uit te boeten? — Hoe verschilt het Sacrament der Biecht van het Doopsel onder opzicht van de vergiffenis der pijnen, en welk is de reden daarvan? — Bewijs uit de Heilige Geschiedenis, dat er dikwijls, na de vergeving der zonde, nog schuld van tijdelijke pijnen overblijft.

VIJF EN DERTIGSTE LES.

Van het H. Oliesel en het Priesterdom.

Het H. Oliesel.	Natuur.	{ V. 1. <i>Wat is het Heilig Oliesel?</i>
	{ Natuur nader bepaald.	V. 2. <i>Aan wie wordt het Heilig Oliesel gegeven?</i>
	1º Gebruik.	V. 3. <i>Hoe dikwijls mag men het Heilig Oliesel ontvangen?</i>
	2º Zonderlinge gratie.	V. 4. <i>Wat profijt geeft ons het Heilig Oliesel?</i>
Het Priesterdom.	Natuur.	{ V. 5. <i>Wat is het Priesterdom?</i>
	{ De dienaars der H. Kerk.	V. 6. <i>Zijn al de dienaars der H. Kerk even groot?</i>
	1º Verhevenheid.	V. 7. <i>Welke macht hebben de priesters meer dan de andere dienaren der H. Kerk?</i>
	2º Macht.	V. 8. <i>Mag eenigelijk de Heilige Wijding ontvangen?</i>
	Voorwaarden.	

1. V. *Wat is het Heilig Oliesel?*

A. Een Sacrament, in hetwelk door de heilige zalving de zieken in hunne ziekten en hunnen uitersten nood verlicht en geholpen worden.

A. Het antwoord spreekt 1º van het uitwendig teeken en 2º van de zonderlinge gratie des H. Oliesels.

1º *Het uitwendig teeken : de heilige zalving* : de zalving die de priester op eenige deelen des lichaams, voornamelijk op de vijf zintuigen en op de voeten doet met olie van den bisschop daartoe gewijd, — en het volgende gebed, dat hij bij iedere zalving herhaalt : “ Door deze heilige zalving en *zijne* allermildste bermhertigheid vergeve u God wat gij misdaan hebt door het gezicht,... door het gehoor,... enz. ”

2º De zonderlinge gratie : de zieken worden in hunne ziekten en in hunnen uitersten nood verlicht en geholpen : de zieken die in stervensgevaar zijn, ontvangen bijzondere verlichting en hulp tot hunne eeuwige zaligheid. (v. 4.)

Het uitwendig teeken van het H. Oliesel doet er ons duidelijk de zonderlinge gratie van begrijpen; immers, de zalving met olie een natuurlijke middel zijnde om pijnen te verzachten, wonden te heelen en zwakke ledematen te versterken, zoo dient zij allerbest om eene inwendige verzachting, genezing en versterking te beteekenen, en het gebed des priesters leert ons, dat zij hier wezenlijk die beteekenis heeft. Ook doordien de zintuigen en de voeten de bijzonderste werktuigen zijn tot de zonde, de bijzonderste oorzaken van bekoring, de bijzonderste uitwendige deelen des lichaams, zoo is de zalving ervan zeer geschikt om aan te duiden dat het H. Oliesel ons meer en meer van de zonde zuivert, tegen de bekoringen versterkt en in geheel onzen persoon verlicht en helpt. Daarbij nog de gebeden die in de wijding der heilige olie gestoet worden, leggen ons de kracht van dit Sacrament voor oogen, en de weerdigheid van den bisschop, die de wijding verricht, doet de verhevenheid van dit Sacrament uitschijnen.

2. V. Aan wie wordt het Heilig Oliesel gegeven?

A. Aan de zieken, die, tot de jaren van verstand gekomen zijnde, in nood zijn van sterven.

Wie kan en mag het H. Oliesel ontvangen?

A. Om dit Sacrament te kunnen en te mogen ontvangen zijn er drij voorwaarden te vervullen: men moet:

1º Ziek zijn : aan eene ware lichaamsontsteltenis lijden; daarom mag het H. Oliesel niet gegeven worden aan iemand die, niet door ziekte, maar b. v. ten gevolge van schipbreuk of van een rechterlijk vonnis in gevaar is van te verdrinken of op het punt van gedood te worden. Oude mensen wier krachten versterven, moeten als zieken beschouwd worden.

2º Tot de jaren van verstand gekomen zijn : onderscheid kunnen maken of kunnen maken hebben tusschen goed en kwaad, en zoo kunnen zondigen hebben of het nog kunnen. Bijgevolg mogen noch de kleine kinderen, noch de zin-

neloozen die nooit tot hun verstand gekomen zijn, dit Sacrament ontvangen.

3º **In nood zijn van sterven**: zich in eenen ziekelijken toestand bevinden die met het gevaar van welhaast te sterven verbonden schijnt. Dus moet men geenszins op het punt zijn van te sterven.

Het is van noode dat men tot de jaren van verstand gekomen zij, omdat men niet eerder in zijn uiterste de verlichting en hulp van het H. Oliesel kan genieten; dat men ziek zij en zelfs in nood van sterven, omdat dit Sacrament slechts ingesteld is om ons in den overgrooten last einer doodelijke ziekte te verlichten en te helpen.

Men merke hierbij op dat het H. Oliesel, als Sacrament der levenden, in staat van gratie moet ontvangen worden, en dat men zich bijgevolg, vóór het te ontvangen, van zijne doodzonden moet zuiveren.

3. *V. Hoe dikwijls mag men het Heilig Oliesel ontvangen?*

A. Ééns in ééne ziekte, maar in verscheidene ziekten zoo dikwijls als men zoude hervallen wezen.

V. Mag men, in gevaar van sterven, het H. Oliesel ontvangen zoo dikwijls als men wil?

A. Men mag het maar **ééns** ontvangen in ééne en dezelfde doodelijke **ziekte**, of in één en hetzelfde gevaar van sterven; **maar in verscheidene** doodelijke **ziekten** van denzelfden of van verschillenden aard, **zoo dikwijls als men** in een nieuw gevaar van sterven **zoude hervallen wezen**. Dus zoo dikwijls men, van eene doodelijke ziekte bijkans hersteld zijnde, wederom hervalt en in een nieuw gevaar van sterven komt, of zoo dikwijls men, de H. Olie eens ontvangen **hebbende**, in eene nieuwe ziekte valt en wederom in gevaar van sterven verkeert, mag men opnieuw de H. Olie ontvangen. In één woord, men mag het ééns ontvangen in ieder gevaar van sterven uit ziekte voorkomende. De reden is, dat het uitwerksel er van, te weten: de verlichting en de versterking van den zieke, zoo lang duurt als het gevaar van sterven, maar ook niet langer dan dit gevaar.

4. *V. Wat profijt geeft ons het Heilig Oliesel?*

- A. Ten eerste, het verlicht de zieken; ten tweede, het vermindert de bekoring; ten derde, het vergeeft de dagelyksche zonden; ten vierde, het neemt weg de vergetene doodzonden; ten vijfde, het helpt ook de zieken tot gezondheid, als het zalig is.

V. De zin der vraag is: hoe verlicht en helpt het H. Oliesel de zieken in hunne ziekten en in hunnen uitersten nood?

A. **Ten eerste, het verlicht de zieken**, door de geruststelling van het gemoed en door de verzachting van de pijnenvan des lichaams, alsook door de opwekking der vurigheid door de zonde verflauwd.

Ten tweede, het vermindert de bekoring, die gewoonlijk in het gevaar van sterven heviger is dan ooit, zoowel om reden van de verzwakking des lichaams, als van de verdubbelde poging des duivels. God houdt, uit hoofde van het ontvangen Sacrament, die bekoringen ten deele tegen, en Hij geeft meer gratie om ze te overwinnen.

Ten derde, het vergeeft de dagelyksche zonden, 1° rechtstreeks, (ten minste waarschijnlijk) uit hoofde der vermeerderde vriendschap met God door de vermeerdering der heiligmakende gratie teweeggebracht (14de les v. 3), en 2° ook middellijker wijze, door leedwezen, gebeden en allerlei goede werken, tot dewelke de zieken, door de dadelijke gratiën van dit Sacrament bewogen worden.

Ten vierde, het neemt weg de vergetene doodzonden: het geldt hier die zonden niet waar de zieke in eene voorgaande goede Biecht of in eene goede akte van volmaakt berouw niet op gedacht heeft, want deze zijn reeds vergeven: er is sprake van dezulke waar hij, nog op den oogenblik dat hij het H. Oliesel ontvangt, onvrijwillig mede besmet blijft, omdat hij verkeerdelijk gemeend heeft dat zijn berouw in zijne laatste Biecht, of zijn berouw buiten de Biecht voldoende genoeg waren; of omdat hij zijne ware doodzonden niet voor zulke aanziet; of omdat hij, in doodzonde zijnde, door

krankzinnigheid buiten staat gesteld werd eene akte van berouw te verwekken of te biechten; of nog, omdat hij, ten gevolge zijner ziekte of eener andere oorzaak, niets meer weet van de doodzonden die hij sedert zijne laatste goede biecht, of sedert zijn laatste volmaakt berouw bedreven heeft, en er daarom geene nieuwe Biecht meer over spreekt, of geen nieuw volmaakt berouw meer tracht te verwekken. Nochtans moet de zieke, om door het H. Oliesel vergiffenis zijner vergetene doodzonden te bekomen, een onvolmaakt berouw hebben, of er ten minste een gehad hebben dat nog voortduurt.

Ten vijfde, het helpt de zieken tot gezondheid als het zalig is: het helpt om de zieken van hunne kwalen te genezen en tot de gezondheid weder te brengen, indien dit voor hunne zaligheid noch schadelijk, noch min profijtig is.

Door zijne vijf uitwerksels komt het H. Oliesel den zieke in zijnen uitersten nood onder alle betrekken ter zaligheid helpen en verlichten : het verlost hem van de overblijvende zonden, die de zaligheid rechtstreeks beletten met hem de dagelijksche zonden en de vergetene dooddelijke te vergeven ; het wapent hem tegen het wedervallen, met hem te verlichten en met de bekoringen te verminderen ; het geeft hem eindelijk de gelegenheid van nog veel te verdienen, met hem te verlichten en met hem te helpen tot gezondheid, als het zalig is. — Omdat het H. Oliesel dient tot vergiffenis der vergetene zonden, is het, in menige gevallen, de enige reddingsmiddel voor den stervenden zondaar.

5. V. *Wat is het Priesterdom?*

A. Een Sacrament, door hetwelk de dienaars der H. Kerk macht ontvangen en gratie om hun ambt bekwamelijk te bedienen.

A. Het antwoord doet ons enkel de zonderlinge gratie van dit Sacrament kennen : het geeft — **aan de dienaars der H. Kerk** : aan degenen die de HH. Sacramenten moeten bedienen, de geloovigen onderwijzen en bestieren — **macht** : het merkteeken der ziel waardoor zij hun ambt vermogen uit te oefenen — **en gratie** : vermeerdering der heiligmakende

en recht tot de dadelijke gratie — **om hun ambt bekwa-melijk te bedienen** : om hunne plichten op eene gevoeglijke en heilige wijze te kunnen vervullen.

De Catechismus spreekt van het uitwendig teeken des Priesterdoms niet, omdat men niet zeker weet, welk van al de deelen die in de H. Kerk de Heilige wijding uitmaken, het uitwendig teeken is van Christus ingesteld. — Deze onzekerheid echter brengt geene zwarigheid bij, daar de H. Kerk alles wat eenigszins tot de geldigheid van het Sacrament zou kunnen vereischt zijn, met de grootste nauwkeurigheid onderhoudt.

Men merke op dat het Sacrament des Priesterdoms niet enkel uit de priesterwijding bestaat, maar ook al de andere wijdingen begrijpt waardoor de dienaars der H. Kerk, uit Christus' instelling, macht en gratie ontvangen om hun ambt bekwamelijk te bedienen.

6. *V. Zijn al de dienaars der H. Kerk even groot?*

A. Geenzins, want onder deze zijn zeven trappen of staten, waarvan de hoogste is het Priesterschap of de priesterlijke staat.

V. Hebben al de dienaars der H. Kerk één en hetzelfde ambt, en zijn zij dus allen even groot?

A. Geenzins, zij zijn niet allen even groot; **want onder deze zijn zeven trappen of staten** : zeven verschillende graden of orden van ambten of dienaars, **waarvan de hoogste is het Priesterschap of de priesterlijke staat** : het priesterlijk ambt in den eigen zin des woords. De zes andere orden of staten zijn het *ostiariaat* (deurwaarderschap), het *lectoraat* (voorlezersambt), het *exorcizaat* (bezweerdersambt), het *acolitaat* (dienaarsambt), het *subdiaconaat* en het *diaconaat*. De vier eerste orden worden genoemd de *mindere*; de twee laatste en het Priesterschap, de *grote orden*, omdat deze den dienaar der H. Kerk verplichten het kerkelijk officie te lezen, tot de dood toe in den geestelijken staat te blijven en de altijddurende zuiverheid te onderhouden, terwijl gene die verplichtingen niet medebrengen. Buiten deze orden bestaat nog de *tonsuur* of *kruinschering*, waardoor men van de

andere gelooijen afgescheiden, onder de dienaars der H. Kerk aangenomen en tot de wijdingen voorbereid wordt, alsmede recht krijgt om de geestelijke bedieningen te bekomen.

De H. Kerk leert dat het Priesterdom een Sacrament is; de godgeleerden houden als zeker dat het diaconaat ook een Sacrament uitmaakt; maar waarschijnlijk zijn de overige wijdingen enkel kerkelijke ceremoniën. Men denke echter niet dat de verschillende wijdingen verschillende Sacramenten zijn: zij maken slechts één Sacrament des Priesterdoms uit, omdat de eene dient tot voltrekking van de andere. Dit Sacrament heet het *Priesterdom*, om reden dat het priesterdom er de hoogste trap van is; het heet nog de *Heilige Orden*, omdat het aan de H. Kerk dienaars verschaft en zoo onder de gelooijen orde sticht.

7. *V. Welke macht hebben de priesters meer dan de andere dienaren der H. Kerk?*

A. De macht om in Christus' naam de zonden te vergeven, en door hun woord het brood en den wijn te veranderen in het lichaam en het bloed des Heeren.

V. **Welke macht hebben de priesters**, die den hoogsten trap van de dienaren der H. Kerk uitmaken, **meer dan de andere dienaren der H. Kerk**: meer dan de zes andere trappen of staten? — Het woord *priester*, dat uit zich zelf *ouderling* beteekent, wordt overal gebezigd ter aanduiding van eenen man die aangesteld is om sacrificiën op te dragen, en zoo als middelaar te dienen tusschen God en de menschen.

A. De priesters hebben meer dan de andere dienaren der H. Kerk deze *dubbele* macht:

1º **De macht om**, door de absolutie in de Biecht, **de zonden te vergeven**, niet uit hun eigen zelven, maar — **in Christus' naam**: als afgezanten en plaatsvervangers van Christus;

2º **De macht om — door hun woord**: door de woorden die zij in de Consecratio uitspreken, **het brood en den wijn te veranderen in het lichaam en het bloed des Heeren**,

en zoo het Sacrificie der Mis op te dragen. 't Is door deze tweede macht dat zij eigenlijk priester zijn : de eerste is er eene voltrekking van, vermits het Sacrificie dient om God te verzoenen en zoo de vergiffenis der zonden te bekomen.

Buiten deze twee allerhoogste bedieningen zijn er nog andere, deels aan *alle priesters*, deels aan eene bijzondere klasse van priesters, namelijk, aan de *hoogepriesters* of *bisschoppen* toe behorende. Alle priesters hebben nog de macht van te doopen, de H. Communie uit te deelen, het H. Oliesel te bedienen, het woord Gods te verkondigen, de hun toevertrouwde christene gemeente, niet als wetgevers, maar als gezanten van den bisschop te bestieren, en zelfs, met pauselijke toelating, het Vormsel te geven. De bisschoppen hebben daarenboven de macht van het Priestertdom en, zonder eenige bijzondere toelating, het Vormsel te bedienen, alsook van het hun toevertrouwde bisdom als leeraars, wetgevers en rechters onder het gezag van den Paus te bestieren. In het uitoefenen van die macht moeten echter de bisschoppen en de priesters stiptelijk de voorschriften der H. Kerk volgen.

Hieruit zal men niet besluiten dat het bisschopschap een bijzonderen staat uitmaakt: het is maar de hoogste graad van het Priestertdom, dat het *enkel priestertdom* en het *hoogepriestertdom* of *bisschopschap* begrijpt. Het schijnt zeker dat ook de bisschoppelijke wijding een Sacrament is.

8. *V. Mag eenigelijk de Heilige Wijding ontvangen?*

- A. Geenszins, want de wijding van subdiaken, diaken en priester vereischt zeker ouderdom, geleerdheid, en ook belofte van zuiverheid.

A. **Geenszins** mag eenigelijk de Heilige Wijding ontvangen, want de **wijding van subdiaken, diaken en priester vereischt zeker ouderdom**, namelijk den ouderdom van 21 volle jaren voor het subdiaconaat, van 22 voor het diaconaat en van 24 voor het priestertdom. — **geleerdheid**: de noodige geleerdheid om de Sacramenten wel te kunnen bedienen en de gelovigen te kunnen onder-

wijzen in alles wat hun ter zaligheid noodzakelijk of zeer dienstig is, — **en ook belofte van zuiverheid**: belofte namelijk van altijd in ongehuwden staat te blijven en alle zonde van onzuiverheid te vluchten. Deze drij voorwaarden, in hoofdzaak door Christus zelven gesteld, heeft de H. Kerk nader bepaald, en, zijn zij tot de groote orden vereischt, dan mag ook niet eenieder de tonsuur en de kleine orden ontvangen, daar deze natuurlijk tot de groote leiden.

Aanmerking.

De zalving met de heilige olie en de woorden die de priester daarbij spreekt, beteekenen heel klaar de verlichting en hulp (v. 1) of de vijf zonderlinge profijten (v. 4.), door den Catechismus opgegeven als zijnde de uitwerksels van het H. Oliesel op den stervenden zieke (v. 1, 2e). Uit hoofde zijner uitwerksels kan en mag dit Sacrament slechts gegeven worden aan de zieken die tot de jaren van verstand gekomen zijnde, in nood zijn van sterven, en dewijl het zijne kracht behoudt zoolang dezelfde doodelijke ziekte duurt, mag het maar eens in ééne ziekte ontvangen worden; in verscheidene ziekten echter, zoo dikwijls als men zoude hervallen wezen. — Al de heilige wijdingen die van Christus ingesteld zijn, en zoo tot het Sacrament des Priesterdoms behooren, drukken klaarblijkend de macht en de gratie uit, die de dienaars der H. Kerk ontvangen om hun ambt bekwamelijk te bedienen: in de priesterlijke wijding, onder andere, ziet men allerduidelijkst, hoe de priester er de macht bekomt om de zonden te vergeven, en om het brood en den wijn in het lichaam en bloed van Christus te veranderen. — Uit de verhevenheid en de bestemming van de zonderlinge gratie des Priesterdoms blijkt, dat er bijzondere voorwaarden vereischt zijn om dit Sacrament te mogen ontvangen.

VRAGEN.

Waarvan spreekt deze les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Wat bevat ieder deel?

1. Zeg, met den Catechismus, welk het uitwendig teeken is van het H. Oliesel. — Leg die woorden uit. — Welke is, volgens den Catechismus, de zonderlinge gratie van dit Sacrament? — Verklaar

het antwoord. — Hoe dient dit uitwendig teeken allerbest om die zonderlinge gratie uit te drukken?

2. Geef den zin der vraag : *Aan wie wordt het H. Oliesel gegeven*? — Hoeveel en welke voorwaarden zijn, volgens den Catechismus, vereischt, om het H. Oliesel te kunnen en te mogen ontvangen? — Leg die voorwaarden uit. — Toon hoe die vereischten natuurlijk uit de zonderlinge gratie des H. Oliesels vloeien. — Mag en kan iemand die ten gevolge van veroordeeling ter dood, op punt is van te sterven; een kind, dat het gebruik des verstands nog niet bereikt heeft; een zieke, die slechts aan eenne kleine ontsteltenis lijdt, het H. Oliesel ontvangen? — Geef daar rekening van. — In welken staat moet men het H. Oliesel ontvangen, en waarom?

3. Geef den zin der vraag : *hoe dikwijls mag men het H. Oliesel ontvangen*? — Verklaar al de woorden van het antwoord dat de Catechismus hierop geeft. — Hoe dikwijls dus mag men het ontvangen in iedere doodelijke ziekte? — Hoe dikwijls mag men het ontvangen in het leven? — Wat is vereischt om het Heilig Oliesel, na het eens ontvangen te hebben, opnieuw te mogen ontvangen? — Geef de reden van de leerling van den Catechismus op dit vraagstuk.

4. Verklaar, volgens den samenzang der les, de vraag : *wat profijt geeft ons het Heilig Oliesel*. — Hoeveel en welke voordeelen stelt de Catechismus hier voor? — Leg ze alle uit. — Toon hoe het H. Oliesel, door deze voordeelen, den zieke ten opzichte zijner zaligheid komt verlichten en helpen. — Hoe is dit Sacrament in menige gevallen de eenige reddingsmiddel voor den stervenden zondaar?

5. Zeg, met de woorden van den Catechismus, welke de zonderlinge gratie des Priesterdoms is. — Leg die woorden uit. — Waarom spreekt de Catechismus van het uitwendig teeken des Priesterdoms niet? — Brengt de onzekerheid, nopens dit teeken bestaande, geene zwarigheid bij? — Welke wijdingen komen onder den naam van Sacrament des Priesterdoms?

6. Verklaar de vraag : *Zijn al de dienaars der H. Kerk even groot*. — Zeg, of zij allen even groot zijn, of niet. — Hoeveel trappen zijn er onder hen? — Welke is de hoogste? — Noem de zes andere trappen of staten. — Hoe noemt men de vier laagste, en hoe de drijf hoogste, en waarom? — Wat verstaat men door de tonsuur, en wat krijgt men er door? — Is ieder van die wijdingen een waar Sacrament? — Maken de wijdingen, die van Christus ingesteld zijn, verschillende Sacramenten uit? — Geef er de reden van. — Welke zijn de namen van het Sacrament des Priesterdoms? — Leg ze uit.

7. Wat verstaat men overal door het woord *priester*? — Wat betekent dit woord door zich zelf? — Welke zonderlinge macht is hun, volgens den Catechismus, eigen? — Leg die macht uit. — Toon

hoe zij door die macht priester zijn. — Zijn er nog andere bedieningen, die aan den priester toebehooren, en welk onderscheid is er nopens deze onder de priesters te maken? — Welke bedieningen behooren nog alle priesters toe? — Welke zijn eigen aan de hooge-priesters of bisschoppen? — Waarop moeten de bisschoppen en de enkele priesters letten in het uitoefenen van die macht? — Maakt het hoogepriesterdom geenen bijzonderen trap of staat uit, zoodanig dat er, onder de dienaars der H. Kerk, acht trappen of staten zijn? — Geef er de reden van.

8. Zeg of eeniegelijk zoowel de Heilige Wijding als het heilig Doopsel mag ontvangen? — Wat is er, volgens den Catechismus, vereischt tot de groote wijdingen? — Leg dit uit. — Indien die voorwaarden slechts tot de groote wijdingen vereischt zijn, mag dus niet eenieder de tonsuur en de kleine wijdingen ontvangen? — Hoe zijn die voorwaarden vereischt?

ZES EN DERTIGSTE LES.

Van het Huwelijk.

Natuur van dit Sacrament nader hepaald.	Natuur.	V. 1. Wat is het Huwelijk?
		V. 2. Wat is de ondertrouw, die gemeenlijk voor-gaat?
	1º Personen, die het Huwelijk mogen aan-gaan, en met wie het mag aangegaan worden.	V. 3. Mag het Huwelijk van eeniege-lijk ontvangen worden en met alle menschen?
	2º Voorwaarde om het te ontvangen.	V. 4. Zou het Huwelijk, met desen aangegaan, immers goed wezen?
	3º Uitwerksel.	V. 5. Wat is geestelijk maagschap?
	4º Gesloten tijd.	V. 6. Moet het Huwelijk vóór iemand geschieden?
		V. 7. Wat geeft het heilig Sacrament des Huwelijks?
		V. 8. Kan het Huwelijk niet ontbon-den worden?
		V. 9. Waarom laat de H. Kerk de Huwelijken niet toe in den Advent en den Vasten?

I. V. *Wat is het Huwelijk?*

A. Een Sacrament, door hetwelk man en vrouw wettelijk verbonden worden, en gratie ontvangen om kinderen tot Gods glorie op te brengen.

A. Het antwoord leert wat dit Sacrament zonderling beteekent en uitwerkt, namelijk :

1º Dat **man en vrouw**: één man met één vrouw — **wettelijk** : in de oogen van God en van de H. Kerk — **ver-bonden worden**, en

2º **Gratie ontvangen** : vermeerdering der heiligmakende

en recht tot dadelijke — om kinderen op te brengen tot
Gods glorie : tot ware dienaars van God en ware leden van
de H. Kerk.

Alhoewel de Sacramenten slechts dienen om Gods gratie
mede te delen, brengt het Huwelijk, boven de gratie, nog de
verbintenis teweeg, omdat het niet alleenlijk een Sacrament,
maar ook een contract is : Christus heeft immers, voor de
gedoopten, het contract des Huwelijks tot de weerdigheid
van een Sacrament verheven, i. a. w. het contract des Huwe-
lijks tot een uitwendig teeken ingesteld, dat, voor de gedoop-
ten, eene wonderlike gratie betekent, welke het hun door
zich zelf geeft. Doch, men geve er wel acht op, bij de gedoop-
ten kan het contract onmogelijk van het Sacrament gescheiden
worden, daar, volgens Christus' instelling, het contract zelf
voor al de gedoopten tot de weerdigheid van een Sacrament is
verheven, en bijgevolg, ging een gedoopte, volstrekt weige-
rende het Sacrament te ontvangen, het contract des Huwelijks
aan, hij zoude op geener wijze getrouw'd zijn, want zijn con-
tract zou gansch en geheel ongeldig wezen.

Het uitwendig teeken van het Sacrament is het contract,
waardoor man en vrouw zich wettelijk verbinden; want 't is
dit contract zelf dat Christus heeft ingesteld als sacramenteel
teeken der wonderlike gratie van het Huwelijk; bijgevolg,
wanneer dit contract door gedoopten wordt aangegaan,
beteekent het niet alleenlijk de natuurlijke verbintenis, maar
ook de wonderlike gratie door Christus er aan gehecht.
Immers het contract kan, gelijk wij reeds gezien hebben, bij
de gedoopten geenszins van het Sacrament gescheiden worden.

2. *V. Wat is de ondertrouw, die gemeenlijk voor-
gaat?*

A. Deze is eene enkele belofte van malkander te
trouwen op bekwamen tijd.

V. **Wat is de ondertrouw die gemeenlijk**, zoo niet op
eene plechtige wijze in de tegenwoordigheid van den pastoor,
dan toch in 't bijzonder of in 't geheim **voorgaat** : is ook
deze een Sacrament des Huwelijks, of wat is zij?

A. Deze ondertrouw is geen Sacrament des Huwelijks, maar slechts **eene enkele** wederzijdsche **beloofte van mal-kander te trouwen — op bekwamen tijd** : op den tijd die met de beloofte of met de omstandigheden overeenstemt. Deze beloofte brengt eene ware verplichting mede en is zij ernstig gedaan en wederzijds aanveerd geweest, zelfs eene verplichting op doodzonde, tenware bruidegom en bruid vrijwillig terugtraden, of één van beiden, om bijzondere redenen, recht krege om zijne beloofte niet te volbrengen.

3. *V. Mag het Huwelijk van eenieghelyk ontvangen worden en met alle menschen?*

A. Neen, want niet met degenen, die beloofte van zuiverheid gedaan hebben, noch met ongeloovigen, of zekere geestelijke personen, of degenen die maagschap zijn, en sommige anderen.

V. **Mag het Huwelijk van eenieghelyk**, wie het ook zij, **ontvangen worden. en mag het door degenen die het mogen aangaan, met alle menschen aangegaan worden?**

A. **Neen**, het mag niet van eenieghelyk noch met alle mensen aangegaan worden : **niet**, zegt de Catechismus, **1º met degenen die beloofte van zuiverheid gedaan hebben** : met degenen die aan God beloofd hebben, voor eenigen tijd of voor altijd in ongehuwden staat te leven, en door die beloofte nog gehouden zijn; **2º noch met ongeloovigen** : met al degenen die eenigzins buiten de Roomsche-Katholieke Kerk zijn, zooals ongedoopten, Ketters, Schismatieken; **3º of zekere geestelijke personen** : dezulke die eene der groote orden ontvangen hebben; **4º of degenen die maagschap zijn** : die met dewelke men binnen zekeren graad — verder aangeduid — verwant of, gelijk men zegt, familie is, hetzij door *lichamelijk* maagschap of *bloedverwantschap*; (1)

(1) Het *bloedverwantschap* bestaat tusschen al degenen die door hunne afkomst, hunne geboorte of *bloed* verbonden zijn; het *aangetrouwde maagschap*, tusschen elken echtpaar en de bloedverwanten van zijne wederhelft. Wat het *geestelijk* maagschap is, wordt

hetzij door *aangetrouwcd* maagschap, ook *aanverwantschap* of *zwagerschap* genoemd; hetzij door *geestelijk*, of nog door *wettelijk* maagschap; **en 5° sommige anderen**: b. v. degenen die wettig met een anderen persoon getrouwd zijn.

Onder de hier vermelde klassen van mensen met wie het Huwelijk niet mag aangegaan worden, zijn er twee die het volstrekt niet mogen aangaan, namelijk, degenen die belofte van zuiverheid gedaan hebben, en zekere geestelijke personen.

4. *V. Zou het Huwelijk, met dezen aangegaan, immers goed wezen?*

- A. Met sommigen zou het van geener weerde wezen, als met geestelijke personen, of met lichamelijk maagschap tot den vierden graad, of ook met geestelijk maagschap.

V. **Zou het Huwelijk**, met de voornoemde klassen van personen **aangegaan, goed wezen**: geldig zijn of man en vrouw wezenlijk verbinden en gratie geven?

A. Niet met al die klassen, maar alleen **met sommige** daarvan — **zou het van geener weerde wezen**: zou het ongeldig zijn en bijgevolg niets teweegbrengen, **als**, onder anderen, **met geestelijke personen**, met degenen die eene groote orde ontvangen hebben, **of met lichamelijk maagschap** of bloedverwantschap, *in rechte lijn* (1), tot alle gra-

gezegd in v. 5. Het *wettelijk* maagschap ontstaat uit het aannemen van eens anders kind tot het zijne. Daardoor wordt de aannemeling belet in huwelijk te treden, 1° met den persoon die hem heeft aangenomen, 2° met dezes echtgenoot, 3° met dezes kinderen die nog onder de vaderlijke macht staan. Insgelijks wordt de persoon die aanneemt onbekwaam het huwelijk aan te gaan 1° met den echtgenoot des aannemelings, 2° met dezes kinderen die nog aan het vaderlijk gezag onderhevig zijn.

(1) Stammen de bloedverwanten de eene van de andere af, i. a. w. staan zij tot elkaar in de betrekking van ouders en kinderen, grootvaders en kleinkinderen, enz., dan zijn zij bloedverwanten *in de rechte lijn*: komen zij alleenlijk uit één en denzelfden stam voort, dan zijn zij bloedverwanten *in zijdelijke lijn*.

den (1) en, *in de zijdelijke lijn tot den vierden graad*; met wettig aanverwantschap tot den vierden en met onwettig tot den tweeden graad; (de Catechismus zegt enkel *tot den vierden graad*, omdat hij slechts het bijzonderste wil aanduiden), — **of ook met geestelijk maagschap.** (v. 5.) Het Huwelijk zou ook van geener weerde wezen met personen die in eene door de H. Kerk goedgekeurde orde de plechtige belofte van zuiverheid gedaan hebben, of met ongedoopten; maar met Ketters of Schismatieken zou het geldig wezen.

Hieruit volgt dat er twee soorten van huwelijkbeletselen zijn: de eene, die het Huwelijk ongeldig, de andere, die het alleenlijk ongeoorloofd maken: zoo is het Huwelijk met bloedverwanten tot den vierden graad ongeldig, terwijl dat van eenen Katholieke met eenen Ketter wel ongeoorloofd maar toch geldig is.

Al deze beletselen zijn deels door de natuurwet, deels door de H. Kerk gesteld. Deze heeft ongetwijfeld de macht van beletselen des Huwelijks in te stellen, gelijk het Geloof het ons leert. Immers, daar het Huwelijk een contract is, mag het door wettige overheid, bij middel van beletselen geregeld worden, en, daar het een Sacrament is, behoort het stellen van die beletselen aan de H. Kerk en aan haar alleen toe, want aan haar alleen heeft Christus het bedienen der Sacramenten toevertrouwd.

(1) De graad van bloedverwantschap is op de volgende wijze te rekenen: 1° voor de personen die in *rechte lijn* zijn: met vader en moeder is de zoon en de dochter in den eersten graad; de kleinzoon en de kleindochter, in den tweeden; de kinderen van kleinzoon en kleindochter, in den derden, en de kleinkinderen van kleinzoon en kleindochter, in den vierden.

2° Wat de bloedverwanten in *zijdelijke lijn* betreft: broeders en zusters zijn in den eersten graad; kinderen van broeders en zusters, in den tweeden; kleinkinderen van broeders en zusters, in den derden; kinderen van deze kleinkinderen in den vierden graad.

De man is aangetrowd maagschap met de familie zijner vrouw in dezelfde lijn en in denzelfden graad als de vrouw er mede in bloedverwantschap is, en omgekeerd.

5. *V. Wat is geestelijk maagschap?*

- A. Hetwelk door de stelling van de H. Kerk bestaat tusschen den peter of de meter en dengene die gedoopt of gevormd is, en zijne ouders.

A. Geestelijk maagschap is **hetwelk**, niet door de natuurwet, maar **door de stelling der H. Kerk**: door de vrije instelling van de opperste kerkelijke overheid **bestaat tusschen den peter of de meter** van het Doopsel of van het Vormsel, en den bedienaar dier Sacramenten van den eenen kant, — **en dengene die gedoopt of gevormd is, en zijne ouders** van den anderen kant. Dus bestaat er geen geestelijk maagschap tusschen peter en meter, noch tusschen deze en den bedienaar van het Doopsel of het Vormsel; maar wel tusschen hen allen eenszijds, en de doop- of vormlingen en dezer ouders anderszijds. De Catechismus spreekt hier van den bedienaar niet, omdat die van het Doopsel gewoonlijk priester, die van het Vormsel altijd ten minste priester is, en alle priester reeds door zijne wijding belet is het Huwelijjk aan te gaan.

Dit beletsel is ingebracht, omdat peter, meter en bedienaar in voornoemde Sacramenten als de ouders worden van **het geestelijk leven der doop- of vormlingen**; daarom ook draagt het den naam van *geestelijk maagschap*.

6. *V. Moet het huwelijjk vóór iemand geschieden?*

- A. Het moet geschieden vóór den eigen pastoor, of vóór iemand van hem daartoe gemachtigd, en twee getuigen; of anders zou het van geener weerde wezen.

V. **Moet het Huwelijjk**, om geldig te zijn, **vóór iemand geschieden**, ofwel mag men het in 't geheim of zonder getuigen aangaan?

A. **Het moet geschieden** vóór drij personen, namelijk, **vóór den eigen pastoor**: vóór den wettigen pastoor van de

parochie des mans of der vrouw, **of vóór iemand** : voor éénen priester **van hem** : van den eigen pastoor — **daartoe gemachtigd** : aangesteld om hem daarbij te vervangen, **en vóór twee getuigen** die tot de jaren van verstand gekomen zijn en in staat zijn getuigenis te geven van het aangegaan Huwelijk; **of anders** : ware eene dezer voorwaarden niet volbracht, **zou het** niet alleenlijk ongeoorlooid, maar **van gheener weerde** of ongeldig **wezen**. Het Concilie van Trente heeft deze voorwaarde tot de geldigheid des Huwelijks ver-eischt om de geheime Huwelijken, waar zoovele misbruiken uit voortsproten, te beletten. Doch het heeft tevens vastgesteld dat deze wet slechts in die parochiéen zou gelden, waar zij afgekondigd zou geweest zijn. In ons land is die afkondiging gebeurd in alle parochiën.

7. *Wat geeft het heilig Sacrament des Huwelijks?*

- A. Ten eerste, gratie om kinderen tot Gods eer te krijgen en op te voeden; ten tweede, boven de verbintenis geeft het gratie om in liefde en peis te leven; ten derde, sterkte om beter de lasten van het Huwelijk te dragen.

V. Zeg meer bepaaldelijk welke de uitwerksels zijn van het Huwelijk, dat, zooals de 1^e vraag leert, man en vrouw wettelijk verbindt en gratie geeft om kinderen tot Gods glorie op te brengen.

A. **Ten eerste, gratie** om het hoofdeinde van het Huwelijk te bereiken, namelijk, **om kinderen tot Gods eer te krijgen en op te voeden**;

Ten tweede, boven de verbintenis : boven het recht en de verplichting van samen te leven, **geeft het gratie om in liefde en peis te leven** : om elkander om God te beminnen en den vrede met elkander te bewaren;

Ten derde, sterkte om beter de lasten van het Huwelijk te dragen : gratie om met verduldigheid, onderwerping, vreugde en liefde, de menigvuldige lasten te dragen die

het opbrengen der kinderen, het samenleven en de wederzijdsche gebreken veroorzaken.

Deze drie profijten zijn innig met elkander verbonden: immers, om kinderen tot Gods glorie op te brengen, moeten de getrouwden in vrede en peis leven, en, om zoo te kunnen leven, verduldig de lasten des Huwelijks dragen.

Om, boven de verbintenis, die door het Sacrament geldig ontvangen altijd teweeggebracht wordt, de hier vermelde genadegaven te verwerven, moeten de echtelingen in staat van gratie zijn, dewijl het een Sacrament der levenden geldt.

8. *V. Kan het Huwelijk niet ontbonden worden?*

A. Geenszins, dan door de dood, hoewel dat de gehuwden, om eene groote reden, somtijds van samen te wonen wettelijk ontslagen worden.

V. **Kan het Huwelijk niet ontbonden worden**, zoodanig dat men een nieuw Huwelijk mag aangaan?

A. Het kan op die wijze **geenszins** ontbonden worden dan door de dood van eenen der echtgenooten, **hoewel de gehuwden**, in weerwil van de onontbindelikheid huns Huwelijks, **somtijds**: in enige gevallen, om eene groote reden, zoals om erge mishandelingen, ketterij, enz., van de verplichting **van samen te wonen**, die uit het Huwelijk vloeit, **wettelijk**: door de geestelijke overheid, namelijk, door den bisschop en soms door den pastoor van hem daartoe gemachtigd, **ontslagen worden**.

9. *V. Waarom laat de H. Kerk de Huwelijken niet toe in den Advent en den Vasten?*

A. Omdat het tijden zijn van boetveerdigheid en godsdienstigheid, dewelke, door de blijdschap, die op de bruiloften gemeenlijk geschiedt, belet worden.

V. **Waarom laat de H. Kerk de Huwelijken**: de solemniteiten der Huwelijken, en, in ons land, ten gevolge

eener wet door de algemeene gewoonte ingebracht, de Huwelijken zelven **niet toe in den Advent** : van den eersten Zondag van den Advent tot daags na Driekoningen **en in den Vasten** : van Aschwoensdag tot daags na Beloken Paschen?

A. Zij laat ze dan niet toe, **omdat het tijden zijn van boetveerdigheid en godsdienstigheid** : omdat zij wil dat de geloovigen, gedurende die tijden, op eene bijzondere wijze de boetveerdigheid en godsdienstigheid beoefenen, met hunne zonden uit te boeten, hunne conscientie te zuiveren en hun hert met deugden te versieren, **dewelke noodzakelijk belet worden door de blijdschap die op de bruiloften gemeenlijk geschiedt** : door de feesten en vermakken die op de huwelijksdagen gewoonlijk plaats grijpen.

Aanmerking.

De 36^e les is heel en gansch hierop gegrond, dat Christus het huwelijkscontract, door hem onontbindelijk verklaard, tot de weerdigheid van Sacrament verheven heeft met het aan te nemen ter beteekenis van eene zonderlinge gratie, de gratie om kinderen tot Gods glorie op te brengen — die het door zich zelven zou geven; hieruit immers volgt 1° dat, voor de gedoopten, het Sacrament niet kan gescheiden worden van het contract; 2° dat de wettige overheid, omdat het een contract geldt, aan het Huwelijk beletselen kan stellen die het ongeoorloofd en zelfs ongeldig maken, en dat dit stellen van beletselen niet strijdig is met de volkomene afhankelijkheid der Sacramenten van Christus' instelling en met hunne daaruit vloeiende onveranderlijkheid, vermits Christus, om de orde niet te storen, dát Huwelijk tot de weerdigheid van Sacrament heeft verheven, dat wettig aangegaan wordt; — 3° dat de macht van zulke beletselen in te brengen alleen aan de H. Kerk toekomt, dewijl het Huwelijk een Sacrament is, en de H. Kerk alleen macht over de Sacramenten heeft; — 4° dat het Huwelijk der gedoopten slechts door de dood kan ontbonden worden, alhoewel de gehuwden soms van de plicht van samen te wonen kunnen ontslagen worden.

VRAGEN.

Waarvan handelt deze les? — Hoe wordt *zij* verdeeld? — Wat bevat ieder deel?

1. Onder welk opzicht doet de Catechismus, in zijne beschrijving van het Huwelijk, ons dit Sacrament kennen? — Zeg met den Catechismus, hoeveel en welke dingen het Huwelijk zonderling uitwerkt. — Leg deze uit. — Hoe geeft dit Sacrament, boven de gratie, nog de verbintenis tusschen man en vrouw? — Kan het contract des Huwelijks van het Sacrament gescheiden worden? — Geef er de reden van. — Welk is het uitwendig teeken van dit Sacrament, en waarom?

2. Geef den zin der vraag: *Wat is de ondertrouw die gemeenlijk voorgaat?* — Is zij een Sacrament? — Zeg, met den Catechismus, wat zij is. — Leg de woorden van den Catechismus uit. — Welke verplichting brengt de ondertrouw mede?

3. Leg deze vraag uit: *Mag het Huwelijk van eeniegelyk ontvangen worden en met alle mensen?* — Mag het, ja of neen, van eeniegelyk en met alle mensen aangegaan worden? — Welke personen, met wie het niet mag aangegaan worden, noemt de Catechismus? — Verklaar de woorden van den Catechismus. — Welke van deze personen mogen het Huwelijk volstrekt niet aangaan?

4. Welk is de zin der vraag: *Zou het Huwelijk met dezen aangegaan immers goed wezen?* — Zoude het met hen allen goed wezen? — Welke klassen noemt de Catechismus met dewelke het niet goed zoude wezen? — Verklaar de woorden van den Catechismus. — Noem nog enige klassen, met dewelke het Huwelijk ongelig zoude zijn. — Hoe is de graad van bloedverwantschap op te tellen? — Hoe rekent men het aanverwantschap? — Hoeveel en welke soorten van huwelijksbeletselen zijn er? — Van waar komen al de beletselen hier genoemd? — Bewijs dat de H. Kerk, en *zij* alleen, de macht heeft om huwelijksbeletselen in te stellen.

5. Zeg, met den Catechismus, van waar het geestelijk maagschap voortkomt, en tusschen wie het bestaat. — Leg de woorden van den Catechismus uit. — Bestaat dit maagschap tusschen peter en meter? — Tusschen wie bestaat het dus? — Waarom spreekt de Catechismus niet van den bedienaar? — Waarom is dit beletsel ingesteld? — Waarom noemt men het *geestelijk* maagschap?

6. *Wat betekent de vraag: Moet het Huwelijk voor iemand geschieden?* — Vóór hoeveel personen moet het geschieden? — Noem ze met de woorden van den Catechismus. — Leg die woorden uit. — Zeg, met den Catechismus, hoe noodig die tegenwoordigheid is, en verklaar het antwoord. — Van waar komt dit vereischte voort?

— Om welke reden is het ingebracht? — Is deze voorwaarde geheel de H. Kerk door vereischt?

7. Verklaar de vraag : *Wat geeft het H. Sacrament des Huwelijks?* — Hoeveel en welke bepaalde profijten geeft het? — Noem ze met den Catechismus. — Leg ze uit. — Toon hoe zij alle innig verbonden zijn. — Wat is vereischt om al deze profijten te bekomen?

8. Geef den zin der vraag : *Kan het Huwelijk niet ontbonden worden?* — Zeg, met den Catechismus, welke de eenige manier is, waarop het ontbonden wordt. — Leg deze uit. — Blijven dus de getrouwden altijd verplicht samen te wonen? — Zeg, met den Catechismus, om welke redenen, en hoe zij van die plicht kunnen ontslagen worden. — Leg die woorden uit.

9. In welken tijd desjaars is het Huwelijk niet toegelaten? — Leg de woorden uit. — Wat is er dan eigenlijk verboden? — Zeg, met den Catechismus, waarom dit verbod is gegeven geweest. — Leg die woorden uit.

VIJFDE DEEL.

ZEVEN EN DERTIGSTE LES.

Van de erfzonde en de dadelijke zonde.

De Zonde.	Natuur der Christelijke Rechtveerdigheid.		V. 1. Hoeveel deelen zijn er van de Christelijke Rechtveerdigheid?
	1° Natuur. a) De erfzonde.		V. 2. Wat is zonde? V. 4. Wat is de erfzonde? V. 5. Wat kwaad doet ons de erfzonde?
2° Verdelen v. 3.	Doodzonden.	Dagelijk-sche zon-den.	V. 6. Wat is de dagelijksche zonde? V. 7. Wat kwaad doen ons de dagelijksche zonden?
			V. 8. Wat zijn vreemde zonden? V. 9. Hoe geschieden de vreemde zonden?

De Catechismus heeft ons in de *drije eerste deelen* geleerd, wat er vereischt is om in den dienst van God te treden en er in te volherden, en in het *vierde deel*, welke middelen door Christus ingesteld wij moeten gebruiken om tot dezen dienst de noodzakelijke krachten en hoedanigheden te hebben. Nu in 't *vijfde en laatste deel* zal hij ons leeren, wat iemand die door het Geloof, de Hoop en de Liefde in den dienst van God is getreden, en door de Sacramenten de tot dien dienst vereischte krachten en hoedanigheden heeft bekomen, te doen en te vluchten heeft, om God volgens Christus' leering *rechtveer-*

diglijk, juist zóó gelijk het behoort, metterdaad te dienen, en welk het lot van de goede en van de slechte dienaars zal zijn. Hij stelt ons eerst voor, dat wij, om, volgens Christus' leering, God te dienen het kwaad moeten vluchten en het goed doen, en hij legt beide deze punten uit : in de 37^e en 38^e les leert hij ons de zonde en hare verdeeling kennen; en in de 39^e en 40^e spreekt hij van de deugd en van de goede werken die er uit voortvloeien. Ten slotte in de 41^e les handelt hij over het lot der goede en der slechte dienaars van God. — Dit deel draagt den naam van *Christelijke Rechtveerdigheid*, omdat het den staat en het einde beschrijft van eenen dienaar die God *rechtveerdiglijk* volgens Christus' leering dient.

1. V. *Hoeveel deelen zijn er van de Christelijke Rechtveerdigheid?*

- A. Twee, te weten : het kwaad schuwen en het goed doen, of de zonden vlieden en de deugden oefenen.

V. Waarin is de Christelijke Rechtveerdigheid of de staat waarin men, volgens Christus' leering, God wel dient en Hem behaagt, eigenlijk gelegen?

A. Zij bestaat uit **twee deelen, te weten : 1° het kwaad schuwen of de zonden vlieden** : lateu wat Christus verbooden heeft, en **2° het goed doen of de deugden oefenen** : doen wat Christus geboden, en zelfs wat Hij alleenlijk aangeprezen heeft.

Men bemerke dat *niet doen wat Christus geboden heeft*, eene zonde uitmaakt, zoodat het tweede deel van de christelijke rechtveerdigheid reeds in het eerste begrepen is; doch als men deze uitdrukkingen *het kwaad schuwen en het goed doen tegenover elkaar stelt*, dan verstaat men door de eene, laten wat verboden, en door de andere, doen wat geboden is. Daarenboven het goed doen bevat niet alleen hetgene geboden is, maar ook nog al hetgene enkel is aangeprezen.

2. V. *Wat is zonde?*

- A. Een woord, werk, begeerte of verzuimenis tegen de wet en den wil Gods.

A. Zonde is **een woord**, zooals achterklap, blasphemie, — **werk** : eene uitwendige handeling, b. v. eene diefte, een doodslag, — **begeerte** : een wil van iets te doen, eene inwendige goedkeuring, een enkel welbehagen, een enkel behouden van gedachten, **of verzuimenis** : een nalaten van iets te doen : — dus allerhande daad van een redelijk schepsel, want al wat een redelijk schepsel kan doen, komt op een van die dingen uit; — **tegen de wet en den wil Gods** : tegen de geboden rechtstreeks door God, of tegen die door de H. Kerk of door andere wettige overheden voorgeschreven; want het is Gods *wil* dat wij ook deze geboden onderhouden.

Opdat nu eene zonde ons kunne aangerekend worden, moet men ze *wetens en willens* bedreven hebben, d. i. voor den oogenblik waarlijk geweten of gemeend hebben, dat hetgene men deed, zonde was, en desniettegenstaande met den wil in dat gekende of gemeende kwaad toegestemd hebben; 't is immers door ons verstand en onzen wil dat wij mensen zijn, en bijgevolg kan er ons, als mensen, geene zonde toeschreven worden, indien wij ze niet kennen en willen.

Wie door zijne schuld de zonden niet kent die hij bedrijft, maakt zich, door die vrijwillige onwetendheid, ongetwijfeld plichtig aan al de zonden die hij eenigsins voorziet, en hij maakt er zich plichtig aan op den oogenblik zelven dat hij ze voorziet; wil men immers de wet niet kennen die men te volgen heeft, dan wil men die wet overtreden.

Wie eene daad verricht, twijfelende of hij zich aan zonde plichtig maakt, die maakt zich plichtig aan de zonde waar hij aan twijfelt, vermits hij de daad wil plegen, zelfs indien zij zonde is. Twijfelt gij dus of gij iets moogt doen of niet, gij moet, vooralreer te handelen, dien twijfel afleggen door 't bijkbrengen van gegronde redenen, of, zoo gij hiertoe niet geleerd genoeg zijt, door anderen te raadplegen, indien gij daartoe gelegenheid hebt. Het geldt hier, dat spreekt van zelf, gegronde twijfels, en niet bevreesdheden van nauwgezette gewetens; op zulke immers moet niet gelet worden.

Een woord, werk of begeerte of verzuimenis, die niet tegen Gods wet en wil, maar enkel tegen Gods raden, tegen hetgeen volgens Christus' leerling in de omstandigheden waarin men zich bevindt wezenlijk raadzaam is, maakt geene zonde maar eene onvolmaaktheid uit. (Zie 2^e les, 2^e vr.)

3. *V. Hoevelerlei zonden zijn er?*

- A. Tweeërlei : de erfzonde en de dadelijke zonde ; en onder de zonden, die met de daad geschieden, zijn eenige doodelijke en andere dagelyksche.

A. De zonden zijn **tweeërlei** of worden in twee hoofdsoorten verdeeld : **de erfzonde** : de zonde die wij, niet door persoonlijke daad bedreven, maar van onzen eersten vader Adam geërfd hebben ; — **en de dadelijke zonde** : de zonde waaraan wij ons door eigene daad plichtig maken ; **en onder de zonden die met de daad geschieden** of onder de dadelijke zonden — **zijn eenige doodelijke** : zijn er eenige die ons van het geestelijk leven der ziel berooven en zoo ons *dooden*, **en andere dagelyksche** : andere die de dood van het geestelijk leven niet veroorzaken, maar ons enkel in de liefde Gods doen verflauwen, ten gevolge der menschelijke krankheid dikwijls geschieden, en daarom *dagelyksche* zonden genoemd worden.

4. *Wat is de erfzonde?*

- A. Eene afgekeerdheid van God en berooving van de rechtveerdigheid, die alle mensen aangeboren wordt door den val van onzen eersten vader Adam.

A. De erfzonde is **eene afgekeerdheid van God** : een staat van ongunst bij God, voortkomende uit de **berooving van de rechtveerdigheid** : van de heiligmakende gratie die iedereen, volgens Gods instelling en wil, zou moeten bezitten, — **die alle mensen** : welke afgekeerdheid en berooving alle nakomelingen van Adam die ooit geweest zijn en zijn zullen, behalve Jezus Christus en de H. Maagd Maria — **aangeboren wordt** : van 't begin huns levens aankleeft **door den val van onzen eersten vader Adam** : ten gevolge van de zonde die Adam in het aardsch Paradijs bedreven heeft met van de verbodene vrucht te eten. Als stamvader van geheel het menschelijk geslacht, had Adam de heiligmakende *gratie bekomen niet alleen voor zich zelven, maar ook voor*

al zijne afstammelingen; doch op voorwaarde dat hij Gods gebod zou onderhouden met van de verboden vrucht niet te eten. Hij overtrad echter dit goddelijk gebod, en verloor zoo de heiligmakende gratie voor zich zelven en voor al zijne nakomelingen.

Niets belette God ons allen, om wille van Adams zonde, van de heiligmakende gratie te berooven, daar deze eenen hovenatuurlijke en dus gansch vrije gave is, die God naar believen kan weigeren of geven. Zelfs betaamde het dat, in 't begin der wereld, het bewaren of het verliezen dier gratie van den wil onzes stamvaders afhing, dewijl zij, vóór de zonde, b-hoorde vergezeld te zijn van deze vier gaven : de onsterfelijkheid en de vrijdom van de begeerlijkheid des vleesches, van de onwetendheid en van de ellenden des levens; welnu, de orde ware in de wereld onmogelijk geweest, hadden eenige mensen, bij uitsluiting van anderen, deze gaven genoten.

Al is de berooving van de oorspronkelijke rechtveerdigheid met de daaruivloeiende afgekeerdheid van God geen woord, werk, begeerde of verzuimenis tegen de wet en den wil Gods, toch wordt zij met recht *zonde* genoemd, vermits onder dien naam niet alleenlijk de zondige daad komt, maar ook de staat die er in ons opzichtens God uit volgt, en dat die afgekeerdheid en berooving juist de staat is waartoe Adam's val ons opzichtens God gebracht heeft. Men zegt immers zoowel van iemand die gezondigd heeft : die is in *zonde*, als men zegt : die doet *zonde*, van iemand die nu metterdaad eene zonde bedrijft.

5. *Wat kwaad doet ons de erfzonde?*

A. Dat zij ons de rechtveerdigheid beneemt en onbekwaam maakt om de glorie des hemels te genieten.

A. De erfzonde doet ons een *dubbel* kwaad of nadeel :

1º **Dat zij ons de rechtveerdigheid beneemt.** dat zij ons berooft van de heiligmakende gratie, waardoor wij aangenomene kinderen Gods zijn, en van de vier buitennatuurlijke gaven die er in 't Paradijs mede gepaard gingen (a. 4 en 6 L. a. 3); 't is immers in die berooving van de oorspronkelijke recht-

veerdigheid dat de erfzonde gelegen is. Door het verlies van al die gaven heeft onze ziel vier wonderen ontvangen : de verblindheid in het verstand, de boosheid in den wil, de geneugenhed tot het kwaad en de krankheid tot het goed.

2º **Dat zij ons onbekwaam maakt om de glorie des hemels**, die in het aanschouwen van God bestaat, te genieten; dit geluk immers is de beloofing van Gods aangenomene kinderen, en 't is alleen door de heiligmakende gratie, waar de erfzonde ons van berooft, dat wij kinderen Gods zijn.

6. *V. Wat is de dagelyksche zonde?*

- A. Eene zonde zóó gedaan tegen de wet Gods, dat zij nochtans de goddelijke liefde niet wegneemt, maar alleenlijk tot eenige tijdelijke pijn verbindt.

A. De dagelyksche zonde is **eene zonde — zóó gedaan tegen de wet Gods** : zóó wetens en willens tegen de geboden van God of van andere wettige overheden bedreven — **dat zij nochtans de goddelijke liefde niet wegneemt** : dat zij, hoewel tegen God strijdende en Hem vergrammende, nochtans de vriendschap met Hem niet breekt, noch ons van de heiligmakende gratie berooft, noch, bijgevolg, de eeuwige straf der hel medebrengt die slechts bestemd is voor degenen die buiten Gods liefde sterven (15^e les, 8^e vr.), **maar alleenlijk verbindt — tot eenige tijdelijke pijn** : tot eene pijn van bepaalden tijd hier op de aarde of hiernamaals in het gevur te lijden.

Dat er zonden zijn die de goddelijke liefde niet wegnemen, is gemakkelijk om begrijpen; de vriendschap met iemand wordt niet door allerhande, maar slechts door groote, door volkomene beledigingen verbroken; welnu er zijn noodzakelijk zonden die niet volkomen zijn, en zoo zijn er noodzakelijk dagelyksche zonden.

7. *V. Wat kwaad doen ons de dagelyksche zonden?*

- A. Ten eerste, zij doen ons in de liefde Gods verflauwen; ten tweede, zij maken ons gereed tot

meerderen val; ten derde, zij verbinden ons tot tijdelijke straffen.

A. Zij doen ons een *drijvoudig* kwaad :

Ten eerste, zij doen ons in de liefde Gods verflauwen : zij verminderen in ons niet den graad van de liefde of van de heiligmakende gratie, maar wel, om reden der oneer God aangedaan, de dadelijke gratien en diensvolgens de levendigheid, de vurigheid van de liefde, waaruit de goede werken voortspruiten, en zoo beletten zij ons onrechtstreeks van door goede werken en het ontvangen der HH. Sacramenten groote vermeerdering der heiligmakende gratie te bekomen.

Ten tweede, zij maken ons gereed tot meerderen val : om menigvuldiger en groter zonden, zoowel doodelijke als dagelijksche, te bedrijven, en dat evenzeer met de vurigheid onzer liefde te verminderen als met onze neiging tot het kwaad te vermeerderen.

Ten derde, zij verbinden ons tot tijdelijke straffen. (v. 6.) Aan eene volkomene zonde komt eene volkomene straf, namelijk eene eeuwige toe; aan eene onvolkomene zonde past eene onvolkomene straf, namelijk, eene tijdelijke. Zulke straf ondergingen Mozes en de huisvrouw van Loth, alsook de Joden die te Bethsames de dood stierven om de ark aanschouwd te hebben.

8. V. Wat zijn vreemde zonden?

A. Zonden die, hoewel zij door anderen geschieden, nochtans ons toegeschreven en aangerekend worden, omdat wij tot dezelve in eenige manier geholpen hebben.

A. Vreemde zonden zijn **zonden**: zondige woorden, werken, begeerten of verzuimenissen **die, hoewel zij** niet door ons zelven, maar **door anderen geschieden, nochtans ons toegeschreven en aangerekend worden**: nochtans van God als onze zonden aanzien worden en ons in zijne oogen waarlijk plichtig maken, **omdat wij tot dezelve** : tot het

bedrijven dier zonden **in eenige manier geholpen hebben**: eenigszins medegewerkt hebben, hetzij met anderen tot die zonden te bewegen (medewerken in het werk der ziel), hetzij met hen tot het bedrijven derzelve te helpen (medewerken in het werk des lichaams), hetzij met ze niet te beletten (verzuimen van het werk der ziel of des lichaams te beletten). als wij er niet alleenlijk uit liefde, maar van ambtswege of uit hoofde van een contract toe gehouden waren. De zonden van anderen niet beletten als wij er slechts uit liefde toe verplicht zijn, dat maakt geene vreemde zonde, maar enkel eene zonde tegen de liefde uit, omdat wij dan geene ware medeozaak der bedrevene zonde zijn. Vreemde zonde is b. v. eene diefte waar wij een ander toe bewogen of geholpen hebben, of waar wij ons niet tegen hebben verzet, wanneer wij er uit hoofde van ons ambt of van een contract toe verplicht waren. In de eerste manier van medewerken is er, boven de vreemde zonde, nog eene zonde van rechtstreeksche verergernis; in de tweede en in de derde zal er, boven de vreemde zonde, nog eene zonde van onrechtstreeksche verergernis zijn, als wij er iemand de gelegenheid door geven van te zondigen. (25^e les, 1 v.)

De vreemde zonden worden zoo genoemd, omdat wij ze niet door ons zelven, maar door anderen, door *vreemden* bedrijven. Zij kunnen, als blijkt, doodelijke of dagelijksche zonden zijn.

Daar de vreemde zonden ons wezenlijk aangerekend en toeschreven worden, is het niet genoeg in de Biecht (wel te verstaan als er spraak is van doodzonden), te verklaren, dat men tot eens anders zonde medegewerkt heeft; men moet daarenboven zeggen tot welke zonde de medewerking verleend werd. Wij moeten immers in de Biecht verklaren, *welke* doodzonden wij gedaan hebben.

9. V. *Hoe geschieden de vreemde zonden?*

- A. Door raden, beschermen en gebieden, prijzen, mededeelen en behagen, niet straffen, niet beletten, niet overdragen.

A. De zes eerste manieren bestaan in iets te doen, in dadelijk door woorden of werken tot de zonde mede te helpen;

de drij laatste zijn gelegen in iets te verzuimen dat men moet doen.

1° Door **raden** : door iemand de eerste genegenheid tot het kwaad in te boezemen, of door deze reeds bestaande genegenheid te bevestigen. Zoo zondigde Herodias toen zij hare dochter den afschuwelijken raad gaf van, tot prijs harer kunst, het hoofd van den H. Joannes-Baptista te vragen.

2° Door **beschermen** : door iemand te verdedigen tegen degenen die hem van de zonde willen wederhouden, of door iemand in 't bedrijven zelf der zonde te beschutten.

3° Door **gebieden** : met iemand door zijn gezag, zijne macht of zijnen invloed te dwingen iets zondigs te doen. Zoo zondigde David, als hij zijnen legeroverste Joab beval, Urias in het gevecht op de gevvaarlijkste plaats te stellen en hem dan te verlaten.

4° Door **prijzen** : door den naaste tot zonde aan te lokken met het kwaad te loven en te verheffen, of met de deugd belachelijk en bespottelijk te maken.

5° Door **mededeelen** : door mede te werken in eene zondige daad, of deel te hebben in gestolen goed en zoo in 't onrechtveerdig bezitten of gebruiken daarvan mede te helpen.

6° Door **behagen** : door met zijne woorden, zijne teekenens, zijn lachen, zijne handelwize of met zijne stem in eene kiezing eenig kwaad te keuren, en alzoo iemand in zijne zonden te doen voortgaan, of hem het noodig gezag te geven om de zonde te bedrijven.

7° Door **niet straffen** : door niet te berispen en te straffen, als men daar niet alleen uit liefde, maar om reden van zijn ambt of van een contract toe verplicht is. Zoo zondigde Heli met zijne plichtige kinderen niet te berispen.

8° Door **niet beletten** : door eenig kwaad dat men wegens zijn ambt of wegens een contract of wegens zijne verplichting opzichtens het gemeenebest moet tegenhouden, niet tegen te houden.

9° Door **niet overdragen** : door eens anders zonden aan degenen die ze moeten beletten of straffen, zooals ouders, oversten, zielenverzorgers, niet bekend te maken, als men, om dezelfde redens die verplichten het kwaad te beletten, daartoe gehouden is.

Door raden, gebieden, prijzen, behagen, en ook deels door

beschermen werken wij met anderen mede in de werking van hun verstand; door *mededeelen* en ook deels door *beschermen* werken wij met anderen mede in de werking van hun lichaam; en met *niet te beletten, niet te straffen en niet over te dragen*, als wij daartoe niet alleenlijk uit liefde maar uit rechtveerdigheid verplicht zijn, werken wij met anderen mede in de werking van hun verstand (door niet te *straffen*) of van hun lichaam (door niet te *beletten*) 't zij door ons zelven 't zij door anderen aan wie wij de zaak moeten *overdragen*, opdat zij zouden straffen of beletten.

Men bemerke wel dat de verzuimenis, om een vreemde zonde uit te maken, tegen de rechtveerdigheid moet strijden, want streed zij alleenlijk tegen de Liefde, dan zou zij slechts eene zonde van verergernis kunnen zijn. Daarom ook kan men uit hoofde van verzuimenis in het straffen, beletten of overdragen nooit verplicht zijn tot restitutie van de schade iemand tengevolge onzer verzuimenis onrechtveerdig toegebracht, wanneer die verzuimenis tegen de rechtveerdigheid niet strijdt; want in dit geval zou zij geene vreemde zonde uitmaken, en bijgevolg zou de onrechtveerdigheid door een ander bedreven, ons niet aangerekend worden. — Om door zonde tot restitutie verplicht te zijn, moet men immers iemand *het zijne* ontnomen hebben: men is nooit verplicht restitutie te doen van hetgene men iemand geweigerd heeft, wanneer men het hem enkel uit liefde verschuldigd was: zoo moet men b. v. geene restitutie doen voor het weigeren van blyken van dankbaarheid, van eene aalmoes of eenige hulp enkel uit liefde gevorderd, van de waarheid te zeggen (wanneer immers men niet door een contract gehouden is de waarheid te verklaren en dat de leugentaal geene schade bijbrengt); want in al deze gevallen heeft men den naaste het *zijne* niet ontnomen, maar enkel hem van het onze niet gegeven, wat de liefde eischte.

VRAGEN.

Zeg, met de woorden van den Catechismus, waarvan het vijfde deel handelt. — Leg die woorden uit. — Toon hoe dit vijfde deel met de vier eerste verbonden is. — Stel voor wat de Catechismus ons in dit vijfde deel zal leeren.

1. Geef den zin der vraag: *Hoeveel deelen zijn er van de Christelijke...*

lijke Rechtveerdigheid? — Zeg, met den Catechismus, uit hoeveel en uit welke deelen de Christelijke Rechtveerdigheid bestaat. — Leg ze uit. — Zijn die twee deelen wezenlijk van elkander onderscheiden?

2. Zeg, met den Catechismus, welke dingen zonde kunnen zijn; en leg die uit. — Zeg, in één woord, wat zonde kan zijn. — Zeg, met den Catechismus, wat er in die dingen vereischt is tot eene zonde. — Leg dat uit. — Wat is er vereischt, opdat eene zonde ons kunnen aangerekend worden? — Leg het antwoord uit. — Geef er de reden van. — Wat is er te denken van de plichtigheid dergenen die, door hunne schuld, de zonden niet kennen die zij bedrijven? — Zijn zij aan deze zonden plichtig, en zoo ja, wanneer worden zij er plichtig aan? — Welke is de reden hiervan? — Zondigt diegene die iets doet, twijfelende of het zonde is; en zoo ja, aan welke zonde maakt hij zich plichtig en waarom? — Hoe moet men dus handelen, als men twijfelt of iets zonde is? — Van welke twijfels is er hier spraak? — Wat is eene onvolmaaktheid, en hoe verschilt zij van de zonde?

3. Geef, met den Catechismus, de hoofdverdeeling der zonden. — Leg deze verdeeling uit, en geef tevens rekenschap van de namen. — Hoe verdeelt de Catechismus de dadelijke zonden? — Leg die verdeeling uit, en geef rekenschap van de namen.

4. Waarin bestaat eerst en vooral, volgens den Catechismus, de erfzonde? — Leg het antwoord uit. — Van waar komt, volgens den Catechismus, die staat voort welke de erfzonde uitmaakt? — Verklaar uw antwoord. — Welk is, volgens den Catechismus, de oorsprong van die berooving, welke de erfzonde teweegbrengt? — Leg dit antwoord uit. — Wie is er, volgens den Catechismus, met de erfzonde besmet? — Leg dit uit. — Hoe en wanneer worden deze allen er mede besmet? — Toon hoe niets God belette, het bewaren der heiligmakende gratie van den wil onzes algemeenen stamvaders te doen afhangen. — Toon hoe het zelfs betaamde, dat God zoo de zaak schikte. — Hoe kan die staat van afgekeerdheid van God en berooving der rechtveerdigheid, die de erfzonde uitmaakt, den naam van *zonde* dragen?

5. Verklaar de vraag: *Wat kwaad doet ons de erfzonde?* — Zeg, met den Catechismus, welk dubbel kwaad de erfzonde ons doet, en leg het uit. — Geef rekenschap van het kwaad dat zij ons doet.

6. Is de dagelijksche zonde eene ware zonde? — Bewijs het antwoord met de woorden van den Catechismus, en leg deze uit. — Zeg, met den Catechismus, hoeveel en welke dingen aan de dagelijksche zonden eigen zijn. — Verklaar deze. — Toon dat er dagelijksche zonden zijn, of dat niet alle zonden de goddelijke liefde wegnemen.

7. Welk drijdubbel kwaad doet ons de dagelijksche zonde? — Leg het uit. — Bewijs dat al dat kwaad er natuurlijk uit volgt.

8. Zeg, met den Catechismus, wat er eigen is aan de vreemde

zonden, en waarop die eigenschap rust. — Leg de beide antwoorden uit. — Zeg, in 't bijzonder, op welke manieren wij tot de zonde van anderen kunnen wezenlijk medewerken. — Werkt men ook wezenlijk tot de zonde van een ander mede, als men die zonde verzuimt te beletten, alhoewel men uit liefde, doch enkel uit dien hoofde, daartoe verplicht is? — Geef rekenschap van uw antwoord. — Geef een voorbeeld van eene vreemde zonde, en leg het uit. — Leg hunnen naam uit. — Is er in de vreemde zonden niet ook altijd eene zonde van verergernis te vinden? — Zijn de vreemde zonden doodelijke of dagelijksche zonden? — Hoe moet men de vreemde zonden biechten?

9. Op hoeveel manieren geschieden de vreemde zonden? — Hoe kunnen zij verdeeld worden? — Leg ieder van die manieren uit. — Hoe werken wij door ieder van die manieren in de zonde van anderen mede? — Wanneer zijn wij uit hoofde van verzuimenis tot restitutie verplicht? — Geef rekenschap van uw antwoord.

ACHT EN DERTIGSTE LES.

Van de doodzonde.

Doodzonde.	1º Natuur.	{ V. 1. <i>Wat is eene doodzonde?</i>
	2º Vereischte voorwaarden.	{ V. 2. <i>Is het al doodzonde, dat tegen Gods gebod geschiedt?</i>
	3º Uitwerksels.	{ V. 3. <i>Waaraan zal men in twijfeling kennen, dat eenige zonde doodelijk is?</i>
Hoofdzonden.	1º Natuur.	{ V. 4. <i>Wat verliezen wij door de doodzonde?</i>
	2º Getal en naam.	{ V. 5. <i>Waartoe brengt ons de doodzonde?</i>
Zonden tegen den H. Geest.	1º Natuur.	{ V. 6. <i>Wat heet men hoofdzonden?</i>
	2º Getal en naam.	{ V. 7. <i>Hoeveel hoofdzonden zijn er?</i>
Wraakroepende zonden.	1º Natuur.	{ V. 8. <i>Welke noemt men zonden tegen den H. Geest?</i>
	2º Getal en naam.	{ V. 9. <i>Welke zijn de zonden tegen den H. Geest?</i>
		{ V. 10. <i>Waarom worden sommige zonden genoemd wraakroepende zonden?</i>
		{ V. 11. <i>Welke zijn Wraakroepende zonden?</i>

1. V. *Wat is eene doodzonde?*

A. Eene zonde, zóó strijdende tegen de wet Gods, dat zij ons geheellijk berooft van de goddelijke liefde die het leven onzer zielen is.

A. De doodzon le is **eene zonde zóó strijdende tegen de wet Gods**: eene zóó groote overtreding van Gods wet en wil, **dat zij ons geheellijk berooft — van de goddelijke liefde**: van de vriendschap Gods of van de heiligmakende gratie, **die het leven onzer zielen is**: waardoor onze zielen in staat zijn den hemel te verdienen en zoo voor den hemel leven. (29e les, 6e vr.) Door deze zonde is onze ziel buiten staat om den hemel te bekomen en zoo dood voor den hemel, gelijk iemand die buiten een spel gezet wordt, *dood* gezegd wordt voor de winste van het spel.

Al doodt de doodzonde het geestelijk leven der ziel, en verdient zij juist daarom den naam van *doodzonde*, toch mag zij ook eene *siekte* genoemd worden; omdat het kwaad dat zij ons doet, nog herstelbaar is zoolang wij op aarde zijn.

2. V. *Is het al doodzonde, dat tegen Gods gebod geschiedt?*

A. Neen, als het gedaan wordt zonder vol verstand en vrijen wil, of als de zaak in haar zelve klein is.

V. Zijn al de daden die tegen Gods gebod geschieden, zonder uitzondering doodzonden?

A. **Neen**, hetgeen tegen Gods gebod geschiedt, is geene doodzonde in *twee gevallen*:

1° **Als het gedaan wordt zonder vol verstand en vrijen wil**: als men de zonde bedrijft zonder wel te weten of ten minste wel te meenen dat zij eene doodzonde uitmaakt, of zonder er ten volle in toe te stemmen.

2° **Als de zaak in haar zelve klein is**: als hetgeen tegen Gods gebod geschiedt, niet grootelijks de orde stoort.

Om gelijk de doodzonde, ons geheellijk van de goddelijke vriendschap te berooven, moet de zonde zeker eene volkomenen zijn, en ons geheel kunnen aangerekend worden; welnu opdat eene zonde volkommen weze, moet zij ongetwijfeld in haar zelve gewichtig zijn, en tevens met volle verstand en vrijen wil geschieden: bijgevolg, waar ééne dezer twee voorwaarden ontbreekt, kan men onmogelijk eene doodzonde hebben.

3. V. *Waaraan zal men in twijfeling kennen, dat eenige zonde doodelijk is?*

A. Is 't dat zij vrijwillig gedaan wordt en grootelijks strijdt tegen de eer Gods, of de welvaart van onzen evennaaste.

A. Men zal met zekerheid weten dat eene zonde doodelijk is, als deze *twee* voorwaarden vervuld zijn :

1º **Is 't dat zij vrijwillig gedaan wordt** : indien zij met volle verstand en vrijen wil geschiedt;

2º **En grootelijks strijdt tegen de eer Gods, of de welvaart van onzen evennaaste** : en in haar zelve gewichtig is, en dat is zij, als zij de eer die wij aan God verschuldigd zijn, grootelijks schendt, of groot kwaad doet aan den naaste, waaronder wij eerst en vooral ons zelven te verstaan hebben.

Dit antwoord vloeit rechtstreeks uit het voorgaande : indien eene zonde geene doodzonde is, als zij zonder vol verstand en vrijen wil geschiedt, of als de zaak in haar zelve klein is, dan moet men noodzakelijk oordeelen dat zij doodelijk is, als zij geschiedt met vol verstand en vrijen wil, en tevens de zaak in haar zelve groot is. Opdat men zich eene zonde hebbe aan te rekenen, zijn *twee* dingen noodig : men moet 1º de wet Gods overtreden en 2º dit vrijwillig doen. Is de overtreding groot en tevens geheel vrijwillig, dan bedrijft men eene volledige zonde, eene doodzonde; is de overtreding integendeel klein, of niet gansch vrijwillig, dan bedrijft men slechts eene onvolledige, eene dagelijksche zonde.

4. V. *Wat verliezen wij door de doodzonde?*

A. Ten eerste, de goddelijke gratie; ten tweede, de verdiensten van onze goede werken; ten derde, de hemelsche glorie.

A. Door de doodzonde verliezen wij *drij* goederen :

Ten eerste, de goddelijke gratie : de heiligmakende gratie waardoor wij aangenomene kinderen Gods en erfgenamen des hemels zijn;

Ten tweede, de verdiensten van onze goede werken : het recht tot vermeerdering van de heiligmakende gratie, dat onze goede werken, werden zij in staat van gratie gedaan, ons zouden verwerven, alsook het recht tot loon, dat onze voorgaande werken in staat van gratie volbracht, ons reeds verworven hadden;

Ten derde, de hemelsche glorie : het geluk des Hemels, dat hoofdzakelijk in het aanschouwen van God bestaat.

Het is niet moeilijk om bewijzen, dat wij door de doodzonde wezenlijk deze drijf verliezen doen : zij berooft ons van de heiligmakende gratie, daar zij ons vijanden van God maakt; dan, uit dit verlies volgt noodzakelijk 1° dat van de verdiensten onzer goede werken : wie den titel van aangenomen kind Gods verloren heeft, kan onmogelijk nog de verdiensten en den loon verkrijgen die Gods aangenomene kinderen toekomt; 2° het verlies van den hemel, vermits deze de loon is dergenen die in Gods gratie sterven.

De verdiensten der goede werken die in staat van gratie gedaan zijn, herleven als de doodzonde vergeven wordt; want zij werden door deze zonde niet vernietigd, maar enkel ontoepasselijk gemaakt. De verdiensten der goede werken die in staat van doodzonde volbracht zijn, kunnen niet herleven, dewijl zij nooit bestaan hebben; deze goede werken nochtans zijn niet nutteloos; zij dienen immers om de bekeering van den zondaar te bereiden.

5. V. Waartoe brengt ons de doodzonde?

A. Tot eene schandelijke slavernij des duivels en de pijnen der hel.

A. De doodzonde brengt ons **tot eene schandelijke slavernij des duivels** in dit leven, en, na de dood, **tot de eeuwige pijnen**, van schade en van gevoel, **der hel**. Dit wederom volgt uit het verlies der heiligmakende gratie, dat de doodzonde ons doet ondergaan.

De staat dergenen die beroofd zijn van Gods gratie, wordt *slavernij* genoemd, omdat, volgens de wetten van het Heidendom, diegene slaaf werd die den titel van kind des huisgezins verloor; — *slavernij des duivels*, omdat het de duivel is die

ons door zijne listen in dien staat brengt; omdat hij, de eerste die tegen God is opgestaan, als 't ware het opperhoofd der zondaars is; ook omdat de zondaars de pijnen der hel, die het ware rijk des duivels is, zullen te lijden hebben; — *schandelijke* slavernij des duivels, omdat het voor een schepsel tot den allerverhevensten adel van kind Gods behoorende, eene schande is, en de hoogste schande denkelijk, aan de slavernij van den duivel onderworpen te zijn.

Nu kunnen wij gemakkelijk al het verschil tusschen de dooddelijke en de dagelijksche zonde verstaan: 1° de doodzonde is eene volledige zonde; de dagelijksche, slechts eene onvolledige; 2° de dooddelijke zonde berooft ons ten volle van de heiligmakende gratie; de dagelijksche doet ons enkel in de liefde Gods verflauwen; 3° de eerste verbindt ons tot de eeuwige pijnen; de laatste, alleenlijk tot tijdelijke.

6. *Wat heet men hoofdzonden?*

A. Die gelijk oorsprongen zijn en beginselen van vele andere zonden.

A. Hoofdzonden heet men, niet de zonden die boven alle andere zwaar zijn: de godslastering b. v. en de vrijwillige doodslag zijn uit hunne natuur erger dan de hoofdzonden; — noch die altijd dooddelijk zijn: de hoofdzonden zijn nu dooddelijke, dan dagelijksche zonden, volgens dat hun voorwerp in zich zelf groot of klein is; maar wel dezulke — **die gelijk oorsprongen en beginselen zijn van vele andere zonden**: die gelijk bronnen zijn waar vele andere zonden uit voortvloeien, of die ons tot vele andere zonden aanzetten of aandrijven. *Iedere* hoofdzonde is de bron van *vele* andere zonden; de *Zeven* Hoofdzonden zijn de bron van *al* de andere zonden. (7 v.) Zij veroorzaken en beheersche al de andere kwade werken, gelijk het hoofd al de andere ledematen beweegt en bestiert: vandaar hunne naam van *hoofdzonden*.

7. *Hoeveel hoofdzonden zijn er?*

A. Zeven : 1. Hooveerdigheid. 2. Gierigheid.

3. Onkuischheid.
4. Nijd.
5. Gulzigheid.
6. Gramschap.
7. Traagheid.

A. **Hooveerdigheid** is ongeregelde begeerte van eigene uitmuntendheid en van de eer die men er in zoekt. Wij begeeren onze eigene uitmuntendheid op een *ongeregelde wijze* als wij de goederen die wij genieten, niet aan God, maar aan ons zelven toeschrijven, of ten minste voor de vrucht onzer persoonlijke verdiensten houden; als wij ons hoedanigheden toekennen die wij niet bezitten, of onze ware hoedanigheden vergrooten, of boven onze verdiensten eer of macht willen bekomen, of anderen die min begaafd zijn, vernederen of verachten, of buitenmate boven anderen willen uitschijnen, of hen willen overtreffen enkel om boven hen te zijn. De hooeveerdigheid brengt ons rechtstreeks tot ongehoorzaamheid, tot ijdele glorie en eerzucht, tot verzuimenis onzer godsdienstige plichten, tot ongeduldigheid, oplopendheid, tot leugentaal, veinzerij, achterklap, kwaadwenscherij, enz.

Gierigheid is ongeregelde begeerte van allerhande aard-sche goederen. De begeerte van aardsche goederen is *ongere-geld*, als wij deze zoeken, niet voor zooveel zij ons nuttig zijn om volgens onzen staat te leven en onze ziel zalig te maken, maar alleenlijk om ze te hebben en er ons genot in te vinden; zij is het ook, als wij ze vuriger nastreven dan Gods geboden toelaten, of er ons op een onbehoorlijke wijze aan vasthechten. Overdrevene zorg voor het tijdelijke, onmatige droefheid over verlies van fortuin, leugentaal, valsche reden, diefte, bedrog, twist, verdrukking van armen en ongelukkigen zijn alle zonden die uit de gierigheid voortspruiten.

Onkuischheid is ongeregelde begeerte van vleeschelijke lusten. Deze zonde geleidt tot allerlei misdaden, zelfs tot moord, ongelooivigheid en wanhop; zij is dikwijls de oorzaak van godslasteringen, verwenschingen, heiligschenderijen, van zonden tegen de gehoorzaamheid en tegen de rechtveerdigheid, van gramschap, haat en nijd en andere zonden tegen de liefde.

Nijd is ongeregelde afkeer van 's naasten uitmuntendheid, omdat men diens geluk als eigen ongeluk aanziet, en bijgevolg ook vreugde over 's naasten ongeluk, omdat men diens

ongeluk als eigen geluk beschouwt (25^e les, v. 2.). Den nijd moet men wel onderscheiden van de *verontweerdiging*, waardoor wij misnoegd zijn over den rang, de eer, het geluk van den naaste, omdat wij denken dat hij er niet weerdig van is of er misbruik zal van maken; alsook van den *naijver*, die bestaat in de begeerte van anderen in verdiensten, in bekwamheid, enz, te evenaren en zelfs te overtreffen, niet omdat wij hun geluk als ons ongeluk beschouwen, maar omdat wij, met hun geluk te zien, beter begrijpen wat ons ontbreekt en aangemoedigt worden om meer en meer te werken. De nijd geeft aanleiding tot haat van den naaste, tot lastertaal en oorblazerij, ja zelfs tot haat van God.

Gulzigheid is ongeregeld begeerte van spijs en drank. Deze begeerte is *ongeregeld*, als men enkel eet of drinkt om het genot dat men daarin vindt, of als men in het eten of drinken overdaad doet, of als men het einde waar spijs en drank toe bestemd zijn, misacht en zich geheel aan het genot van den smaak overgeeft. Uit gulzigheid volgt onzuiverheid, onbetrouwbaarheid in gezangen, gramschap, godslastering, twist, verkwisting, verzuimenis van plichten, enz.

Gramschap is ongeregeld afkeer van toegebrachte schade en ongeregeld begeerte van er zich over te wreken (25^e les, v. 2). Men onderscheidt de gramschap wel van den haat en van den nijd: in den haat wil men iemand kwaad tot zijn ongeluk; in den nijd is men droef over iemands geluk, omdat men diens geluk als eigen ongeluk aanziet; in de gramschap wenscht men iemand op eene ongeregeld wijze kwaad tot straf zijner fouten of misdaden. De gramschap is eene bron van haat, vijandschap, twist, verwensching, beschimping, vechtpartijen en doodslagen; zij is ook dikwijls oorzaak van godslasteringen en allerlei woeste werken.

Traagheid is ongeregeld afkeer van allen arbeid en last in het vervullen zijner plichten. Wij hebben *ongeregelden* afkeer van arbeid en last, als wij aan onzen natuurlijken afkeer daarvan, toegeven. Kleinmoedigheid, wanhoop, vermetelheid, verzuimenis der godsdienstige plichten zijn dikwijls vruchten der traagheid.

Men zal reeds opgemerkt hebben 1° dat de hoofdzonden niet enkel als slechte *daden* of akten, maar dikwijls als kwade *ge-negenheden* der ziel of als *ondeugden* genomen worden; 2° dat

iedere hoofdzonde tot die andere zonden aanzet, waar zij eenen middel vindt om haar einde te bereiken, of waar zij de naaste gelegenheid toe biedt. Hoe nu de Zeven Hoofdzonden de bron zijn van alle andere, zal duidelijk uit het volgende blijken. Alle zonde bestaat in iets dat ons aangenaam is (een goed) ongeregeld te begeeren, of in iets dat ons onaangenaam voorkomt (een kwaad) ongeregeld te vluchten. Welnu er zijn maar *drij* hoofdsoorten van goederen die wij ongeregeld kunnen begeeren, namelijk, onze uitmuntendheid boven anderen, allerlei tijdelijke bezittingen, het zingenot dat dubbel is : het smaakgenot en de vleeschelijke wellusten, en *drij* kwaden, aan die *drij* goederen tegenovergesteld, waar wij ongeregelden afkeer van hebben : de uitmuntendheid van anderen die de onze belet, de schade in onze tijdelijke bezittingen, en de arbeid en last die tegenover de lichamelijke lusten staan; dus zijn er ook maar zeven hoofdzonden, namelijk *vier* ongeregeld begeerten : van eigene uitmuntendheid, van allerlei aardsche goederen, van het smaakgenot en van de vleeschelijke wellusten, of de hooveerdigheid, de gierigheid, de gulzigheid en de onkuischheid; — en *drij* ongeregelde afgekeerdheden : van eens anders uitmuntendheid, van de schade in de tijdelijke bezittingen en van den arbeid en last aan 't vervullen der plichten verbonden, of de nijd, de grasmachap en de traagheid. (1)

8. *Welke noemt men zonden tegen den H. Geest?*

- A. Die uit enkele boosheid geschieden en strijden tegen de goddelijke bermhertigheid, en daarom zeer zelden vergeven worden.

A. Men noemt zonden tegen den H. Geest dezulke die de *twee* volgende voorwaarden vervullen :

1º **Die geschieden**, niet onder den invloed der driften en der daaruitvloeiende zwakheid van den wil, maar — **uit enkele boosheid** : uit enkelen kwaden wil, of uit eenen wil

(1) Zie onze tafel van de verdeeling der plichten.

die, zonder eenige aanlokking van wege de driften, uit gansch vrije verkiezing in de zonde toestemt;

2º **En strijden tegen de goddelijke bermhertigheid :** en gelegen zijn in het verwerpen en verachten van de middelen waardoor de goddelijke bermhertigheid ons tot de zaligheid geleidt, en zoo die bermhertigheid zelve rechtstreeks bestrijden, **en daarom** dit eigen hebben, niet dat zij nooit, maar dat zij slechts **zeer zelden vergeven worden.**

De zonden tegen den H. Geest worden zoo genoemd, omdat de *goddelijke liefde* of heiligeheid, waartegen zij rechtstreeks strijden daar zij uit enkele boosheid geschieden, en de *goddelijke bermhertigheid*, die zij verwerpen, hoewel de drie goddelijke personen evenzeer toekomende, nochtans den H. Geest zonderling worden toegeschreven (11^e les, v. 8 en 5^e les, v. 8.).

9. *V. Welke zijn de zonden tegen den H. Geest?*

- A. Deze zes : 1. Van Gods genade wanhopen. 2. Op Gods bermhertigheid zonder deugden zich beroemen. 3. De welbekende waarheid bestrijden. 4. De broederlijke liefde benijden. 5. Hardnekkig zijn in de boosheid. 6. Verachten het berouw of de penitentie.

A. De zonden tegen den H. Geest zijn **deze zes** :

1º **Van Gods genade wanhopen**, het eeuwig leven en al wat ons daartoe helpen kan, niet uit enkele kleinmoedigheid, maar met opzet van God niet willen verzoeken en verwachten (21^e les, 2^e vr.). Zonde van Cain en van Judas.

2º **Op Gods bermhertigheid zonder deugden zich beroemen** : zijne zaligheid verwachten zonder de doodzonde te willen vluchten, zonder Gods geboden te willen volbrengen. Hij zondigt dus tegen den H. Geest, niet die enkel zijne goede werken hooger acht dan zij verdienken, maar wel hij die stoutmoedig in de boosheid voortleeft, voor zeker houdende dat God hem op het einde des levens wel zal redden.

3º **De welbekende waarheid bestrijden** : de goddelijke Veropenbaring, of eene of meer veropenbaarde waarheden,

als dusdanig gekend, wij zeggen niet uit enkele kleinmoedigheid niet aannemen of in twijfel trekken, maar stellig bestrijden en als valsch en twijfelachtig trachten te doen doorgaan. Zonde der Joden die door vele mirakelen van Jezus' zending overtuigd, Hem als den waren Messias weigerden te erkennen; zonden ook der ongelooivigen en der ketters (2^e les, 2^e vr.).

4° **De broederlijke liefde benijden** : bedroefd zijn, niet omdat onze broeder of naaste ons in deugdzaamheid overtreft. maar omdat God hem liefheeft en hem dientengevolge, ter bekeering of ter meerdere heiligmaking, zijne gratiën verleent; dus ook bedroefd zijn over 's naasten bekeering of heiligeid. Zonde van Cain, van de Joden die hardnekig verbitterd waren over den roep der Heidenen tot het Christelijk Geloof, van de goddelooze en slechte Christenen die met spijt de bekeering of de deugdzaamheid van den naaste zien.

5° **Hardnekig zijn in de boosheid** : in de zonde voortgaan, niet uit enkele krankheid tegenover de driften, maar uit kwaadwilligheid en ondanks de vermaningen waardoor God tot bekeering opwekt. Zonde van de Joden die de vermaningen van God en zijne profeten verstootten en verachtten.

6° **Verachten het berouw of de penitentie** : in de zonde volherden, niet uit enkele zwakheid, maar met het kwaad voornemen van zich gedurende een zekeren tijd of zelfs in de ure der dood niet te bekeren. Zonde dergenen die de verbintenis aangaan van op hun uiterste de HH. Sacramenten te weigeren.

Deze zes zonden zijn wezenlijk zonden tegen den H. Geest; want, zooals uit de gegevene bepaling blijkt, geschieden zij uit enkele boosheid, en zij strijden rechtstreeks tegen de goddelijke bermhertigheid of tegen onze zaligmaking die den H. Geest toegeschreven wordt. dewijl men door alle iets verstoet dat tot de zaligheid vereischt is. Immers, om de vergiffenis der zonden en de gratie om wel te leven van God te kunnen verhopen en verkrijgen, moeten wij 1° de bermhertigheid Gods erkennen en er kunnen op rekenen; 2° weten wat er te doen is om de vergiffenis en die gratie te verwerven, alsmede de krachten bezitten om die middelen aan te wenden; 3° de vereischte middelen wezenlijk gebruiken of de zonde verfoeien en het vast voornemen maken van niet meer te zondi-

gen. Welnu, met van Gods genade te wanhopen, verachten wij zijne bermhertigheid; met op Gods bermhertigheid zonder deugden zich te beroemen, miskennen wij zijne rechtveerdigheid; met de welbekende waarheid te bestrijden, verstooten wij het licht dat ons den weg der zaligheid moet toonen; met de broederlijke liefde te benijden, verwerpen wij de gratie die ons de kracht geeft om dien weg te volgen; met hardnekig te zijn in de boosheid en het berouw of de penitentie te verachten, doen wij juist het tegenovergestelde van hetgeen vereischt is om zich wezenlijk te bekeren.

10. *V. Waarom worden sommige zonden genoemd wraakroepende zonden?*

A. Omdat zij door hunne groote boosheid met reden de goddelijke rechtveerdige wraak, ook in deze wereld, vereischen.

A. Zij worden wraakroepende zonden genoemd, omdat **zij — door hunne groote boosheid**: door de buitengewone schending der geestelijke of wereldlijke orde, en de onrust die zij in de samenleving veroorzaken, **de goddelijke rechtveerdige wraak**, niet alleenlijk in het ander leven, maar **ook in deze wereld**, zoo niet in ieder geval, dan toch van tijd tot tijd, **vereischen**, ten einde er de mensen, uit vrees dezer tijdelijke straffen, van te wederhouden.

11. *V. Welke zijn wraakroepende zonden?*

A. Deze vier : 1. Vrijwillige doodslag. 2. Onkuishheid tegen de natuur. 3. Verdrukking van armen, weduwen en weezen. 4. Achterhouding van den loon der werklieden.

A. Wraakroepende zonden zijn **deze vier** :

1. **Vrijwillige doodslag** : iemand zonder wettige macht en reden vrijwillig dodden, op welke wijze dit ook moge geschieden. Cain heeft deze zonde bedreven en is er ook hier op de aarde om gestraft geweest.

2. Onkuischheid tegen de natuur: onkuische werken die, niet alleenlijk door de wet Gods, en de rechte rede verbooden zijn, maar nog strijden tegen de natuurlijke bestemming onzer natuurlijke neigingen en krachten. Zonde van Sodoma en Gomorrha, hier op de wereld schrikkelijk gewroken.

3. Verdrukking van armen, weduwen en weezen : de armen, weduwen en weezen in hunne rechten krenken. Hen enkel niet bijstaan gelijk de liefde vereischt, dat is geene wraakroepende zonde.

4. Achterhouding van den loon der werklieden : onrechtveerdig zijn jegens zijne werklieden.

Elkeen verstaat dat de orde, de vrede en rust in de samenleving niet zouden kunnen bestaan, moesten deze zonden dikwijls geschieden. — Deze vier zonden brengen immers den naaste de grootste schade mogelijk toe in zijne vier goederen: het leven, de zuiverheid, de tijdelijke rijkdommen, de faam of reputatie.

VRAGEN.

Waarvan spreekt deze les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Zeg wat er in ieder deel geleerd wordt.

1. Zeg, met den Catechismus, hoe de doodzonde tegen de wet Gods strijdt. — Leg het antwoord uit. — Hoe verschilt, onder dit opzicht, de dagelijksche zonde van de doodzonde? — Geef hieruit rekenschap van den naam *doodzonde*? — Hoe kan de doodzonde ook eene *ziekte* genoemd worden?

2. Verklaar de vraag : *Is het al doodzonde dat tegen Gods gebod gescheert?* — Is alle zonde altijd doodzonde? — In hoeveel en in welke gevallen is, volgens den Catechismus, eene zonde geene doodzonde? — Verklaar het antwoord. — Geef de reden waarop die leerling steunt.

3. Hoeveel en welke voorwaarden zijn er, volgens den Catechismus, vereischt, opdat eene zonde doodzonde zoude wezen? — Leg deze voorwaarden uit. — Geef rekenschap van die vereischte voorwaarden.

4. Zeg, met den Catechismus, hoeveel en welke verliezen de doodzonde ons doet ondergaan. — Leg ze alle uit. — Toon hoe de doodzonde die verliezen teeweegbrengt.

5. Zeg, met den Catechismus, waartoe de doodzonde ons brengt

hier op de aarde, en na onze dood. — Leg het antwoord uit. — Hoe wordt de staat van berooving der heiligmakende gratie met reden *eene schandelijke slavernij des duivels* genoemd? — Hoe bewijst men dat de doodzonde ons tot het gezegde lot brengt? — Stel geheel het verschil voor, dat tusschen de doodelijke en de dagelijk-sche zonde bestaat.

6. Zeg welke zonden onder den naam van *hoofdzonden* eenigszins kunnen komen, maar er toch niet onder verstaan worden. — Zeg, met den Catechismus, welke zonden onder dien naam komen. — Leg het antwoord uit. — Geef rekenschap van den naam *hoofdzonde*. — Zeg of de hoofdzonden de oorsprong zijn, slechts van vele zonden, ofwel van al de zonden mogelijk.

7. Hoeveel hoofdzonden zijn er? — Stel ze voor en leg ze alle uit. — Zijn zij doodzonden of dagelyksche zonden? — Hoe worden zij verdeeld? — Hoe zijn zij de bron van alle andere zonden?

8. Welke voorwaarden zijn er, volgens den Catechismus vereischt, om eene zonde tegen den H. Geest te hebben? — Verklaar deze. — Wat is er, volgens den Catechismus, aan deze zonden eigen, onder opzicht van vergeving? — Leg die woorden van den Catechismus uit. — Geef de reden van deze eigenschap. — Waarom worden deze zonden genoemd *zonden tegen den H. Geest*; is het omdat zij tegen den H. Geest alleen strijden, of waarom is het?

9. Verklaar de zonden tegen den H. Geest, die de Catechismus noemt. — Toon dat al die zonden wezenlijk zonden tegen den H. Geest zijn.

10. Welke wraak eischen de wraakroepende zonden en waar? — Hoe dikwijls eischen zij die wraak? — Zeg, met den Catechismus, waarom zij zulk eene wraak vereischen. — Leg uw antwoord uit. — Waartoe dient de wraak die zij eischen?

11. Hoeveel wraakroepende zonden zijn er? — Stel ze voor en leg ze uit.

NEGEN EN DERTIGSTE LES.

Van de deugden en goede werken.

De Deugd.	Natuur.	{ V. 1. <i>Wat is de deugd?</i>
	Goddelijke deugden.	{ V. 2. <i>Wat heet gij goddelijke deugden?</i>
Goede werken waartoe de deugd ons genegeen maakt.	1º De Evangelische Raden.	{ V. 3. <i>Wat zijn Evangelische Raden?</i>
	2º De Acht Zaligheden.	{ V. 4. <i>Is het goed zich zelven tot Evangelische Raden te verbinden door beloften?</i>
	3º De vruchten van den H. Geest.	{ V. 5. <i>Welke noemt men de Acht Zaligheden?</i> V. 6. <i>Zeg de Acht Zaligheden.</i> V. 10. <i>Welke zijn de vruchten des Heiligen Geestes?</i>
Verbiesten der goede werken.	1º Het profijt dat zij ons doen.	{ V. 7. <i>Wat profijt doen ons de goede werken?</i>
	2º Ons recht tot dat profijt.	{ V. 8. <i>Is God ons iets schuldig voor onze goede werken?</i>
	3º Oorsprong van de kracht onzer goede werken.	{ V. 9. <i>Waaruit hebben onze werken de kracht om den hemel te dienen?</i>

1. V. *Wat is de deugd?*

A. Eene genegenheid der ziel, door diewelke de mensch weldoet.

A. Tot eene deugd zijn *driji* dingen vereischt : 1º eene genegenheid. 2º eene genegenheid *der ziel*, 3º eene genegenheid *der ziel door diewelke de mensch weldoet*.

De deugd is niet eene daad noch eene voorbijgaande

gesteltenis, maar **eene genegenheid** : eene bijblijvende geschiktheid, niet der ledematen van het lichaam, maar — **der ziel** : der vermogens van de ziel, namelijk, van het verstand, van den wil en ook van de begeerlijke zinnelijkheid voor zooveel deze aan het verstand en den wil moet onderworpen zijn; — **door dewelke de mensch**, niet enkel kan welen doen, maar — **weldoet** : wezenlijk genegen is en bereid om het goed te doen, als de gelegenheid zich aanbiedt.

Een goed werk is geene deugd, omdat het geene *genegenheid* maar het uitwérksel eener genegenheid is; — de lichamelijke behendigheid tot een zeker werk is het ook niet, omdat het geene geschiktheid der *ziel* is; — de wetenschap en de kunst zijn het evenmin, omdat zij zoowel tot het kwaad als tot het goed dienen en zoo geene genegenheden zijn door dewelke de mensch *weldoet*; — maar de gehoorzaamheid is eene deugd: zij is immers eene genegenheid, en wel eene genegenheid der ziel, en zij maakt ons bereidveerdig om het goed te doen, namelijk, om ons aan onze wettige oversten te onderwerpen.

De deugden worden eerst en vooral verdeeld in *natuurlijke* en in *boren-natuurlijke* deugden. Natuurlijke deugden zijn ingeborene of door herhaalde oefening aangewonnene begaafdheden der ziel; zij dienen dus enkel om natuurlijke werken en verdiensten voort te brengen. Boren-natuurlijke deugden zijn deugden die al de krachten der schepselen te boven gaan, en door loutere goedheid Gods ingestort worden; zij maken ons dus bekwaam om boren-natuurlijke werken te verrichten en den hemel te verdienen.

De boren-natuurlijke of ingestorte deugden worden verdeeld in *goddelijke* en in *zedelijke* deugden.

2. *V. Welke heet gij goddelijke deugden?*

A. Deze drijf : Geloof, Hoop en Liefde; zoo genoemd, omdat zij van God alleen ingestort, en eigenlijk alleen met God bezig zijn.

A. **Deze drijf** heet men goddelijke deugden : **Geloof, Hoop en Liefde, zoo genoemd**, ^{1o} omdat zij, door geene geschapene krachten aanwinlijk, **van God alleen ingestort**

zijn : van God alleen kunnen ingestort worden en slechts als van Hem ingestort kunnen bestaan; God immers is er het voorwerp van, niet voor zooveel Hij door de rede, maar voor zooveel Hij door het Geloof gekend is, en zoo veronderstellen zij een bovennatuurlijken oorsprong, — en 2° **omdat zij eigenlijk alleen met God bezig zijn** : omdat zij op God en op God alleen betrekking hebben; i. a. w. omdat de werken waartoe zij ons genegen maken, God in zich zelven beschouwd en God alleen voor voorwerp en voor bewegreden hebben. Het Geloof beweegt ons om in God te gelooven, omdat Hij de opperste en onfaalbare waarheid is; de Hoop, om op God als op onzen helper en looner te hopen, omdat Hij oneindig goed is, almachtig en getrouw in zijne beloften; de Liefde, om God en den naaste voor zooveel deze Gods schepsel en kind is, te beminnen, omdat Hij het opperste goed of de opperste volmaaktheid is. Deze drijf deugden zijn dus goddelijk, zoowel uit hoofde van hun voorwerp en hunne bewegredenen als van hunnen oorsprong. Integendeel de godsdienstigheid b. v. is geene goddelijke deugd omdat zij, alhoewel God tot voorwerp hebbende, Hem toch niet in zich zelven alleen, maar in zijne betrekkingen van Schepper, Heer en Regeerde der geschapene wezens aanschouwt. De verplichting van godsdienstig te zijn, rust niet op de natuur van God alleen, maar op de betrekkingen die tusschen God en ons bestaan.

Zedelijke deugden heet men die rechtstreeks, niet met God alleen, maar met onze *zeden* bezig zijn, of die dienen om ons gedrag jegens God, den naaste en ons zelven te regelen. Zij verschillen van de goddelijke deugden, behalve onder opzicht van hun voorwerp, ook hierin, dat zij, hoewel van God ingestort en van Hem alleen ingestort kunnende worden, toch ook op eene natuurlijke wijze in de natuurlijke orde zouden kunnen bestaan, terwijl de goddelijke deugden, gelijk wij ze nu hebben, geenszins tot de natuurlijke orde kunnen behooren. Door de goddelijke deugden aanvereden wij den dienst van God en blijven wij er in; door de zedelijke, volbrengen wij de plichten van dien dienst.

Al de zedelijke deugden zijn begrepen in deze *vier*, die daarom *hoofddeugden* genoemd worden, te weten : in de *voorzichtigheid*, de *rechtveerdigheid*, de *sterkte* en de *matigheid*. Op onze « *Tafel van de verdeeling der plichten* » wordt

voorgesteld wat zij zijn, en hoe zij met de goddelijke deugden in verband staan (1).

De *Zeven Gaven van den H. Geest*, te weten, wijsheid, verstand, raad, sterkte, wetenschap, godvruchtigheid en vreeze des Heeren zijn, gelijk de zedelijke deugden, bovennatuurlijke genegenheden der ziel tot het goed; maar terwijl genoemde deugden ons enkel genegen maken tot *gewone goede werken*, bewegen de Gaven ons tot *buitengewone*, uitmuntende en heldhaftige goede werken (2).

De goddelijke en de zedelijke deugden, alsook de Gaven van den H. Geest staan in innig verband met de heiligmakende gratie: zij zijn er als 't ware de vermogens van, gelijk het verstand en de wil de vermogens zijn der ziel; vandaar komt het dat zij met de heiligmakende gratie ingestort, en te zamen met haar door de HH. Sacramenten en door de verdienstelijke werken vermeerdert worden.

Wat het *verlies* der bovennatuurlijke deugden betreft, dat van de Liefde gaat gepaard met het verlies der heiligmakende gratie; want de Liefde kan onmogelijk bestaan in iemand die in vijandschap met God leeft. Dan, uit het verlies der Liefde volgt dat van al de zedelijke deugden, daar deze enkel dienen om uit te voeren hetgeen de Liefde gebiedt. Het Geloof en de Hoop gaan niet met de Liefde verloren: wij verliezen het Geloof enkel door ongelovigheid; de Hoop, door ongelovigheid en door wanhoop.

Nu dat de Catechismus ons de deugden heeft leeren kennen, gaat hij over tot de werken waar zij ons toe genegen maken. Hij spreekt eerst en vooral van de volmaaktste dier werken, namelijk van de *Evangelische Raden*.

3. V. *Wat zijn Evangelische Raden?*

A. Deugden, die niemand schuldig is te aanveerden, maar die nochtans van Christus aangeprezen zijn;

(1) Zie ook Aanhangsel: "Over het verband der Christelijke deugden" in onze Verklaring van den Mechelschen Catechismus. T. I, bl. 398 en vg.

(2) Aanhangsel: "Over de goddelijke gratie" t. II, bl. 829, enz.

te weten : gewillige armoede, eeuwige zuiverheid en volkomene gehoorzaamheid.

A. Evangelische Raden zijn **deugden** : deugdelijke werken, die **niemand schuldig is te aanveerden** : die niemand, gelijk de geboden Gods, op zonde te onderhouden heeft, **maar die**, al zijn zij niet op zonde opgelegd, **nochtans** als allerbeste middelen om God volmaaktelijk te dienen en tot groote heiligeheid te komen **van Christus** in het Evangelie **aangeprezen zijn**, en daarom *Evangelische Raden* genoemd worden, te weten : **gewillige armoede** : vrije afstanddoening van het bezit of ten minste van het vrij gebruik zijner tijdelijke goederen; **eeuwige zuiverheid** : levens-lange onthouding, niet alleen van alle onzuivere lusten, maar ook van het Huwelijk; **volkomene gehoorzaamheid** : verzaking aan eigenen wil, om onder eenen overste die Gods plaats bekleedt, den goddelijken wil te volbrengen.

De Evangelische Raden verschillen hierdoor van de geho-dene goede werken, dat niemand schuldig is ze te onderhouden; en van de andere goede werken, dat zij van Christus zonderling aangeprezen zijn. Dit heeft Christus gedaan, eenszijds omdat de Evangelische Raden van den mensch verwijderen al wat hem belet veel op God te denken, namelijk de tijdelijke goederen, de zinnelijke lusten, de familiezorgen en de ongeregeldheid van den wil; anderszijds omdat zij eene offerande uitmaken waarin de mensch, zooveel hij kan, aan God opdraagt al wat hij bezit, namelijk, het zielsgenot dat in de verhevenheid en de onafhankelijkheid bestaat, de zin-nelijke lusten en de tijdelijke goederen. (1)

4. V. *Is het goed zich zelven tot Evangelische Raden te verbinden door beloften?*

A. Het is zeer goed, als het met rijpen raad en volle vrijheid geschiedt.

(1) Zie onze « Tafel van de verdeeling der plichten » III.

V. Is het goed de Evangelische Raden niet alleen te volgen, maar er zich zelven door beloften toe te verbinden (23^e les, 8^e v.)?

A. **Het is** niet enkel eenigszins, maar **zeer goed**: zeer volmaakt, als het geschiedt 1° **met rijpen raad**: niet alleen-lijk met *raad*, maar met *rijpen raad*, d. i. nadat men de zaak lang overdacht en allerbest verstaan en er van andere wijze personen raad toe ontvangen heeft; en 2° **met volle vrijheid** of zonder eenigen dwang of vrees; want anders zou men zich in 't gevaar stellen van die beloften te breken, en van er zoo, in plaats van eenen middel van zaligheid, eene bron van verdief in te vinden.

Op de tweede plaats onder de goede werken komen de *Acht Zaligheden*.

5. V. Welke noemt men de *Acht Zaligheden*?

A. Eenige goede werken, voor dewelke Christus de eeuwige zaligheid beloofd heeft.

A. De Acht Zaligheden zijn, de Catechismus zegt niet **eenige deugden**, maar wel **eenige goede werken, voor dewelke Christus de eeuwige zaligheid beloofd heeft**: die, volgens Christus' belofte dit eigen hebben, dat zij met eene bijzondere zekerheid tot de zaligheid geleiden, en daarom *Zaligheden* genoemd worden.

6. V. Zeg de *Acht Zaligheden*.

- A. 1. Zalig zijn zij, die arm van geest zijn; want het rijk der hemelen behoort hun toe.
2. Zalig zijn de zachtmoedigen; want zij zullen de aarde bezitten.
3. Zalig zijn zij, die droevig zijn; want zij zullen getroost worden.
4. Zalig zijn zij, die honger en dorst hebben naar de rechtveerdigheid; want zij zullen verzaad worden.

5. Zalig zijn de bermhertigen; want zij zullen bermhertigheid verwerven.
6. Zalig zijn zij, die zuiver van hert zijn; want zij zullen God zien.
7. Zalig zijn de vreedzamen; want zij zullen kinderen Gods genoemd worden.
8. Zalig zijn zij, die vervolging lijden om de rechtveerdigheid; want het rijk der hemelen behoort hun toe.

A. 1. **Zalig zijn zij die arm van geest zijn**: die met den geest, met den wil niet verkleefd zijn aan de rijkdommen; arm van geest zijn dus : a) degenen die, om zich op de volmaaktheid toe te leggen, belofte van armoede gedaan hebben; b) die metterdaad arm en behoeftig zijn, maar hunne armoede en behoeftigheid met volle onderwerping aan Gods wil dragen; c) die, de wereldsche goederen bezittende, er nochtans niet aan gehecht zijn en ze enkel voor het goed gebruiken; — **want het rijk der hemelen behoort hun toe**: want, in plaats van die tijdelijke goederen, zullen zij het hemelsch koninkrijk, de eeuwige rijkdommen ontvangen.

2. **Zalig zijn de zachtmoeidigen**: die zich niet wreken, niet zoeken over anderen te heerschen; **want zij zullen de aarde bezitten**: want, in plaats van de heerschappij over deze aarde, zullen zij de heerschappij bekomen over de vernieuwde aarde, die na het Laatste Oordeel zal ontstaan en, door hare glorierijke schoonheid, dienen zal om de Heiligen, ook volgens het lichaam, gelukkig te maken.

3. **Zalig zijn zij die droevig zijn**: die de aardsche wellusten, alle op de onkuischheid en de gulzigheid uitkomende, niet naloopen en zoo, in de oogen der wereldschen, droevig schijnen te wezen; **want zij zullen getroost worden**: want, voor hunne verstervingen, zullen zij den hemelschen troost genieten, die noch met geschrei noch geklaag zal gemengd zijn.

4. **Zalig zijn zij die honger en dorst hebben naar de**

rechtveerdigheid : die niet traag zijn in den dienst van God, maar eene vurige begeerte hebben van God wel te dienen; **want zij zullen verzaad worden** : want er zal in den hemel ten geheele aan hunne begeerte voldaan worden.

5. **Zalig zijn de bermhertigen** : die deel nemen in 't lijden van den naaste en hem trachten behulpzaam te wezen; **want zij zullen bermhertigheid verwerven** : volle vergiffenis hunner zonden en schulden ontvangen, en den hemel bekomen.

6. **Zalig zijn zij die zuiver van hert zijn** : die vrij zijn van alle zonde; **want**, omdat hunne oog niet door de zonde beneveld is, **zullen zij God zien** of aanschijn aan aanschijn in den hemel aanschouwen.

7. **Zalig zijn de vreedzamen** : die zich met hunne beleedigers verzoenen, die vijanden trachten overeen te brengen, of zondaars (Gods vijanden) zoeken te bekeeren; **want zij zullen kinderen Gods**, die de vredzaamheid zelve is, **genoemd worden** en zijn, en daarom de erfenis van Gods kinderen of den hemel verkrijgen.

8. **Zalig zijn zij die vervolging lijden om de rechtveerdigheid** : die door de goddeloozen en de boozien om hun Geloof of heilig leven gehaat, gelasterd, verdrukt, gedood worden, en dit met verduldigheid verdragen of ondergaan; **want het rijk der hemelen behoort hun toe** : want om dien smaad en die verdrukking zullen zij in den hemel als koningen in de grootste eer en glorie zetelen.

De Acht Zaligheden, men zal het reeds opgemerkt hebben, stellen den hemelschen loon op verschillendewijzen voor; iedermaal op de wijze die met het te beloonen werk overeenkomt. — Hoe de Acht Zaligheden tegenovergesteld zijn aan de Zeven Hoofdzonden, toont onze Tafel van de *verdeeling der plichten*.

7. V. *Wat profijt doen ons de goede werken?*

- A. Ten eerste, zij leggen de schulden of de penitentie af; ten tweede, zij verwerven vergiffenis van dagelijksche zonden; ten derde, zij verkrijgen de goddelijke gratie; ten vierde, zij verdienen den eeuwigen loon.

V. Wat goede werken zijn, hebben wij in de 14^e les. v. 3, geleerd.

A. De goede werken doen ons vierderlei profijt :

Ten eerste, zij leggen de schulden of de penitentie af : zij nemen weg, of ten minste verkorten of verminderen de tijdelijke pijnen die men voor reeds vergevane zonden nog schuldig is te lijden.

Ten tweede, zij verwerven vergiffenis van dage-lijksche zonden. (14^e les, a. 3.)

Ten derde, zij verkrijgen de goddelijke gratie : zijn zij van eenen zondaar gedaan, zij bewegen God om hem de gratie van bekeering te vergunnen, en gaan zij bij hem met eene volmaakte liefde tot God of met een volmaakt berouw gepaard, zij bekomen hem de vergiffenis zijner doodzonden en de heiligmakende gratie; zijn zij integendeel van eenen rechtveerdige gedaan, zij verdienen vermeerdering van de heiligmakende gratie en recht tot dadelijke gratien.

Ten vierde, zij verdienen den eeuwigen loon : het geluk des hemels, en dat in de mate der heiligmakende gratie die men bezit.

Om ons deze profijten te doen, moeten de goede werken geschieden : 1° in staat van gratie, behalve waar het de gunst tot bekeering geldt, of de vergiffenis der zonden : wie in vijandschap met God leeft, kan immers op geener wijze de andere voordeelen verwerven: — 2° om eene reden die het Geloof aangaat; anders verstaat men niet hoe zij bovennatuurlijk zouden wezen (14^e les, a. 3, letter B.). De gelovigen, die een godsdienstig einde voor oogen hebben, handelen meest altijd uit Geloof, daar hunne geheele godsdienstige kennis ontleend is aan den Catechismus, die het kort begrip is des Geloofs.

8. *V. Is God ons iets schuldig voor onze goede werken?*

A. Volgens zijne belofte is Hij ons schuldig den eeuwigen loon en de glorie des hemels.

V. Is God uit rechtveerdigheid gehouden, ons voor onze goede werken al die profijten of eenige daarvan te geven;

ofwel is Hij daartoe slechts *uit betamelijkheid*, ofwel *in 't geheel niet verplicht?*

A. **Volgens** (wegen) **zijne belofte**, die Hij in zijne Veropenbaring gedaan heeft en die schuld maakt, **is Hij ons uit rechtveerdigheid schuldig den eeuwigen loon en de glorie des hemels**, alsook de vermeerdering van de heiligmakende gratie, daar deze de middel is om de glorie des hemels te bekomen. Zonder **zijne belofte** moest God ons wel eenigen bovennatuurlijken loon vergunnen, maar niet het overgroot geluk des hemels. De overige profijten hierboven gemeld en andere geestelijke goederen kunnen onze goede werken slechts *uit betamelijkheid* verdienen, of enkel door hunne smeekende en voldoende kracht verwerven.

9. *V. Waaruit hebben onze werken de kracht om den hemel te verdienen?*

A. Uit de verdiensten van Jezus Christus en de goddelijke beloften.

V. Hebben onze goede werken die in staat van gratie en geest van Geloof gedaan zijn, de kracht om den hemel te verdienen uit hun eigen zelen, uit de weerdigheid der menschelijke natuur, ofwel uit eene andere oorzaak, en zoo ja, uit welke? — Men merke hier aan, dat de weerdigheid die een goed werk, ter iemands eer gedaan, bezit om loon te ontvangen, *verdienstelijkhed* genoemd wordt; en dat een goed werk op *twee* manieren verdienstelijk kan wezen, namelijk : uit *rechtveerdigheid* of uit *betamelijkheid*, volgens dat de rechtveerdigheid of slechts de betamelijkheid vereischt, dat de loon worde gegeven.

A. Zij hebben die kracht 1° **uit de verdiensten van Jezus Christus**, waardoor wij de bovennatuurlijke hoedanigheden en krachten krijgen die onze goede werken van een bovennatuurlijken loon weerdig maken; 2° **uit de goddelijke beloften**, die bepalen tot welken bovennatuurlijken loon wij recht hebben. Zonder Jezus' verdiensten zouden onze goede werken geenszins een bovennatuurlijken loon verdienen; zonder de goddelijke beloften zouden zij niet bepaaldelijk den hemel verdienen (A. 8). Wanneer eene van deze twee

voorwaarden ontbreekt, kan er geene verdienste uit *rechtveerdigheid* bestaan, maar wel nog verdienste uit *betamelijkheid* zijn, en deze zal zelfs onfaalbaar wezen, indien er voor het verdienstelijk werk eene goddelijke belofte bestaat: niemand kan b. v. uit rechtveerdigheid de vergiffenis zijner doodzonden verdienen; want de werken van eenen mensch die de vijand van God is, kunnen geen recht geven op goddelijken loon, maar, heeft men door de gratie Gods een volmaakt berouw verwekt en zich zoo van den staat van doodzonde bekeerd, dan verdient men uit betamelijkheid vergiffenis zijner zonden, en men zal die onfaalbaar bekomen, daar God ze voor zulk werk beloofd heeft.

Met goede werken te doen voor den naaste kunnen wij voor hem dezelfde goederen verdienen als voor ons zelven, maar enkel uit betamelijkheid, vermits God ons desaangaande geene belofte gedaan heeft. Wij kunnen Hem zelfs op die wijze de eerste gratie verdienen, hetgeen wij voor ons zelven niet vermogen, daar onze natuurlijke werken de kracht niet hebben om een bovennatuurlijken loon te verwerven. Het spreekt vanzelf dat wij de anderen ook door de smeeckende en door de voldoende kracht onzer goede werken ter hulpe kunnen komen.

10. V. Welke zijn de Vruchten des Heiligen Geestes?

A. Deze twaalf, die de H. Geest, in ons komende, uitwerkt; te weten : liefde, blijdschap, vrede, verduldigheid, goedertierenheid, goedheid, lankmoedigheid, zachtmoeidigheid, getrouwigheid, zeegbaarheid, eerbaarheid, reinigheid.

V. Om reden hunner overeenkomsten met de vruchten van den boom, heet men **Vruchten van den H. Geest** de goede werken welke de laatste voortbrengselen zijn van de geheele werken des H. Geestes in onze ziel, en die tevens, omdat zij het slot zijn eener geheele werking, eene zekere zoetigheid en aangenaamheid hebben en een klaar bewijs geven van inwendige vruchtbaarheid. Men zegt vruchten niet van *God*, maar van den *H. Geest*, omdat de gratie die onze

ziel vruchtbaar maakt, alhoewel zij van de drij Goddelijke Personen gegeven wordt, toch den H. Geest zonderling wordt toegeschreven.

A. De vruchten die de H. Geest, in ons komende, uit-werkt, zijn deze twaalf: op de eerste plaats komt nood-zakelijk liefde voor God; uit liefde vloeit blijdschap, vermits men gelukkig is vereenigd te zijn met iemand dien men bemint; tot volmaking van liefde en blijdschap is vrede noodig, en, tot behoud van vrede, verduldigheid, waardoor men met onderwerping het overkomend kwaad lijdt, en lankmoedigheid, waardoor men met onderwerping den uitstel der goddelijke hulp of belooning verdraagt: deze vijf werken hebben rechtstreeks betrekking op God en zijn vereischt om Hem volmaaktelijk te dienen; — de vier volgende volmaken ons gedrag jegens den naaste: goedheid, waardoor wij hem goed willen; goedertierenheid, waardoor wij hem goed doen; zachtmoeidigheid, waardoor wij zacht met hem omgaan en ons op hem niet wreken, als hij ons kwaad gedaan heeft; getrouwigheid, waardoor wij nooit hem bedriegen: — blijven de drij laatste vruchten, die volmaaktelijk ons gedrag jegens ons zelven regelen: zeegbaarheid, die belet in levenswijze, versieren van persoon en woonst, in spreken en handelen de palen te buiten te gaan ons door staat, omstandigheden en rechte rede gesteld; eerbaarheid, die doet vermijden alles wat aanlokkt tot de wellusten van onkuischheid of tot die van eten of drinken oft tot andere zinnelijke genoegten welke tot die eerste leiden; reinigheid, die alle ongeoorloofde vleeschelijke wellusten doet vluchten.

VRAGEN.

Waarvan spreekt deze les? — Hoe wordt zij verdeeld? — Wat bevat ieder van die deelen?

1. Zeg wat er tot eene deugd vereischt is. — Leg al die vereischen uit. — Zeg waarom een goed werk, de behendigheid des lichaams tot een zeker werk, de wetenschap of de kunst geene eigenlijke deugden zijn, en waarom, b. v. de gehoorzaamheid eene deugd is. — Hoe worden de deugden eerst en vooral verdeeld?

2. Hoe worden de bovennatuurlijke deugden verdeeld? — Welke deugden zijn goddelijke deugden? — Zeg, met den Catechismus, om hoeveel en om welke redenen deze deugden zoo genoemd

worden. — Leg ze uit. — Onder welk opzicht zijn zij dus goddelijk? — Welke zijn de ingestorte zedelijke hoofddeugden? — Waarom worden zij *zedelijke* deugden genoemd? — Hoe verschillen zij van de *goddelijke* deugden? — Hoe zijn zij met de goddelijke deugden verbonden? — Hoe zijn de bovennatuurlijke deugden met de heiligmakende gratie verbonden? — Hoe worden zij ontvangen en vermeerderd, en waarom? — Hoe worden zij verloren?

3. Zeg, met den Catechismus, tot welke algemeene klasse van zaken *de Evangelische Raden* behooren. — Leg het antwoord uit. — Wat is er, volgens den Catechismus, eigen aan? — Leg de woorden van den Catechismus uit. — Geef rekenschap van den naam *Evangelische Raden*. — Noem de Evangelische Raden. — Leg ze uit. — Hoe verschillen de Evangelische Raden van de gebodene, en van de andere vrije goede werken? — Waarom zijn de Evangelische Raden door Christus op eene bijzondere wijze aangeraden?

4. Geef den zin der vraag : *Is het goed zich zelven tot Evangelische Raden te verbinden door beloften?* — Welke voorwaarden zijn, volgens den Catechismus, vereischt, opdat het goed zou wezen zich tot die Raden door beloften te verbinden? — Leg die voorwaarden uit. — Geef er de reden van.

5. Zeg, met den Catechismus, tot welke algemeene klasse van zaken *de Acht Zaligheden* behooren. — Leg het antwoord uit. — Wat is er, volgens den Catechismus, eigen aan? — Verklaar uw antwoord. — Geef de reden van den naam *Zaligheden*.

6. Leg ieder van de Acht Zaligheden uit. — Wat is er in de Acht Zaligheden te bemerken, nopens de manier waarop het geluk des hemels uitgedrukt wordt?

7. Wat verstaat men door *goede werken* in de vraag : *wat profijt doen ons de goede werken?* — Zeg, met den Catechismus, hoeveel profijten de goede werken ons geven en welke het zijn. — Leg ieder van die profijten uit. — Welke voorwaarden zijn er vereischt, opdat de goede werken die profijten zouden voortbrengen? — Geef er de reden van. — Wanneer handelen de geloovigen gewoonlijk uit geest van Geloof? — Geef er rekenschap van.

8. Verklaar de vraag : *Is God ons iets schuldig voor onze goede werken?* — Zeg, met den Catechismus, wat Hij ons voor die goede werken moet geven; hoe Hij gehouden is het te geven, en uit welken hoofde Hij daartoe gehouden is. — Leg het antwoord uit. — Welke is de rede dezer verplichting? — Hoe verkrijgen wij de andere profijten der goede werken hierboven gemeld?

9. Geef den zin der vraag : *Waarruit hebben onze werken de kracht om den hemel te verdienien?* — Zeg, met den Catechismus, uit hoeveel en uit welke bronnen zij die kracht hebben. — Leg ze

uit. — Geef rekenschap van het antwoord. — Is er in onze werken volstrekt geene verdienstelijkheid meer, als er eene van de gezegde voorwaarden ontbreekt? — Wat kunnen wij voor den naaste verdienen, door goede werken voor hem gedaan; en hoe kunnen wij dat voor hem verdienen.

10. Wat verstaat men door Vruchten van den H. Geest? — Geef rekenschap van dien naam. — Hoe kunnen zij verdeeld worden? — Hoeveel Vruchten van den H. Geest noemt de Catechismus? — Leg ze alle uit.

VEERTIGSTE LES.

Van de werken van bermhertigheid.

1º Natuur der werken van bermhertigheid.	V. 1. Wat zijn werken van bermhertigheid?
Lichame- lijke wer- ken van bermhertig- heid.	a) Getal en naam. b) Verplichting. c) Verdienste- lijkhed.
	V. 2. Hoeveel lichameijke werken der bermhertig- heid zijn er? V. 3. Is men somtijds schul- dig arme mensen aal- moezen te geven?
	V. 4. Wanneer zijn de werken van bermhertig- heid allermeest ver- dienstig? V. 5. Wat loon mag men verwachten voor de wer- ken der bermhertigheid?
	d) Uitlegging over het 7de werk.
	V. 6. Waarom worden de lichamen der Christenen in de kerken of op gewij- de plaatsen begraven?
Geestelijke werken van bermhertig- heid.	a) Getal en naam. b) Uitlegging over eenige van die wer- ken.
Zalig zijn de bermhertigen, want zij zullen bermhertigheid verwerven. (5de zaligh.)	V. 7. Welke zijn de gees- telijke werken der berm- hertigheid? V. 8. Wien staat het meest toe de zondaars te sraf- fen en te onderwijzen? V. 9. Voor wie zullen wij bidden? V. 10. Wat ongelijk moe- ten wij uit bermhertig- heid vergeven?

1. *V. Wat zijn werken van bermhertigheid?*

- A. Deugden, door welke wij andere mensen in hunnen lichamelijken of geestelijken nood uit bermhertigheid bijstaan.

A. Werken van bermhertigheid zijn **deugden**: deugdelijke werken **door welke wij — andere mensen**: alle mensen die onze naaste zijn, behalve de Heiligen, die van ons geenen bijstand noodig hebben noch kunnen ontvangen, **in hunnen lichamelijken of geestelijken nood**: als zij in hunne tijdelijke goederen of in de zaken hunner zaligheid lijden of op het punt zijn te lijden, en daarbij zich zelven niet kunnen helpen of dit enkel met groote moeite vermogen — **uit bermhertigheid**: niet of ten minste niet enkel uit rechtveerdigheid, d. i. om hun *het hunne* te geven, maar uit medelijden, uit meedoogende liefde, omdat wij hun lijden als het onze aanzien, **bijstaan**: helpen en ondersteunen.

Hieruit volgt dat er *twoe* soorten van werken van bermhertigheid te onderscheiden zijn : de *lichamelijke* en de *geestelijke*.

2. *V. Hoeveel lichamelijke werken der bermhertigheid zijn er?*

- A. Zeven, te weten : 1. De hongerigen spijzen.
2. De dorstigen laven. 3. De naakten kleeden.
4. De vreemdelingen herbergen. 5. De zieken bezoeken. 6. De gevangenen verlossen. 7. De dooden begraven.

A. Er zijn zeven lichamelijke werken van bermhertigheid :
1. **De hongerigen spijzen** : voedsel verschaffen aan wie dit ontbreekt.

2. **De dorstigen laven** : drank geven aan de armen of zieken die door den dorst beproefd worden.

3. **De naakten kleeden** : kleederen, deksel, allerhande middelen van verwarming en beschutting bezorgen aan

degenen die zich niet behoorlijk kunnen kleeden, of zich tegen de warmte, de koude of de natheid niet kunnen beschutten.

4. **De vreemdelingen herbergen** : de brave reizigers eene schuilplaats; die zonder ambt of plaats zijn een bestaan verschaffen.

5. **De zieken bezoeken** : de arme of rijke zieken bijstaan, oppassen, troosten en opwekken, alsook de blinden, kreupelen en stommen ondersteunen en helpen.

6. **De gevangenen verlossen** : die om het Geloof of om eene andere onrechtveerdige reden gestraft, vervolgd of verdrukt worden, door allerhande middelen trachten te verlossen, te verdedigen en te beschermen.

7. **De dooden begraven** : de lichamen der afgestorvenen gaan groeten of bewaken, voor hunne begrafing zorgen, hunne lijkdiensten bijwonen. Dit maakt een werk van bermhertigheid uit, al zijn de doode lichamen onze naaste niet, omdat de overledenen nog op aarde leven door hunne faam, en dus de eer, hun lichaam bewezen, hen zullen aangaat; ook omdat hun lichaam bij de verrijzenis opnieuw met hunne ziel zal vereenigd worden.

3. *V. Is men somtijds schuldig arme menschen aalmoesen te geven?*

A. Ja, als zij in den uitersten of in grooten nood zijn, en wij hen helpen kunnen.

V. Is men soms op zonde verplicht arme mensen aalmoesen te geven, of lijdende mensen door eenig lichamelijk werk van bermhertigheid bij te staan en te helpen? — Al de werken van bermhertigheid kunnen onder den naam van *aalmoes* verstaan worden, daar de aalmoes altijd tot een van die werken dient.

A. **Ja**, wij zijn daartoe op zonde uit bermhertigheid verplicht, als deze *twoe* voorwaarden te zamen vervuld zijn:

1° **Als zij** (de armen, de noodlijdenden) **in den uitersten nood zijn** : als zij, zonder onze hulp, in gevaar zijn van te sterven of van een verlies te ondergaan dat met de dood kan vergeleken worden; **of als zij in grooten nood zijn** : als zij,

zonder onze hulp, misschien van gebrek zouden sterven, of ten minste in hunne eer of faam of in hunne tijdelijke goederen merkelijk lijden;

2º **En wij hen helpen kunnen** : in 't bezit zijn van goederen waarmede wij hen helpen kunnen en helpen moeten.

Als de naaste *in den uitersten nood* is, dan moeten wij tot zijnen onderstand de goederen gebruiken die wij niet noodig hebben om ons eigen leven of dat onzer nabestaanden te onderhouden; als hij enkel *in grooten nood* verkeert, moeten wij te dien einde zeker de goederen besteden die wij tot het onderhouden van onzen staat niet van doen hebben, en waarschijnlijk ook, ten minste in zekere mate, dezulke die wij daartoe kunnen gebruiken, maar strikt genomen ook kunnen missen; dat vereischt immers de orde in de samenleving. Zelfs schijnt het zeker dat wij op zonde verplicht zijn aalmoesen te geven, van hetgeen niet dient tot het onderhouden van onzen staat, niet aan alle, maar toch aan eenige armen die *in gewoonden nood* zijn of in dien nood waarin al de armen zich gewoonlijk bevinden; want, deden wij het niet, zij zouden welhaast in grooten nood vallen. — In geen geval echter zijn wij gehouden buitengewoon groote middels te gebruiken om den naaste bij te staan, want dit zou de orde storen.

Men bemerke wel dat wij, in een werk van bermhertigheid, eene aalmoes van het *onze* aan den evennaaste geven, terwijl wij, in een werk van rechtveerdigheid, hem *het zijne* ter hand stellen; en dat zoo de onrechtveerdigheid ons altijd tot restitutie verplicht, aangezien eenieder altijd en overal recht heeft op *het zijne*, terwijl de onbermhartigheid zulk eene verplichting niet medebrengt, daar de aalmoes die wij geven, van *het onze* is genomen, en er bijgevolg niemand buiten ons recht op heeft. De deugd van beleefdheid, van dankbaarheid, van mildheid en van waarachtigheid, ten minste als wij er door ons ambt of door een bijzonder contract niet toe verplicht zijn, en als wij door de leugentaal den evenmensch in zijne goederen niet hinderen, behoren tot de bermhertigheid, omdat wij daar van *het onze* geven.

4. V. Wanneer zijn de werken van bermhertigheid allermeest verdienstig?

A. Als zij geschieden aan arme mensen, alleenlijk uit liefde Gods of om Gods wil.

V. **Allermeest verdienstig** : aan God bijzonder behaaglijk en in zijne oogen meest loon weerdig.

A. De werken van bermhertigheid zijn allermeest verdienstig, als deze *twee* voorwaarden volbracht zijn : **als zij geschieden** :

1º **Aan arme mensen** : aan mensen die op aarde geen gezag hebben; want, hoe lager de persoon die men helpt, hoe meer men zich vernedert om hem te helpen.

2º **En alleenlijk uit liefde Gods of om Gods wil** : als zij eerst en vooral gedaan worden om God onze liefde te betuigen met de mensen, die *zijne* geliefkoosde schepselen en aangenomene kinderen zijn, uit liefde tot Hem goed te doen; immers de liefde tot God is het volmaaktste van geheel den Godsdienst, en een werk van bermhertigheid moet, om volmaakt te zijn, noodzakelijk uit de liefde voortkomen, dewijl de bermhertigheid onmiddellijk van de liefde afstamt.

5. *V. Wat loon mag men verwachten voor de werken der bermhertigheid?*

A. Den eeuwigen loon, dien Christus in de tegenwoordigheid van alle mensen in het Laatste Oordeel zal geven.

A. Men mag voor de werken van bermhertigheid verwachten **den eeuwigen loon** des hemels, **dien Christus**, na hem eerst, in 't Bijzonder Oordeel, alleen aan de ziel geschenken te hebben, **in de tegenwoordigheid van alle mensen in het Laatste Oordeel** aan ziel en lichaam **zal geven**. Het spreekt van zelf dat men voor deze werken ook al de andere profijten der goede werken mag verwachten; want die alle zijn in den hemelschen loon besloten als een deel in zijn geheel. De Catechismus spreekt van het geven van den eeuwigen loon in het Laatste Oordeel, omdat Christus, van de bermhertigheidswerken handelende, uitdrukkelijk beloofd heeft ze daar zonderling te-loven.

6. *V. Waarom worden de lichamen der Christenen in de kerken of op gewijde plaatsen begraven?*

A. Ten eerste, omdat die plaatsen betere gelegenheid aan de levenden geven om voor hen te bidden; ten tweede; omdat zij deelachtig worden van de gebeden en de Missen die daar geschieden; ten derde, omdat zij geholpen worden door de gebeden der Heiligen die daar geëerd worden; ten vierde, omdat zij deelachtig worden van de zegening der plaatsen.

V. Waarom worden de lichamen der Christenen in de kerken, gelijk het eertijds veel gebeurde, of op gewijde plaatsen, namelijk, op gewijde kerkhoven, begraven?

A. **Ten eerste, omdat die plaatsen betere gelegenheid aan de levenden geven om voor hen te bidden:** omdat de geloovigen dikwijls naar die plaatsen gaan en daar, bij het zien van de grafsteden hunner broeders, natuurlijk opgewekt worden om voor hen te bidden.

Ten tweede, omdat zij deelachtig worden van de kerkelijke gebeden en de Missen die daar geschieden, aangezien al die gebeden en Missen altijd eene bijzondere smeeking bevatten voor de overledenen, welke smeeking voorzeker eerst en vooral geldt voor degenen die daar begraven liggen.

Ten derde, omdat zij geholpen worden door de gebeden der Heiligen die daar geëerd worden; want het is natuurlijk dat die Heiligen de aldaar begraven afgestorvenen rechtstreeks door hunne gebeden helpen, en ook dat zij aan de levenden de gratie bekomen om er veel voor te bidden.

Ten vierde, omdat zij deelachtig worden van de zegening der plaatsen : omdat de gebeden die in de wijding der kerken of kerkhoven voor hen gestort zijn, hun toegepast worden.

7. *V. Welke zijn de geestelijke werken der bermhertigheid?*

A. Deze zeven : 1. De zondaars straffen. 2. De onwetenden leeren. 3. Voor de zaligheid des naasten bidden. 4. De twijfelachtigen goeden raad geven. 5. De bedroefden vertroosten. 6. Het onrecht verduldig lijden. 7. Hetgeen tegen ons misdaan is, vergeven.

A. De geestelijke werken van bermhertigheid zijn **deze zeven** :

1. **De zondaars straffen** : de zondaars door straf of berisping tot bekeering brengen; die in gevaar zijn van te zondigen op dezelfde wijze daarvan wederhouden.

2. **De onwetenden leeren** : die in het Geloof niet genoeg onderwezen zijn, aanleeren wat zij moeten weten of doen om zalig te worden.

3. **Voor de zaligheid des naasten bidden** : voor den naaste van God vragen al wat hem ter zaligheid kan dienstig zijn, zoals vergiffenis zijner zonden, gratie om wel te leven, kwijtschelding der tijdelijke pijn-en, enz.

4. **De twijfelachtigen goeden raad geven** : wien, om de zonde te vluchten, om het goed te doen, om eenen staat te kiezen, goede raad noodig of nuttig is, door goeden raad hulp bieden.

5. **De bedroefden vertroosten** : die om eenig ongeluk of eenige moeilijkheid bedroefd zijn, opbeuren, moed in 't herte storten, opdat zij hunne pijnen met onderwerping aan God en tot uitboeting hunner zonden kloekmoedig zouden verdragen.

6. **Het onrecht of het kwaad dat men ons aandoet, verduldig lijden** en zoo vrede stichten.

7. **Hetgeen tegen ons misdaan is, vergeven.** (25^e les 3^e v.)

Door het 2^e en 4^e werk helpen wij den naaste in de ellenden van het verstand; door het 1ste, 5^e, 6^e en 7^e in de ellenden van den wil, en door het 3^e bidden wij God om hulp, zoowel voor het verstand als voor den wil des naasten.

8. *V. Wien staat het meest toe de zondaars te straffen en te onderwijzen?*

A. Alle ouders, meesters en oversten, en degenen, die den last der zielen dragen.

V. Wie zijn eerst en vooral verplicht de zondaars te straffen en te onderwijzen?

A. Daartoe zijn meest verplicht **alle ouders** ten opzichte hunner kinderen, alle **meesters'en oversten** ten opzichte hunner onderdanen, **en degenen die den last der zielen dragen**: die in de H. Kerk aangesteld zijn om voor de zaligheid onzer zielen te zorgen, te weten, de Paus, de bisschoppen, de pastoors en de priesters die van den bisschop gezonden zijn om de geloovigten de middelen van zaligheid te verschaffen: deze allen zijn daartoe verplicht, niet alleenlijk uit liefde, maar ook uit hoofde van hun ambt.

De andere personen zijn soms uit liefde verplicht den zondaar te berispen, namelijk, wanneer 1° de zaak gewichtig is; — 2° de zondaar berisping noodig heeft tot zijne bekeering, door anderen niet zal berispt worden, door de berisping niet dieper in de zonde zal vallen, maar integendeel zich waarschijnlijk zal bekeeren, — en 3° de berisping tevens zonder te groote moeite kan gedaan worden. Ontbreekt één van deze voorwaarden, dan is de berisping niet geboden. — Als men berispt, moet men het eerst doen in 't geheim; daarna, indien de zondaar niet wil luisteren, met een of twee getuigen, en slechts de derde maal behoort men de zaak aan de overheid te verklaren.

9. *V. Voor wie zullen wij bidden?*

A. Voor alle mensen, die tot de eeuwige zaligheid kunnen komen, hetzij dat ze nog leven, of dat ze overleden zijn.

V. Voor wie behooren wij te bidden?

A. Niet voor de Engelen, die niets meer kunnen bekomen boven hetgeen zij bezitten; noch voor de Heiligen, wier

geluk niet meer kan vermeerderd worden; noch voor de verdoemden, die onwederroepelijk veroordeeld zijn; maar voor alle mensen die tot de eeuwige zaligheid kunnen komen, hetzij dat ze nog leven hier op aarde, of dat ze overleden zijn en in het vagevuur lijden; want deze allen kunnen door onze gebeden geholpen worden.

10. V. *Wat ongelijk moeten wij uit bermhertigheid vergeven?*

A. Alle ongelijk, hoe groot het ook moge wezen, en hoe dikwijls het zoude mogen geschied zijn.

V. Wat ongelijk moeten wij, op zonde, uit hoofde der deugd van bermhertigheid vergeven? *Vergeven*, men neme dat wel in acht, bestaat niet in geene restitutie te eischen of in geene rechtverdedige straf van de overheid voor de misdaad te verzoeken, maar in allen vrijwilligen afkeer, haat en wraakzucht tegen degenen, die ons misdaan hebben, uit ons hert te verbannen.

A. Alle ongelijk, zonder ééne uitzondering, hoe groot, hoe zwaar, het ook moge wezen, en hoe dikwijls het zoude mogen geschied zijn: dus, noch de buitengewone zwaarte, noch de menigvuldigheid der misdaden, niets kan ons verontschuldigen van het ons aangedaan ongelijk te vergiven.

VRAGEN.

Wat bevat deze les? — Geef hare algemeene verdeeling. — Geef de onderverdeeling der hoofddeelen. — Zeg wat ieder dezer onderverdelingen bevat.

1. Tot welke algemeene klasse van zaken behooren de werken van bermhertigheid? — Leg dat uit. — Zeg, met den Catechismus, wat wij door die werken van bermhertigheid doen, en aan wie, wanneer en om welke reden wij dat doen. — Leg uw antwoord uit.

2. Hoe worden de werken van bermhertigheid verdeeld? — Noem de lichamelijke werken van bermhertigheid, en leg ze uit. — Hoe is het begraven der dooden een waar werk van bermhertigheid?

3. Verklaar de vraag: *Is men somtijds schuldig arme mensen aalmoezen te geven?* — Hoe kunnen al de lichamelijke werken van

bermhertigheid onder den naam van aalmoes verstaan worden? — Zijn wij ooit op zonde verplicht aalmoeken aan de armen te geven? — Zeg, met den Catechismus, wat er vereischt is, opdat wij daartoe zouden verplicht zijn. — Leg dat uit. — Welke goederen moeten wij besteden om de armen, die in den uitersten of in groten nood zijn, bij te staan; en waarom? — Zeg welke verplichting wij voorzeker schijnen te hebben jegens de armen die in gewonen nood zijn. — Geef er de reden van. — Moeten wij ooit buitengewoon groote middelen gebruiken om den naaste te helpen? — Geef er de reden van. — Stel het verschil voor dat er tusschen een werk van bermhertigheid en een werk van rechtveerdigheid bestaat.

4. Geef den zin der vraag : *Wanneer zijn de werken van bermhertigheid allermeest verdienstig?* — Zeg, met den Catechismus, wat er vereischt is, opdat deze werken allermeest verdienstig zouden zijn. — Leg het uit, en geef er de reden van.

5. Zeg, met den Catechismus, welken loon wij voor de werken van bermhertigheid zullen ontvangen. — Leg het antwoord uit. — Wat zegt de Catechismus van dien loon? — Leg de woorden van den Catechismus uit. — Waarom zegt de Catechismus dat van dien loon?

6. Verklaar de vraag : *Waarom worden de lichamen der Christenen in de kerken of op gewijde plaatsen begraven?* — Om hoeveel en om welke redenen worden de lichamen der Christenen in de kerken of op gewijde plaatsen begraven? — Leg die redenen uit.

7. Noem de geestelijke werken van bermhertigheid, en leg ze uit.

8. Geef den zin der vraag : *Wien staat het meest toe de zondaars te straffen en te onderwijzen?* — Wie zijn, volgens den Catechismus, daartoe meest gehouden? — Verklaar uw antwoord. — Hoe zijn deze allen daartoe verplicht? — Zijn de andere mensen soms verplicht de zondaars te berispen? — Wanneer? — Hoe moet men de berispeling doen?

9. Verklaar de vraag : *Voor wie zullen wij bidden?* — Voor welke klasse van redelijke schepselen behooren wij, volgens den Catechismus, te bidden? — Voor welke personen van die klasse behooren wij, volgens den Catechismus, te bidden? — Leg het antwoord uit. — Geef er de reden van.

10. Verklaar de vraag : *Wat ongelijk moeten wij uit bermhertigheid vergeven?* — Zeg, volgens den Catechismus, in één woord, wat ongelijk wij moeten vergeven. — Bewijs uit den Catechismus, dat er aan dien regel geene uitzondering is.

EEN EN VEERTIGSTE LES.

Van de Vier Uitersten.

De Uitersten des menschen.	In 't algemeen.	1º Nut van de overweging der Uitersten.	V. 1. Welk is de beste middel om ons te verwekken tot haat der zonden en begeerte der deugden?
		2º Getal en naam.	V. 2. Hoeveel Uitersten des menschen zijn er?
		3º Wien zij toe- komen.	V. 3. Wien komen de Vier Uitersten toe?
		1º De Dood.	V. 4. Wat is er van de Dood te geloven?
		2º Het Oordeel.	V. 5. Wat zwarigheid heeft het Oordeel?
		3º De Hel.	V. 6. Wat zullen de verdoemde zie- len lijden in de Hel?
		4º De Hemel.	V. 7. Welke is de meeste blijdschap des Hemels? V. 8. Zullen alle Heiligen gelijk zijn in glorie? V. 9. Wat zullen de Zaligen behalve het opperste goed nog hebben? V. 10. Welke gaven zullen de licha- men der Zaligen hebben?

1. V. Welk is de beste middel om ons te verwekken tot haat der zonden en begeerte der deugden?
- A. Een aandachtig overdenken van de Uitersten des menschen.

V. Welk is de krachtigste middel om ons te bewegen tot haat der zonden en begeerte der deugden en zoo beide de deelen der Christelijke Rechtveerdigheid te volbrengen?

A. De krachtigste middel daartoe is — **een aandachtig** : een krachtig, zorgvuldig, levendig **overdenken** — van de **Uitersten des menschen** : van de zaken die den mensch overkomen bij het einde van zijn leven hier op aarde. Dat doet ons immers klaar begrijpen wat wij van dit aardsche leven moeten denken, welk ons einde is, hoe zorgvuldig wij het goed moeten doen en het kwaad vluchten om het eeuwig geluk te verwerven. Een mensch die gaat sterven, begrijpt ten klaarste de noodzakelijkheid van God wel te dienen, en de dwaasheid van dit niet te doen; want op het sterfbed eindigen de betooveringen en verleidingen der wereld. Hetzelfde natuurlijke zal plaats grijpen, als wij Onze Uitersten aandachtig overdenken.

2. V. Hoeveel Uitersten des menschen zijn er?

A. Vier, te weten : de Dood, het Oordeel, de Hel en de Hemelsche Glorie.

V. De Catechismus vraagt, **hoeveel Uitersten er zijn — des menschen** : van den mensch in 't bijzonder, en niet van geheel het menschelijk geslacht en van geheel de wereld; want deze hebben de volgende uitersten : het vergaan der wereld door het vuur, de verrijzenis, het Algemeen Oordeel en het daarop volgende eeuwig rijk van Christus.

A. Er zijn *vier* Uitersten des menschen, te weten :

1. **De Dood**, bestaande in de scheiding der ziel van het lichaam, waardoor dit van het leven beroofd wordt.

2. **Het Oordeel**, gelegen in het onderzoek dat God zal doen over al de goede en slechte werken van geheel ons leven, en in het vonnis dat Hij daarna over ons zal uitspreken. (10^e les, v. 5, 6, 8.)

3. **De Hel** of de plaats waar de verdoemden gestraft worden. Er zijn twee plaatsen in te onderscheiden : 1° de eigenlijke hel, waar de verdoemden het goddelijk aanschijn derven en daarenboven door het vuur gepijnigd worden; 2° het voor-

geborechte der hel, waar de kinderen die vóór de jaren van verstand zonder Doopsel sterven, enkel beroofd zijn van het goddelijk aanschijn. (9^e les, 2 v.)

4. **De Hemelsche Glorie** : de hemel of de plaats waar de gelukzaligen God zien. Onder dit Uiterste moet ook het *vagevuur* verstaan worden, dat eene inleidingsplaats tot den Hemel is. Vóór Christus' Hemelvaart kwam ook het *voorgeborchte der Oudvaders* (9^e les, v. 2), onder den naam van *Hemel*.

3. *V. Wien komen de vier uitersten toe?*

A. De Dood en het Oordeel aan alle menschen; de Hel aan degenen die in doodzonde sterven; de Hemelsche Glorie aan degenen die sterven in Gods gratie.

V. Komen deze Vier Uitersten alle of slechts eenige menschen over?

A. **De dood**, gelijk de ondervinding het getuigt; **en het Oordeel**, zoowel het Bijzonder als het Algemeen, komen toe **aan alle menschen** zonder uitzondering; nochtans twijfelen eenige godgeleerden, of de menschen die op het einde der wereld zullen leven, de Dood zullen ondergaan (10^e les, v. 7); **de eigenlijke Hel aan degenen die in dadelijke doodzonde**, en het *voorgeborchte* er van aan die vóór de jaren van verstand zonder Doopsel **sterven**; — **de Hemelsche Glorie aan degenen die in Gods gratie zóó sterven**, dat zij niets meer te betalen of te zuiveren hebben, en het *vagevuur* aan degenen die alleen met dagelijksche zonden of last van tijdelijke pijnen verscheiden. (15^e les.)

4. *V. Wat is er van de Dood te gelooven?*

A. Dat niemand, die geboren is, haar kan ontgaan, en daarenboven, dat zij ons kan overkomen, als wij het minst vreezen.

V. *Wat leert ons de goddelijke Veropenbaring nopens de Dood, en wat moeten wij dus van de Dood gelooven?*

A. Wij hebben van de Dood *twee* dingen te gelooven :

1º **Dat niemand — die geboren is** : die op aarde leeft,
haar kan ontgaan; want de Dood is een gevolg der erfzonde, die alle mensen aangeboren wordt. (A. 3.)

2º **Dat zij ons kan overkomen als wij het minst vreezen** : dat wij niet weten *wanneer*, noch *waar*, noch *hoe* wij zullen sterven. Christus heeft dikwijs gezegd dat de Dood zal komen gelijk een dief in den nacht, en de ondervinding leert dat vele mensen schielijk sterven, dat menigvuldige andere zich op hun sterfbed over het gevaar van hunnen staat bedriegen, en zoo sterven zonder het te weten. God heeft gewild dat de ure onzer Dood ons onbekend zou blijven : 1º om van het leven een waren tijd van beproeving te maken : wisten de mensen wanneer zij zullen sterven, zij zouden zich zonder vrees aan alle buitensporigheden kunnen overleven, in de verzekering van later toch tijd te hebben om boetveerdigheid te doen; — 2º om de orde in de samenleving te handhaven ; want, kende iedereen de ure zijner Dood, vele contracten waren onmogelijk en vele mensen lieten vóór hun einde allen moed vallen.

5. *Wat zwarigheid heeft het Oordeel?*

A. Ten eerste, dat eenigelijk daar zal moeten te voorschijn komen; ten tweede, dat de rechter onbeweeglijk zal wezen; ten derde, het vonnis onwederroepelijk.

V. Waarin is het Oordeel vervaarlijk ?

A. Het is vervaarlijk in *drie* opzichten :

Ten eerste, dat eenigelijk daar zal moeten te voorschijn komen : dat volstrekt niemand het kan ontgaan, en dat het zich zal uitstrekken over al onze zedelijke werken, hetzij goede of kwade;

Ten tweede, dat de rechter — onbeweeglijk zal wezen : volgens de strengste regels der rechtveerdigheid zal oordeelen, en dat ieder juist zal ontvangen volgens zijne verdiensten;

Ten derde, het vonnis onwederroepelijk : dat het

vonnis Gods, eens uitgesproken, in der eeuwigheid onveranderlijk, onverbrekelijk zal zijn.

6. *V. Wat zullen de verdoemde zielen lijden in de Hel?*

A. Ten eerste, de onbegrijpelijke zware berooving van het goddelijk aanschijn; ten tweede, de knaging van de conscientie; ten derde, het derven van al wat ze eenigszins zou mogen troosten; ten vierde, den brand van het smerend en onblusschelijc vuur; ten vijfde en bovenal, de ellendige eeuwigheid.

V. Welke pijnen zullen de zielen die om hunne dadelijke zonden verdoemd zijn, in de Hel te lijden hebben?

A. De verdoemde zielen zullen de *vijf* volgende pijnen ondergaan:

Ten eerste, de berooving van het goddelijk aanschijn, pijn die **onbegrijpelijk** of boven alle verstand **zwaar** zal wézen; want, door eene bijzondere verlichting huns verstands, zullen de verdoemden klaar begrijpen, wat groot geluk het is God aanschijn aan aanschijn te aanschouwen, en hoe dat geluk het hunne zou moeten wezen. Wij kunnen nu die pijn niet ten volle beseffen, dewijl de rede noch het Geloof er ons een klaar gedacht van geven.

Ten tweede, de knaging van de conscientie : de inwendige zelfverwijtting die de verdoemden van hun eigen geweten zullen te lijden hebben, bij de gedachte dat zij hun eeuwig geluk voor eene dwaze voldoening verbeurden, dat zij hunne zaligheid zoo gemakkelijk konden bekomen en nu voor eeuwig verloren zijn.

Ten derde, het derven van al wat ze eenigszins zou mogen troosten : de berooving van allen troost hetzij van God, van de Engelen, van de Heiligen, van de duiven of van hunne medeverdoemden; hetzij uit de vervulling van een hunner begeerten of uit de voldoening hunner zinnen na het

Laatste Oordeel. Hunne zinnen zullen dan integendeel ten uiterste gepijnigd worden : hunne oogen, door de duisternissen en de afschuwelijkheid der verdoemde lichamen, die vuiler zullen zijn dan het vuilste lijk ; hunne ooren, door het geschreeuw, het gehuil en het tandengeknars hunner lijdgenooten ; hun reuk, door de walgachtigste uitwasemingen ; hun smaak, door razenden honger en dorst ; hun gevoel, door allerhande kwellingen van het vuur en door berooving van alle rust.

Ten vierde, den brand van het smertend (allerpijnlijkste) **en onblusschelyk** (eewig) **vuur**, naar de gemeene leerling der Godgeleerden bestaande uit waarachtig, stoffelijk vuur dat, volgens het einde waar het toe dient, bijzondere hoedanigheden bezit, o. a. van onblusschelyk te zijn ; van te verbranden zonder te vernietigen ; van, door eene zonderlinge tusschenkomst Gods, zelfs een onstoffelijk wezen, de ziel van lichaam beroofd, te kunnen pijnigen.

Ten vijfde en bovenal, de ellendige eeuwigheid : de Catechismus heet deze pijn te recht de meeste ; immers, waar er geene hoop meer is, kan er geen troost meer wezen. De straf der doodzonde moet eeuwig zijn, omdat die zonde, ingezien het oneindig volmaakt wezen dat zij beleedigt, oneindig zwaar is en zoo eene straf vereischt, die ten minste eenigszins oneindig is ; welnu de eeuwigheid is de eenigste oneindigheid die in eene straf kan gevonden worden. Overigens, ware de Hel niet eeuwig, de wet Gods zou niet genoeg bekraftigd zijn, daar de mensch licht eene tijdelijke straf zou verachten. Eindelijk, zonder de eeuwigheid der Hel, ware de oneindige afstand, die tusschen het goed en het kwaad bestaat, tusschen den loon van het goed en de straf van het kwaad niet meer te vinden.

7. V. Welk is de meeste blijdschap des Hemels?

A. Het goddelijk aanschijn te aanschouwen, en in God alle goed te genieten.

V. **De meeste blijdschap** : het grootste goed, want men is blijde, als men het goed bezit dat men begeert.

A. Het meeste goed des Hemels bestaat in deze *twoee* dingen :

1º **In het goddelijk aanschijn te aanschouwen** : in God te zien, niet gelijk hier op aarde, alleen in zijne werken, maar aanschijn aan aanschijn, gelijk wij de mensen zien die bij ons zijn. Het aanschouwen van God geschiedt niet door de zintuigen, daar God een geest is: noch alleen door de natuurlijke krachten van het verstand, vermits deze daartoe volkomen onbekwaam zijn; maar door een bovennatuurlijk licht dat God aan het verstand der Heiligen toevoegt, en dat *licht der glorie* genoemd wordt, omdat het de oorsprong is van het geluk der Hemelsche Glorie.

2º **En in God alle goed te genieten** : en in God, aanschijn aan aanschijn aanschouwd, alles te vinden en te bezitten wat ons hert begeeren kan, en zoo ten uiterste gelukkig te zijn. Al de volmaaktheid, al de aangenaamheid der bestaande of mogelijke schepselen is op eene uitmuntende wijze in God te vinden, en het goed dat de Heiligen in God aantreffen, gaat al het aardsche zooveel te boven als God zelf al de schepselen te boven gaat.

Men ziet dat de beide deelen van dit antwoord innig met elkander verbonden zijn, want het tweede vloeit rechtstreeks uit het eerste.

8. *V. Zullen alle Heiligen gelijk zijn in glorie?*

A. Neen; maar elk zal hebben naar zijne verdiensten.

V. **In glorie** : in het hemelsch geluk van God te aanschouwen en in Hem alle goed te genieten.

A. **Neen**, zij zullen niet allen even volmaaktelijk het hemelsch geluk genieten; **maar elk zal hebben — naar zijne verdiensten** : volgens de hoeveelheid en de waarde der goede werken die hij in zijn leven zal gedaan, of volgens den graad van heiligmakende gratie die hij op de ure zijner dood zal bereikt hebben; deze immers beantwoordt altijd aan onze verdiensten. De rechtverdigheid en de wijsheid Gods vereischen zulk verschil in glorie, en dat zal de Heiligen die *min ontvangen* hebben, niet bedroeven, omdat zij allen ten uiterste aan Gods wil zullen onderworpen zijn.

9. V. *Wat zullen de Zaligen behalve het opperste goed nog hebben?*

- A. Het schoon gezelschap der Engelen, de gemeenschap van alle Heiligen, eene blijde gedachtenis van de altijddurende zalige eeuwigheid.

V. **Het opperste goed** bestaat in het goddelijk aanschijn te aanschouwen en in God alle goed te genieten. (V. 7.)

A. Behalve het opperste goed zullen de Zaligen nog deze *drij goede*n hebben :

1° **Het schoon gezelschap der Engelen** : het eerlijke en aangename verkeer met de Engelen, die alle andere schepellen in volmaaktheid, schoonheid en weerdigheid overtreffen.

2° **De gemeenschap van alle Heiligen** : de vereeniging met de ontelbare menigte der Heiligen waaronder de H. Maagd, onze patronen, onze ouders, broeders, zusters en nabestaanden die reeds in den hemel zijn.

3° **Eene blijde gedachtenis van de altijddurende zalige eeuwigheid** : de gelukkige en bijblijvende zekerheid dat het bekomen geluk in zijne geheele volheid eeuwig zal duren. Die zekerheid draagt oneindig veel bij tot het geluk der Heiligen; zonder haar zou dit onvolmaakt wezen, dewijl het gedacht of de enkele vrees van het te kunnen verliezen, noodzakelijk onrust, angst en droefheid zou veroorzaken.

Bij deze drij goede mag nog gevoegd worden de vrijdom van alle lijden, van alle smert, van alle droefheid.

De *martelaars*, die de begeerlijkheid der aardsche goederen volkommen overwonnen hebben met zelfs hun leven op te offeren om God getrouw te blijven; de *leeraars*, die den duivel, den meester der leugentaal bestreden hebben, en de *maagden*, die de volle zegepraal over de onzuivere wellusten hebben behaald, zullen in den Hemel nog eene wonderlijke *bijgevoegde glorie* genieten.

Wat de kennis betreft die de Zaligen vóór het Laatste Oordeel nopens de wereld hebben, deze komt uit op een klaar gedacht van de geheele samenstelling daarvan, van de verschillende soorten en klassen der geschapene wezens, ook van al de personen, de zaken en daden die met hen eenig betrek-

hebben, zooals van hunne familie, hunne vrienden, de vruchten hunner goede werken, enz.

10. V. Welke gaven zullen de lichamen der Zaligen hebben?

A. Ten eerste, zij zullen blinken boven alle klaarheid; ten tweede, vlijtig zijn en snel boven al wat licht en snel is; ten derde, subtiel, zoodat hen niets zal kunnen beletten; ten vierde en ten laatste, onsterfelijk en heel onlijdelijk.

V. Zie 14de les, 8ste vr.

A. **Ten eerste zij zullen blinken boven alle klaarheid**, of *klaar en schoonblinkend* zijn (Zie 14de les, 8ste vr.).

Ten tweede, zij zullen vlijtig zijn en snel boven al wat licht en snel is, i. a. w. *licht* zijn (Zie 14de les, 8ste vr.).

Ten derde, zij zullen subtiel zijn, (zie genoemde les en vraag), **zoodat hen niets zal kunnen beletten**, d. i. zoodat hunne lichamen noch door honger, noch door dorst, noch door slaperigheid zullen belet worden van uit te voeren wat de ziel wil, en dat zij ook, als het betamelijk zal wezen, door andere stoffen niet belet zullen worden, zich ergens te begeven.

Ten vierde en ten laatste, onsterfelijk en heel onlijdelijk (Zie 14de les, 8ste vr.).

Buiten deze gaven zullen de lichamen der Zaligen nog eene volmaakte voldoening genieten in al hunne zintuigen, en in het volle bezit zijn der vernieuwde aarde, die door hare schoonheid geheellijk aan de heerlijkheid hunner lichamen zal beantwoorden.

VRAGEN.

Waarvan spreekt deze les? — Hoe is zij verdeeld? — Wat bevat ieder deel?

1. Verklaar de vraag : *Welk is de beste middel om ons te verwekken tot haat der zonden en begeerte der deugden?* — Zeg, met den Catechismus, welk werk daartoe de beste middel is. — Leg die woorden uit. — Zeg, met den Catechismus, hoe dit werk moet

geschieden om daartoe de beste middel te zijn. — Verklaar deze woorden. — Geef de reden van geheel het antwoord.

2. Geef den zin der vraag : *Hoeveel Uitersten des menschen zijn er?* — Welke zijn de uitersten van geheel het menschelijk geslacht en van de wereld? — Zeg het getal van de Uitersten des menschen, en noem ze. — Leg ze alle uit.

3. Welk is de zin der vraag : *Wien komen de Vier Uitersten toe?* — Voor wie is, volgens den Catechismus, *de Dood en het Oordeel?* — Leg het antwoord uit. — Voor wie is, volgens den Catechismus, *de Hel en de Hemel?* — Geef er de uitlegging van.

4. Verklaar de vraag : *Wat is er van de dood te gelooven?* — Hoeveel en welke dingen moeten wij, volgens den Catechismus, van de Dood gelooven? — Leg ze uit, en geef er een kort bewijs van. — Waarom wil God dat de ure der dood ons onbekend wezen?

5. Wat betekent de vraag : *Wat zwarigheid heeft het Oordeel?* — Zeg hoevelerlei de zwarigheid is, die het Oordeel, volgens den Catechismus, heeft; en zeg welke het is. — Leg het antwoord uit.

6. Van welke verdoemden spreekt de Catechismus, als hij vraagt : *Wat zullen de verdoemde zielen lijden in de Hel?* — Hoeveel en welke pijnen zullen zij, volgens den Catechismus, lijden? — Bewijs dat het derven van het goddelijk aanschijn eene onbegrijpelijke straf uitmaakt. — Waarin bestaat de knaging van de conscientie, die de verdoemden zullen lijden? — Verklaar hoe de verdoemden van allen troost zullen beroefd zijn. — Wat is er te verstaan door den brand van het smertend en onblusschelijc vuur, dat de verdoemden zullen lijden? — Hoe is de eeuwigheid der Hel de meeste pijn der verdoemden? — Bewijs dat de pijnen der Hel eeuwig moeten zijn.

7. Verklaar de vraag : *Welke is de meeste blijdschap des Hemels?* — In hoeveel en in welke zaken bestaat, volgens den Catechismus, de meeste blijdschap des Hemels? — Leg ze uit.

8. Wat beteekenen de woorden : *in glorie*, in de vraag : *Zullen alle Heiligen gelijk zijn in glorie?* — Zeg, of zij in glorie zullen gelijk zijn. — Wat zal elk, volgens den Catechismus, hebben? — Leg dit uit. — Geef er de reden van. — Zullen de Zaligen, om reden van het verschil in hunne belooning, niet droevig zijn?

9. Geef den zin der vraag : *Wat zullen de Zaligen, behalve het opperste goed, nog hebben?* — Hoeveel en welke goederen zullen zij, volgens den Catechismus, behalve het opperste goed, nog hebben? — Leg ze uit. — Welk goed mag bij deze, die de Catechismus noemt, nog gevoegd worden? — Voor wie zal er in den Hemel nog eene bijzondere bijgevoegde glorie bestaan, en om welke reden? —

Welke kennis zullen de Zaligen vóór het Laatste Oordeel hebben van deze wereld?

10. Noem de gaven van de lichamen der Gelukzaligen. — Leg ze uit. — Wat beteekent de Catechismus, als hij, van de subtiliteit sprekende zegt : *zoo dat hen niets zal kunnen beletten?* — Wat geluk zullen die lichamen buiten deze gaven, nog genieten?

Dit is de liefde tot God, dat wij zijne geboden onderhouden. En zijne geboden zijn niet zwaar..... Dit is de overwinning, die de wereld overwint : ons Geloof.

(I JOAN. V, 3, 4.)

T A F E L.

Eerste Deel	bl. 1
EERSTE LES. Van de Christelijke Leering en den mensch.	1
TWEEDEN LES. Van den Christen mensch en het Kruis- teeken	8
DERDE LES. Van het Geloof	18
VIERDE LES. Van de H. Schriftuur en van de Traditiën.	28
VIJFDE LES. Van God den Vader almachtig en van de H. Drijvuldigheid	36
ZESDE LES. Van de Schepping der wereld	43
ZEVENDE LES. Van de Menschwording van Christus . .	50
ACHTSTE LES. Van het lijden van Christus	57
NEGENDE LES. Van de Nederdaling ter helle, de Verrij- zenis en de Hemelvaart van Christus	65
TIENDE LES. Van het Laatste Oordeel en het Rechter- schap van Christus	70
ELFDE LES. Van God den Heiligen Geest	77
TWAALFDE LES. Van de H. Kerk	83
DERTIENDE LES. Van de Gemeenschap der Heiligen . .	95
VEERTIENDE LES. Van de Vergiffenis der zonden en de Verrijzenis des vleesches	103
VIJFTIENDE LES. Van het eeuwig Leven	111
Tweede Deel	117
ZESTIENDE LES. Van de Hoop	117
ZEVENTIENDE LES. Van het Gebed des Heeren	126
ACHTTIENDE LES. Van de Engelsche Groetenis of den Wees gegroet	139
NEGENTIENDE LES. Van de eer en aanroeping van de H. Maagd Maria	146
Derde Deel	153
TWINTIGSTE LES. Van de Liefde	153
EEN EN TWINTIGSTE LES. Van het Eerste Gebod . . .	164
TWEE EN TWINTIGSTE LES. Van het vereeren der Heiligen, der heilige beelden en der reliquieën	175

DRIJ EN TWINTIGSTE LES. Van het Tweede Gebod	185
VIER EN TWINTIGSTE LES. Van het Derde en Vierde Gebod.	193
VIJF EN TWINTIGSTE LES. Van het Vijfde, Zesde en Negende Gebod	203
ZES EN TWINTIGSTE LES. Van het Zevende, Achtste en Tiende Gebod	214
ZEVEN EN TWINTIGSTE LES. Van de Geboden der H. Kerk in 't algemeen en van de Twee Eerste dezer Geboden.	226
ACHT EN TWINTIGSTE LES. Van het Derde, Vierde en Vijfde Gebod der H. Kerk	236
Vierde Deel	250
NEGEN EN TWINTIGSTE LES. Van de HH. Sacramenten	250
DERTIGSTE LES. Van het Doopsel.	264
EEN EN DERTIGSTE LES. Van het Vormsel.	276
TWEE EN DERTIGSTE LES. Van het Heilig Sacrament des Altaars	283
DRIJ EN DERTIGSTE LES. Van het Heilig Sacrificie der Mis	295
VIER EN DERTIGSTE LES. Van de Biecht	305
VIJF EN DERTIGSTE LES. Van het H. Oliesel en het Priestertdom	314
ZES EN DERTIGSTE LES. Van het Huwelijk.	325
Vijfde Deel.	336
ZEVEN EN DERTIGSTE LES. Van de erfzonde en de dadelijke zonde.	336
ACHT EN DERTIGSTE LES. Van de doodzonde.	348
NEGEN EN DERTIGSTE LES. Van de deugden en goede werken.	361
VEERTIGSTE LES. Van de werken van bermhertigheid.	375
EEN EN VEERTIGSTE LES. Van de Vier Uitersten	385

BIJ DENZELFDEN UITGEVER :

LE CATECHISME DE MALINES
EXPLIQUE,

Traduction de l'ouvrage de Mgr Lambrecht, S. T. D.,
“Beknopte Verklaring van den Mechelschen Catechismus”

Par le Chanoine F. DE VOS, Inspecteur Diocésain.

HET ROOMSCH-KATHOLIEK GELOOF
in 't kort bewezen

DOOR

MGR LAMBRECHT, S. T. D.

Uittreksel uit de Verklaring van den Mechelschen Catechismus.

VERKLARING
van den
MECHELSCHEN CATECHISMUS
door
Mgr LAMBRECHT, S. T. D.
Tweede Uitgaaf.

VIER SYNOPTISCHE TAFELS
der
GESCHIEDENIS VAN HET OUD TESTAMENT

201721_012

lamb113bekn03

Beknopte verklaring van den Mechelschen catechismus